CAPÍTOL I

Panorama econòmic

RESUM

A. L'economia mundial i la Unió Europea

El 2008 el PIB mundial ha crescut un 1,7%, gairebé 2 punts per sota respecte a l'any anterior. Així, el panorama internacional està condicionat, especialment pel que fa al segon semestre de l'any, pels efectes de la primera crisi econòmica global, que està afectant tant els països desenvolupats com els països en vies de desenvolupament i les grans economies asiàtiques, les quals també han sofert aquesta recessió (la Xina ha crescut 11 punts per sota del 2007). El 2008 les exportacions mundials de mercaderies només han tingut un creixement del 2% (4 punts per sota del 2007), i es preveu que aquest creixement sigui inferior el 2009. Els exportadors de petroli varen tenir un bon principi d'any, ja que els preus del barril varen arribar a superar els 140 dòlars al juny, però la moderació de la demanda i la crisi econòmica el varen fer caure per sota dels 50 dòlars a final d'any.

Els saldos comercials internacionals estan desequilibrats per l'enorme dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món a aportar fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%.

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per al 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, al Japó, a la zona euro, així com a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4 i 7% i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

La falta de llocs de feina a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al nivell màxim el 2010 o a principi del 2011, i a molts de països arribarà a nivells de dos dígits per primera vegada des de començament del decenni del 1990. Es preveu que el nombre d'aturats al G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones al final del 2010. Les previsions de l'Organització Internacional del Treball (OIT) són que l'atur mundial arribarà als 190 milions de persones.

D'acord amb les previsions de primavera fetes per la Comissió Europea, l'any 2008 el PIB de la zona euro disminuirà un 4% i s'estabilitzarà de manera general el 2010. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears (Alemanya, Regne Unit i Espanya) mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una caiguda del seu PIB del -5,4%, mentre que es preveu que el 2010, Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un crei-

xement negatiu d'un -1%. No es preveu cap deflació en l'evolució de la taxa de creixement de la inflació a la zona euro, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas d'Alemanya i el Regne Unit, però no és així en el cas d'Espanya, ja que el 2009 té una taxa negativa d'un -0,1%. Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa.

Després de deu anys d'haver posat en marxa l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus. Els principals resultats són que la taxa d'ocupació de la UE-27 va augmentar fins al 65,8% el 2008; la taxa d'ocupació femenina va arribar al 59,2%, i es va situar a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010, i l'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9% i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu marcat per al 2010.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 milers de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys. El país més beneficiat en termes absoluts pel període actual de programació serà Polònia seguit per Espanya. En canvi, en termes de recursos relatius per càpita els més beneficiats seran la República Txeca i Estònia.

B. L'economia espanyola

L'any 2008 el creixement de l'economia espanyola va assolir l'1,2% i va superar en tres dècimes la mitjana de la Unió Europea, que va ser dos punts i mig inferior a la taxa mitjana de l'exercici anterior. L'evolució de les taxes trimestrals reflecteix el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament a final d'any. La despesa en consums de les llars i el sector de la construcció s'explica per la pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%

L'any 2008 la branca dels serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. La crisi econòmica ha afectat de manera abrupta la producció immobiliària. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007.

Durant la primera meitat del 2008 l'IPC va continuar la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en què les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%.

La situació actual de crisis econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació

de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

C. L'ECONOMIA BALEAR

L'estimació que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears sobre el VAB de l'economia per a l'any 2008 és de 22.627,01 milions d'euros. En relació amb l'any 2007, això suposa un creixement regional igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2% i amb una caiguda d'1,8 punts percentuals. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. Aquestes dades demostren que l'impacte de la crisi econòmica internacional ha afectat relativament menys l'economia de les Illes Balears respecte a la de l'Estat. Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2008 d'un 0,8%, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals respecte de l'any passat. El sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5% el 2008, amb una pèrdua percentual d'un punt respecte a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts respecte a l'any passat. Finalment, el sector de serveis creix 1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts percentuals respecte a l'any passat. Per illes, Mallorca creix un 1,3%, Menorca un 0,3% i les Pitiüses un 1,4%.

C.1. Anàlisi de l'oferta

Segons les dades de les conselleries d'Agricultura i Pesca i de Medi Ambient, el sector primari ha gaudit el 2008 d'una producció final del VAB a cost de factors de 175,45 milions d'euros (euros corrents 2008), dels quals el 85,28% correspon al subsector agroramader; un 10,92% al subsector pesquer, i la resta, el 3,79%, al subsector forestal. Aquesta magnitud representa un increment lleuger en euros corrents de prop del 3% respecte al 2007.

El sector industrial presenta el 2008 un escenari de creixement molt discret de la seva producció, entorn de l'1,05% respecte al 2007, amb un descens molt suau del nombre de treballadors assalariats, que var disminuir un -2,9%, unes 718 persones, i amb un augment lleuger del nombre d'empreses industrials a les Balears, entorn del 0,7%, en passar de 5.390 empreses a 5.427. S'ha de destacar que, d'una banda, hi ha grups amb creixements del nombre d'empreses, com el cas d'energia i aigua, amb 47 empreses més que l'any 2007 i, d'altra banda, hi ha grups amb reduccions importants en el nombre d'empreses, com indústries tèxtils, de la confecció, del cuiro i calçat, amb 19 empreses manco que l'any 2007.

El sector de la construcció és un dels que ha patit més directament els efectes negatius de la crisi econòmica. Així, el 2008, l'indicador global d'activitat es va desplomar, ja que va passar d'un -3,7% el 2007 a un -20,0% el 2008, un nivell similar al que es va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta. Les vendes de ciment varen arribar als 639 milers de tones, fet que va suposar un 29,5% menys que el 2007. Les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també es varen contreure i varen tenir la pitjor xifra dels darrers deu anys.

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears (comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses i altres activitats) és de 8.206 milions d'euros, que representen el 2,7% del conjunt de l'Estat. El personal ocupat és de 293.050 persones (el 3,1% del conjunt de l'Estat), les despeses de personal assoleixen els 5.059 milions d'euros (el 3% del total de l'Estat) i els excedents bruts d'explotació (EBE) comptabilitzen 3.147 milions d'euros (el 2,2% de l'Estat). Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que per volum de negoci la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el turisme, amb més d'11.000 milions d'euros de facturació, seguit del comerç (10.253 milions d'euros) i el transport (3.385 milions d'euros).

A continuació, resumim l'evolució conjuntural d'aquestes tres principals activitats dels serveis privats a les Illes Balears, a més de les institucions financeres i les administracions públiques.

El turisme

A partir de l'any 2007 s'observa un canvi de tendència, ja que la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades), fet que s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de 141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista). Quant a la distribució de les estades turístiques per tipologia d'allotjament, es nota una transferència de fluxos des dels hotels cap a altres tipus d'allotjament. Així, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més respecte al 2007), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts més respecte al 2007), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (a l'igual que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007).

L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. Segons uns indicadors sintètics de l'estacionalitat calculats amb l'índex de Gini, es mostra un lleu empitjorament de l'estacionalitat de 0,0124 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és del -1,95%. Per illes, els índexs de Gini empitjoren a totes les illes, i la pèrdua més important en temps equivalent en mesos es dóna a les Pitiüses, amb una caiguda del 4,6%; en canvi, la que presenta una menor pèrdua és Menorca, amb una taxa del -1,3%. Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat es deu al comportament del mercat espanyol, que perd 2,4 punts de quota de mercat en la temporada mitjana-baixa.

La taxa efectiva d'ocupació mostra un manteniment entorn del 41,5%, amb una variació de 0,02 punts. Mallorca se situa per sobre de la mitjana regional amb un 45,7%, seguida per Menorca amb un 33,8%, Eivissa amb un 32,4% i Formentera amb un 26,5%.

Finalment, les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Instituto de Estudios Turísticos (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del 2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros, amb una caiguda del 0,6%.

El comerç

L'any 2008 hi havia a les Illes Balears 19.800 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,21% del total d'empreses, cosa que representa més de mig punt respecte al 2007. Un 67,45% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9,55%, a la venda, al manteniment i a la reparació de vehicles. On s'ha produït la disminució percentual respecte al 2007 és precisament en les empreses que es dediquen al comerç al detall. Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com a les Illes Balears les vendes del comerç al detall varen decréixer durant el 2008 un 1,32%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (1,03%). L'ocupació en el comerç al detall va disminuir al llarg de l'any un 3,41%, cinc dècimes per sobre del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va disminuir un 2,91%.

El transport i les comunicacions

El 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Les dades globals del total de les Illes ens mostren una notable caiguda d'un 16,4%. El turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un notable creixement, d'un 7,87% l'any 2008 fins a arribar a una xifra global de 1.315.933 passatgers. L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribaren a la quantitat de 4.731745 passatgers, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007. És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Illes. D'una situació de creixements sempre positius en els últims anys hem passat a una caiguda generalitzada. En el transport de passatgers per via aèria la variació negativa del 2,2% per al total de les Illes contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007. Si s'analitzen les dades del transport regular de passatgers per carretera es pot apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar l'any 2001. Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries que hi havia a les Illes durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% per al total de les Illes. En relació amb les comunicacions, 38.869 milers de correspondències en origen es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, que ja havia minvat fins a pràcticament una estabilització durant l'any 2008.

Les institucions financeres

La inicialment coneguda com a crisi de les hipoteques d'alt risc (crisi de les hipoteques subprime) s'ha convertit en una crisi financera global sense precedents. Mai un succés no havia afectat la liquiditat dels mercats financers d'una manera tan severa i tan extensa, geogràficament i temporalment. Així, els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex del conjunt de les institucions financeres. En aquest context, les entitats de dipòsit de les Balears han iniciat un procés de recomposició dels seus balanços, que es reflecteix en una desacceleració del crèdit, més marcat en el crèdit lligat al sector immobiliari. Aquesta tendència a l'alentiment del crèdit, accentuada amb el temps pel col·lapse del mercats financers internacionals i pel pro-

cés de despalanquejament global, és conseqüència d'una menor demanda de les llars i de les empreses no financeres i d'una major cautela a l'hora de concedir-ne per part de les entitats, a causa del risc més gran d'impagament que implica la situació econòmica actual.

Les administracions públiques

El total del consum públic a les Illes Balears (els salaris més les compres de béns i serveis) va arribar als 2.796,1 milions d'euros, la qual cosa representa el 10,3% de l'oferta interior a renda disponible bruta a preus de mercat (RIB a PM), 6 punts per sota del nivell estatal. És el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 712,3 milions d'euros, de manera que es generà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% del PIB, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes.

El 2008 els pressuposts generals de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears varen ser de 3.787,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment del 30,9% i representa el 16,7% del PIB regional. Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells l'any 2008 va ser de 440 milions d'euros, amb un increment global del 10%, inferior a l'increment de l'IPC 2006-2007. El deute públic dels ens insulars es manté i assoleix els 31,2 milions d'euros. Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la Comunitat Autònoma, el volum total de l'exercici del 2008 es consolida amb 1.330,8 milions d'euros. Així mateix, el pressupost de les administracions locals per a l'any 2008 arribà al 8% del PIB balear.

El deute acumulat de les Illes Balear durant l'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 8,8% del PIB regional, el més alt de l'Estat després de Catalunya i la Comunitat Valenciana.

C.2. Anàlisi de la demanda

Respecte a l'oferta interior, les Balears presenten el superàvit net exterior més alt de l'Estat (5,39%), gràcies al turisme. És interessant aturar-se un moment en les dades de l'estructura del saldo comercial de les Illes Balears, ja que presenta un superàvit positiu per un valor de 1.464,8 milions d'euros, el qual s'explica íntegrament pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 2.663,4 milions d'euros i que permet finançar amb escreix el dèficit comercial quant a la resta de comunitats autònomes, que és de 1.198,6 milions d'euros. El fet que aquest dèficit interior no sigui més abundant s'explica perquè en la balança comercial s'inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear pel que fa a la resta de comunitats autònomes. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que gràcies al turisme estranger s'explica el superàvit de la balança de serveis amb l'estranger, amb 3.401,1 milions d'euros, que per si sol ja cobreix amb escreix la totalitat del dèficit comercial en relació amb la resta de comunitats autònomes. Lògicament, aquest saldo net exterior elevat comporta un percentatge més

baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferents de les Illes Balears que són dignes de destacar, ja que les Illes són la comunitat autònoma que mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb el 94,61%. Aquest fet s'explica perquè es la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més reduïda del consum privat, amb el 56,67%, la més baixa de l'Estat en consum públic amb el 10,28%, i és la vuitena en inversió, amb el 27,66%.

Partint de les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, es pot afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE), que es pot assignar l'any 2008 per comunitats autònomes, donen per a les Illes Balears un import de 505 milions d'euros, amb un augment del 249,5%, el tercer més alt per comunitats autònomes.

C.3. Anàlisi de la inflació, de la renda per càpita i dels fluxos de finançament

La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada segons l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de l'Estat, però 0,5 punts per sobre de la que presenta l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH) de la zona euro (3,3%), la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat, en relació amb els països europeus, per a tots els béns i els serveis que s'ofereixen des de les Balears. La inflació interanual és de l'1,3% a les Balears (-0,1 punts), per sota de l'espanyola i la novena més baixa de l'Estat. Pel que fa a la inflació subjacent, un cop descomptats els efectes inflacionistes dels aliments no elaborats i de l'energia, les Balears tenen una inflació subjacent d'acord amb la de l'Estat (2,5%).

Les Illes Balears ocupen la novena plaça en PIB per càpita dins el conjunt de les comunitats autònomes, amb un índex (97,94) respecte a Espanya de 100. Per primera vegada hi ha un PIB per càpita a les Balears per sota de la mitjana espanyola. Cal observar que per comparació a l'any 2000 hem perdut (-17,4 punts) i quatre posicions, ja que la renda real per càpita regional de les Balears ha crescut -1,9 punts per sota de la mitjana espanyola, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola, mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes.

Una característica de les Balears es que presenta un baix nivell relatiu de consum privat i públic respecte a la renda que generen, la qual cosa facilita disposar d'uns elevats nivells d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2007 se situen en 8.895,80 milions d'euros, el 36% dels quals procedeixen del sector privat i el 64%, del sector públic. Aquestes dades demostren que les Balears estalvien el 34,6% del PIB regional, que és la quota més elevada. La segueix Madrid, amb el 30,5%. També es pot destacar que és a les comunitats autònomes més riques i amb més capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comunitats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, l'any 2007 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 1.464,8,0 milions d'euros es deu exclusivament al sector públic, amb 5.003,6 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -3.538,3 milions d'euros, tot i el volum elevat d'inversions estrangeres que fa el sector turístic a l'exterior, que són comptabilitzades ex-ante com a estalvi regional del sector privat. Altrament, les dades

aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que, pel que fa al PIB, presenta el percentatge més alt de capacitat de finançament del sector públic respecte a la resta de comunitats autònomes, que, per a l'any 2007, és del 23,5%.

D. Principals accions en el camp del medi ambient i de l'R+D+i

Pel que fa a Mallorca, el Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa. Amb relació a l'Agenda Local 21, 56 del 67 municipis de les Balears ja han començat a redactar el pla d'acció o fins i tot n'hi ha que l'han acabat, cosa que ens indica que en un parell d'anys possiblement tots els municipis de les Balears ja tindran els seus plans d'acció enllestits.

Les Illes Balears varen passar d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D/PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla. L'Institut Nacional d'Estadística (INE) va publicar l'estadística sobre activitats en R+D, en què es recullen les dades referents a l'any 2007 de tot l'Estat espanyol. Pel que fa a la ràtio de la despesa en R+D/PIB, la mitjana nacional es va situar en un 1,27%. En termes generals, les empreses industrials de les Illes Balears pertanyen a sectors de caràcter tradicional i de contingut tecnològic baix i mitjà, sense que aquest fet exclogui la possibilitat que certes empreses apliquin en alguns dels seus processos tecnologies modernes i noves. Aquesta característica del teixit productiu balear és fonamental per comprendre l'activitat innovadora de la regió, i les raons de les diferències detectades especialment en l'indicador amb valor més baix, que era el de l'R+D privada.

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

El 2008 el panorama internacional es veu condicionat, especialment pel que fa al segon semestre de l'any, pels efectes de la primera crisi econòmica global, que afecta tant els països desenvolupats com els països en vies de desenvolupament i les grans economies asiàtiques, les quals també han sofert aquesta recessió (la Xina ha crescut 11 punts per sota del 2007). L'any 2008 les exportacions mundials de mercaderies només han tingut un creixement del 2% (4 punts per sota del 2007) i es preveu que aquest creixement sigui inferior el 2009. Els exportadors de petroli varen tenir un bon principi d'any, ja que els preus del barril varen arribar a superar els 140 dòlars al juny, però la moderació de la demanda i la crisi econòmica el varen fer caure per sota dels 50 dòlars a final d'any. Tot això ha fet que l'economia se centri en altres mercats perquè el mercat immobiliari segueix amb un fort decreixement. Actualment, els mercats que més han crescut han estat els de matèries primeres, com l'energia, els aliments o les begudes.

Els saldos comercials estan desequilibrats pel gran dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món que aporta fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%.

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per a l'any 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, el Japó, la zona euro i també a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4% i un 7% i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

La falta de llocs de feina a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al seu nivell màxim el 2010 o a principi de 2011, i a molts països arribarà a nivells de dos dígits per primera vegada des de començament del decenni de 1990. Es preveu que el nombre d'aturats en el G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones al final de 2010. Les previsions de l'Organització Internacional del Treball (OIT) són que l'atur mundial arribarà als 190 milions de persones.

1.1. L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

La taxa de creixement del PIB mundial, que no va superar el 2% al llarg del bienni 2001-2002, es va recuperar i va assolir una taxa de creixement del 4% l'any 2004. Al llarg del trienni 2005-2007, les taxes es varen estabilitzar entorn del 3,5%, amb taxes del 3,3% el 2005, 3,7% el 2006 i 3,4% el 2007. Però en el segon semestre del 2008 s'ha produït un desacceleració econòmica que ha provocat un creixement al llarg de l'any inferior al 2% (1,7%). El cicle econòmic de l'economia mundial preveu una caiguda del 9% del comerç mundial el 2009 com a conseqüència de la crisi econòmica. (Vegeu el quadre A I-1 i el gràfic A I-1.)

Segons les dades de l'Informe de primavera de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), l'any 2008 el creixement de les exportacions mundials de mercaderies arriba a una taxa real del 2% (4 punts per sota del 2007) i es preveu que el 2009 encara es pugui produir un creixement inferior.

En el cas de la Xina, el seu creixement va ser del 8,5% (11 punts per sota del 2007), de resultes del desplomament de la demanda mundial en el quart trimestre del 2008.

El 2008 les regions exportadores netes de petroli es varen beneficiar de la pujada sense precedents dels preus del combustible: el cost del barril de petroli va superar els 140 dòlars a mitjan any. No obstant això, després del juliol els preus varen evolucionar negativament, i en acabar l'any el barril valia menys de 50 dòlars a causa de la moderació de la demanda mundial de petroli i de la desacceleració de l'economia mundial. (Vegeu el gràfic A I-2.)

La pujada significativa dels preus de l'energia el 2008 va tenir una forta repercussió en les taxes de creixement i en els valors nominals (és a dir, amb inclusió de les variacions dels preus i els tipus de canvi) del comerç de mercaderies per comparació al 2007. Els preus de l'energia varen augmentar un 40% de mitjana l'any passat, mentre que els dels aliments i les begudes varen créixer un 23% en tots dos casos. Els preus de les matèries primeres agrícoles varen abaixar menys d'un 1%, i els dels metalls varen descendir un 8,0%. (Vegeu el gràfic A I-3.)

L'apreciació del dòlar pel que fa a les principals divises internacionals, en particular l'euro, va influir també en l'evolució del comerç, estimada en xifres nominals, ja que el creixement del comerç als països de la zona de l'euro està infravalorat quan s'expressa en dòlars. El dòlar canadenc, la lliura britànica i el won coreà han seguit trajectòries semblants a la de l'euro: primer es varen apreciar contra el dòlar dels Estats Units en els darrers anys i després varen invertir radicalment aquesta tendència a mesura que s'agreujava la crisi financera. El iuan xinès ha pujat gradualment pel que fa al dòlar des del 2005, però s'ha mantingut bastant estable durant la darrera meitat del 2008, en el context de la turbulència creixent dels mercats financers. El ien japonès també es va apreciar molt. (Vegeu el gràfic A I-4.)

El 2008 les exportacions mundials de mercaderies varen augmentar un 15% en termes de dòlars nominals fins a arribar als 15,8 bilions, mentre que les exportacions de serveis comercials varen augmentar un 11% i varen assolir els 3,7 bilions. El creixement més ràpid del comerç de mercaderies pot explicar-se per la pujada dels preus dels productes bàsics al llarg de l'any, i en particular per l'augment del 40% dels costs de l'energia.

Per grans regions econòmiques, cal destacar que la Unió Europea dels 27 (UE-27) representa l'àrea comercial més important del món, amb un pes del 37,4% respecte al total de les exportacions mundials i un creixement monetari de l'11%, quatre punts per sota del creixement del comerç mundial. (Vegeu el quadre A I-2.)

Per països, els únics que representen una quota exportadora mundial superior al 4,5% són Alemanya (9,1%), la Xina (8,9%), els Estats Units d'Amèrica (8,1%) i el Japó (4,9%). D'aquests països, només la Xina creix per sobre del que ho fa el comerç mundial (un 17%). Per sota d'aquest llindar, cal destacar Rússia, que se situa en el lloc número 9, amb una quota participativa en el comerç mundial del 2,9%, però amb un espectacular creixement del 33% (per sobre del doble de la mitjana mundial). Espanya es manté com la dissetena potència exportadora mun-

dial: representa l'1,7% i creix el 6% (9 punts per sota de la mitjana mundial). (Vegeu el quadre A I-3.)

El primer país importador mundial són els Estats Units, que representen el 13,2% del total (un punt per sota respecte al 2007). Alemanya és el segon país, amb una quota del 7,3%, seguit de la Xina, amb una quota del 6,9%. La resta de països no arriben al 5%. Espanya és la dotzena economia importadora mundial (perd un lloc): representa un 2,5% de la quota mundial d'importacions i creix un 3% (12 punts per sota de la mitjana mundial).

Els saldos comercials estan desequilibrats pel gran dèficit comercial i pel compte corrent dels Estats Units, estimat en uns 700.000 milions de dòlars, que equival al -4,6% del seu PIB. (Vegeu el quadre A I-4.)

Aquest dèficit s'ha de finançar amb entrades de capital procedents de la resta del món, principalment de la Xina. Per aquesta raó, els Estats Units s'han convertit en el país del món que rep més finançament de l'exterior, ja que acapara el 43% del total dels fluxos d'importació de capitals mundials. El segon país en importància en la captació de fluxos de finançament mundial és Espanya, que n'absorbeix el 10%. La contrapartida d'aquests fluxos importadors són els fluxos exportadors de capital. El primer país del món a l'hora d'aportar fluxos de finançament per a la resta del món és la Xina, amb un 24% del total mundial, bona part dels quals es canalitzen cap als Estats Units. Els segueixen per ordre d'importància Alemanya, amb un 13%; el Japó, amb un 9%; Aràbia Saudita, amb un 8%, i Rússia, amb un 6%. (Vegeu el gràfic A I-5.)

Així, el model econòmic mundial està representat pels Estats Units d'Amèrica, com a gran mercat mundial de consum i com a veritable locomotora de la demanda neta mundial, la qual genera feina, ocupació i reactivació econòmica a la resta de l'economia del món. És fàcil d'entendre, aleshores, que la crisi econòmica dels Estats Units, agreujada per la caiguda abrupta del seu PIB a partir del quart trimestre de 2008, s'hagi estès com un virus a la resta de l'economia mundial.[1] (Vegeu el quadre A I-5.)

De la crisi econòmica internacional destaca, en primer lloc, la seva intensitat. Així, en un article publicat per Barry Eichengreen i Kevin H. O'Rourke[2] es fa ressaltar que la crisi actual presenta un declivi de la producció industrial des de l'abril de 2008 tan greu com en els nou mesos que varen seguir al crac del 29. Igualment, la caiguda del mercat de valors i del comerç mundial ha estat més pronunciada. Per contra, la reacció de la política monetària anticrisi ha estat més activa ara, tant en termes d'un major caiguda dels tipus d'interès com d'un major creixement de l'oferta monetària. La política fiscal també ha estat ara molt més agressiva. (Vegeu els gràfics de l'A I-6, A I-7, A I-8, A I-9, A I-10, A I-11

1. Cal observar que, pel que fa a la demanda neta mundial, la Xina o Alemanya no en creen, sinó que en detreuen, ja que tenen uns dels superàvits comercials mundials més importants. Per tant, no són uns demandants nets, sinó uns oferents nets en termes mundials. D'aquí que la crisi dels Estats Units hagi afectat de manera tan directa els grans exportadors mundials: Alemanya i la Xina.

2. Vegeu: Barry Eichengreen i Kevin H. O'Rourke, «Una comparación histórico-estadística de la Gran Depresión con la crisis presente», 2009. [Mimeo.]

A l'Informe de primavera de l'OCDE s'ha fet una estimació per a l'any 2009 de l'impacte de la crisi financera i la crisi creditícia sobre el creixement de les economies de l'àrea de l'OCDE. Als Estats Units, al Japó, a la zona euro i també a l'economia de l'OCDE en general, la contracció del PIB serà entre un 4% i un 7%, i es produirà un cert estancament en el creixement l'any que ve.

Les perspectives a mitjà termini aposten, però, per una estagflació, tal com ja assenyalàvem a la Memòria del CES de l'any passat (pàg. 27 i nota 7).[3]

La falta de llocs treball a tots els països de l'OCDE ha augmentat considerablement. La taxa d'atur arribarà al seu nivell màxim el 2010 o a principi de 2011, i a molts països arribarà a nivells de dos dígits per primera vegada des de començament del decenni de 1990. Es preveu que el nombre d'aturats en el G7 sigui gairebé el doble del seu nivell a mitjan 2007 i arribi a uns 36 milions de persones a final de 2010.

Aquesta perspectiva posa en relleu la gravetat de la crisi econòmica internacional. Destaquen dues línies estratègiques per afrontar-la: la política fiscal, que s'ha d'acompanyar de polítiques actives d'ocupació i de polítiques socials que complementin i reforcin les polítiques d'incentius fiscals, i el sanejament de les institucions creditícies i la reforma de l'arquitectura financera internacional.

En relació amb les polítiques d'estímul fiscal, l'OCDE destaca que Espanya és un dels països on les mesures d'estímul fiscal tindrà un més gran impacte en el PIB aquest any, ja que hi aportaran un punt del creixement[4]. Aquest impacte serà el tercer més gran dels països membres, tan sols superat per Austràlia i Estats Units, els estímuls fiscals dels quals afegiran al PIB un creixement superior a un punt. (Vegeu el gràfic A I-12.)

Amb referència al sanejament de les institucions financeres internacionals, cal destacar l'Informe sobre l'estabilitat financera mundial d'abril del 2009 presentat per l'FMI, el qual estima les rebaixes comptables que patiran els tenidors d'actius originats als Estats Units des de l'agost de 2008 i fins a final de 2010 en uns 2,7 bilions de dòlars. Si es tenen en compte els actius originats en altres mercats fora dels Estats Units, llavors les rebaixes comptables podrien ser d'un total de 4 bilions de dòlars, amb una afectació de 2,7 bilions suportada directament pel sector bancari internacional.[5]

3. Nouriel Roubini, un dels pocs economistes que va predir la crisi econòmica actual, no descarta un greu risc d'inflació a partir del 2011 causada pels dèficits públics i l'augment del preu del petroli a mesura que es reactivi la fase de recuperació, amb la pressió conseqüent sobre els tipus d'interès, un escenari que s'assembla molt al de l'estagflació de la segona meitat dels anys setanta del segle passat.

4. Vegeu l'informe «Perspectives econòmiques intermèdies», de l'OCDE, abril del 2009, París. També l'Informe sobre finances publiques de 23 de juny de la Comissió Europea confirma que Espanya és el país de la UE-27 que més estímuls fiscals ha aplicat, amb un 2,3% del PIB, més del doble de la mitjana europea situat, en l'1,1% del PIB.

5. Sobre els riscs sistèmics generats per les hipoteques *subprime*, vegeu la *Memòria del CES 2007*, pàg. 22-27.

Sense el sanejament d'aquests actius es fa molt difícil sortir de la situació actual de *credit crunch* o de contracció del crèdit per part de les institucions creditícies d'arreu del món. Per a enguany, s'estima que el crèdit mundial es pot contreure un 4%, la pitjor estimació en cinquanta anys. Aquesta situació afecta l'economia real, especialment les economies emergents, en què les necessitats creditícies per a enguany s'estimen en 1,8 milions d'euros. En el cas dels Estats Units es calculen unes necessitats de finançament per part dels bancs americans de 275.000 milions de dòlars. En els cas dels bancs europeus aquesta xifra és de 600.000 mil milions d'euros, ja que han aflorat menys pèrdues que en els bancs americans. Les solucions que proposa l'FMI passen per captar capital privat en primera instància, i si aquest no és suficient per finançar la totalitat del capital demandat, només en una segona opció es podria optar per les nacionalitzacions.

Altrament, a l'Informe de primavera de l'FMI es destaca que les crisis econòmiques que van acompanyades de crisis creditícies solen ser més profundes i prolongades que les crisis *normals* i que en aquest cas les recuperacions solen ser més lentes i febles. (Vegeu el gràfic A I-13.)

Amb relació a la reforma de l'arquitectura del sistema financer internacional, cal destacar els acords de la Cimera del G-20 el 2 d'abril a Londres. Cal ressaltar les propostes que es refereixen a prendre mesures contra les jurisdiccions no cooperatives en matèria fiscal, inclosos els paradisos fiscals, a més es declara que l'època del secret bancari s'ha acabat (punt 15 de la declaració). Igualment, cal regular els fons d'alt risc o *hedge funds* més grans pels seus riscs sistèmics i les agències de qualificació.

La institució que està cridada a dirigir aquesta nova arquitectura financera internacional serà l'FMI, a la qual se li tripliquen els recursos per poder afrontar els efectes de la crisi en els països en desenvolupament. D'acord amb el major pes econòmic d'aquests països, es proposa augmentar-ne les quotes de poder en relació amb els països europeus i els Estats Units. També es reforça el paper regulador del Fons d'Estabilitat Financera, que ara passa a denominar-se Consell. De la Cimera de Londres queden pendents de resoldre l'impuls polític per encarrilar la Ronda de Doha per poder regular millor el comerç mundial de béns i serveis i evitar caure en mesures proteccionistes, així com impulsar mesures sobre el control de les remuneracions dels alts executius de les empreses que han estat ajudades amb fons públics.[6]

En aquesta línia, la Presidència de Barack Obama ha proposat mesures contra la deslocalització d'empreses i la fugida de capitals cap als paradisos fiscals a partir d'una reforma del sistema fiscal que ha d'entrar en funcionament a partir de l'any 2011. L'objectiu de la reforma és fer més just i equitatiu el sistema fiscal. Amb aquesta reforma es pretén que en deu anys els ingressos fiscals augmentin en 210.000 milions de dòlars (prop de 160.000 milions d'euros), per tal de poder rebaixar els

6. El 50% dels beneficis empresarials dels Estats Units s'han destinat a pagar les remuneracions dels alts executius de Wall Street, segons l'estimació feta per Simon Johnson, economista en cap de l'FMI.

imposts del 95% de la classe mitjana. Igualment, s'estima que hi ha en els mercats internacionals més de 700.000 milions de dòlars flotants procedents de les inversions exteriors d'empreses i residents als Estats Units, que no paguen entre un 15% i un 30% de rendes fiscals. La majoria d'aquestes rendes són susceptibles de ser derivades a moviments especulatius en els mercats financers en èpoques de bonança, o cap a paradisos fiscals en èpoques de crisi. També són molt importants les mesures proposades per reformar el sistema financer dels Estats Units, ja que la Reserva Federal podrà supervisar i intervenir qualsevol entitat financera, inclosos els hedge funds i les asseguradores, en cas de risc sistèmic. Aquestes entitats s'hauran de capitalitzar i hauran de complir requisits més restrictius de liquiditat. Es crearà un Consell Regulador dels sistema financer presidit pel Tresor per a les entitats amb risc sistèmic i un supervisor bancari nacional per a entitats bancàries no sistèmiques. Els fons d'inversió i els derivats seran controlats per la SEC (equivalent a la CNMV espanyola), i es proposa, finalment, regular l'activitat de les agències de ràting.

Per tant, les reformes proposades en l'actuació dels bancs centrals són també molt importants i estan suposant un trencament amb l'ortodòxia existent. Les reformes iniciades a la tardor del 2008 per part de la Reserva Federal i el Banc d'Anglaterra s'han torbat a arribar a la zona euro fins a la primavera de 2009. Inicialment, les mesures anticrisi del BCE s'han limitat a combatre la crisi financera injectant liquiditat il·limitada a curt termini (sis mesos) a les entitats i rebaixant els tipus d'interès.

A partir de maig del 2009, el BCE ha canviat la seva política monetària i ha l'ha reorientada en una direcció més heterodoxa seguint l'estela de la Reserva Federal i del Banc d'Anglaterra. El canvi consisteix a obrir-se a les noves polítiques d'injectar liquiditat a partir de la compra de cèdules hipotecàries emeses en euros a la zona euro, amb l'objectiu de capitalitzar les entitats financeres europees afectades per la devaluació en més del 30% dels seus actius lligats a les hipoteques, menysvaloracions que han provocat la necessitat de reposar capital per un valor de més de 800.000 milions d'euros. Aquesta nova orientació també ha comportat ampliar de sis mesos a un any els terminis dels crèdits que concedeixen les institucions financeres. Tot aquest conjunt de mesures ha provocat que la taxa interbancària de l'EURIBOR, que és la que fixa els tipus de referència dels préstecs bancaris europeus, s'hagi situat per sota de la dels Estats Units.

Totes aquestes polítiques i reformes han estat valorades en un article seminal per part d'Amartya Sen, premi Nobel d'Economia i una de les màximes autoritats acadèmiques mundials en el camp de l'economia institucional. Segons Sen: «Una economía sólo puede operar sobre la base de la confianza entre las distintas partes. [...] En los últimos años, las obligaciones y responsabilidades morales y legales asociadas a las transacciones se han vuelto mucho más difíciles de rastrear debido al rápido desarrollo de mercados secundarios con derivados y otros instrumentos financieros. En particular, el papel supervisor del gobierno de Estados Unidos ha sido, en ese mismo período, drástica-

mente reducido debido a una creciente creencia en la naturaleza autorreguladora de la economía de mercado. Precisamente mientras crecía la necesidad de vigilancia del Estado, disminuía la necesaria supervisión. Como resultado se avecinaba un desastre que finalmente tuvo lugar el año pasado y que sin duda ha contribuido en gran medida a la crisis financiera que hoy asuela al mundo. La regulación insuficiente de actividades financieras tiene implicaciones no sólo para las prácticas ilegítimas, sino también para una tendencia hacia el exceso de especulación. [...] También es necesaria una percepción clara de cómo funcionan en realidad las distintas instituciones, y cómo una variedad de organizaciones —desde el mercado hasta las corporaciones del Estado— pueden superar las soluciones a corto plazo y contribuir a la creación de un mundo económico más decente» (pàg. 1-6).[7]

1.2. Els Estats Units

El canvi d'orientació de la política econòmica condicionada per la crisi ha tingut el seu punt fort en la política monetària expansiva i la rebaixa dels tipus d'interès. Així, la Reserva Federal ha provocat una retallada de 4 punts dels tipus d'interès al llarg de l'any 2008, fins a situar-los en un mínim del 0 al 0,25% el desembre de 2008. (Vegeu el quadre A I-6.)

Tot i així, els efectes de la crisi s'han deixat notar en les principals dades macroeconòmiques de l'economia dels Estats Units: contracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i fins al segon trimestre de l'any 2009, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any, del 2,9%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-2%), de la inversió (-12%) i de les exportacions (-14%).

El fet que hi hagi menys activitat econòmica li permet reduir el seu dèficit per compte corrent en 1,1 punts fins a situar-se en el -3,5% del seu PIB; però la crisi econòmica fa créixer el seu dèficit públic fins a un -12,1% (6,2 punts més que el 2008), sense que això provoqui tensions inflacionistes (presenta un IPC negatiu del -0,7%) per la feblesa de la demanda final.

1.3. La Unió Europea

En el cas de la zona euro, la política monetària expansiva del BCE ha estat menys laxa que la del seu homòleg de la Reserva Federal, ja que al llarg de l'any 2008 els tipus d'interès només s'han retallat en 1,5 punts, fins a quedar situats en el 2,5% el desembre del 2008.

Els efectes de la crisi també s'han deixat notar en les principals dades macroeconòmiques de l'economia de la UE-15: con-

7. Vegeu: «El capitalismo más allá de la crisis», publicat a *The New York Review of Books*, 2009.
També és interessant comprovar que la crisi econòmica està desencadenant una crítica sobre el paradigma econòmic dominant per insuficient alhora d'explicar-la. Vegeu: Gonzalo García Andrés, «El año que falsó la hipótesis de expectativas racionales. De cómo la crisis obliga a buscar un nuevo paradigma para la teoría económica», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 209, març-abril, 2009.

tracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i contínues retallades de creixement a tot el llarg de l'any 2009, ja que no s'espera un creixement positiu fins al primer trimestre del 2010, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any 2009, del 4%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-1,5%), de la inversió (-10,5%) i de les exportacions (-12,6%).

El seu dèficit per compte corrent augmenta en 0,4 punts fins a situar-se en el -1,9% del seu PIB, i el dèficit públic també augmenta fins a un -6% (3,7 punts més que el 2008). A diferència dels Estats Units, la UE-15 no té una taxa negativa de preus (IPC del 0,9%).

1.4. El Japó

La política monetària del Japó també ha estat expansiva i els seus tipus d'interès queden situats en un mínim del 0,10% a final de 2008.

Les principals dades macroeconòmiques de l'economia japonesa també reflecteixen els efectes de la crisi econòmica: contracció del PIB des del tercer trimestre de l'any 2008 i fins al tercer trimestre del 2009, amb una caiguda estimada del PIB, per al conjunt de l'any 2009, del 5,3%. Aquesta disminució s'explica per la contracció de la demanda final del consum privat (-1%), de la inversió (-11,9%) i de les exportacions (-18,4%).

Com a única dada positiva, presenta un augment del seu superàvit per compte corrent en 0,5 punts, fins a situar-se en el 3,7% del seu PIB; però el seu dèficit públic augmenta en 3,8 punts, fins a situar-se en un -6,7%. A l'igual que els Estats Units, també presenta una taxa negativa de preus (IPC del -1%).

1.5. La resta del món

La Xina també ha notat els efectes de la crisi econòmica per la contracció de les seves exportacions, que cauen 13,7 punts respecte a l'any anterior i se situen el 2008 en una taxa positiva del 8,5%. Igualment, el conjunt de la demanda final també disminueix en 5,6 punts, fins a situar-se en el 7,8%. Aquesta contracció de la demanda final va condicionar un menor creixement econòmic, amb una taxa del 9% (4 punts menys que l'any anterior).

La menor activitat econòmica també ha provocat un menor creixement de les importacions i un manteniment del superàvit per compte corrent al voltant de l'11% del PIB. El govern ha intentat contrarestar aquesta menor activitat econòmica amb una major despesa pública, que ha fet apujar el dèficit públic fins a un 2,9% del PIB.

Iberoamèrica va créixer un 4,2% l'any 2008, a remolc de la tirada dels mercats mundials i dels preus elevats de l'energia i les matèries primeres, a més de les remeses d'emigrants, però aquest creixement no s'ha traduït en una disminució de les desigualtats socials.

Igualment, l'any 2008 el creixement d'À-frica ha estat notable, amb un taxa del 5,2%, si bé amb diferències substancials

entre els països productors de petroli i energia i els països menys desenvolupats de l'àrea subsahariana.

Les previsions per al 2009 són de menys creixement per a aquest conjunt de països, ja que es preveu que hi hagi més impacte de la crisi financera internacional, que afectarà molt negativament els fluxos d'inversions internacionals i la baixada dels preus de les matèries primeres.

1.6. Mercats de treball

La crisi econòmica ha provocat una davallada significativa en els nivells d'ocupació de l'economia mundial. L'índex de desocupació global ha passat del 5,7% el 2007 al 6% el 2008. El dels homes ha augmentat al 5,8% i el de les dones al 6,3%. El nombre d'aturats es va incrementar en 10,7 milions de persones entre 2007 i 2008 (l'augment més gran des de fa 10 anys). El nombre total de desocupats s'estima en 190 milions, dels quals 109 milions són homes i 81 milions són dones.

A les grans regions econòmiques desenvolupades, com la UE, Amèrica del Nord o el Japó, la creació d'ocupació ha estat negativa. En canvi, la distribució de la creació de llocs de treball fora dels països desenvolupats i per grans regions s'explica per les tres grans regions asiàtiques, amb una creació del 57% dels llocs de treball creats al llarg del 2008.

Segons l'Informe de l'OIT, les condicions de treball són considerades molt dolentes a l'Àsia del Sud (i també a l'Àfrica subsahariana) i a la resta de les regions asiàtiques. A la resta de regions les condicions són dolentes en la majoria dels llocs de treball. Per tant, tot i que al llarg del 2008 s'ha continuat creant llocs de treball, la gran majoria ha estat en zones on les condicions laborals són deficients.[8]

Pel que fa a la distribució de l'ocupació per sectors, cal destacar que el sector de serveis va augmentar el 2008 la seva porció en l'ocupació, mentre que l'ocupació en l'agricultura va davallar. El sector de serveis ara representa el 43,3% de tota l'ocupació mundial, mentre que l'agricultura només representa el 33,5% —quan fa 10 anys la part de l'agricultura era d'un 40,8%— i la indústria representa el 23,2% restant.

El panorama per al 2009, pel que fa a l'ocupació en situació de risc referent als empleats en treball temporal o sense una estabilitat, és divers i l'escenari més pessimista preveu que hi hagi entorn de 1.600 milions d'ocupats arreu del món en aquestes condicions.

Segons l'Informe de primavera de l'OIT, hi ha la necessitat de crear 300 milions de noves ocupacions fins al 2015 per tal d'absorbir la nova força de treball, però també es preveu que la crisi d'ocupació duri de sis a vuit anys si no es prenen mesures adequades. Per fer front als reptes de futur que la crisi econòmica internacional planteja en termes d'ocupació, l'OIT proposa un pacte mundial per a l'ocupació.

8. Vegeu: *Global Employement Trends*, gener del 2009, pàg. 14. OIT.

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

D'acord amb les previsions de l'Informe de primavera fetes per la Comissió Europea, l'any 2008 el PIB de la zona euro disminuirà un 4% i s'estabilitzarà de manera general el 2010. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una caiguda del seu PIB del -5,4%, mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu d'un -1%. En l'evolució de la taxa de creixement de la inflació a la zona euro, no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas d'Alemanya i el Regne Unit, però no és així en el cas d'Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%. Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa.

Per que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés, en el qual es recollien els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritaris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any.

Després de deu anys d'haver posat en marxa l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus. Els principals resultats són que la taxa d'ocupació de la UE-27 va augmentar fins al 65,8% el 2008; la taxa d'ocupació femenina va arribar al 59,2%, i es va situar a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010, i l'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010. A Espanya, la taxa d'ocupació es va situar en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB; se situava a una distància considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 milers de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys.

2.1. INTRODUCCIÓ[9]

L'any 2008 va ser un any ple de reptes: la crisi financera internacional, el canvi climàtic i resoldre diversos conflictes internacionals foren objecte d'una reacció per part de la Unió Europea (UE), i han posat a prova la seva capacitat de reacció i influència dins la geopolítica mundial. Pel que fa al Tractat de Lisboa, va ser rellançat en el Consell Europeu de l'11 i el 12 de desembre, per la no-ratificació per part d'Irlanda en el seu referèndum de juny. Es va acordar verificar, mitjançant declaracions jurídicament vinculants, els aspectes del Tractat que motivaren el no irlandès en el referèndum fet el 12 de juny per tal de poder organitzar un nou referèndum al llarg del 2009.

La crisi financera, que es va iniciar en els mercats financers dels Estats Units a començament de 2008, va afectar al setembre els mercats financers europeus. La UE va haver d'adoptar immediatament mesures urgents i assumir el paper de lideratge per aconseguir una reforma real del sistema financer basada en la transparència, la solidaritat bancària, la responsabilitat, la integritat i la governança mundial, principis acordats tots a la cimera del

9. Vegeu: *Informe general sobre la actividad de la Unión Europea*, Comissió Europea, febrer de 2009.

G-20 feta a Washington els dies 15 i 16 de novembre. Les mesures adoptades varen tenir com a doble objectiu garantir una liquiditat suficient a les institucions financeres i restaurar la confiança en el sistema financer i bancari internacional.

Els efectes de la crisi financera sobre l'economia real, juntament amb els acords de la cimera de Washington, varen motivar que el Consell Europeu de desembre aprovàs un pla europeu de reactivació econòmica per estimular la demanda, preservar els llocs de feina i augmentar la confiança, amb un import de l'1,5% del PIB (200.000 milions d'euros dels quals 170.000 milions d'euros correspon als pressuposts nacionals (1,3% del PIB) i 30.000 milions d'euros als pressuposts de la Unió i al Banc Europeu d'Inversions (BEI) (0,2% del PIB)).

El canvi climàtic s'ha tractat en definir una política europea de l'energia amb l'horitzó en el 2020, que es coneix com el projecte 20/20/20: es tracta de reduir un 20% les emissions de gasos d'efecte hivernacle mitjançant un augment d'un 20% de l'energia renovable i reduint el consum energètic en un 20%. S'ha comprovat, a més a més, que les energies renovables són un nou jaciment d'ocupació, ja que els *green jobs*, o noves ocupacions en indústries que ajuden a reduir els impactes negatius en el medi ambient, poden ser un dels jaciments d'ocupació més importants en les properes tres dècades.

El Consell Europeu dels dies 13 i 14 de març va llançar el segon cicle triennal de l'Estratègia de Lisboa renovada pel creixement i l'ocupació (2008-2010), i va confirmar que les directrius integrades actuals (orientacions generals de les polítiques econòmiques i directrius per a l'ocupació) i els quatre àmbits d'acció prioritaris definits pel Consell Europeu de la primavera de 2006 continuen essent vàlids: coneixement i innovació; entorn empresarial; ocupació, i energia i canvi climàtic.

En el pla monetari, l'1 de gener de 2008 varen ingressar Xipre i Malta a la zona euro, i Eslovàquia va adoptar de forma oficial l'euro l'1 de gener de 2009.

En la política de competència i competitivitat es va adoptar una nova forma jurídica destinada a reforçar la competitivitat de les pimes facilitant-ne la creació i el funcionament en un mercat únic mitjançant la creació de l'estatut de la societat privada europea —Societas Privata Europea (SPE). Igualment, es creà l'Institut Europeu d'Innovació i Tecnologia (EIT), que integra el triangle del coneixement: ensenyança, investigació i empresa.

En l'àmbit dels transports, s'han presentat les directrius per a un enfocament de la política marítima de forma integrada i un reglament perquè els ancians i les persones amb mobilitat reduïda accedeixin de manera més fàcil al transport aeri.

El Consell Europeu dels dies 15 i 16 d'octubre confirmà que la seguretat d'aprovisionament d'energia és una prioritat de la Unió Europea i va demanar concretar una seria d'objectius: finalitzar el paquet legislatiu relatiu al mercat interior de l'electricitat i del gas; accelerar l'aplicació del Pla d'Acció Europeu sobre Eficiència Energètica i el Pla Estratègic per a les Tecno-

logies Energètiques; prosseguir amb determinació la diversificació de les fonts d'energia, lligada al paquet sobre energia i clima; desenvolupar mecanismes de crisi que permetin fer front a ruptures temporals de subministraments; reforçar i completar les infraestructures crítiques, i estabilitzar el subministrament desenvolupant les relacions amb els països productors.

L'objectiu de solidaritat s'ha dut a terme aplicant polítiques de cohesió per rellançar el treball i el creixement en tots els estats membres i regions de la Unió i establint millors condicions laborals a favor dels treballadors a temps temporal per intentar que tinguin les mateixes condicions laborals que la resta de treballadors a partir del dia que comencen a treballar.

La PAC, el novembre de 2007, va preparar una revisió, i durant el 2008 la comissió va presentar unes quantes propostes, globalment adoptades pel Consell Europeu del mes de desembre.

Quant al procés d'ampliació de la UE, cal destacar noves iniciatives com: donar suport al desenvolupament dels països dels Balcans; continuar les negociacions d'adhesió amb Croàcia i Turquia; signar acords d'estabilització i associació amb Bòsnia Hercegovina i Sèrbia, i establir les relacions amb Kosovo i nomenar-hi un representant especial de la UE.

També s'ha donat un nou impuls a les relacions entre la UE i els seus socis de la Mediterrània en rellançar el Procés de Barcelona: Unió per la Mediterrània. Es va fer una cimera entre aquests el 13 de juliol a París. Igualment, s'ha establert una comunicació sobre l'associació oriental amb els països de l'Est augmentant les relacions amb Armènia, Azerbaidjan, Bielorússia, Geòrgia, Moldàvia i Ucraïna. Arran del conflicte a Geòrgia a l'agost, el Consell Europeu condemnà la decisió unilateral de Rússia de reconèixer la independència de Abkhàzia i Ossètia del Sud.

2.2. Perspectives econòmiques[10]

D'acord amb les previsions de primavera fetes per la Comissió Europea, el PIB de la zona euro disminuirà un 4% aquest any i s'estabilitzarà de manera general el 2010. Els factors principals de la recessió són l'empitjorament de la crisi financera mundial, una brusca contracció del comerç mundial i les fortes correccions que s'estan produint en els mercats de l'habitatge d'algunes economies, com en el cas d'Espanya. L'impacte de la crisi econòmica en els tres principals mercats turístics emissors de fluxos turístics cap a les Illes Balears —Alemanya, Regne Unit i Espanya— mostra que Alemanya serà l'economia més afectada enguany, amb una

10. Les perspectives econòmiques que recull tradicionalment aquest apartat es basen en l'Informe de primavera de la Comissió Europea, el qual normalment dóna una bona visió de les perspectives econòmiques de la Unió Europea. Cal dir, però, que, en la situació actual d'elevada incertesa i volatilitat que presenta la conjuntura econòmica internacional, aquestes previsions s'han de prendre amb molta cura i precaució, ja que estan subjectes a una necessària revisió segons els canvis constants que s'estan operant en els mercats internacionals.

caiguda del seu PIB del -5,4% (-3,8% el Regne Unit i -3,2% Espanya), mentre que es preveu que per al 2010 Alemanya i el Regne Unit ja tinguin uns lleugers creixements positius, i Espanya presenti encara un creixement negatiu de l'1%.[11] (Vegeu el quadre AI-7.)

En relació amb els comentaris de les previsions de primavera de la CE sobre diversos indicadors econòmics, començarem primer per fer els relatius a la demanda interna —consum (1) i inversió (2)— per passar seguidament al comportament del sector exterior —saldo de la balança per operacions corrents amb la resta del món (3). Tot seguit comentarem els dos indicadors de mercat de treball: ocupats (4) i aturats (5). Finalment, es comentaran els tres principals indicadors de convergència i polítiques d'estabilitat, que són els preus (6); la necessitat de finançament de les administracions públiques (-) (dèficit públic) o capacitat (+) (superàvit fiscal) (7), i el deute públic com a percentatge del PIB (8).

En el marc del consum privat (1) a la zona euro se segueix el mateix perfil que el PIB, amb una caiguda negativa el 2009 de gairebé el -3%, i per al 2010 es preveu un lleuger decreixement del -0,3%. També són negatives les previsions per a Alemanya, Regne Unit i Espanya.

La formació bruta de capital fix en béns d'equip (2) es veu especialment afectada per la crisi econòmica i la restricció creditícia, amb unes estimacions negatives de creixement a la zona euro del -16,4% el 2009 i el -3,6% el 2010. Cal destacar, en aquest cas, el desplomament de la inversió a Espanya amb un -23,3% el 2009, la més forta de la UE-27.

La balança per operacions corrents (3) presenta un dèficit creixent al llarg del trienni 2008-2010 pel descens del comerç mundial, amb taxes del -0,8% del PIB el 2008, del -1,4% el 2009 i del -1,5% el 2010. Dels països grans, Alemanya és l'únic que presenta superàvit per operacions corrents al llarg d'aquests tres anys. Per contra, a la zona euro destaca el dèficit d'Espanya, amb taxes superiors al 6%, que se situen per sobre del doble de les del Regne Unit.

En relació amb l'ocupació (4), els mercats laborals de la zona euro varen començar a refredar-se durant l'any 2008, amb el desfasament habitual que sol produir-se pel que fa a la desacceleració econòmica. Es calcula que aquest any l'ocupació es reduirà entorn del -2,6%, i un -1,5% més el 2010, fet que es traduirà en la pèrdua d'uns vuit milions i mig de llocs de treball en aquests dos anys, enfront d'una creació neta de nou milions i mig d'ocupacions en el període de 2006-2008. Alemanya mostra un perfil creixent, a partir de 2008, quant a la pèrdua d'ocupació, amb taxes negatives del -1,5% el 2009 i el -2,2% el 2010. El Regne Unit presenta una situació negativa de l'ocupació al llarg del trienni 2008-2010, a l'igual que Espanya. La taxa negativa del -5,3% d'Espanya per al 2009 és la pitjor de la zona euro.

Pel que fa a la taxa mitjana d'atur (5), també presenta un perfil creixent a la zona euro, amb taxes del 7,5% el 2008, el 9,9% el

11. En el cas d'Alemanya, el Regne Unit i Espanya, les darreres previsions de la Comissió Europea de 14 de setembre donen unes taxes de creixement per l'any 2009 del -5,1%, -4,3% i -3,7% respectivament amb millores de 0,3 punts per Alemanya i empitjorament de 0,5 punts tant per a Espanya com pel Regne Unit.

2009 i l'11,7% el 2010. En el cas d'Espanya, l'estimació de l'atur també és la pitjor del conjunt de la UE-27, amb un màxim del 20,6% el 2010. L'evolució de la desocupació a Alemanya és, també, creixent, amb taxes que passen del 7,3% el 2008 al 10,4% el 2010, i en el cas del Regne Unit, les estimacions donen un lleuger augment del 5,6% el 2008 al 9,4% el 2010.

Si miram a la zona euro la variació anual de la inflació (6), veiem que no es preveu cap deflació, però sí una clara reducció de la inflació, amb un mínim del 0,4% el 2009. Aquest també és el cas per a Alemanya i el Regne Unit, però no és així per a Espanya, ja que presenta taxa negativa el 2009 d'un -0,1%.

La crisi econòmica ha provocat un esclat generalitzat de dèficits públics (7) creixents provocats per les polítiques fiscals expansives d'estímul a la inversió privada. Així, a la zona euro l'evolució és del -1,9% el 2008, el -5,3% el 2009 i el -9,5% el 2010. La situació d'Alemanya és de quasi equilibri, entorn del -0,1% el 2008, per caure per sobre del criteri de Maastrich del (-3%), el -3,9% el 2009 i el -5,9% el 2009. El Regne Unit presenta un dèficit significatiu de -5,5% el 2008, i -11,5% i -13,8% el 2009 i el 2010. Espanya està en situació de dèficit els tres anys amb un -3,8%, -8,6% i -9,8% respectivament.

Pel que fa a l'endeutament públic (8), cal referir-se a la dificultat que la crisi planteja per complir els criteris de Maastricht, que estableixen que no pot superar-se el 60% del PIB. Així, la zona euro no s'hi ajusta, ja que mostra un 69,3% del PIB el 2008, amb una tendència lleugera a l'augment segons les previsions de 2009 (77,7%) i 2010 (83,8%). En aquest àmbit, Alemanya no compleix el criteri al llarg del trienni 2008-2010, amb taxes del 65,9%, 73,4% i 78,7% respectivament. El Regne Unit el compleix el primer any: 52%, i després augmenta a un 68,4% i un 81,7%. Espanya presenta un deute públic del 39,5% el 2008, i del 50,8% el 2009, i preveu superar el 62% el 2010, que és un dels més baixos dels grans països de la zona euro i que representa un dels seus punts forts per afrontar la situació actual de més grans dificultats econòmiques.

2.3. La política econòmica i monetària

En aquest apartat ens centram en els programes nacionals de reformes i en l'anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro.

2.3.1. Tercer any dels programes nacionals de reforma

A final de 2007, la Comissió va presentar les seves propostes sobre les directrius integrades d'ocupació, que es varen aprovar mitjançant una decisió del Consell de la Unió Europea al juliol.[12] A final de 2008, la Comissió Europea va presentar els principals resultats d'aquest primer any del nou

12. Decisió del Consell, de 10 de juliol de 2007, relativa a les Directrius per a les polítiques d'ocupació dels estats membres.

cicle en diferents documents.[13] L'Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa, a més de considerar els resultats assolits durant l'any en el sentit que s'ha avançat a bon ritme, també va determinar les accions prioritàries pendents, sobretot les que estan directament vinculades amb el pla de recuperació. En matèria d'ocupació, la principal mesura adoptada va ser la ja esmentada Agenda Social renovada i les propostes de simplificació de criteris perquè l'FSE doni suport al pla de recuperació, amb l'avanç de pagaments a principi de 2009 i la revisió de les normes del FEAG.

A principi de 2009, la Comissió també va presentar la seva valoració de l'avanç aconseguit pels diferents estats membres en els seus respectius PNR i va incloure entre els resultats les actuacions per contrarestar els efectes de la crisi. En general, s'han fet avanços a tots els estats membres, encara que s'indica que està pendent un impuls generalitzat d'algunes reformes estructurals considerades prioritàries, que en un context econòmic difícil es fan encara més necessàries. Això deixa encara marge d'actuació suficient per millorar, considerant a més que el ritme d'avanç no ha estat el mateix a tots els països.

Arran dels informes de progrés dels estats membres i considerant la situació actual de crisis, la Comissió va plantejar la necessitat de prioritzar dues línies d'actuació concretes en les polítiques d'ocupació dels estats membres per al 2009 per sobre de les directrius d'ocupació, que no perdrien, per això, la seva orientació a llarg termini.[14] La primera prioritat requereix apostar per un enfocament d'actuació integrat que cerqui facilitar l'adaptabilitat dels treballadors i les empreses i aconseguir que la Unió Europea aprofiti els avantatges de la globalització. La segona prioritat exigeix un esforç ambiciós per actualitzar les habilitats i les competències dels individus, independentment del nivell de qualificació, per afrontar en millors condicions la situació actual.

Pel que fa al PNR d'Espanya, el Govern va presentar l'octubre de 2008 el tercer Informe de progrés,[15] en el qual es recollien els avanços aconseguits fins aquest moment en relació amb els dos objectius prioritaris de convergència en renda amb la UE-25 i de taxa d'ocupació, així com totes les mesures de política econòmica desenvolupades en aquest darrer any. (Vegeu el quadre AI-8.)

2.3.2. Anàlisi de la política monetària i l'evolució de l'euro

La política monetària de la zona euro va experimentar durant el 2008 un canvi substancial respecte a la instrumentació

13. Informe d'aplicació del Programa Comunitari de Lisboa 2008-2010, COM (2008), 881 final; Noves capacitats per a noves feines: Previsió de les capacitats necessàries i la seva adequació a les exigències del mercat laboral, COM (2008) 868 final; Política de cohesión: invertir en la economía real, COM (2008) 876 final; An updated strategic framework for European cooperation in education and training, COM (2008) 865 final; i Informe sobre l'accés als mercats i als establiments d'un marc per incrementar l'eficàcia de la cooperació internacional en matèria legislativa, COM (2008) 874 final.

14. Comisión Europea, *Proposta de decisió del Consell relativa a les orientacions per a les polítiques d'ocupació dels estats membres*, COM (2008) 869 final, 28 de gener de 2009.

15. *Informe de progreso del PNR*, Govern d'Espanya, 2008.

que tradicionalment havia dut a terme, principalment mitjançant les variacions dels tipus d'interès. Aquest canvi era degut al fet que era la primera vegada que l'economia de la zona euro s'enfrontava amb una conjuntura de crisi tan intensa.

Després de mantenir els tipus d'interès en el 4% durant la primera part de l'any, i fins i tot apujar-los un quart de punt al juliol, l'octubre de 2008 el Banc Central Europeu (BCE) va començar a reduir-los ràpidament davant una situació conjuntural cada vegada més adversa que requeria, una vegada constatat el control de la inflació, impulsar la demanda i augmentar la liquiditat ràpidament.

Com a conseqüència de la caiguda dels preus de les matèries primeres, les taxes d'inflació començaren a mostrar signes de desacceleració des d'octubre, de manera que es va iniciar un camí descendent que a final d'any va situar l'IAPC de la zona euro en l'1,6%, tendència que s'ha mantingut en els primers mesos de 2009, com va reflectir el nivell del 0,6% aconseguit al març.

En un context de crisi global amb forta desacceleració dels preus i alentiment econòmic, la situació es va complicar, encara més, quan a principi de setembre es va produir la fallida del banc d'inversió nord-americà Lehman Brothers, que va suposar el desencadenant de l'agreujament de les turbulències financeres iniciades l'any anterior. En el temps que els Estats Units començaven a cercar solucions per a aquesta entitat, sorgiren nous problemes d'entitats danyades que requerien plans de rescat massius. Alguns estats membres varen haver d'adoptar mesures aïllades a favor d'entitats financeres concretes (Regne Unit, Irlanda, Bèlgica, França, Luxemburg i Alemanya, entre d'altres).

En conseqüència, el BCE va incrementar substancialment la liquiditat proporcionada en les seves operacions habituals de política monetària, operacions principals de finançament i operacions a més llarg termini. Si fins llavors de mitjana s'havia proporcionat entorn de 400.000 milions d'euros mitjançant el mecanisme de subhastes, aquesta quantitat va arribar a duplicar-se a final d'any, de manera que s'hi va injectar el volum més elevat el gener de 2009, un total de 832.755 milions d'euros.

Després d'un darrer trimestre del 2008 certament complex, a poc a poc els tipus d'interès a curt termini varen continuar reduint la seva volatilitat i es varen adequar al nou escenari de tipus més baixos i disponibilitat de liquiditat.

La tendència d'apreciació de l'euro enfront del dòlar dels darrers dos anys es va mantenir durant el primer semestre del 2008, cosa que reflectia certa estabilitat en termes efectius. Encara que en conjunt per a l'any 2008 l'euro es va apreciar enfront del dòlar un 7,3%, davant el 9,2% de l'any anterior, la tendència va ser cap a una major apreciació del dòlar a mesura que passaven els mesos. Destaca, igualment, la forta apreciació de l'euro enfront de la lliura esterlina al llarg de l'any, un 16,4%, molt superior a l'experimentada l'any anterior, que va suposar tan sols un 0,4. A final d'any, el tipus de canvi es va situar en 0,9 lliures per euro.

Quant a les divises japonesa i xinesa, ambdues experimentaren una apreciació enfront de l'euro del 5,5 i 1,9 respectivament, i varen arribar a un tipus de canvi mitjà de 152,3 iens i 10,2 iuans per euro. La divisa japonesa, que s'havia enfortit amb rapidesa des d'octubre, va tornar a agafar el camí baixista des de febrer de 2009, una vegada que la contracció de la demanda mundial va frenar les exportacions a la vegada que la caiguda de l'activitat es va fer palesa, cosa que ha penalitzat fortament el ien.

2.4. El balanç de l'Estratègia europea d'ocupació, el diàleg social i la protecció social

En aquest apartat ens centram a analitzar el balanç de l'Estratègia europea d'ocupació, el diàleg social i les relacions laborals i la protecció social.

2.4.1. El balanç de l'Estratègia d'ocupació

Complit un decenni des de la posada en marxa de l'Estratègia europea d'ocupació, amb un balanç global favorable en termes de creació d'ocupació, l'any 2008 va suposar un punt d'inflexió en el comportament dels mercats de treball europeus, una vegada que els efectes de la crisi financera començaren a estendre's a l'economia real. Segons les dades d'Eurostat, aquests són els principals resultats:

- La taxa d'ocupació de la UE-27 ha augmentat fins al 65,8% el 2008, un 0,1 punt percentual més que l'any anterior, i a 4,2 punts de l'objectiu del 70% establert per al 2010.

- La taxa d'ocupació femenina ha arribat al 59,2%, i s'ha situat a només 0,8 punts percentuals de l'objectiu del 2010.

- L'evolució de la taxa d'ocupació de majors de 55 anys ha passat del 45% al 45,9%, i encara és 4,1 punts inferior a l'objectiu per al 2010.

A Espanya, la taxa d'ocupació s'ha situat en el 62,8%, gairebé 3 punts menys que la registrada l'any anterior, fet que dóna una idea de la intensitat de l'ajustament que està sofrint el mercat de treball espanyol, només comparable a la reducció de més de 3 punts de la taxa d'ocupació a Irlanda i Lituània que, això no obstant, han acabat situant-se a final d'any per sobre del 65%. (Vegeu el quadre AI-9.)

Augmentar la taxa d'ocupació femenina continua essent un objectiu prioritari del mercat de treball espanyol, que se situa encara a 2,5 punts per sota de l'objectiu previst per al 2010 en el Programa Nacional de Reformes (57%). El diferencial amb els tres millors estats membres de la UE-27, a més de ser molt elevat (18,1 punts), va incrementar-se 1,2 punts enfront del 2007. En relació amb el conjunt de la UE-27, Espanya se situa en el grup més endarrerit, ja que catorze estats membres complien a final de 2008 l'objectiu de taxa d'ocupació femenina igual o major al 60%, mentre que Malta, amb

una taxa del 36,3%, i Grècia i Itàlia, amb taxes inferiors al 50%, es trobaven lluny de poder arribar a l'objectiu en el termini previst. El 2008 la taxa d'ocupació dels treballadors de més edat ha augmentat lleugerament fins a situar-se a final d'any en el 45,6%, 1 punt més que el 2007 i 0,3 punts per sota de la taxa mitjana comunitària. El diferencial amb els tres millors estats membres ha augmentat 1,5 punts, que és el més elevat dels indicadors d'ocupació, 18,3 punts. En el conjunt de la Unió, dotze estats membres han arribat a finals de 2008 a l'objectiu fixat per al 2010 del 50% (Alemanya, Xipre, Dinamarca, Estònia, Finlàndia, Holanda, Irlanda, Letònia, Lituània, Portugal, Regne Unit i Suècia), mentre que en altres vuit (Bèlgica, Eslovènia, França, Itàlia, Luxemburg, Hongria, Malta i Polònia) la taxa d'ocupació de majors se situa per sota del 35%.

2.4.2. El diàleg social i les relacions laborals

El 2008 el diàleg social europeu va estar marcat per la crisi financera i per les seves repercussions en l'ocupació. Un reflex d'això és que les cimeres socials tripartides de març i octubre varen tenir com a eix principal el debat sobre les conseqüències de la crisi per als objectius d'ocupació, competitivitat, sostenibilitat i cohesió social integrats en l'Estratègia de Lisboa, així com sobre la contribució del diàleg social en aquest context econòmic.

A principi de 2009, els agents socials es varen reunir per plantejar les seves propostes en relació amb les polítiques d'ocupació i l'aplicació de la flexiseguretat al suport a les empreses, de manera que es fomenti la inversió, així com als treballadors, mantenint el seu poder adquisitiu. Els agents socials també varen manifestar la necessitat de garantir la lliure circulació de treballadors, la continuïtat del mercat únic i el respecte als convenis col·lectius.

Amb referència al diàleg bipartit autònom, el 2008 ha estat el tercer i últim any d'aplicació del Programa de Treball Conjunt per al període 2006-2008, el segon d'aquestes característiques, que ha marcat bona part de les iniciatives dels agents socials. Cal destacar, referent a això, el primer Informe d'avaluació conjunta de l'Acord marc sobre estrès laboral, i l'aprofundiment en les propostes i avaluacions sobre la gestió del canvi, materialitzat en un estudi conjunt de les reestructuracions en la UE-15, així com l'Informe anual sobre l'aplicació del Marc d'accions sobre igualtat de gènere. La valoració general de l'Informe ha estat molt positiva. Es destaca, en primer lloc, la capacitat dels agents socials per adaptar els continguts de l'Acord a la normativa ja existent a cada estat membre. Cal tenir en compte que, a diferència del primer Acord autònom sobre teletreball (signat el 2002), i com a conseqüència de la normativa europea sobre seguretat i salut en el treball, alguns estats membres disposaven ja de normativa sobre l'assumpte. Això ha suposat un esforç important per part dels agents socials d'adaptació dels continguts de l'Acord a les particularitats normatives i laborals de cada país.

El 2008 s'ha publicat un informe en el qual s'analitzen comparativament les respostes als processos de reestructuració de les organitzacions sindicals i empresarials

de 10 països de la UE-15. Les conclusions, agrupades entorn de quatre grans blocs, són les següents:

- Flexiseguretat. Les polítiques empreses per a la gestió del canvi per mitjà de la flexiguretat són molt diverses i difícilment transferibles d'uns països als altres.

- Desenvolupament d'un diagnòstic i una agenda compartida. Una adequada gestió del canvi requereix que agents socials i governs parteixin d'un diagnòstic compartit que afavoreixi el desenvolupament de polítiques consensuades.

- Plantar cara a les necessitats formatives presents i futures. Bona part de l'èxit en la consecució dels objectius de Lisboa dependrà de la qualitat dels sistemes educatius i formatius.

- Reestructuracions silencioses. Alguns canvis organitzatius i productius de gran transcendència passen inadvertits quan no impliquen destruccions importants d'ocupació.

El diàleg social europeu sectorial constitueix un àmbit destacat de negociació de les organitzacions socials europees en matèries clau d'ocupació i economia. El 2008 es va signar un acord en el sector marítim amb la finalitat de millorar les condicions laborals dels més de tres-cents mil treballadors que hi pertanyen.

En relació amb les consultes sobre conciliació de la vida laboral i familiar iniciades el 2007, la Comissió va proposar reformar la Directiva 92/85/CEE, relativa a la millora de la seguretat i de la salut en el treball de la treballadora embarassada, que hagi donat a llum o estigui en període de lactància. Entre els canvis proposats, cal destacar l'ampliació del període mínim de baixa per maternitat de 14 a 18 setmanes; la millora del salari durant el període de baixa per maternitat (recomanant el 100% del salari), i l'augment de la flexibilitat per triar el període de baixa per maternitat no obligatòria. També amb referència a aquest tema a la cimera tripartida de març els agents socials europeus varen presentar un informe de progrés en el qual es comprometien a posar en marxa accions conjuntes sobre qüestions relacionades amb aquesta matèria, com facilitar l'accés a l'educació infantil, fonamental per conciliar la vida laboral i familiar.

L'àmbit del dret social comunitari va experimentar diverses novetats i avanços de rellevància per al mercat de treball i les relacions laborals, fonamentalment la regulació del treball a les empreses de treball temporal, amb l'aprovació d'una directiva en aquesta matèria, i els comitès d'empresa europeus, matèria en la qual finalment es va arribar un acord del Parlament Europeu i del Consell per modificar la Directiva 94/45, per la qual cosa se'n va aprovar una de nova.

Amb l'aprovació de la Directiva 2008/104, de 19 de novembre de 2008, relativa al treball per mitjà d'empreses de treball temporal, ha culminat un procés de més d'una dècada que s'havia estancat en diverses ocasions i que ha inclòs consultes als interlocutors socials i perllongat debats entre els estats membres fins que, al mes de juny, es va arribar a una posició comuna en el Consell.

La creació de comitès d'empresa europeus, o de procediments d'informació i consulta, a les empreses i grups d'empreses de dimensió comunitària és sens dubte un dels desenvolupaments més destacables en el panorama de les relacions industrials a escala europea en els últims quinze anys. La implantació d'aquests en un bon nombre d'empreses i grups multinacionals que actuen a Europa ha dotat les representacions dels treballadors de drets d'informació i consulta davant decisions de reestructuració empresarial amb efectes transnacionals per al conjunt de l'empresa o alguns dels seus centres productius situats a diferents estats. I, pel que fa a les empreses, les ha proveïdes d'un tipus d'instruments que, en molts de casos, es perceben com a positius amb vista a l'organització i la coordinació interna amb els treballadors.

2.4.3. La protecció social

La importància de la dimensió social com a part integrant de l'Estratègia de Lisboa i la necessitat d'integrar en major mesura les polítiques econòmiques, socials i d'ocupació es varen posar en relleu en les conclusions del Consell Europeu de primavera fet el 13 i 14 de març de 2008, en el mateix context que es reconeixia ja la deterioració de les perspectives econòmiques generals, que s'agreujaria a mesura que avançava l'any.

Posteriorment, al mateix temps que s'aprovava l'Agenda Social renovada i en coherència amb les seves previsions, es va assumir el compromís de reforçar el mètode obert de coordinació en l'àmbit de la protecció social i la inclusió social (el MAC social). El MAC ha demostrat la seva eficàcia pel que fa al suport a l'aprenentatge mutu, una major implicació de les persones interessades, la modernització dels sistemes de protecció social i la conscienciació sobre el caràcter pluridimensional de la pobresa i l'exclusió social, de manera que s'han posat en evidència qüestions comunes emergents.

L'Informe conjunt de 2008 es va centrar en la pobresa infantil, l'accés a l'assistència sanitària, l'evolució de les necessitats en cures de llarga durada, la prolongació de la vida professional i les pensions privades. Durant aquest any corresponia als estats presentar els seus informes estratègics nacionals amb un enfocament que, per primera vegada, havia d'integrar la protecció social, incloses pensions, sanitat i cures de llarga durada, juntament amb la inclusió social.

Les tendències mostrades per la despesa social en els anys anteriors a l'esclat de la crisi constitueixen un element rellevant per a la reflexió sobre la posició relativa dels diferents països i el marge d'actuació en els diferents àmbits de la protecció social. Val recordar que les importants diferències en la despesa en protecció social entre països responen, no tan sols al nivell d'esforç o orientació de les polítiques, sinó també a les pròpies característiques dels sistemes nacionals, les diferents situacions demogràfiques o els nivells d'atur, entre altres factors socials, institucionals i econòmics.

El 2006, la despesa en protecció social a Espanya era equivalent al 20,9% del PIB, de manera que se situava a una distància

considerable tant de la mitjana de la UE-27 (27,2% del PIB) com de la UE-15 (27,8%). La despesa social espanyola continua essent inferior si es mesura en unitats de poder adquisitiu (PPS) per càpita. Crida l'atenció, així mateix, el menor pes relatiu de les funcions «vellesa» i «supervivència», que en el sistema espanyol de Seguretat Social es corresponen majoritàriament amb les pensions de jubilació i viduïtat. La participació de la despesa en vellesa sobre el total s'ha reduït ininterrompudament des de l'any 2000, fins a situar-se el 2005 en el 38,7% de la despesa en protecció social. De la mateixa manera, la seva participació en el PIB ha passat del 8,2% l'any 2000 al 7,9% l'any 2006. No obstant això, cal matisar que no es tracta que hagi disminuït la despesa real, sinó que en el conjunt de la protecció social la despesa en altres partides ha crescut més. (Vegeu els gràfics AI-14 i AI-15.)

Quant a les fonts d'ingressos de la protecció social, Espanya continua destacant pel major pes de les contribucions socials sobre les transferències de l'Estat. No obstant això, la tendència dels darrers anys (2000-2006) mostra un major increment progressiu de la participació de l'Estat en el finançament (del 29,4% al 33,9%) i correlatiu descens del pes de les contribucions socials.

2.5. La política regional[16]

La política regional europea ha tingut un cert èxit en la lluita contra les disparitats regionals i a favor d'aconseguir més cohesió territorial i social. Així ho confirmen els darrers estudis de la Comissió Europea.[17] El període actual de programació 2007-2013 està emmarcat en l'Estratègia de Lisboa i en les Orientacions estratègiques comunitàries de la UE[18].

Per comparació a l'estipulat per períodes de programació previs, dos són els aspectes que caracteritzen aquesta nova política regional: per un costat, una reducció important en el nombre d'objectius, i per l'altre, una correlativa reducció en el nombre d'instruments. En concret, els nous objectius, que reemplacen els tradicionals objectius 1, 2 i 3, així com els programes INTERREG III i URBAN II i les Accions Innovadores, són denominats ara de convergència, competitivitat regional i ocupació i cooperació territorial, mentre que els instruments financers que han habilitat per assolir-los són els tradicionals FEDER, FSE i Fons de Cohesió.

L'objectiu de convergència, el més important en termes quantitatius perquè està dotat amb el 81,54% del pressupost

16. Vegeu: José Villaverde Castro: «Las regiones españolas y la nueva política regional europea», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener/febrer de 2009.

17. Vegeu: S. Becker, M. (von) Ehrlich i R. Fenge, «Going Nuts: The Effects of Structural Funds on Regional Performance», *CESIFO Working Paper*, núm. 2495, 2008. Aquest *paper* refuta altres estudis més crítics amb els fons estructurals per reduir les disparitats regionals, com els de X. Sala i Martín, «Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence», *European Economic Review*, 40, pàg. 1325-1352, 1996, i M. Boldrin i F. Canova, «Europe's Regions. Income Disparities and Regional Policies», *Economic Policy,* pàg. 207-253.

18. Aquestes són: augmentar l'atractiu dels països, les regions i les ciutats de la UE; estimular el desenvolupament empresarial i l'economia del coneixement, i crear més i millors ocupacions.

de la política de cohesió, té com a finalitat promoure condicions i factors que contribueixin al creixement (i convergència) dels estats membres i regions menys desenvolupades; les regions incloses en aquest objectiu són les denominades regions de convergència (les que tenen un PIB per càpita inferior al 75% de la mitjana de la UE-27) i les regions *phasing-out* (o regions d'exclusió gradual) que són les afectades pel denominat efecte estadístic. En aquest objectiu cal considerar no tan sols les regions prèviament esmentades, sinó també els països que tenen una renda nacional bruta per càpita inferior al 90% de la mitjana comunitària, que són beneficiaris del Fons de Cohesió, que s'ha convertit en un nou fons estructural.

L'objectiu de competitivitat regional i ocupació, que conté el 15,95% del pressupost de cohesió, pretén incrementar la competitivitat, l'atractiu, i l'ocupació de totes les regions no cobertes per l'objectiu anterior; en aquest grup s'inclouen, de manera diferenciada, les regions *phasing-in* o d'inclusió gradual, que son les que, formant prèviament part de l'objectiu 1, han aconseguit un èxit econòmic important, de tal forma que, en l'actualitat, tenen una renda superior al 75% de la mitjana de la UE-15.

L'objectiu de cooperació territorial europea, al qual es dedica el 2,54% del pressupost de cohesió, està destinat a intensificar la cooperació transfronterera i transnacional de les regions europees amb la finalitat explícita d'aconseguir un desenvolupament territorial integrat.

La distribució del pressupost destinat a la política de cohesió durant el període 2007-2013 està xifrat en 347,41 mils de milions d'euros, equivalent al 35,7% del pressupost comunitari, la qual cosa suposa que els països de l'ampliació rebran un 166% més de recursos respecte al període de programació 2000-2006, mentre que els països de la UE-15 en rebran un 30% menys. El país més beneficiat en termes absoluts pel període actual de programació serà Polònia seguit per Espanya. En canvi, en termes de recursos relatius per càpita els més beneficiats seran la República Txeca i Estònia.

La política regional espanyola busca, en essència, els mateixos objectius que la política regional comunitària; la seva finalitat és reduir els desequilibris territorials dins el país. Encara que disposa d'alguns altres instruments de certa rellevància, com el Fons de Compensació Interterritorial i els Incentius Regionals, és un fet incontrovertible que, d'ençà que ens vàrem incorporar a la UE, la política regional comunitària constitueix l'eix vertebrador de la política regional espanyola, no tan sols en termes d'objectius i instruments, sinó també en termes financers.

D'aquesta manera, i a l'igual que a la resta de països de la Unió, la política regional comunitària a Espanya per al període 2007-2013 es concreta en els tres objectius prèviament esmentats, amb els quals es cobreix la totalitat del territori nacional. En concret, la distribució regional dels dos objectius que són regionalitzables és la següent:

Objectiu de convergència:

- Objectiu de convergència: Andalusia, Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia.

- Objectiu *phasing-out*: Astúries, Múrcia, Ceuta i Melilla.

Objectiu de competitivitat regional i ocupació:

- Objectiu de competitivitat regional i ocupació: Cantàbria, Aragó, Illes Balears, Madrid, País Basc, Navarra i La Rioja.

- Objectiu *phasing-in*: Comunitat Valenciana, Castella i Lleó i Illes Canàries.

Addicionalment, encara que de forma transitòria i amb una importància quantitativa decreixent amb el pas del temps, cal anotar la inclusió d'Espanya en el Fons de Cohesió com a beneficiari, tractament favorable que es va acordar, en el seu moment, en reconeixement de l'efecte estadístic que, a escala nacional, es produeix com a conseqüència de les dues darreres ampliacions de la UE.

En conjunt, les ajudes de cohesió que rebrà el nostre país entre els anys 2007 i 2013 representen uns 35.219 milions d'euros, distribuïts, per objectius, fons i programes, de la forma que s'indica en el quadre AI-10.

Del quadre, cal destacar-ne els aspectes següents:

- Que les actuacions del FEDER seran unes tres vegades superiors a les de l'FSE, mentre que aquestes duplicaran les del Fons de Cohesió.

- Las comunitats autònomes dins l'objectiu convergència absorbiran el 74,3% de la política de cohesió europea a Espanya, mentre que les comunitats de l'objectiu competitivitat regional i ocupació i les beneficiàries de l'objectiu de cooperació territorial europea rebran, respectivament, el 24,1% i l'1,6% restants.

- Que la regió espanyola que, en termes absoluts, es beneficiarà més de les ajudes estructurals europees és Andalusia, seguida a una enorme distància, i per aquest ordre, per Galícia, Extremadura i Castella-la Manxa. En termes per càpita, la més beneficiada és Extremadura (amb uns 305 euros per persona i any) i les menys afavorides són Navarra i Madrid (amb 21-22 euros per habitant i any).

- En relacionar aquestes ajudes amb el PIB per càpita regional, s'observa que també en el cas espanyol es compleix el fet que hi ha una relació inversa entre les dues variables.

2.6. La presidència de l'Euroregió Pirineus Mediterrània

El passat 18 de juny, el Govern de les Illes Balears va cedir, després de divuit mesos, la presidència de l'Euroregió Pirineus Mediterrània a Llenguadoc-Rosselló.[19] La

19. El 29 d'octubre de 2004 es va constituir l'Euroregió Pirineus Mediterrània, formada per les Illes Balears, Catalunya, Aragó, Midi-Pyrénées i Llenguadoc-Rosselló. Sobre l'Euroregió, vegeu: *Jornadas sobre la Euroregión*, i *II Jornades sobre l'Euroregió*, publicades pel Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2005 i 2009.

presidència balear ha aconseguit l'objectiu de donar una nova forma jurídica a l'Euroregió, que ara passa a convertir-se en l'Agrupació Europea de Cooperació Territorial (AECT).

Com a AECT, l'Euroregió podrà accedir a programes, fons i pressuposts de la Unió Europea per a projectes desenvolupats de manera conjunta pels seus membres, en aquests cas quatre, ja que queda pendent la incorporació a l'AECT d'Aragó. La direcció de l'AECT serà a Tolosa per fer un seguiment dels projectes i la tramitació dels fons de finançament procedents de la Unió Europea. La Secretaria General serà a Barcelona, per coordinar activitats, i també tindrà una representació a Brussel·les davant les instàncies comunitàries.

Un altre dels grans objectius de la presidència balear ha estat la creació de xarxes interregionals en diferents àmbits. Es pot destacar la creació, el 25 de març de 2009, a Palma, de la Xarxa de CES de l'Euroregió; la creació, el 4 de febrer de 2009, de la xarxa euroregional per part dels sindicats de l'Euroregió i el País Valencià; la creació d'una xarxa de joves innovadors i empresaris de l'Euroregió, i l'impuls donat a la xarxa BioClúster del Sud d'Europa.

3

ECONOMIA ESPANYOLA[20]

RESUM

L'any 2008 el creixement de l'economia espanyola va superar en tres dècimes la mitjana de la Unió Europea, que va ser dos punts i mig inferior a la taxa mitjana de l'exercici anterior.

L'evolució de les taxes trimestrals reflecteix el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament d'aquesta a final d'any. La despesa en consums de les llars i el sector de la construcció s'explica per la pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del 2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, amb un 8,0%, seguit de la indústria, amb un 5,5%, i l'agricultura, amb un 2,7%. Des de mitjan any, es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet.

L'any 2008 la branca de serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva trimestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisis sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007.

Durant la primera meitat del 2008 l'IPC va continuar la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en què les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%.

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.1. EVOLUCIÓ ECONÒMICA

L'any 2008 l'economia espanyola va registrar un creixement mitjà del seu producte interior brut de l'1,2%, dos punts i mig per sota de la taxa mitjana de creixement de l'exercici anterior, però tres dècimes més alta que el creixement mitjà del conjunt de la Unió Europea. Malgrat això, l'avanç va ser molt inferior al de les previsions que s'havien presentat del comportament de l'economia un any abans. (Vegeu el quadre A I-11.)

D'altra banda, les taxes trimestrals de creixement del PIB reflecteixen el deteriorament gradual de l'activitat econòmica, així com un agreujament a final d'any. Durant el darrer trimestre del 2008 el PIB es va reduir en termes interanuals un 0,7%, però, en termes intertrimestrals, es va confirmar l'entrada d'un període recessiu, ja que durant dos trimestres consecutius, el tercer i el quart, es registraren taxes de variació negatives del PIB.

Pel que fa a la despesa, la moderació d'aquesta en consum final es va explicar fonamentalment per l'amortiment del creixe-

20. En aquest apartat es presenta un breu resum del capítol I «Panorama económico» de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España*, Madrid, juny 2009, pàg. 124-248. El lector pot trobar la informació relativa al tercer informe sobre el Programa Nacional de Reformes a l'apartat 2.3.1 d'aquest capítol: «Els programes nacionals de reformes».

ment del consum de les llars; de fet, el consum públic va créixer més que el 2007. La baixada en el ritme de creixement del consum privat s'explica per l'empitjorament de la renda disponible de les famílies, en un context, els primers mesos de l'any, de pujada dels preus i dels tipus d'interès i, a final de l'exercici, pel deteriorament del mercat de treball i de la riquesa financera i immobiliària de les llars; tot això en un entorn de gran incertesa que va erosionar la confiança dels consumidors. L'exercici es va tancar amb una caiguda de la formació bruta de capital fixa del 3,0%, 8,3 punts per sota del creixement de l'any anterior, que acusava la caiguda de la inversió en el sector de la construcció. La inversió en béns d'equipament va sofrir un descens de l'1,1%, quan un any abans creixia a un ritme de dos dígits, fet que posa de manifest l'efecte de la desacceleració de l'activitat sobre els sectors industrials.

L'evolució del sector exterior ha estat positiva, ja que ha aportat 1,1 punts percentuals al creixement agregat de l'economia espanyola, com a conseqüència d'un creixement de les exportacions de béns i serveis en termes reals d'un 0,7% i d'una caiguda de les importacions del 2,5%, la qual cosa ha permès que la demanda exterior neta explicàs més del 90% del creixement del PIB el 2008. Aquesta correcció del dèficit exterior no es fa com en etapes anteriors mitjançant una devaluació del tipus de canvi, sinó amb la caiguda de les importacions com a contrapartida al menor creixement de la demanda interna, tant de consum com d'inversió, de resultes de la crisi econòmica.

Des de la perspectiva de l'oferta, només el sector de serveis va registrar taxes positives de creixement en el darrer trimestre del 2008, amb un avanç de l'1,7%. La resta de sectors va reduir la seva producció. Destaca el descens de la construcció, un 8,0%, seguit de la indústria, un 5,5%, i l'agricultura, un 2,7%. El que es preveia com a aterratge suau del sector de la construcció s'ha convertit en un descens brusc de l'activitat amb greus conseqüències sobre l'ocupació i sobre la producció tant del sector mateix com de les indústries que hi estan relacionades. La resta de sectors, en major o menor mesura, varen sofrir, a més de la restricció del crèdit, la caiguda de la demanda tant interna com dels principals socis comercials.

Des de mitjan any es va iniciar un procés de destrucció de llocs de treball, de manera que a la segona meitat de l'exercici es perderen al voltant de mig milió de llocs de treball equivalents a temps complet. El ritme de reducció d'ocupació no va ser igual a tots els sectors. Destaquen els descensos interanuals del quart trimestre de la construcció, un 20,8%; de la indústria, un 5,5%, i de l'agricultura i la pesca, un 4,1%.

En termes de la política econòmica, l'exercici del 2008 va obligar les autoritats a fer un gir de cent vuitanta graus als objectius de la intervenció estatal. Així, es va passar de tractar de propiciar la correcció dels desequilibris acumulats durant la fase expansiva per mitjà d'una política fiscal restrictiva, com posarien de manifest els superàvits fins al 2007, a tractar de contrarestar el cicle amb polítiques de demanda expansiva.

Les previsions econòmiques per a Espanya el 2009 no són bones i empitjoren ràpidament a mesura que transcorre l'any i es coneixen noves dades. S'ha de tenir en compte, en tot cas, que en el context econòmic mundial actual de gran inesta-

bilitat, incertesa i interconnexió, en què la imprevista i veloç espiral recessiva global es tracta de contrarestar amb polítiques fiscals i monetàries expansives de gran envergadura, de les quals se'n desconeix l'eficàcia, els pronòstics sobre el futur econòmic de qualsevol país resulten aventurats, per la qual cosa s'ha de prendre qualsevol previsió amb gran cautela.

3.2. Els sectors productius

L'evolució del creixement dels diferents sectors productius durant l'any 2008 va estar marcada, a més del debilitament de la demanda tant interna com externa, pel diferent impacte que varen tenir en la seva producció circumstàncies com la pujada dels preus de les matèries primeres i el petroli, la restricció creditícia i l'aturada del sector de la construcció. (Vegeu el quadre A I-12.)

3.2.1. El sector primari

El 2008 el valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va descendir un 0,6% de mitjana anual, 3,6 punts per sota del creixement del 2007. Segons la seva evolució trimestral, el sector va registrar un deteriorament gradual, ja que va passar d'avançar en termes interanuals un 1,1% en el primer trimestre a caure un 2,7% en el quart.

L'ocupació en el sector primari, mesurada en llocs de treball equivalent a temps complet, va registrar un descens del 4,6%, 2,9 punts per sota de l'evolució de l'ocupació del 2007.

3.2.2. La indústria i l'energia

Després de la construcció, la indústria va ser el sector amb un retrocés més gran durant 2008, com a resposta al deteriorament de la inversió en béns d'equipament, així com per l'efecte de la crisi internacional sobre l'activitat exportadora d'aquest sector; a més, algunes branques industrials auxiliars del sector de la construcció varen sofrir les conseqüències del deteriorament de l'activitat constructora. El VAB de la indústria va registrar un descens mitjà del 2,7%, quan un any abans creixia a una taxa del 2,8%. La caiguda de l'activitat industrial es va intensificar trimestre a trimestre al llarg de l'exercici, de manera que va tancar l'any amb un descens interanual en el quart trimestre del 5,5%.

L'índex de producció industrial (IPI) va registrar un descens mitjà del 6,5%, 8,8 punts per sota del nivell mitjà del 2007, i mostra un deteriorament molt intens al llarg de l'any, per l'empitjorament de les expectatives empresarials i la generalització de la crisi entre els principals socis comercials.

En termes d'ocupació equivalent a temps complet de la comptabilitat nacional trimestral,[21] el descens en la producció es va saldar amb una reducció de l'1,2%, segon any consecutiu en què es redueix l'ocupació en el sector secundari. D'acord amb l'enquesta de població activa (EPA), l'ocu-

21. Inclou energia.

pació en la indústria es va reduir en un 1,1%, i concretament la de la indústria manufacturera ho va fer en un 1%.

El 2008 la branca energètica va augmentar la seva producció amb un creixement mitjà anual del VAB de l'1,9%, 1,1 punts per sobre de l'avanç del 2007, encara que l'evolució trimestral mostrava un empitjorament en la seva producció en sintonia amb el deteriorament de l'activitat econòmica general, ja que en el darrer trimestre el seu creixement interanual va ser del 0%.

3.2.3. La construcció

Des de 1998, el sector de la construcció, gràcies al segment de l'edificació residencial, ha experimentat un creixement mitjà anual de prop d'un 6,0%, de manera que s'ha convertit al llarg de quasi una dècada en el motor de l'activitat productiva. El 2007 el sector va arribar a representar un 18,6% del VAB, tenint en compte tant l'efecte directe com l'efecte d'arrossegament, quan deu anys abans arribava a un 11,3%.[22]

El 2008 ha posat punt i final de manera abrupta a la producció immobiliària. En lloc del desitjat aterratge suau del sector, es va produir una sobtada aturada en la seva activitat amb greus conseqüències per a l'ocupació. El VAB del sector de la construcció va descendir un 3,3% de mitjana interanual, 6,8 punts per sota de l'avanç del 2007. El deteriorament en el ritme d'activitat va guanyar ímpetu a mesura que avançava l'exercici, de manera que d'un creixement del VAB del 1,5% en el primer trimestre es va passar a un ritme del -8,0% en el darrer trimestre de l'any.

La menor activitat en aquest sector, altament intensiu en mà d'obra, es va saldar amb una destrucció de l'ocupació del 10,7% en termes de llocs de treball equivalents a temps complet, quan un any abans encara era el sector en el qual l'ocupació creixia a un ritme més gran. Si el deteriorament del VAB fou significatiu de trimestre a trimestre, en termes interanuals, el de l'ocupació ho va ser encara més, de manera que en el primer l'ocupació va caure a un ritme del 1,7% i en el darrer ho feia al 20,8%.

Les previsions sobre el desenvolupament a curt termini del sector en conjunt no resultaven en els primers mesos del 2009 gens esperançadores. A més del considerable descens dels visats d'obra nova, altres indicadors apuntaven a la mateixa direcció, com el consum aparent de ciment.

L'evolució de l'obra pública va reflectir el canvi descrit quant a política econòmica. En els primers mesos de l'any es tractava de propiciar un aterratge suau de l'activitat i facilitar la redimensió del sector. Malgrat això, els problemes de final de l'exercici varen obligar a rellançar l'obra pública per, a més de donar suport al sector, evitar un creixement desmesurat de l'atur i, sobretot, per impedir un col·lapse del sistema financer.

3.2.4. Els serveis

L'any 2008 la branca dels serveis es va mostrar la més dinàmica del conjunt de l'activitat productiva, amb un creixement del 3,1%, 1,5 punts per sota del creixement del 2007. Des d'una perspectiva tri-

22. SEOPAN, *Informe anual de la construcción*, 2007.

mestral, el sector va mostrar l'impacte gradual de la crisi sobre la producció, sobretot dels serveis de mercat.

Segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística corresponents al 2008, la xifra de negocis d'aquest sector va disminuir un 3,2% respecte al conjunt del any 2007. Tots els sectors contribuïren a aquest deteriorament, llevat el de les tecnologies de la informació, que registrà un augment del 1,1% gràcies a l'avanç en els serveis informàtics, ja que la resta, les telecomunicacions i les activitats audiovisuals, varen mostrar descensos en les xifres de negoci.

L'ocupació del sector de serveis, segons els indicadors d'activitat del sector de serveis de l'INE, va registrar un descens d'un 0,5%, enfront del creixement del 2,5% de l'exercici anterior. En aquest cas, va ser el turisme el que va registrar el descens més gran en l'ocupació, un 1,4%, en bona part relacionat amb la menor ocupació en hostaleria; el seguiren els serveis a empreses, amb una caiguda del 1,2%.

L'octubre de 2008, el CES va dictaminar l'Avantprojecte de llei sobre el lliure accés i exercici de les activitats de serveis, que tractava de respondre a aquesta incorporació necessària a l'ordenament jurídic espanyol dels principis que introdueix la Directiva de serveis. Aquesta directiva (coneguda popularment com Directiva Bolkestein) és una de les peces fonamentals de l'estratègia comunitària d'impuls econòmic i de consolidació del mercat interior comunitari.

Quant a l'índex de vendes del comerç al detall, va caure un 6,1% en termes reals, 8,5 punts per sota de la variació de l'any anterior. Això estaria estretament relacionat amb l'enfonsament del consum de les llars, ja que el deteriorament de la renda disponible i de l'ocupació al llarg de l'any, en un context d'elevada restricció creditícia, va afectar fonamentalment la venda de béns de consum durador, que pel seu preu elevat solen finançar-se a crèdit. El sector de la distribució comercial serà un dels principals afectats per la Directiva de serveis anteriorment mencionada.

Amb referència als serveis financers, encara que el primer impacte de la crisi gairebé no va afectar els balanços de les entitats financeres espanyoles, sí que varen haver de fer front als efectes que la contracció de la liquiditat internacional, així com el deteriorament de l'activitat econòmica general i, més concretament, el de les activitats relacionades amb la construcció i els serveis immobiliaris, tindrien sobre els seus balanços. Resulta convenient recordar que les entitats espanyoles varen mostrar una escassa exposició directa als riscos relacionats amb les turbulències financeres, en no mantenir en els seus balanços els productes complexos de qualificació creditícia incerta protagonistes de la crisi.

El deteriorament de l'activitat econòmica general va provocar un considerable augment en la ràtio de morositat dels crèdits de les entitats, de manera que el desembre de 2008 la relació entre els crèdits dubtosos i el total de crèdits atorgat ascendia a un 2,7%, dos punts percentuals més que el desembre de 2007. Aquest repunt de la morositat es concentra sobretot en el crèdit al sector privat (empreses i famílies), que representa un 77% del crèdit total.

Els ingressos per turisme, que varen retrocedir un 0,7% el 2008, mostraren una tendència descendent a mesura que avançava l'any. L'entrada de turistes es va xifrar en 57,4 milions, un 2,6% menys que l'any anterior, com a resultat de l'evolució negativa de l'economia internacional. Aquesta tendència a la disminució del nombre de turistes s'ha aguditzat en el primer trimestre del 2009, en constatar-se una caiguda del 16,3%, però aquesta dada no és homogeni en haver-se de considerar que la Setmana Santa l'any passat va ser al mes de març.

3.3. La inflació

L'evolució de la inflació va continuar durant la primera meitat del 2008 amb la senda alcista iniciada en els darrers mesos de l'any anterior i que es va mantenir fins al juliol, moment en el qual les dades d'inflació varen començar a reflectir certa desacceleració, aguditzada a mesura que passaven els mesos i que es va situar a final d'any en mínims, per sota del 2%. Després del fort increment experimentat el 2007 i part del 2008 en els preus tant del petroli com d'altres matèries primeres, la brusca reducció des de l'estiu és l'origen principal de la desacceleració dels preus, encara que l'escenari d'incertesa i de pèrdua de confiança dels darrers mesos ha provocat una forta caiguda de la demanda.

El deflactor del PIB[23] va créixer de mitjana el 2008 un 3,1%, una dècima per sota de l'any anterior. Encara que el diferencial amb l'IPC mitjà de l'any va arribar a un punt percentual, explicat pels preus dels components més volàtils, que també es reflectí en el component del consum, l'evolució dels preus en termes del deflactor segueix un camí pròxim a la de la inflació subjacent. Això reflecteix de nou el fort impacte que han tingut els preus de les matèries primeres a l'IPC. Des del setembre, el deflactor també ha estat marcat per la desacceleració, més intensa en el seu component de consum.

El comportament de la inflació respon principalment a l'evolució dels preus del petroli i el seu impacte en l'economia espanyola, motivat per la forta dependència energètica de l'exterior, juntament amb els preus d'altres matèries primeres alimentàries, essent els factors conjunturals determinants en l'evolució de l'IPC durant 2008, si bé cap a final d'any i principi de 2009 la debilitat de la demanda també està contribuint a la desacceleració de la inflació.

Els preus de l'alimentació mostraren un comportament alcista amb taxes superiors al 6% fins a l'octubre, i s'han reduït a partir d'aquest moment per arribar, al desembre, a una taxa interanual del 2,4%.

La inflació subjacent, que exclou del càlcul de l'índex general els components més volàtils, com ara els preus de l'energia i dels aliments no elaborats, es va mostrar a nivells lleugerament més elevats que l'any

23. Cal recordar que el deflactor del PIB és el quocient entre el PIB nominal d'un determinat any i el PIB real d'aquest any, enfront de l'IPC, que mesura el cost de comprar una cistella fixa de béns i serveis representatius de les compres dels consumidors.

anterior però estables durant bona part de l'any, entre el 3% i el 3,5%, i des de setembre es va iniciar una tendència de desacceleració que arribà a la taxa interanual de desembre del 2,4%. El creixement interanual mitjà va arribar al 3,2%, cinc dècimes més que la mitjana del 2007.

Les comunitats autònomes que varen registrar el nivell d'inflació més alt l'any 2008 varen ser les Illes Canàries i Aragó, amb el 4,4%, seguida de Castella-la Manxa i Cantàbria, amb el 4,3%, i les segueixen Astúries, Castella i Lleó i Galícia, amb el 4,4%. Les Illes Balears presenten l'índex més baix (3,8%). Tan sols quatre comunitats autònomes —Catalunya, Extremadura, Navarra i País Basc— se situaren en el nivell d'inflació mitjà espanyol del 4,1%. (Vegeu el quadre A I-13.)

3.4. El sector públic

Amb el canvi brusc de cicle el 2008 es va interrompre, també de manera abrupta, la tendència al superàvit pressupostari dels darrers anys. Així, les administracions públiques en conjunt tancaren els seus comptes amb un dèficit del 3,8% del PIB, que ha superat totes les previsions i s'ha situat per sobre de l'estricte límit establert a la legislació espanyola d'estabilitat pressupostària (1,5%), però també del previst al Pacte d'Estabilitat i Creixement (3,0%), fet que ha motivat l'obertura del procediment europeu per dèficit excessiu. La meitat del dèficit es va generar a les administracions subcentrals (1,5% a les comunitats autònomes i el 0,4% a les entitats locals). (Vegeu el quadre A I-14.)

El dèficit de les administracions públiques el 2008 s'explica per la caiguda dels ingressos no financers, que es redueixen un 6,9%, fet que contrasta amb l'acceleració de la despesa pública fins al 8,7%. Aquesta evolució respon en part a l'acció dels estabilitzadors automàtics del pressupost en un context d'aguda desacceleració econòmica, però també es deu a l'adopció de mesures discrecionals, en par- ticular de rebaixes impositives amb vocació de permanència, amb un impacte pressupostari notable xifrat pel Govern en l'1,8% del PIB.

Los despeses no financeres registraren un creixement anual del 8,7% i varen augmentar 1,7 punts la seva participació en el PIB, fins al 40,5%. Totes les rúbriques de despesa corrent, llevat del pagament d'interessos del deute, registraren increments superiors als del PIB. Destaca, tant per la seva significació com per el seu major dinamisme, la relativa a les prestacions socials, que augmenta un 10,4%, acusant l'augment de més del 30% de la despesa en prestacions per desocupació, la partida més sensible a la mala conjuntura. (Vegeu el quadre A I-15.)

L'esforç inversor, en canvi, el 2008 fou relativament moderat, amb una taxa d'increment de les despeses de capital del 5,2%, similar a la de l'any anterior, i un comportament molt desigual dels seus dos components: mentre que la formació bruta de capital va registrar un augment poc significatiu del 2,4%, les transferències de capital s'acceleraren fins al 10,4%, reflex que l'activitat inversora es delega de manera creixent al sector empresarial.

La caiguda espectacular dels ingressos no financers implica una reducció de la seva significació econòmica de 4,4 punts de

PIB, fins a situar-se a un nivell, el 36,6% del PIB, inèdit des de final dels anys vuitanta. Aquesta evolució tan negativa es deu a la reducció dràstica de la recaptació impositiva, tant sobre la renda, que es contreu un 13,4%, com sobre el consum, que disminueix un 12,4%. La disminució de la recaptació per IRPF (-2%), encara que acusa la negativa evolució de les rendes, els beneficis patrimonials i l'ocupació, respon sobretot a l'efecte de quatre mesures discrecionals de rebaixa impositiva: la reforma del 2006 sobre la quota diferencial corresponent al 2007 i ingressada el 2008; la nova deducció en la quota de 400 euros per rendiments del treball; la nova deducció de 2.500 euros per naixement o adopció, i l'actualització de la tarifa, els mínims i les deduccions. Referent als imposts indirectes, la recaptació per l'IVA és la que va sofrir una contracció més gran (-14,0%), i manifesta sense cap dubte la brusca desacceleració tant de la compra com dels preus de l'habitatge i, en general, la moderació de la despesa en consum privat, però també l'efecte del nou règim de consolidació fiscal de grups de societats.

3.5. Educació i societat del coneixement[24]

La situació actual de crisi econòmica i la necessitat d'avançar en el canvi de model productiu basat en la competitivitat i el coneixement exigeixen alts nivells de formació i qualificació de la major part de la població. Per tant, disposar d'una educació i formació de qualitat és imprescindible per impulsar el creixement econòmic, l'ocupació i la cohesió social.

3.5.1. Situació del sistema educatiu espanyol en el procés de Lisboa

La Comissió Europea avalua anualment el progrés fet pels estats membres per aconseguir els objectius en matèria d'educació i formació fixats a Lisboa. L'informe de 2008 examina el progrés fet pels estats membres de la UE-27 en el programa de treball d'educació i formació per al 2010.

a) Participació de la població en l'educació i la formació al llarg de la vida

En el darrer informe de seguiment del programa de treball d'educació i formació per al 2010 es proposa un índex compost per mesurar la participació en educació i aprenentatge permanent que té en compte la participació en l'educació infantil a 4 anys, la participació educativa dels joves de 5 a 29 anys i el punt de referència europea de participació dels adults en l'aprenentatge permanent. A Espanya l'any 2005, a més de França, Finlàndia, Àustria o Bèlgica, dita participació (70) era superior a la mitjana de la UE-27 (67,6). Mentre que el progrés a Europa és degut principalment a l'avanç en l'educació infantil i universitària, a Espanya respon fonamentalment a l'augment de la participació de la població adulta en l'aprenentatge permanent.

24. Vegeu: *Informe 01/2009: Sistema educativo y capital humano*, Consejo Económico y Social de España, Madrid, 2009.

b) Competències clau per a l'aprenentatge permanent

Amb la intenció de cobrir les competències clau a l'aprenentatge, la Comissió proposa en el seu document sobre el seguiment de 2008 cinc indicadors centrals: capacitat lectora, matemàtiques i ciències, habilitats en TIC, coneixements lingüístics i competències cíviques, així com la capacitat d'aprendre a aprendre.

c) Equitat i inclusió social en l'educació

El Consell Europeu de març de 2008 va confirmar la necessitat de combatre la pobresa i l'exclusió social dins de l'Estratègia de Lisboa, i va destacar l'elevada proporció de joves amb escasses competències lectores, l'abandonament escolar prematur i l'alumnat d'origen estranger o amb desavantatges.

d) Inversió en educació i formació

A Espanya la despesa anual en educació per alumne se situa lleugerament per sobre de la mitjana UE-27, tant totalment, com a primària i secundaria. És així mateix molt similar, i fins i tot superior, a la de països amb bons resultats educatius, com Polònia, Finlàndia, Irlanda o Alemanya.

e) Modernitzar l'educació en els diferents nivells

L'augment de l'autonomia dels centres, en la línia dels països nòrdics, és una de les recomanacions que s'han fet des de diferents instàncies per millorar els resultats educatius. També es destaca la conveniència de destinar esforços a potenciar la direcció dels centres escolares, atesa la seva influència en la motivació del professorat, en el clima educatiu del centre, en l'aprenentatge dels alumnes i els seus resultat educatius, i fins i tot a l'hora de minimitzar l'impacte que l'estatus socioeconòmic familiar té en el rendiment dels alumnes.

3.5.2. La qualitat del sistema educatiu espanyol

El desequilibri en la distribució dels alumnes d'origen estranger entre ambdues xarxes en determinades àrees geogràfiques, i fins i tot entre diferents centres d'una mateixa xarxa, és objecte de preocupació social, i encara que actualment el problema s'està tractant, no sembla que s'hi hagi trobat una solució òptima.

En el curs 2008-2009 s'implanta l'educació infantil, que, segons estableix la LOE, torna a tenir caràcter educatiu i es divideix en dos cicles (de 0 a 3 anys i de 3 a 6 anys). L'augment del nombre d'alumnes en l'educació infantil en el curs 2008-2009 se xifra en 125.978, de manera que augmenta una mica el creixement dels darrers anys. És necessari augmentar l'escolarització en el primer cicle, fet que implica més inversió econòmica per part de l'Administració central i les autonòmiques.

En educació primària es consolida l'augment dels nombre d'alumnes iniciat fa tres anys, tant perquè l'augment dels naixements ja arriba al tercer curs d'aquesta etapa, com per l'increment en aquest període de l'alumnat estranger matriculat, que en aquest curs ja representa l'11,2% del total de la matrícula en aquesta etapa.

Els recursos públics assignats als nivells educatius d'infantil i primària en termes absoluts ha augmentat a Espanya entre l'any 2000 i el 2006 un 46%, mentre que l'augment en el conjunt de l'educació no universitària ha estat del 57%.

L'alumnat de l'ESO continua estabilitzat perquè els descensos poblacionals corresponents a aquestes edats estan essent neutralitzats amb la incorporació d'alumnes estrangers. No obstant això, l'augment actual del cens escolar en educació infantil i primària es projectarà a l'ESO en els anys següents, fet que han de tenir en compte les administracions educatives. En aquest nivell és on es manifesta un dels problemes més seriosos i rellevants del nostre sistema educatiu en termes de qualitat: l'elevat índex de fracàs escolar. A Espanya, l'alta taxa d'abandonament escolar prematur està molt afectada per l'elevada proporció d'alumnes que no obté la titulació de l'ensenyança obligatòria.

La principal raó d'aquesta situació és el fracàs escolar, ja que sembla que l'opció majoritària dels joves espanyols que s'han graduat en l'ESO és continuar estudiant. Per això, totes les mesures i èxits que contribueixin a reduir l'abandonament escolar prematur, i especialment entre els homes i l'alumnat estranger atesa la major incidència que té entre aquests dos col·lectius, repercutiran de manera favorable a l'augment del nombre de joves graduats en aquestes ensenyances. A més, aquesta situació no es veu compensada ni pels desapareguts programes de garantia social, ni pels actuals programes de qualificació professional inicial, a causa de l'encara escassa cobertura que tenen sobre els alumnes que sofreixen fracàs escolar. A Espanya l'FPR continua essent, també, una opció poc elegida per l'alumnat, encara que l'evolució percentual de la matrícula en batxillerat i formació professional s'equilibra amb el pas del temps. L'FP reglada arrossega també un problema de desajust entre els requeriments empresarials de qualificacions professionals i el disseny de l'oferta formativa. Així mateix, l'FP pateix una rigidesa en l'oferta i en l'organització de les ensenyances, excessivament basades en una lògica escolar que dificulta l'accés d'una demanda potencial més àmplia. Per tot això és necessari impulsar polítiques que generin més demanda i acceptació d'aquesta opció formativa entre els estudiants i que atreguin un major nombre de persones actives.

Els reptes amb els quals s'enfronta la universitat espanyola passen per fomentar l'excel·lència en l'ensenyament universitari i en la investigació, i impulsar la internacionalització de les universitats per garantir la qualitat, la millora de la mobilitat i la simplificació en el reconeixement de les titulacions. A més, aquestes han de millorar la seva capacitat d'innovació i han de modernitzar els seus programes d'estudis perquè s'ajustin de manera més eficaç a les necessitats del mercat laboral i dels estudiants, i així mateix augmentar el seu paper a l'aprenentatge permanent. A més d'aconseguir un sistema universitari homologable amb el nostre entorn en matèria d'ensenyaments i titulacions, és necessari impulsar un procés més ambiciós de modernització i de millora de la qualitat de les universitats, amb l'excel·lència com a objectiu.

4

Les Balears: anàlisi regional i per illes

RESUM

L'estimació que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears sobre el VAB de l'economia per a l'any 2008 és de 22.627,01 milions d'euros. En relació amb l'any 2007, això suposa un creixement regional igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2% i amb una caiguda de l'1,8 punts percentuals. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. Aquestes dades demostren que l'impacte de la crisi econòmica internacional ha afectat relativament menys l'economia de les Illes Balears respecte a la de l'Estat.

Per sectors econòmics, el sector primari té una estimació de creixement per al 2008 d'un 0,8%, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals respecte a l'any passat. El sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5% el 2008, amb una pèrdua percentual d'un punt respecte a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts respecte a l'any passat. Finalment, el sector de serveis creix un 1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts percentuals respecte a l'any passat. Per illes, Mallorca creix un 1,3%; Menorca, un 0,3%, i les Pitiüses, un 1,4%.

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 2000, que elabora l'INE per al període 2000-2008 permeten estimar el creixement relatiu de les Illes Balears per comparació a la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que l'any 2008 el creixement de les Illes Balears es el tercer més alt per comunitats autònomes, i trenca la tendència de ser el més baix en el conjunt de comunitats autònomes, tal com ha passat en els darrers sis anys. Aquet fet rellevant es deu a l'especialització turística, ja que el turisme ha patit d'una forma menys intensa els efectes de la crisi econòmica internacional si es compara amb la resta d'activitats productives, com ara la indústria.

La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada per l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de l'Estat.

Les Illes Balears presenten un nivell de vida entorn de la mitjana espanyola, ja que, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, se situen per primer pic per sota de la mitjana espanyola, amb un índex respecte a Espanya de 100 de 97,91. En relació amb l'any 2000, les Balears perden cinc posicions, atès el menor creixement econòmic i el major creixement demogràfic relatiu que ha tingut al llarg d'aquests anys.

4.1. Introducció

A la Memòria del CES del 2007 vàrem fer una breu nota metodològica sobre l'estructura de l'índex d'aquest apartat, consideracions que enguany es mantenen sense cap modificació.[25]

4.2. L'anàlisi de l'oferta productiva

En aquest apartat analitzam, em primer lloc, l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la Direcció General d'Economia del Govern de les Illes Balears per al període 2004-2008, i després analitzam, a partir de la comptabilitat regional d'Espanya elaborada per l'INE, l'oferta productiva de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

4.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears i per illes

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, el VAB a preus corrents de

25. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2007*, pàgs. 77 i 78.

l'economia de les Illes Balears l'any 2008 se situa en 22.627,01 milions d'euros. La distribució del VAB per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què el 81% de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que l'11% restant es genera a la construcció, el 6% a la indústria i energia, i el sector primari representa menys del 2% del PIB regional. (Vegeu els quadres I-1 i I-2.)

Quadre I–1. Variació interanual del VAB per sectors econòmics en euros corrents (2005–2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Sector primari	335.230,09	1,80%	7,4%	335.795,53	1,69%	0,2%
Indústria i Energia	1.177.329,21	6,31%	5,4%	1.229.985,93	6,19%	4,5%
Construcció	2.079.542,92	11,15%	13,4%	2.321.699,01	11,68%	11,6%
Serveis	15.057.355,58	80,74%	5,7%	15.994.162,27	80,45%	6,2%
Total de les Balears	**18.649.457,81**	**100,00%**	**6,5%**	**19.881.642,74**	**100,00%**	**6,6%**
	2007	**% del VAB**	**% var.**	**2008**	**% del VAB**	**% var.**
Sector primari	360.772,12	1,70%	7,4%	370.137,93	1,64%	2,6%
Energia i indústria	1.317.450,99	6,21%	7,1%	1.440.066,84	6,36%	9,3%
Construcció	2.504.965,64	11,82%	7,9%	2.579.724,39	11,40%	3,0%
Serveis	17.016.609,95	80,27%	6,4%	18.237.088,81	80,60%	7,2%
Total de les Balears	**21.199.798,69**	**100,00%**	**6,6%**	**22.627.017,97**	**100,00%**	**6,7%**

Unitat: en milers d'euros.

Font: Direcció General d'Economia.

Quadre I–2. Variació interanual del VAB per sectors econòmics en euros constants del 2004 (2005–2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Sector primari	318.669,11	1,78%	2,1%	329.822,53	1,79%	3,5%
Indústria i Energia	1.130.097,40	6,30%	1,2%	1.149.309,05	6,23%	1,7%
Construcció	1.879.160,54	10,48%	2,5%	1.948.689,48	10,57%	3,7%
Serveis	14.598.359,97	81,44%	2,5%	15.007.114,05	81,41%	2,8%
Total de les Balears	**17.926.287,02**	**100,00%**	**2,4%**	**18.434.935,11**	**100,00%**	**2,8%**
	2007	**% del VAB**	**% var.**	**2008**	**% del VAB**	**% var.**
Sector primari	336.418,98	1,77%	2,0%	339.194,44	1,77%	0,8%
Energia i indústria	1.165.974,03	6,14%	1,5%	1.171.366,66	6,10%	0,5%
Construcció	2.020.303,81	10,64%	3,7%	1.992.676,16	10,37%	-1,4%
Serveis	15.468.582,81	81,45%	3,1%	15.713.373,13	81,77%	1,6%
Total de les Balears	**18.991.279,64**	**100,00%**	**3,0%**	**19.216.610,39**	**100,00%**	**1,2%**

Unitat: en milers d'euros.

Font: Direcció General d'Economia.

Segons aquestes dades, el creixement regional real de l'economia balear el 2008 va ser igual al de la zona euro i Espanya, amb una taxa de l'1,2%, i amb una caiguda d'1,8 punts percentuals respecte al 2007. Aquesta caiguda se situa en 0,8 punts percentuals per sota de la de l'Estat, però és superior en 0,4 punts percentuals al de la zona euro. (Vegeu el quadre I-3 i el gràfic I-1.)

Les estimacions sobre el creixement econòmic regional de les Balears l'any 2008 fetes pels diferents serveis d'estudis es mouen en una forquilla compresa entre el 0,1% i l'1,8%. (Vegeu el gràfic I-2.)

Si analitzam el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer trienni 2005-2007 i el comparam amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears són del 2,4%, el 2,8% i el 3,0%. Per a Espanya les taxes són superiors, i s'estimen en el 3,6%, el 3,9% i el 3,8%, i per a la zona euro són de l'1,5%, el 2,8% i el 2,6%. Per tant, les Balears se situen en una zona de creixement intermèdia entre Espanya i la zona euro.

Si analitzam l'evolució del creixement econòmic real per sectors econòmics, el sector primari va créixer un 0,8% el 2008, amb una pèrdua d'1,2 punts percentuals

Quadre I-3. Evolució i perspectives de les Illes Balears (2004-2008)

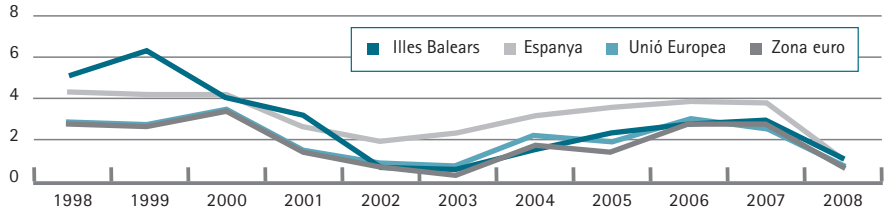
	2004	2005	2006	2007	2008 (e)
Zona euro	1,8	1,5	2,8	2,6	1,2
Espanya	3,1	3,6	3,9	3,8	1,2
Illes Balears	1,6	2,4	2,8	3,0	1,2
Mallorca	1,7	2,6	3,1	3,2	1,3
Menorca	1,8	1,9	1,5	1,4	0,3
Pitiüses	1,2	1,2	2,1	2,7	1,4

Taxes de variació del PIB a preus constants (en %)
(e): estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació. *Cojuntura econòmica*, març de 2009.

Gràfic I-1

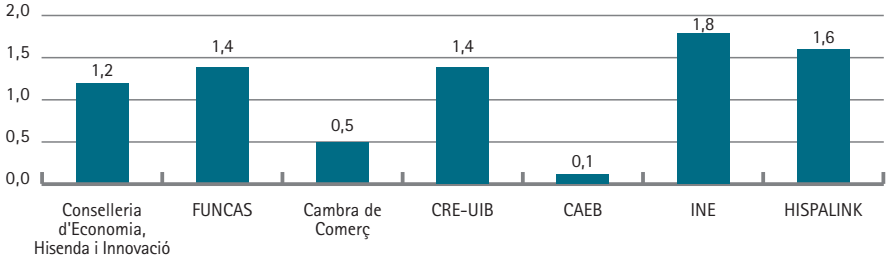
Estimació del creixement del PIB (1998-2008)

Font: Direcció General d'Economia. *Conjuntura econòmica de les Illes Balears* (març de 2009) i previsions primavera 2009, Comissió Europea (zona euro i UE-27).

Gràfic I-2

Estimació del PIB de l'any 2008 a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia.

Quadre I-4. Taxes de variació interanual del PIB a preus constants per sectors productius (en %) (2005-2008)

	2005	2006	2007	2008(e)
Sector primari	2,1	3,5	2,0	0,8
Indústria	1,2	1,7	1,5	0,5
Construcció	2,5	3,7	3,7	-1,4
Serveis	2,5	2,8	3,1	1,6

(e): estimació

Font: Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació. *Cojuntura econòmica*, març de 2009.

respecte a l'any passat, i segueix una tònica de desacceleració econòmica des de l'any 2006. El 2008 el sector de la indústria i l'energia presenta un creixement del 0,5%, amb una pèrdua percentual d'un punt amb relació a l'any passat. El sector de la construcció disminueix un -1,4%, amb una caiguda percentual de 5,1 punts percentuals en comparació de l'any passat. Finalment, el sector dels serveis creix l'1,6%, la qual cosa representa una caiguda d'1,5 punts respecte a l'any passat, a conseqüència del menor dinamisme de la demanda dels residents i no residents. (Vegeu el quadre I-4.)

Aquestes dades es poden complementar amb les que ha elaborat Hispalink. Així, no hi ha cap branca del sector secundari (energia, béns intermedis, béns d'equip i béns de consum) que presenti un creixement per sobre de la mitjana balear. Per a l'any 2009 només la branca d'energia preveu créixer per sobre de la mitjana regional. Els anys 2008 i 2009 el sector de la construcció tampoc no creix per sobre de la mitjana regional. Quant a les branques de serveis (transports i comunicacions, serveis destinats a la venda i serveis no destinats a la venda), totes presenten un creixement per sobre de la mitjana regional en els dos anys. El sector primari presenta, per als dos anys, un creixement inferior a la mitjana regional. (Vegeu el quadre I-5.)

Quadre I–5. Creixement regional a 9 sectors. Taxes de variació real

	Agricultura		Energia		Béns intermedis		Béns d'equip		Béns de consum		Construcció		Transports i comunicacions		Serveis destinats al mercat		Serveis no destinats al mercat		Total	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Andalusia	0,1	-4,7	-1,5	-3,4	-4,1	-6,6	-2,3	-8,3	-2,0	-6,5	-3,6	-11,7	3,8	-3,0	2,9	-1,8	4,0	3,7	1,6	-2,6
Aragó	0,6	-7,8	5,0	3,7	-2,3	-5,9	-1,0	-9,3	-1,5	-6,3	2,4	-8,1	4,1	-0,3	2,9	-0,6	4,6	3,1	2,3	-2,2
Astúries	-0,4	-4,5	-2,6	0,7	-1,5	-10,4	1,7	-9,2	-2,0	-1,1	-1,0	-6,8	1,5	-1,3	2,8	-0,6	3,9	2,0	1,6	-2,0
Cantàbria	-0,3	-7,6	2,5	-0,6	-1,9	-5,4	-1,1	-6,2	-1,4	-3,3	-1,9	-7,6	3,2	-0,6	2,8	-2,1	3,9	3,0	1,6	-2,5
Castella i Lleó	3,3	-8,4	1,9	-1,2	-1,8	-5,3	-1,7	-6,1	0,2	-2,9	-1,2	-6,8	1,9	0,4	2,1	-1,5	2,0	2,0	1,3	-2,2
Castella-la Manxa	1,0	-5,4	2,2	-1,2	-0,1	-4,8	0,1	-4,2	0,0	-5,0	0,6	-7,1	2,6	-0,5	2,2	-2,7	3,3	1,5	1,8	-2,7
Catalunya	-2,2	-8,7	2,5	-1,2	-2,3	-8,6	-2,7	-7,6	-2,0	-6,1	-2,4	-11,4	1,8	-0,3	2,6	-1,1	4,1	4,4	1,1	-2,7
Comunitat Valenciana	1,4	-3,1	4,5	-0,3	-3,0	-6,9	-2,3	-4,5	-1,9	-6,9	-2,5	-11,4	3,6	-0,3	2,9	-1,5	4,3	3,5	1,6	-2,6
Extremadura	1,0	-0,6	2,9	0,0	-2,5	-5,3	-2,5	-4,6	-1,0	-3,3	-1,9	-8,9	2,9	-0,4	2,0	-2,3	3,7	2,7	1,7	-1,6
Galícia	2,0	-1,5	1,9	1,0	-1,2	-4,1	-0,2	-3,3	-1,8	-3,3	-2,0	-6,5	3,8	0,2	2,9	-0,6	3,4	1,5	1,8	-1,2
Illes Balears	-2,0	-1,9	1,5	0,4	0,8	-3,6	0,9	-3,4	1,2	-3,3	-0,5	-7,4	2,0	-0,6	1,9	-1,2	1,9	1,2	1,6	-1,4
Illes Canàries	-2,8	0,9	2,6	0,2	-0,8	-3,1	0,4	-2,4	0,3	-4,0	-3,0	-8,3	1,6	-2,1	1,7	-3,1	3,8	2,2	1,4	-2,5
La Rioja	1,3	-8,6	3,7	-0,5	-2,2	-5,1	-2,0	-5,3	-1,0	-3,2	0,6	-5,2	3,8	-0,4	3,2	-1,2	3,9	2,6	1,7	-2,3
Madrid	1,2	-5,2	3,1	-0,4	-2,6	-6,0	-3,0	-6,8	0,3	-4,3	-2,1	-9,2	4,4	-0,5	2,3	-2,3	3,3	3,0	1,9	-2,1
Múrcia	1,5	1,3	1,6	1,4	-1,8	-6,9	-0,6	-5,8	-0,2	-5,1	-4,5	-9,6	1,7	-0,5	1,7	-2,1	3,0	3,3	0,9	-2,0
Navarra	2,0	-8,0	4,3	-0,4	-1,3	-4,7	-1,3	-3,3	-0,6	-3,1	-0,7	-7,8	4,1	-0,5	2,9	-0,7	4,4	1,8	1,7	-2,0
País Basc	1,0	-6,9	4,6	-0,5	-1,8	-3,6	-1,2	-4,2	-1,0	-4,8	-1,3	-9,7	4,4	-0,2	3,2	-1,2	4,4	3,9	1,9	-1,9
Espanya	0,8	-4,8	2,1	-0,6	-2,3	-6,5	-1,8	-6,1	-1,2	-5,2	-2,1	-9,6	3,2	-0,8	2,6	-1,7	3,7	3,0	1,6	-2,4

Font: Hispalink.

Nota: les dades per 2008 són estimatives i per 2009 són previsions.

Quadre I-6. Variació interanual del VAB per illes (en euros corrents) (2005-2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Mallorca	14.753.153,78	79,11%	6,8%	15.769.283,45	79,32%	6,9%
Menorca	1.605.650,30	8,61%	6,1%	1.689.058,97	8,50%	5,2%
Pitiüses	2.290.653,73	12,28%	5,3%	2.423.300,32	12,19%	5,8%
Total de les Balears	**18.649.457,81**	**100,00%**	**6,5%**	**19.881.642,74**	**100,00%**	**6,6%**
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Mallorca	14.753.153,78	79,11%	6,8%	15.769.283,45	79,32%	6,9%
Menorca	1.605.650,30	8,61%	6,1%	1.689.058,97	8,50%	5,2%
Pitiüses	2.290.653,73	12,28%	5,3%	2.423.300,32	12,19%	5,8%
Total de les Balears	**18.649.457,81**	**100,00%**	**6,5%**	**19.881.642,74**	**100,00%**	**6,6%**

Unitat: en milers d'euros

Font: Direcció General d'Economia.

Quadre I-7. Variació interanual del VAB per illes (en euros constants del 2004) (2004-2008)

	2005	% del VAB	% var.	2006	% del VAB	% var.
Mallorca	14.181.070,13	79,11%	2,6%	14.621.815,76	79,32%	3,1%
Menorca	1.543.387,94	8,61%	1,9%	1.566.152,91	8,50%	1,5%
Pitiüses	2.201.828,95	12,28%	1,2%	2.246.966,45	12,19%	2,1%
Total de les Balears	**17.926.287,02**	**100,00%**	**2,4%**	**18.434.935,11**	**100,00%**	**2,8%**
	2007	% del VAB	% var.	2008	% del VAB	% var.
Mallorca	15.094.537,20	79,48%	3,2%	15.283.246,24	79,53%	1,3%
Menorca	1.588.270,90	8,36%	1,4%	1.593.035,72	8,29%	0,3%
Pitiüses	2.308.471,53	12,16%	2,7%	2.340.328,44	12,18%	1,4%
Total de les Balears	**18.991.279,64**	**100,00%**	**3,0%**	**19.216.610,39**	**100,00%**	**1,2%**

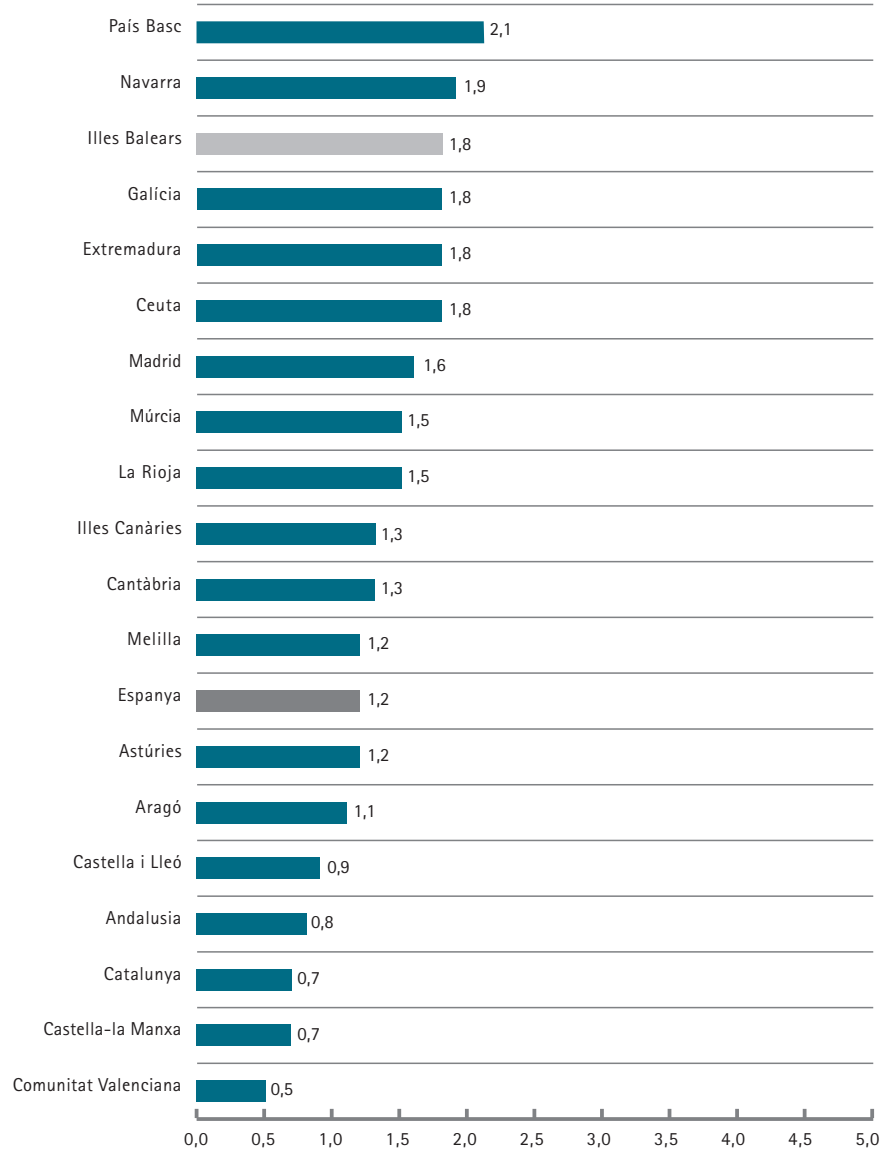
Unitat: en milers d'euros

Font: Direcció General d'Economia.

Si analitzam ara el VAB per illes, es pot comprovar que en valors absoluts i en euros constants del 2004 Mallorca assoleix un VAB real de 15.283,25 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca va ser de 2.340,33 i de 1.593,04 milions d'euros respectivament. Quant al valor absolut en euros corrents, Mallorca assoleix un VAB de 17.995,59 milions d'euros, mentre que a les Pitiüses i a Menorca va ser de 2.755,67 i de 1.875,75 milions d'euros respectivament. (Vegeu els quadres I-6 i I-7.)

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca entorn del 79,5%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 20,5% restant (el 12,2%, les Pitiüses, i el 8,3%, Menorca).

Gràfic I-3
Taxa de creixement del PIB (2007-2008) en termes reals

Font: INE.

Per illes, el major creixement es produeix a les Pitiüses, amb l'1,4% i amb una pèrdua d'1,3 punts percentuals, seguida de Mallorca, amb l'1,3% i amb una pèrdua d'1,9 punts percentuals, i finalment, Menorca, que té una taxa de creixement del 0,3% i presenta una pèrdua d'1,1 punt percentual respecte a l'any 2007. (Vegeu el quadre I-3.)

4.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears i per comunitats autònomes

Les dades de la comptabilitat regional d'Espanya, base 2000, que elabora l'INE per al període 2000-2008 permeten estimar la millora del creixement relatiu de les Illes Balears per comparació a la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que per a l'any 2008 el creixement de les Illes Balears és el tercer més alt per comunitats autònomes, i trenca la tendència de ser el més baixa en el conjunt de comunitats autònomes, tal com ha passat en els darrers sis anys. Així, amb un PIB de l'1,8%, presenta un creixement superior en 0,6 punts percentuals a la mitjana espanyola. Des d'una perspectiva històrica, aquest fet s'explica pel millor comportament relatiu de les Balears en les fases de crisi econòmica a causa de l'especialització turística. (Vegeu el gràfic I-3.)

També es pot indicar que el creixement del període 2000-2007 ha estat del 2,5%, per la qual cosa les Illes Balears presenten la menor taxa real de creixement acumulatiu del període. (Vegeu els gràfics I-4a i I-4b.)

A partir de la base de dades de la Comptabilitat Regional de l'INE, s'analitza a continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes. Pel que fa a l'anàlisi sectorial, cal tenir en compte que les estimacions per a les Balears poden mostrar —pel poc pes relatiu que té l'economia sectorial balear en el conjunt espanyol— un elevat biaix a l'alça o la baixa en les estimacions que en resulten. Per això aquestes dades s'han de prendre amb precaució i reserves, ja que es contradiuen amb altres dades aportades per diferents institucions d'estudis regionals.

4.2.2.1. El sector primari

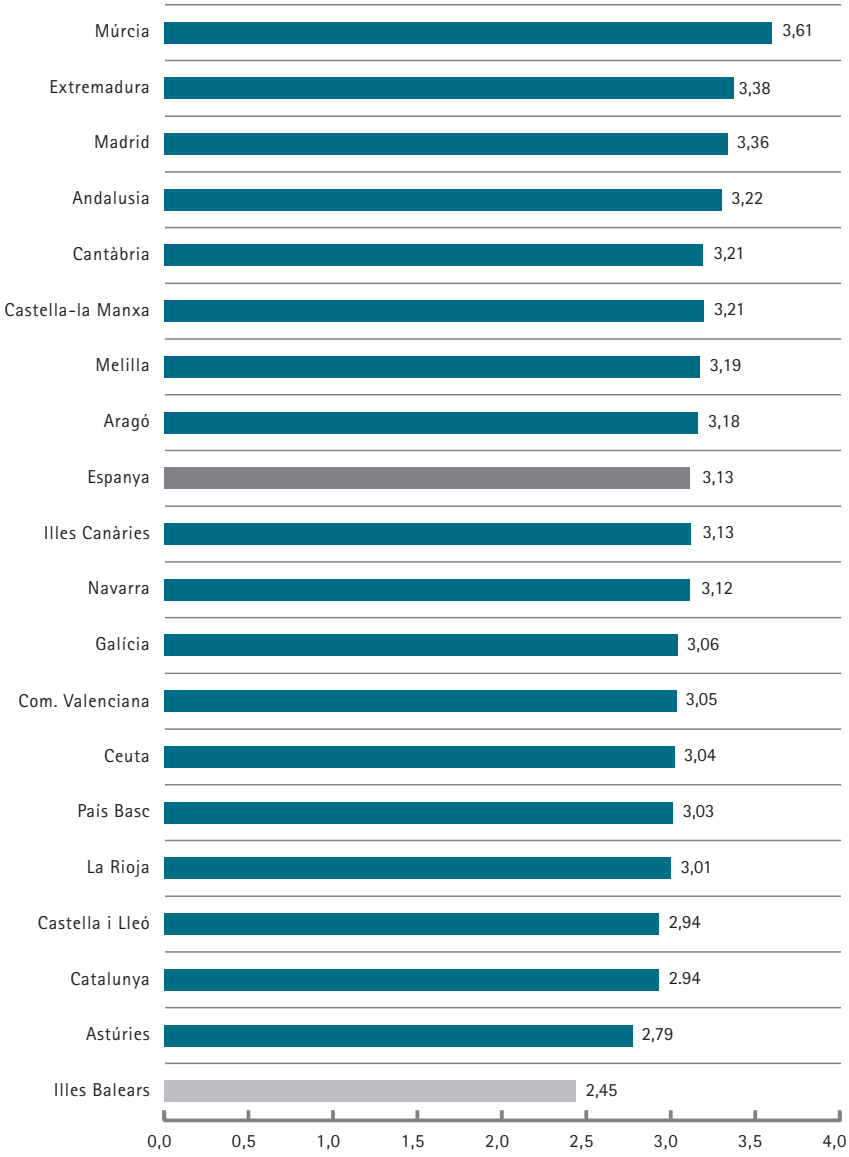
Segons l'INE, el sector primari balear presenta un decreixement del -1,5%, de manera que queda -0,9 punts per sota del que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del 21,3% i en un decreixement de l'ocupació del 18,8%. El pes estructural del sector primari espanyol és del 0,9%, la qual cosa representa 1,6 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la segona comunitat autònoma després de Madrid amb un menor pes sectorial del sector primari. (Vegeu el quadre I-8 i l'apartat 5, «Sector primari».)

4.2.2.2. La indústria i l'energia

La indústria i l'energia a les Illes Balears presenten una baixada del creixement del -1,14%, de manera que queden 0,9 punts per sobre del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement de la productivitat del 10,8% i en una caiguda de l'ocupació semblant. El pes estructural

Gràfic I-4a

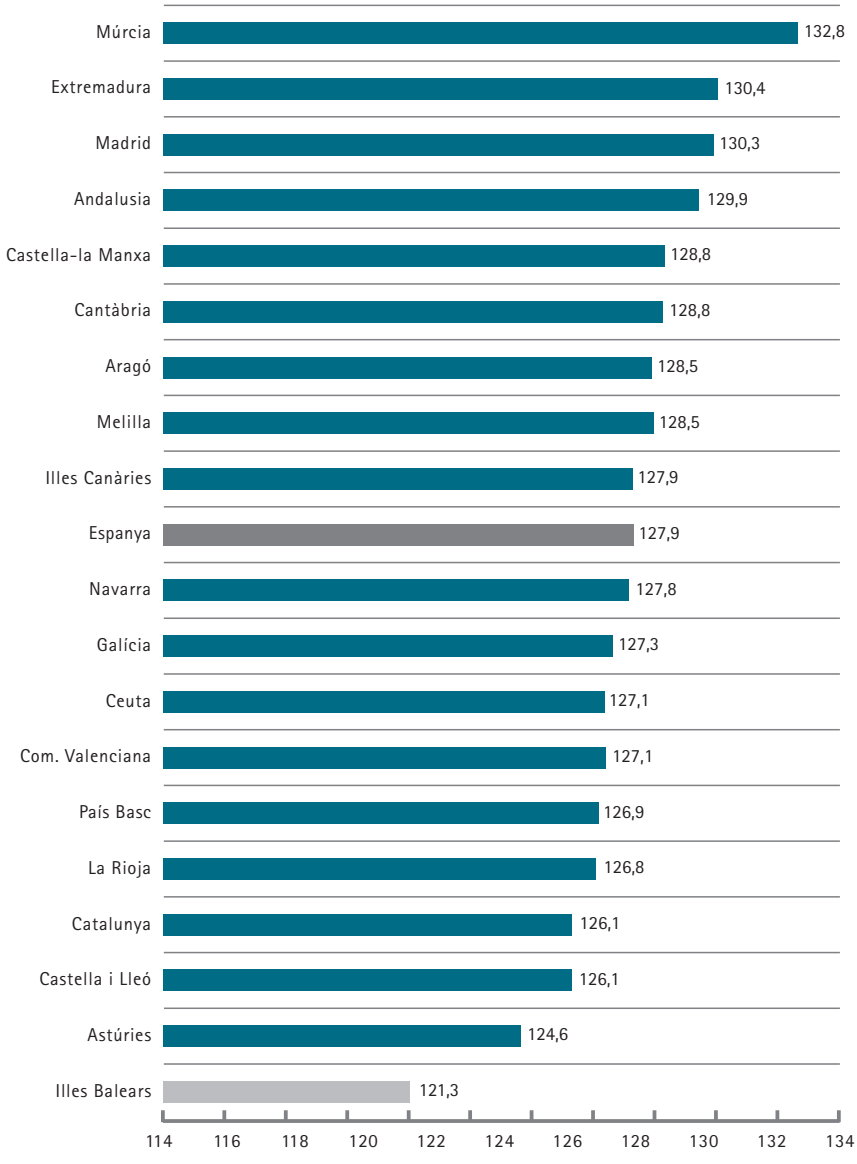
Taxa de creixement mitjana del PIB (2000-2008) en termes reals

continua

Gràfic I-4b

Taxa de creixement del PIB. Índex de volum encadenat, referència de l'any 2000 = 100

Font: INE.

Quadre I-8. Agricultura i pesca: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Andalusia	6.351,43	4,2	-127,8646	-2,00	-5,77	4,00
Aragó	1.472,48	4,3	-44,8944	-3,20	-17,26	16,99
Astúries	389,76	1,6	-23,4761	-5,90	-1,73	-4,24
Cantàbria	372,65	2,7	1,39852	0,40	14,96	-12,67
Castella i Lleó	3.712,10	6,3	109,58283	3,10	0,91	2,17
Castella-la Manxa	3.067,54	8,3	-100,2928	-3,20	-7,34	4,47
Catalunya	2.655,82	1,3	42,82198	1,70	-10,24	13,30
Ceuta	3,21	0,2	-0,2788	-8,20	—	—
Comunitat Valenciana	2.091,49	2,0	46,27925	2,50	-5,56	8,53
Extremadura	1.291,66	7,1	-1,28041	-0,10	-0,96	0,87
Galícia	2.267,23	4,0	-6,72813	-0,30	-6,5	6,63
Illes Balears	260,10	0,9	-3,89175	-1,50	-18,82	21,34
Illes Canàries	490,65	1,1	-3,42503	-0,70	-17,46	20,31
La Rioja	488,42	6,0	-19,77885	-3,90	-11,5	8,59
Madrid	287,88	0,1	-4,04068	-1,40	21,91	-19,12
Melilla	9,49	0,6	-0,15912	-1,70	—	—
Múrcia	1.416,88	5,0	31,21632	2,40	-3,65	6,28
Navarra	497,30	2,7	20,18334	4,30	-0,77	5,11
País Basc	652,90	1,0	-9,80445	-1,50	9,58	-10,11
Espanya	27.779,00	2,5	-162,522	-0,60	-5,03	4,66

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

de la indústria i l'energia a les Balears és del 6,6%, la qual cosa representa 9,3 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la darrera comunitat autònoma seguida per les Canàries amb un menor pes sectorial de la indústria i l'energia. (Vegeu el quadre I-9 i l'apartat 6, «Sector industrial».)

4.2.2.3. La construcció

La construcció a les Illes Balears presenta un decreixement del -3,3%, a l'igual que la que ha registrat l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un decreixement de la productivitat del -1,3% i en una disminució de l'ocupació del -2,1%. El pes estructural del sector de la construcció a les Illes Balears és del 9,5%, la qual cosa representa 1,1 punts per sota del seu pes a Espanya. Les Balears són la quarta comunitat autònoma després del País Basc, Catalunya i Madrid amb un menor pes sectorial del sector de la construcció. (Vegeu el quadre I-10 i l'apartat 7, «Construcció».)

Quadre I-9. Indústria i energia: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Andalusia	15.560,15	10,4	-551,87	-3,72	-2,67	-1,08
Aragó	7.160,58	20,8	-314,95	-4,49	3,17	-7,42
Astúries	4.890,68	20,5	-107,28	-2,31	-3,29	1,01
Cantàbria	2.863,20	20,4	-10,70	-0,42	8,89	-8,55
Castella i Lleó	10.112,66	17,3	-348,92	-3,57	-1,39	-2,21
Castella-la Manxa	5.844,77	15,8	-275,65	-4,83	1,43	-6,17
Catalunya	40.596,19	19,9	-1.032,76	-2,64	-0,10	-2,54
Ceuta	113,30	7,0	0,73	0,72	0,00	0,72
Comunitat Valenciana	16.894,55	15,9	-695,84	-4,22	-6,02	1,92
Extremadura	1.737,33	9,6	-11,49	-0,73	-3,99	3,40
Galícia	9.835,99	17,4	-48,82	-0,53	-0,95	0,42
Illes Balears	1.825,74	6,6	-19,30	-1,14	-10,81	10,84
Illes Canàries	2.717,91	6,3	11,22	0,46	12,75	-10,90
La Rioja	1.920,20	23,6	8,86	0,50	-2,33	2,90
Madrid	23.683,95	12,2	-93,22	-0,42	-0,26	-0,16
Melilla	64,08	4,3	-1,14	-1,93	106,25	-52,45
Múrcia	4.091,71	14,5	-156,88	-3,98	-6,30	2,48
Navarra	4.940,60	26,5	130,47	2,92	9,69	-6,18
País Basc	18.859,40	27,5	206,73	1,20	-1,06	2,28
Espanya	173.713,00	15,9	-3.345,70	-2,03	-1,11	-0,93

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Quadre I-10. Construcció: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Andalusia	19.293,03	12,9	-715,27	-3,70	-15,40	13,83
Aragó	3.572,15	10,4	-154,75	-4,30	-7,82	3,82
Astúries	3.062,72	12,8	-32,56	-1,10	2,89	-3,88
Cantàbria	1.672,26	11,9	-34,28	-2,10	-4,42	2,43
Castella i Lleó	6.373,67	10,9	-124,32	-2,00	-9,33	8,08
Castella-la Manxa	4.771,49	12,9	-156,85	-3,30	-6,71	3,66
Catalunya	18.700,98	9,2	-753,23	-4,00	-10,49	7,25

Continua

Quadre I–10. Construcció: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007–2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Ceuta	119,07	7,4	-0,35	-0,30	3,08	-3,28
Comunitat Valenciana	11.949,13	11,3	-417,16	-3,50	-11,81	9,42
Extremadura	2.669,66	14,7	-38,80	-1,50	-6,43	5,27
Galícia	6.833,79	12,1	-113,29	-1,70	-10,42	9,73
Illes Balears	2.599,01	9,5	-84,94	-3,30	-2,05	-1,28
Illes Canàries	4.479,68	10,3	-288,95	-6,30	-23,20	22,01
La Rioja	835,89	10,3	-13,18	-1,60	-1,01	-0,6
Madrid	17.891,40	9,2	-536,55	-3,00	-6,64	3,9
Melilla	133,88	9,0	-1,05	-0,80	13,73	-12,78
Múrcia	3.078,65	10,9	-145,40	-4,70	-19,43	18,28
Navarra	1.822,41	9,8	-123,76	-6,60	-13,78	8,33
País Basc	6.070,13	8,8	-89,13	-1,50	-4,79	3,46
Espanya	115.930,00	10,6	-3.812,13	-3,30	-10,87	8,49

1. Base 2000

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

4.2.2.4. Els serveis

Els serveis a les Balears presenten un creixement del 3%, de manera que queden 0,1 punts per sota del registrat per l'Estat. Aquesta xifra es desglossa en un creixement positiu de la productivitat del 0,1% i en un augment de l'ocupació del 2,9%. El pes estructural del sector terciari a les Balears és del 74,5%, la qual cosa representa 11,9 punts per sobre del seu pes a Espanya. Les Balears són la comunitat autònoma més terciaritzada de l'Estat, seguida per les Canàries i Madrid. (Vegeu el quadre I-11 i l'apartat 8, «Els serveis privats».)

Quadre I–11. Serveis: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007–2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Andalusia	96.038,52	64,1	2.592,54	2,9	1,35	1,53
Aragó	19.262,14	56,0	874,79	5,0	2,26	2,68
Astúries	13.514,88	56,6	448,91	3,6	6,76	-2,96
Cantàbria	7.957,00	56,6	214,17	2,9	-1,10	4,04

Continua

Quadre I-11. Serveis: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2008	Pes sobre PIB	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
			Taxa de variació interanual			
Castella i Lleó	33.372,17	57,0	902,48	2,9	1,44	1,44
Castella-la Manxa	20.142,87	54,5	790,94	4,3	2,36	1,90
Catalunya	124.926,70	61,2	3.241,07	2,8	1,74	1,04
Ceuta	1.241,91	77,0	27,02	2,3	14,39	-10,57
Comunitat Valenciana	66.299,19	62,4	1.659,75	2,7	5,47	-2,63
Extremadura	10.925,11	60,2	353,49	3,5	1,14	2,33
Galícia	32.714,89	58,0	1.175,77	3,9	4,25	-0,34
Illes Balears	20.466,38	74,5	564,96	3,0	2,93	0,07
Illes Canàries	32.118,17	73,9	836,94	2,8	-3,24	6,24
La Rioja	4.189,27	51,6	139,12	3,6	3,32	0,27
Madrid	135.909,77	70,0	3.534,57	2,8	1,18	1,60
Melilla	1.156,17	77,6	19,77	1,8	-6,64	9,04
Múrcia	17.193,74	61,1	662,54	4,2	6,64	-2,29
Navarra	9.836,09	52,7	300,01	3,3	-1,34	4,70
País Basc	37.284,37	54,3	1.166,38	3,4	1,61	1,76
Espanya	685.204,00	62,6	19.672,07	3,1	2,06	1,02

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Quadre I-12. Total: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2007	2008	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	(milions d'euros corrents)		Taxa de variació interanual			
Andalusia	144.939,29	149.909,93	1.159,51	0,8	-2,16	3,03
Aragó	32.914,24	34.371,61	362,06	1,1	0,15	0,95
Astúries	22.831,85	23.876,52	273,98	1,2	4,19	-2,87
Cantàbria	13.287,80	14.052,49	172,74	1,3	0,82	0,48
Castella i Lleó	56.483,33	58.514,89	508,35	0,9	-0,46	1,37
Castella-la Manxa	35.675,86	36.948,69	249,73	0,7	-0,02	0,72
Catalunya	196.536,91	204.127,69	1.375,76	0,7	-0,46	1,17
Ceuta	1.555,52	1.613,85	28,00	1,8	12,30	-9,35
Comunitat Valenciana	102.305,83	106.208,57	511,53	0,5	0,26	0,24
Extremadura	17.333,28	18.158,04	312,00	1,8	-0,79	2,61

Continua

Quadre I-12. Total: producte interior brut a preus de mercat per CA[1] (2007-2008)

	2007	2008	Variació	PIB	Ocupació	Productivitat
	(milions d'euros corrents)		Taxa de variació interanual			
Galícia	53.829,14	56.419,09	968,92	1,8	0,57	1,22
Illes Balears	26.051,44	27.472,55	468,93	1,8	0,35	1,44
Illes Canàries	41.718,57	43.480,33	542,34	1,3	-5,86	7,61
La Rioja	7.770,42	8.119,88	116,56	1,5	0,58	0,91
Madrid	185.808,29	194.180,49	2.972,93	1,6	0,39	1,21
Melilla	1.447,43	1.489,48	17,37	1,2	-2,96	4,29
Múrcia	26.890,14	28.160,43	403,35	1,5	-0,83	2,35
Navarra	17.737,41	18.674,31	337,01	1,9	-0,16	2,06
País Basc	64.829,51	68.669,07	1.361,42	2,1	0,48	1,61
Espanya	1.050.595,00	1.095.163,00	12.607,14	1,2	-0,48	1,69

1. Base 2000.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

4.2.2.5. El creixement regional

Les Balears presenten un creixement regional de l'1,8%, de manera que queden 0,6 punts per sobre al registrat per l'Estat.

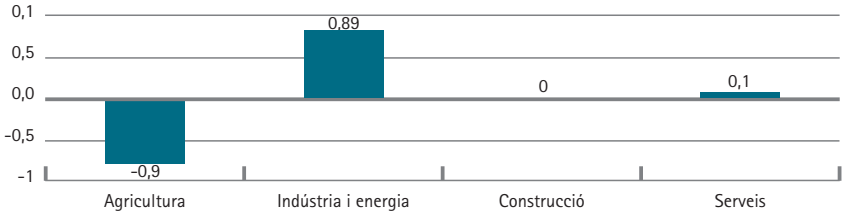
Aquesta xifra es desglossa en un creixement positiu de la productivitat de l'1,4% i en un augment de l'ocupació del 0,35%. (Vegeu el quadre I-12.)

4.2.2.6. El creixement diferencial sectorial

El gràfic de convergència sectorial entre les Illes Balears i Espanya mostra aquests creixements diferencials sectorials, en què es veu clarament que el major creixement relatiu del PIB a preus de mercat a les Balears al llarg de l'any 2008 està motivat pel major creixement relatiu dels sectors de la indústria i l'energia i dels serveis. (Vegeu el gràfic I-5.)

Gràfic I-5

Diferencial de les taxes de creixement a preus de mercat (base 2006) de les Illes Balears/Espanya, per sectors econòmics, període 07/08

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya.

Quadre I–13. Nombre d'empreses per activitat principal (2004–2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Total grups CNAE93	**85.425**	**87.024**	**88.027**	**91.254**	**93.335**	**2.081**	**2,28**
Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	1	2	1	1	0	0,00
Extracció de petroli brut i de gas natural; activitats dels serveis relacionats amb les explotacions petrolíferes i de gas, excepte les activitats de prospecció	1	1	—	—	—	0	—
Extracció de minerals d'urani i de tori	..	..	..	..	..	..	..
Extracció de minerals metàl·lics	—	—	—	—	—	0	—
Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	68	66	69	68	67	-1	-1,47
Indústries de productes alimentaris i begudes	607	577	567	551	542	-9	-1,63
Indústries del tabac	1	1	1	1	1	0	0,00
Indústries tèxtils	159	150	158	161	161	0	0,00
Indústries de la confecció i de la pelleteria	174	157	146	126	118	-8	-6,35
Preparació, adob i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de guarnicioneria, talabarderia i sabateria	246	235	222	201	190	-11	-5,47
Indústries de la fusta i del suro, excepte mobles; cistelleria i esparteria	679	659	634	616	604	-12	-1,95
Indústries del paper	26	23	22	23	23	0	0,00
Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	538	552	562	584	604	20	3,42
Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	1	—	—	—	0	—
Indústries químiques	59	54	55	57	47	-10	-17,54
Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	39	36	35	35	33	-2	-5,71
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	320	309	312	299	290	-9	-3,01

continua

Quadre I–13. Nombre d'empreses per activitat principal (2004–2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	320	309	312	299	290	-9	-3,01
Metal·lúrgia	10	9	7	7	10	3	42,86
Fabricació de productes metàl·lics, excepte maquinària i equips	753	762	791	817	832	15	1,84
Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	197	188	195	194	198	4	2,06
Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	16	17	19	15	13	-2	-13,33
Fabricació de maquinària i materials elèctrics	27	29	26	28	28	0	0,00
Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	4	4	5	5	5	0	0,00
Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	121	119	125	124	129	5	4,03
Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	5	5	4	4	3	-1	-25,00
Fabricació d'altres materials de transport	586	608	610	594	597	3	0,51
Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	715	678	650	645	649	4	0,62
Reciclatge	1	—	2	4	5	1	25,00
Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	18	23	25	61	108	47	77,05
Captació, potabilització i distribució d'aigua	153	151	161	169	169	0	0,00
Construcció	13.756	14.300	14.957	15.798	15.926	128	0,81
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor	1.868	1.884	1.879	1.881	1.894	13	0,69
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, excepte vehicles de motor i motocicletes	4.316	4.404	4.465	4.515	4.551	36	0,80
Comerç al detall, excepte el comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i efectes domèstics	15.480	14.189	13.720	13.560	13.355	-205	-1,51

continua

Quadre I-13. Nombre d'empreses per activitat principal (2004-2008). CNAE93

	2004	2005	2006	2007	2008	Dif. 08/07	(%)
Hoteleria	11.804	10.520	10.406	10.374	10.352	-22	-0,21
Transport terrestre; transport per canonades	4.043	4.035	4.032	4.116	4.197	81	1,97
Transport marítim, de cabotatge i per vies de navegació interiors	81	63	64	67	66	-1	-1,49
Transport aeri i espacial	18	18	18	20	18	-2	-10,00
Activitats afins al transport; activitats d'agències de viatges	776	786	785	791	821	30	3,79
Correus i telecomunicacions	149	176	200	227	222	-5	-2,20
Mediació financera, excepte assegurances i plans de pensions	30	26	24	26	27	1	3,85
Assegurances i plans de pensions, excepte la Seguretat Social obligatòria	17	20	17	14	15	1	7,14
Activitats auxiliars de la mediació financera	1.395	1.454	1.528	1.601	1.611	10	0,62
Activitats immobiliàries	4.141	5.903	6.131	7.222	8.123	901	12,48
Lloguer de maquinària i equips sense operari, d'efectes personals i efectes domèstics	1.561	1.527	1.566	1.535	1.544	9	0,59
Activitats informàtiques	691	749	791	829	875	46	5,55
Recerca i desenvolupament	395	415	435	460	446	-14	-3,04
Altres activitats empresarials	10.072	11.200	11.453	12.212	12.845	633	5,18
Educació	1.184	1.223	1.300	1.377	1.470	93	6,75
Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	2.853	2.980	3.120	3.298	3.392	94	2,85
Activitats de sanejament públic	138	162	169	198	234	36	18,18
Activitats associatives	501	692	746	743	732	-11	-1,48
Activitats recreatives, culturals i esportives	2.090	2.339	2.248	2.396	2.500	104	4,34
Activitats diverses de serveis personals	2.541	2.544	2.568	2.604	2.692	88	3,38

Font: INE, Directori Central d'Empreses.

(..) Dada no disponible

4.2.3. El teixit empresarial balear

A partir de les dades DIRCE de l'INE es pot comprovar que l'any 2008 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 2.081 (2,3%), amb un total de 93.335 empreses. Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són construcció, amb 15.926, amb un augment de 128 empreses (0,8%); comerç al detall, amb 13.355, amb una disminució de 205 empreses (-1,5%); altres activitats empresarials, amb 12.845 empreses i un augment de 633 (5,2%), i hoteleria, amb 10.352 empreses i una disminució de 22 empreses (-0,2%). (Vegeu el quadre I-13.)

4.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears i per comunitats autònomes

Les Balears presenten el saldo net exterior respecte a l'oferta interior més alt de l'Estat (5,39%), gràcies al turisme (vegeu l'apartat 9). Les altres comunitats autònomes que també presenten un saldo net exterior positiu són, per ordre d'importància: Navarra (4,72%), Madrid (4,20%), Catalunya (3,20%), el País Basc (2,92%), la Comunitat Valenciana (1,04%). Aquests percentatges mostren una estabilitat estructural al llarg del septenni 2000-2007. (Vegeu el quadre I-14.)

És interessant aturar-se un moment en les dades de l'estructura del saldo comercial de les Illes Balears, ja que presenta un superàvit positiu per un valor de 1.464,8 milions d'euros, el qual s'explica íntegrament pel superàvit comercial referit a l'estranger, que és de 2.663,4 milions d'euros i que permet finançar amb escreix el dèficit comercial respecte a la resta de comunitats autònomes, que és de 1.198,6 milions d'euros. El fet que aquest dèficit interior no sigui més abundant s'explica perquè en la balança comercial s'inclou la de serveis, que comptabilitza el superàvit turístic balear respecte a la resta de comunitats autònomes. D'altra banda, s'ha de tenir en compte que gràcies al turisme estranger s'explica el superàvit de la balança de serveis amb l'estranger, amb 3.401,1 milions d'euros, que per si sol ja cobreix amb escreix la totalitat del dèficit comercial en relació amb la resta de comunitats autònomes.

Igualment, es pot observar que hi ha una gran correlació entre les comunitats autònomes que tenen un important superàvit comercial respecte a l'oferta interior i l'elevat rànquing en el seu grau de desenvolupament regional.

Lògicament, aquest saldo net exterior elevat comporta un percentatge més baix pel que fa als diferents components de la demanda final. Així, l'anàlisi de l'estructura de la demanda final per comunitats autònomes mostra comportaments diferents de les Illes Balears que són dignes de destacar, ja que les Illes són la comunitat autònoma que mostra el percentatge més baix de demanda interna en relació amb l'oferta interior o renda interior bruta, amb el 94,61%. Aquest fet s'explica perquè es la comunitat autònoma que mostra una participació relativa més

Quadre I–14. Variables explicatives del superàvit comercial a les Balears (2000–2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	(milions d'euros corrents)							
1. Oferta interior	17.907,20	19.098,20	20.247,40	21.263,10	22.487,30	23.934,80	25.687,80	27.193,00
2. Demanda interior	16.446,50	16.815,30	18.149,50	19.498,90	20.830,40	22.540,60	24.334,60	25.728,20
2.1 Consum privat	10.115,30	10.038,00	10.929,90	11.525,80	11.765,20	12.911,60	14.835,60	15.411,10
2.2 Consum públic	1.986,30	2.141,80	2.345,80	2.534,90	2.965,70	3.007,00	2.465,40	2.796,10
2.3 Formació bruta de capital	4.344,90	4.635,50	4.873,80	5.438,20	6.099,50	6.622,00	7.033,60	7.521,00
3. Saldo comercial (*)	1.460,70	2.282,90	2.097,90	1.764,20	1.656,90	1.394,20	1.353,20	1.464,80
3.1 Exportacions de béns i serveis	16.589,40	16.624,20	16.214,50	16.851,80	17.784,00	18.515,70	19.790,50	20.573,10
3.2 Importacions de béns i serveis	15.128,70	14.341,30	14.116,60	15.087,60	16.127,10	17.121,50	18.437,30	19.108,30
3.3 Saldo comercial interior (resta de comunitats autònomes) (3.3=3.3.1-3.3.2)	-1.519,40	-878,90	-552,10	-370,50	-548,90	-631,50	-848,00	-1.198,60
3.3.1 Exportacions de béns i serveis	10.829,90	10.719,20	10.813,10	11.968,80	12.390,50	13.103,40	13.943,70	13.956,50
3.3.2 Importacions de béns i serveis	12.349,30	11.598,10	11.365,20	12.339,30	12.939,40	13.734,90	14.791,70	15.155,10
3.4 Saldo comercial amb l'estranger ((3.4= 3.4.1+3.4.2)-(3.4.3+3.4.4))	2.980,10	3.161,80	2.650,00	2.134,70	2.205,80	2.025,70	2.201,20	2.663,40
3.4.1 Exportacions de béns	913,70	1.101,30	1.270,80	995,00	1.186,20	1.064,40	1.167,60	1.547,60
3.4.2 Exportacions de serveis	4.845,80	4.803,70	4.130,60	3.888,00	4.207,30	4.347,90	4.679,20	5.069,00

continua

Quadre I–14. Variables explicatives del superàvit comercial a les Balears (2000–2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	(milions d'euros corrents)							
3.4.3 Importacions de béns	1.747,20	1.606,20	1.727,50	1.707,40	2.018,70	2.043,70	2.155,50	2.285,30
3.4.4 Importacions de serveis	1.032,20	1.137,00	1.023,90	1.040,90	1.169,00	1.342,90	1.490,10	1.667,90
Pre-memòria								
% Superàvit comercial / oferta interior a Balears	8,16	11,95	10,36	8,30	7,37	5,82	5,27	5,39
% Superàvit comercial / oferta interior a Navarra	10,91	14,48	11,08	8,86	7,59	7,19	6,53	4,72
% Superàvit comercial / oferta interior a Madrid	3,48	6,06	4,22	4,55	4,71	4,60	3,77	4,20
% Superàvit comercial / oferta interior a Catalunya	6,94	10,10	7,94	6,50	5,87	4,86	4,05	3,20
% Superàvit comercial / oferta interior al País Basc	4,37	6,43	5,82	5,23	4,01	3,55	2,87	2,92
% Superàvit comercial / oferta interior a la C. Valenciana	2,72	4,71	4,26	3,30	2,87	2,79	1,99	1,04
% Dèficit comercial / oferta interior a Espanya	-2,82	-2,33	-1,97	-2,22	-3,75	-4,98	-5,76	-6,14
Contribució del superàvit comercial a les Balears sobre el dèficit comercial de l'Estat	7,41	13,28	13,56	9,49	4,93	2,90	2,25	2,13

* NOTA: En aquesta base de dades el saldo comercial és la contrapartida comptable del saldo de la capacitat (+)/necesitat de finançament (-) del quadre I-42.

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

reduïda del consum privat, amb el 56,67%, la més baixa de l'Estat en consum públic amb el 10,28%, i és la vuitena en inversió, amb el 27,66%. (Vegeu el quadre I-15.)

En el cas de les Balears podem ampliar aquesta informació sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes que donen informació desglossada per productes de les exportacions i de les importacions. (Vegeu el quadre I-16 i el gràfic I-6.)[26]

El 2008, les exportacions totals es varen reduir un 5,0% respecte al 2007 i varen arribar a 1.506 milions d'euros, enfront dels 1.585 milions d'euros de l'any anterior. No obstant això, aquestes xifres varen estar distorsionades per unes partides no productives que varen alterar el resultat. Les exportacions considerades, tradicionalment, com distorsionants són les partides d'aeronaus, i les seves parts, i les de vaixells, i les seves parts. I, a més, el 2008, a l'igual que el 2007, la partida de combustibles minerals es va sumar a aquesta cate-

Quadre I-15. Estructura de la demanda final per CA (2007)

Autonomies	Consum privat	Consum públic	Inversió	Demanda interna	Vendes externes	Compres externes	Saldo exterior
Catalunya	60,19	11,68	24,93	96,80	111,07	107,87	3,20
Madrid	58,73	10,50	26,58	95,80	94,82	90,63	4,20
Andalusia	67,39	22,32	28,86	118,58	84,36	102,94	-18,58
Com. Valenciana	57,42	14,12	27,43	98,96	94,45	93,41	1,04
País Basc	57,99	15,56	23,53	97,08	86,72	83,80	2,92
Castella i Lleó	63,13	24,21	34,83	122,17	73,91	96,08	-22,17
Galícia	62,99	21,36	37,63	121,98	92,26	114,24	-21,98
Illes Canàries	61,33	22,21	30,81	114,35	121,06	135,41	-14,35
Castella-la Manxa	63,77	22,58	40,27	126,62	75,72	102,33	-26,62
Aragó	62,01	17,00	29,71	108,72	87,32	96,04	-8,72
Múrcia	63,73	18,33	26,12	108,18	76,26	84,43	-8,18
Illes Balears	56,67	10,28	27,66	94,61	75,66	70,27	5,39
Astúries	67,34	22,19	32,04	121,57	68,15	89,73	-21,57
Extremadura	60,75	29,38	40,97	131,10	55,35	86,44	-31,10
Navarra	61,64	14,04	19,61	95,28	93,03	88,31	4,72
Cantàbria	63,19	16,93	27,60	107,71	77,16	84,87	-7,71
La Rioja	60,74	14,45	25,77	100,96	84,55	85,52	-0,96
Espanya	61,24	16,40	28,51	106,14	92,10	98,24	-6,14

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

26. Aquesta informació ha comptat amb la col·laboració de Catalina Barceló.

Quadre I-16. Comerç exterior per seccions aranzelàries (2007-2008). Milers d'euros

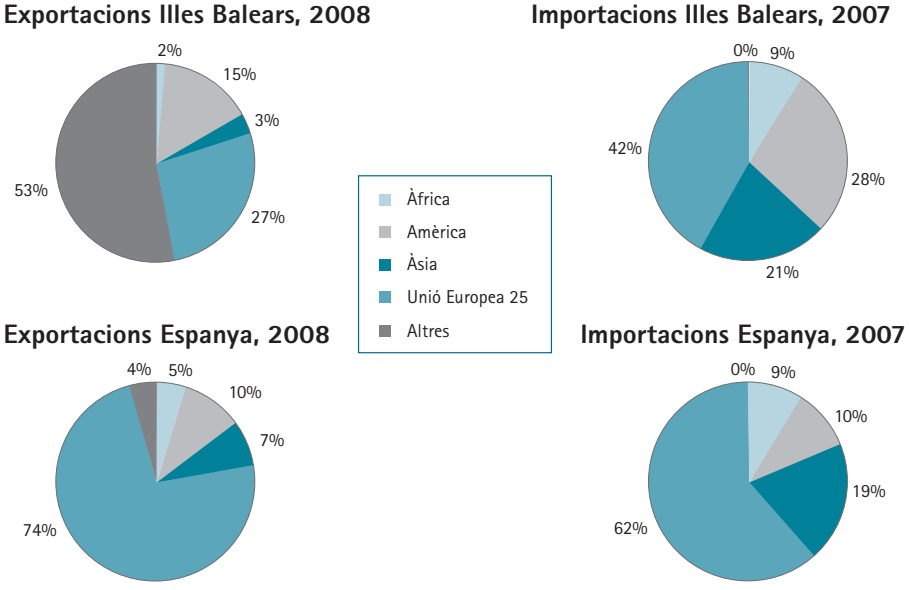
	Exportacions			Importacions			Saldo comercial			
	2007	2008	%	2007	2008	%	2007	2008	Diferència	%
Total	**1.585.522**	**1.506.486**	**-5,0**	**2.070.256**	**1.863.322**	**-10,0**	**-484.734**	**-356.835**	**127.898**	**-26,4**
Partides distorsionants	537.563	290.108	-46,0	798.057	536.084	-32,8	-260.494	-245.976	14.518	-5,6
Total sense partides distorsionants	1.047.959	1.216.379	16,1	1.272.199	1.327.238	4,3	-224.240	-110.859	113.381	-50,6
Aliments	25.285	26.348	4,2	77.799	66.705	-14,3	-52.514	-40.357	12.157	-23,1
Preparacions d'aliments y begudes	9.235	11.305	22,4	41.934	38.536	-8,1	-32.699	-27.231	5.468	-16,7
5 Productes minerals	633.838	787.853	24,3	523.295	539.949	3,2	110.543	247.904	137.362	124,3
6 Productes d'indústries químiques i derivats	22.699	31.612	39,3	16.290	15.359	-5,7	6.410	16.253	9.843	153,6
7 Materials plàstics artificials, cautxú i les manufactures relacionades	2.451	4.438	81,1	15.313	13.426	-12,3	-12.862	-8.988	3.874	-30,1
8 Pells, cuiros, pelleteria i les manufactures relacionades	12.142	17.342	42,8	32.406	30.714	-5,2	-20.264	-13.372	6.892	-34,0
9 Fusta, carbó vegetal, suro i les manufactures relacionades	448	2.531	464,9	28.286	16.884	-40,3	-27.838	-14.354	13.485	-48,4
10 Paper i manufactures, arts gràfiques	737	717	-2,7	12.237	11.236	-8,2	-11.500	-10.519	981	-8,5
11 Materials tèxtils i les manufactures relacionades	8.228	8.375	1,8	59.957	120.938	101,7	-51.729	-112.563	-60.834	117,6
12 Calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials	123.503	124.516	0,8	65.161	49.054	-24,7	58.341	75.462	17.121	29,3
13 Manufactures de pedra, ciment, ceràmica i vidre	3.742	8.314	122,2	12.644	12.073	-4,5	-8.902	-3.759	5.143	-57,8
14 Perles fines, pedres, metalls preciosos i bijuteria	11.184	8.503	-24,0	13.450	12.081	-10,2	-2.265	-3.578	-1.313	57,9
15 Metalls comuns i les manufactures relacionades	9.754	10.904	11,8	33.847	26.339	-22,2	-24.093	-15.435	8.658	-35,9
16 Màquines i aparells, material elèctric	110.356	115.736	4,9	219.048	288.333	31,6	-108.692	-172.598	-63.906	58,8
17 Material de transport	37.787	17.881	-52,7	14.820	9.484	-36,0	22.967	8.396	-14.571	-63,4
18 Òptica, fotografia i cinema, aparells de precisió	2.933	2.081	-29,0	21.108	15.642	-25,9	-18.175	-13.561	4.614	-25,4
19 Armes i munició, les parts que les conformen i els accessoris	49	0	-100,0	27	38	40,3	22	-38	-60	-272,2
20 Mercaderies i productes diversos	17.194	23.540	36,9	82.236	55.190	-32,9	-65.042	-31.649	33.393	-51,3
21 Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	2.019	190	-90,6	1.737	4.563	162,7	282	-4.373	-4.655	-1650,7
22 No classificats	14.377	14.194	-1,3	605	694	14,7	13.772	13.500	-272	-2,0
	414.121	428.526	3,5	748.904	787.289	5,1	-334.783	-358.764	7,2	
Partides distorsionants: aeronaus, vehicles especials i les parts que els conformen, vaixells i la resta d'artefactes flotants.				1.321.352	1.076.032	-18,6				

Les dades corresponen a origen i destinació a les Illes Balears (classificació per unitat de producció).

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC - Agència Tributària.

Gràfic I-6

Comparació d'exportacions i importacions de les Illes Balears amb Espanya, 2008

Font: Elaboració pròpia amb dades del CSC-Agència Tributària.

goria. El 2008 aquesta última va tenir un paper essencial, ja que més del 50% del total exportat va correspondre a combustibles. Les exportacions productives, que varen resultar de les totals menys les distorsionants, varen créixer un 3,5% i varen registrar 428 milions d'euros, enfront dels 414 milions d'euros de l'any anterior.

Per importància de productes exportats, mesurat en termes monetaris, tot just hi ha diferències respecte a l'any anterior, ja que les principals partides exportades coincideixen d'un any a l'altre. El 2008, les primeres vuit partides exportades aglutinen el 77,8% de les exportacions productives, sense incloure les partides distorsionants, i sumen 333.287 milers d'euros.

No obstant això, és oportú comentar algunes peculiaritats pròpies de l'any 2008 que difereixen de l'anterior. En primer lloc, les exportacions de combustibles minerals, que corresponen al subministrament per a embarcacions i aeronaus estrangeres, varen continuar liderant el rànquing. Des de 2005, els combustibles s'havien col·locat en tercera posició, els seus imports quedaven entorn dels 95.000 milers d'euros i creixien a unes taxes properes al 10%. No obstant això, el 2007 i el 2008 varen passar a convertir-se en les primeres. Es varen exportar més de 787.853 milers d'euros i varen créixer un 24,3%. Per preus unitaris, el 2008 el valor de les exportacions per quilo exportat va ser d'1,8 euros, mentre que el 2007 va ser

d'1,5 euros. Aquestes exportacions es varen englobar en la partida de productes combustibles.

Per partides, el 2008 la primera va ser la de calçat, repetint lideratge després de diversos anys consecutius. Només aquesta partida va representar el 29,1% de les exportacions productives. Es varen exportar 124.478 milers d'euros, un 0,8% més que el 2007. Per països, França, amb 20.979 milers d'euros (i una quota del 16,8% del total de les exportacions), es va recuperar i es va convertir en el primer país importador; el varen seguir, molt de prop, Alemanya (20.647 milers d'euros) i Itàlia (19.350 milers d'euros). Entre aquests tres països (60.976 milers d'euros) varen acaparar més del 48% de les exportacions de calçat. Cal comentar que a Portugal es varen exportar 64.085 milers de quilos, xifra que no va tenir correspondència amb el seu valor (4.046 milers d'euros).

En quart lloc, i després d'ascendir dos llocs, es varen situar els mobles. El 2008 es varen exportar 22.409 milers d'euros, cosa que va suposar un 37,9% més que el 2007. Per països, més del 69% del total d'exportacions de mobles es va destinar a la República Dominicana (8.158 milers d'euros) i Mèxic (7.379 milers d'euros).

En setena posició es varen situar les exportacions de pells (excepte la pelleteria) i cuiros. Es varen registrar 14.873 milers d'euros i varen créixer un 48,3% respecte a l'any anterior, xifres que la fan avançar dues posicions. Aquestes exportacions, que solen utilitzar-se per fabricar calçat i roba de vestir, es varen enviar, principalment, al Marroc (5.638 milers d'euros), a Hong Kong (4.869 milers d'euros) i a la Xina (3.771 milers d'euros).

Finalment, en vuitena posició, es varen exportar hortalisses i tubercles, que varen arribar als 12.828 milers d'euros. Aquesta partida es va recuperar i, encara que no va arribar a la xifra exportada del 2006 (16.470 milers d'euros), es va quedar en vuitena posició. Va suposar un augment del 33,7% respecte al 2007. Aquestes exportacions es varen englobar en la partida de productes alimentaris, que va arribar als 26.348 milers d'euros i va créixer un 4,2% respecte al 2007.

El 2008 es varen importar en total 1.863 milions d'euros, un 10,0% menys que el 2007. A l'igual que les exportacions, el 2008 es varen distingir tres partides distorsionants (les aeronaus, i les seves parts, els vaixells, i les seves parts, i els combustibles minerals) que varen alterar el resultat propi de les importacions de productes. Aquestes tres partides varen sumar 1.076 milions d'euros, encara que es varen reduir un 18,6% respecte al 2007. El valor de les importacions productives va arribar als 787 milions d'euros, que varen suposar un creixement del 5,1% respecte al 2007 (749 milions d'euros).

Per partides, el 2008 la primera va ser la de reactors nuclears, màquines i calderes, que, majoritàriament, va correspondre a reactors per a aeronaus. Encara així, aquest import va ser inferior al del 2007. Es va passar de 179.468 milers d'euros el 2007 a 147.043 milers d'euros el 2008, cosa que va suposar una disminució del 18,1%. Aquestes importacions es varen classificar en la partida global de màquines i material elèctric, que va registrar un

total de 288.333 milers d'euros, un 31,6% més que l'any 2007. Per països, entre els Estats Units (49.899 milers d'euros) i Alemanya (29.963 milers d'euros) varen aglutinar més del 54% de les importacions de reactors i màquines.

En segon lloc, i pujant dues posicions, es varen importar aparells i material elèctric, que també es varen incloure en la partida de màquines i material elèctric. Aquesta partida va triplicar les seves importacions respecte al 2007. Es va importar un total de 141.291 milers d'euros, enfront de 39.580 milers d'euros del 2007, fet que va suposar un augment del 256,9%. Per països, cal destacar que els dos principals països als quals compram material elèctric han estat Alemanya (51.558 milers d'euros i 2,9 milions de quilos) i la Xina (42.928 milers d'euros i 4,9 milions de quilos). Entre els dos països s'ha importat més del 66% del total.

En dos anys, les importacions de peces i complements de vestir de punt, que inclou la roba blanca i de parament dels allotjaments turístics i els uniformes de treball, varen fer un gran avanç. Si el 2006 havien perdut quota i s'havien posicionat en novè lloc, el 2008 es varen recuperar i es varen col·locar en el tercer. Així, es varen importar peces de punt per valor de 84.213 milers d'euros (un 262,2% més que el 2007). Aquesta partida es va incloure en la general de materials tèxtils i les seves manufactures, que va registrar 120.938 milers d'euros en importacions i va suposar un 101,7% més que el 2007. Per països, cal destacar que del Regne Unit es varen importar 61.234 milers d'euros (encara que només varen representar 1.000 quilos) i d'Itàlia, 7.227 milers d'euros i 61,1 milions de quilos.

En quart lloc, es va importar calçat per un valor de 47.578 milers d'euros. Aquesta partida va disminuir un 24,8% respecte al 2007 (any en què varen arribar als 62.237 milers d'euros) i va perdre dues posicions respecte a l'any anterior. Per països, del Marroc varen procedir 18.740 milers d'euros (que varen suposar un 39% del valor de les compres de calçat i el 46% de la quantitat importada), seguit de la Xina, amb 10.676 milers d'euros (un 22% del total), i d'Itàlia, amb 4.716 milers d'euros (un 10% del total). Aquesta partida es va incloure en la de calçat, capells, paraigües, plomes i flors artificials, que va arribar als 49.054 milers d'euros, un 24,7% menys que durant l'any 2007.

En cinquena posició es varen situar les importacions de mobles, que varen perdre pes respecte al 2007. Durant l'any 2008 varen arribar a un valor total de 39.177 milers d'euros, un 29,1% menys que el 2007. Per països, les importacions de Polònia es varen situar en primera posició, amb 7.809 milers d'euros; seguides de les d'Itàlia (amb 6.233 milers d'euros), la Xina (amb 4.738 milers d'euros) i Suècia (amb 4.287 milers d'euros). El conjunt d'importacions de mobles, juntament amb les de joguines, es varen incloure en la partida de mercaderies i productes diversos, que varen arribar als 55.190 milers d'euros, un 32,9% menys respecte a l'any 2007.

El dèficit comercial total del 2008 es va reduir un 26,4% respecte al 2007. Al llarg dels dos darrers anys, el dèficit comercial ha quedat reduït a la meitat. El 2006 el dèficit va ser de 1.154,73 milions d'euros, mentre que el 2008 es va quedar en 356, 83 milions d'euros.

No obstant això, el dèficit comercial, una vegada excloses les partides distorsionants, es va intensificar i es va reduir un 50,6%. Es va passar d'un dèficit de 224.240 milers d'euros el 2007 a un de 110.859 milers d'euros el 2008, cosa que va suposar una disminució del 50,6%. Aquesta disminució es va explicar per l'augment del saldo deficitari en les partides de materials tèxtils, que es va incrementar un 117,6% (amb un dèficit de 112.563 milers d'euros) i el de les màquines i aparells elèctrics, que va augmentar un 58,8% (amb un dèficit de 172.598 milers d'euros), ja que la resta de partides deficitàries, com els aliments, les mercaderies (mobles i joguines), les preparacions d'aliments i els metalls comuns, es varen reduir respecte al 2007.

Quant a les partides que varen registrar superàvits comercials, varen ser el calçat, amb 75.462 milers d'euros; els productes d'indústries químiques i derivats, amb 16.253 milers d'euros, i les de material de transport, amb un saldo de 13.500 milers d'euros. Aquestes partides varen coincidir amb les que tenien superàvit comercial el 2006 i el 2007.

4.4. La inversió estrangera

Partint de les dades del Registre d'Inversions Exteriors del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, es pot afirmar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE), que es pot assignar l'any 2008 per comunitats autònomes, dóna per a les Illes Balears un import de 505 milions d'euros, amb un augment del 249,5%, el tercer més alt per comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-17.)

Quadre I-17. Inversió estrangera per comunitats autònomes (sense ETVES*) (2007-2008)

	Any 2007		Any 2008		
	Milions d'euros	% sobre el total	Milions d'euros	% sobre el total	% var. 08/07
Andalusia	246	0,8	196	0,7	-20,2
Aragó	209	0,7	99	0,3	-52,6
Astúries	8	0,0	7	0,0	-16,3
Cantàbria	59	0,2	47	0,2	-21,7
Castella i Lleó	23	0,1	46	0,2	97,1
Castella-la Manxa	22	0,1	89	0,3	299,8
Catalunya	2.598	8,8	2.124	7,4	-18,2
Ceuta i Melilla	3	0,0	1	0,0	-75,9
Comunitat Valenciana	1.740	5,9	256	0,9	-85,3
Extremadura	4	0,0	5	0,0	32,5
Galícia	50	0,2	23	0,1	-55

continua

Quadre I-17. Inversió estrangera per comunitats autònomes (sense ETVES*) (2007-2008)

	Any 2007		Any 2008		
	Milions d'euros	% sobre el total	Milions d'euros	% sobre el total	% var. 08/07
Illes Balears	144	0,5	505	1,8	249,5
Illes Canàries	128	0,4	18	0,1	-86,3
La Rioja	3	0,0	0	0,0	-86,2
Madrid	22.714	76,9	23.803	82,7	4,8
Múrcia	42	0,1	189	0,7	346,5
Navarra	10	0,0	16	0,1	65,1
País Basc	1.351	4,6	240	0,8	-82,3
Total CA	29.538	100,0	28.793	100,0	-2,5
Espanya	183	0,6	1.131	3,9	519,1

* Entitats tenidores de valors estrangers.

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme (Secretaria de l'Estat de Comerç i Turisme). Registre d'Inversions Exteriors.

En el conjunt de les comunitats autònomes es produeix, en canvi, un decreixement del 5,8%; s'arriba a 27.662 milions d'euros, amb un decrement de 1.693 milions d'euros, per la qual cosa les Balears guanyen 1,3 punts en la seva participació, que per a l'any 2008 és de l'1,8%.

Les principals comunitats autònomes són Madrid (23.803 milions d'euros amb el 83% del total, que en part s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seus de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o presa de control) i Catalunya (2.124 milions d'euros), que en conjunt reben més del 90% de la inversió bruta estrangera assignada. La inversió bruta total inclosa la partida sense assignar per comunitat autònoma és de 28.793 milions d'euros, amb una caiguda del 2,5%.

4.5. Els preus

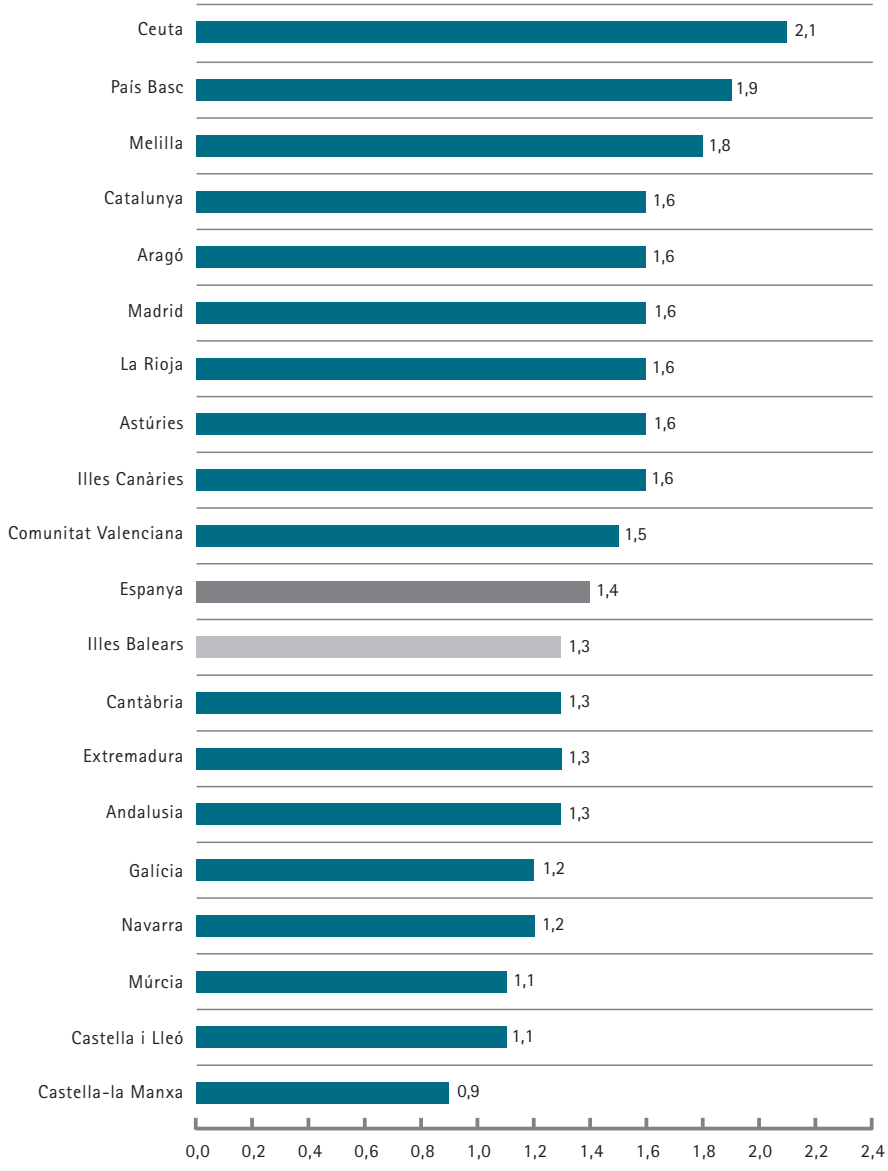
La inflació com a mitjana de les taxes de variació anual valorada per l'índex de preus de consum va ser del 3,8% a les Illes Balears, 0,3 punts per sota de la de l'Estat, però 0,5 punts per sobre de la que presenta l'índex de preus al consum harmonitzat (IPCH) de la zona euro (3,3%), la qual cosa reflecteix una pèrdua de competitivitat, en relació amb els països europeus, per a tots els béns i els serveis que s'ofereixen des de les Balears.

La inflació interanual és de l'1,3% a les Balears (-0,1 punts), per sota de l'espanyola i la novena més baixa de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-7.)

Per rúbriques, els creixements positius d'inflació a les Balears, per a l'any 2008, s'han produït amb més intensitat a l'habi-

Gràfic I-7

IPC per comunitats autònomes. Taxes de variació anual

Font: INE, Índex de preus de consum (IPC). Base 2006, i elaboració pròpia.

tatge (+5,6 punts); hotels, cafès i restaurants (+3,7%); altres béns i serveis (+3,7%); begudes alcohòliques i tabac (+3,2%); parament (+2,4%); aliments i begudes no alcohòliques (+2,1 punts); medicina (+1,2%); vestit i calçat (+0,4 punts), i oci i cultura (+0,3 punts). (Vegeu el quadre I-18.)

Pel que fa a la inflació subjacent, un cop descomptats els efectes inflacionistes dels aliments no elaborats i de l'energia, les

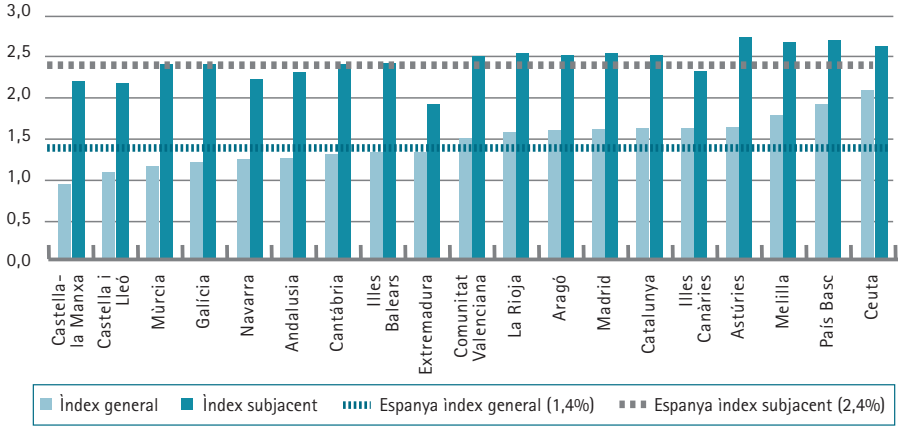
Quadre I-18. IPC Balears i Espanya. Base 2006 (desembre 2008)

	Índex	% var. en un any Balears	% var. en un any Espanya	Diferència (Balears - Espanya)
Aliments i begudes no alcohòliques	110,4	2,1	2,4	-0,3
Begudes alcohòliques i tabac	110,5	3,2	3,9	-0,7
Vestit i calçat	108,4	0,4	0,5	-0,1
Habitatge	109,9	5,6	5,9	-0,3
Parament	105,6	2,4	2,6	-0,2
Medicina	99,3	1,2	0,3	0,9
Transport	100,3	-4,7	-5,6	0,9
Comunicacions	100,4	-0,2	-0,3	0,1
Oci i cultura	100,3	0,3	0,3	0
Ensenyament	104,8	-1,4	4	-5,4
Hotels, cafès i restaurants	110,1	3,7	4	-0,3
Altres béns i serveis	106,8	3,7	3,5	0,2
Índex general	106,4	1,3	1,4	-0,1

Font: INE, Índex de preus de consum (IPC). Base 2006. Desembre 2008, i elaboració pròpia

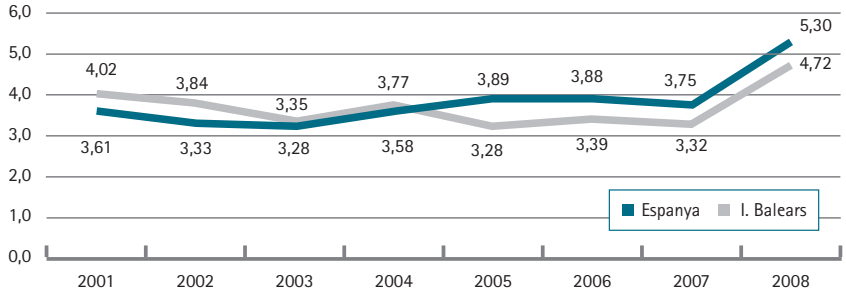
Gràfic I-8

IPC per comunitats autònomes, 2008

Font: INE, Bolletí Mensual d'Estadística.

Gràfic I-9
Índex de preus implícits en el PIB a preus bàsics. Base 2006

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 203, març-abril 2009.

Balears tenen una inflació subjacent d'acord amb la de l'Estat (2,5%). La més baixa és la d'Extremadura i la més alta és la d'Astúries. (Vegeu el gràfic I-8.)

La variació dels índexs de preus implícits en el PIB a preus bàsics (deflactor del PIB) al llarg del quadrienni 2005-2008 mostra unes taxes de creixement de la inflació lleugerament menors a les Balears respecte a Espanya. (Vegeu el gràfic I-9.)

L'evolució del deflactor del VAB, segons les dades facilitades per la Direcció General d'Economia per al trienni 2006-2008, és la següent: 3,5%, 3,5% i 5,5% respectivament. (Vegeu l'apartat 4.2.1.)

4.6. L'evolució de la renda real per càpita i els seus determinants

En aquest apartat desglossam —d'acord amb la nota metodològica dels anys anteriors— l'anàlisi de l'evolució de la renda regional des del punt de vista de l'evolució de la renda real per càpita i dels seus determinants, que són la productivitat i els factors demogràfics.

4.6.1. L'evolució de la renda real per càpita

Les Illes Balears ocupen la novena plaça en PIB per càpita dins el conjunt de les comunitats autònomes, amb un índex (97,94) respecte a Espanya de 100. Primera vegada hi ha un PIB per càpita a les Balears per sota del d'Espanya. Cal observar que per comparació a l'any 2000 hem perdut (-17,4 punts) i quatre posicions, ja que la renda real per càpita regional de les Balears ha crescut -1,9 punts per sota de la mitjana espanyola, fet que es pot explicar, inicialment, perquè la renda regional ha crescut menys que la mitjana espanyola (vegeu l'apartat 4.3), mentre que la població experimenta un dels creixements regionals més importants per comunitats autònomes. (Vegeu el quadre I-19 i l'apartat 2 del capítol III, «Demografia i llar».)

Quadre I-19. Rànquing de les autonomies espanyoles el 2008. Índex per habitant (mitjana espanyola = 100)

	PIB		Renda regional bruta		Demanda interior	
Comunitats	2000	2008	2000	2008	2000	2008
Andalusia	73,09	75,50	74,22	76,24	82,36	84,84
Aragó	109,54	110,01	106,67	107,73	109,71	110,39
Astúries	86,15	92,97	84,67	91,67	94,87	104,09
Cantàbria	96,72	101,95	95,02	100,41	96,19	102,05
Castella i Lleó	92,02	95,71	91,70	94,90	101,09	108,87
Castella-la Manxa	79,57	75,96	79,85	76,87	93,77	91,35
Catalunya	122,60	118,13	121,61	117,05	110,06	106,89
Ceuta	87,28	101,06	83,56	96,40	108,43	121,48
Comunitat Valenciana	92,77	87,51	95,17	88,82	90,04	83,09
Extremadura	65,25	71,54	64,97	71,51	77,90	88,46
Galícia	79,17	85,50	78,46	84,98	87,77	97,64
Illes Balears	115,36	97,94	121,38	102,74	108,42	92,49
Illes Canàries	86,68	82,68	93,15	87,80	97,53	94,42
La Rioja	114,49	108,93	116,48	110,51	111,14	104,56
Madrid	136,83	135,42	134,33	134,17	126,09	121,58
Melilla	87,23	93,09	84,11	88,96	114,71	125,25
Múrcia	83,43	80,74	84,17	81,65	87,92	83,51
Navarra	127,30	126,96	128,29	127,52	111,16	113,54
País Basc	127,78	136,22	123,77	132,92	115,11	121,97
Espanya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener-febrer del 2009.

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible per càpita corregida pel poder de compra, les Illes Balears se situen en desena posició dins el conjunt de comunitats autònomes, amb un índex respecte a Espanya de 100 de 97,91. En relació amb l'any 2000, les Balears perden cinc posicions. (Vegeu el quadre I-20.)

El canvi de posicions de les comunitats autònomes en renda per càpita es deu a l'evolució dels seus factors determinants: la productivitat i els factors demogràfics.[27]

27. Per fer una reflexió de les tendències a més llarg termini, vegeu: Guillem López Casanovas i Joan Rosselló Villalonga, «Evolución económica de Baleares: una perspectiva de treinta años», *a Islas Baleares*. Serie de Estudios Regionales 2003, BBVA, Madrid.

Quadre I–20. Rànquing de les comunitats autònomes, 2008. Índex per habitant (mitjana espanyola=100)

Comunitats	Renda regional bruta en poder de compra	
	2000	2008
Andalusia	75,78	79,12
Aragó	109,65	112,68
Astúries	84,89	91,81
Cantàbria	95,52	102,60
Castella i Lleó	95,38	101,67
Castella-la Manxa	86,88	87,84
Catalunya	117,95	109,09
Ceuta	88,73	100,83
Comunitat Valenciana	94,62	88,42
Extremadura	71,20	84,13
Galícia	81,88	90,41
Illes Balears	117,38	97,91
Illes Canàries	95,37	95,00
La Rioja	112,87	103,13
Madrid	131,58	130,01
Melilla	87,47	92,80
Múrcia	85,40	82,71
Navarra	124,45	123,44
País Basc	117,82	123,50
Espanya	100,00	100,00

Font: FUNCAS, *Cuadernos de Información Económica*, núm. 208, gener-febrer del 2009.

4.6.2. L'evolució dels factors determinants de l'evolució de la renda real per càpita: la productivitat i els factors demogràfics[28]

Es pot observar que el creixement de la renda real per càpita es pot explicar pel comportament de dues variables: la productivitat, que fa referència al component del progrés tècnic, i la taxa d'ocupació regional, que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral i de la qual es poden extreure les tres variables explicatives: la relació entre els ocupats i els actius, la taxa d'activitat (mesurada per la relació entre els actius i la població potencialment activa o població en edat de treballar) i el factor demogràfic (mesurat per la relació entre la

28. Per elaborar aquest apartat, ens hem remès a la nota metodològica i a l'anàlisi fet a la *Memòria del CES 2006*, pàg. 99 a 106.

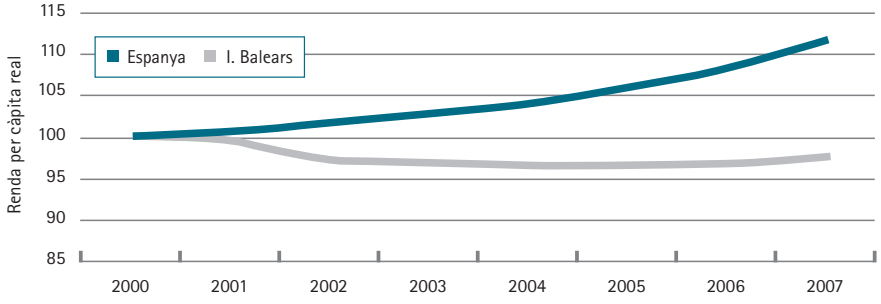
Quadre I-21. Taxa de creixement anual del VAB per càpita i dels seus components a les Illes Balears i Espanya (2007)

	Balears		Espanya		
	2007	Taxa anual acumulativa 2007/2000	2007	Taxa anual acumulativa 2007/2000	Diferència taxes anuals acumulatives 2007/2000
Renda per càpita real	16.071,14	-0,36	17.400,78	1,53	-1,89
Productivitat del treball	32.832,87	-1,59	38.673,91	-0,30	-1,29
Taxa d'ocupació	0,9302	-0,14	0,9173	0,55	-0,69
Taxa d'activitat	0,7131	0,37	0,6859	0,44	-0,07
Factor demogràfic	0,7379	1,00	0,7150	0,84	0,16

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia

Gràfic I-10

Renda per càpita real de les Balears i Espanya. Any 2000-2007 (any 2000 base 100)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

població potencialment activa o població en edat de treballar i la població resident). (Vegeu el quadre I-21 i el gràfic I-10.)

En relació amb el comportament de la productivitat, es presenta a continuació l'actualització de les dades analitzades l'any passat a partir de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE, base 2000) de l'INE. (Vegeu el quadre I-22.)

Com es pot veure en les dades anteriors i per a l'any 2007, la productivitat aparent del treball del conjunt de l'economia de les Illes Balears es troba per sota de la mitjana nacional (95,8, la tretzena comunitat autònoma).

Es troben per sobre de la productivitat espanyola la del sector de serveis (101,96, la sisena d'Espanya), i la de l'indústria

Quadre I-22. Producte interior brut a preus bàsics per ocupat. PIB per ocupat, mitjana Espanya = 100 (2007)

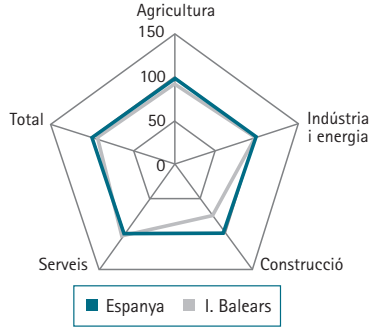
	Agricultura	Indústria i energia	Construcció	Serveis	Total
Andalusia	81,34	93,21	92,80	94,63	92,47
Aragó	96,82	106,01	106,86	97,13	101,23
Astúries	137,23	115,99	116,85	95,71	102,41
Cantàbria	112,40	111,95	101,27	101,43	103,21
Castella i Lleó	169,03	105,74	104,48	102,23	106,71
Castella-la Manxa	128,70	85,40	97,27	93,72	95,86
Catalunya	122,00	131,32	103,29	102,42	103,17
Ceuta	30,81	274,66	84,14	97,32	98,83
Comunitat Valenciana	95,58	78,94	89,95	98,12	93,05
Extremadura	120,24	92,33	90,55	89,52	91,67
Galícia	108,63	94,42	104,65	93,38	95,64
Illes Balears	92,14	100,85	73,81	101,96	95,80
Illes Canàries	52,28	95,05	84,91	99,08	93,88
La Rioja	140,90	97,18	93,36	105,14	105,47
Madrid	51,18	121,06	114,06	104,34	106,29
Melilla	37,22	214,32	66,91	92,60	90,04
Múrcia	57,85	83,15	81,75	94,13	88,34
Navarra	96,74	104,79	100,97	101,67	103,62
País Basc	127,84	116,07	134,55	109,64	115,61
Espanya	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE (comptabilitat regional d'Espanya. Base 2000).

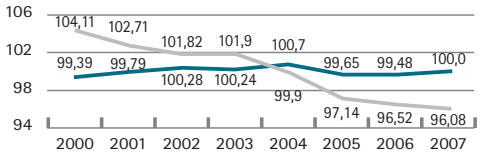
Gràfic I-11

Variació de la productivitat a Espanya – Illes Balears, 2000 – 2007

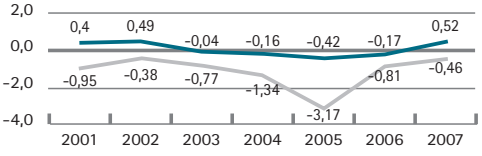
Productivitat Espanya–Illes Balears, 2007

Evolució productivitat (2000–2007) (Nivells)

Evolució productivitat (2001–2007)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

(100,85, l'onzena d'Espanya). En canvi, són inferiors la productivitat del sector primari (92,14, la catorzena d'Espanya) i la del sector de la construcció (73,8, la segona més baixa de l'Estat després de Melilla) (vegeu l'addenda del quadre I-22). Tal com s'afirma en l'estudi sobre el sector de la construcció del CES: «La millora de la productivitat del sector de la construcció és, per tant, on es troba una de les fonts potencials d'ajust estructural sectorial més important a les Illes Balears per millorar els registres de l'evolució de la productivitat regional.»[29]

Atesos els comportaments regionals observats, el PIB per ocupat de les diferents comunitats autònomes l'any 2007 es va situar en una forquilla els valors màxims de la qual corresponguereren al País Basc i Castella i Lleó, amb índexs (Espanya=100) de 115,6 i 106,7 respectivament, i els valors més baixos a Múrcia (88,34) i Melilla (90). La diferència entre els índexs de les regions millor i pitjor situades ha disminuït des dels 33,6 punts del 2000 als 25,6 el 2007, i continua essent en tot cas inferior a la que hi ha quan es considera el PIB per càpita.

L'evolució de la productivitat relativa de les Illes Balears en relació amb l'Estat es pot consultar el gràfic I-11, en què es pot observar que els nivells de productivitat de les Illes Balears han estat superiors als d'Espanya fins a l'any 2004. També es pot observar que el creixement anual de la productivitat per al període 2000-2007 ha estat sempre inferior a les Illes Balears i que al llarg d'aquests anys no s'ha donat cap taxa positiva.

4.7. L'estalvi, la inversió i la capacitat de finançament

Una característica que presenten les comunitats autònomes amb una renda per càpita superior a la mitjana espanyola és que el fet que tinguin un baix nivell relatiu de consum privat i públic respecte a la renda que generen els facilita disposar d'uns elevats nivells d'estalvi regional, que en el cas de les Balears per a l'any 2007 se situen en 8.895,80 milions d'euros, el 36% dels quals procedeixen del sector privat, i el 64%, del sector públic. (Vegeu el quadre I-23.)

Aquestes dades demostren que les Balears estalvien el 34,6% del PIB regional, que és la quota més elevada. La segueix Madrid, amb el 30,5%. (Vegeu el quadre I-24.)

També es pot destacar que el fet determinant de la inversió regional no són les taxes regionals d'estalvi, ja que la major part de les comunitats autònomes que superen el 25% de quota regional d'estalvi respecte al PIB inverteixen per sota dels nivells d'estalvi generats, de manera que es produeix un sobrant d'estalvi que no és canalitzat cap a la inversió regional, sinó cap al transvasament de recursos financers a l'exterior en forma de capacitats de finançament, ja que les regions riques no són objecte d'un sobreesforç inversor per part de l'Estat. Així, la mitjana inversora de les set comunitats autònomes que més estalvien és del 25,07%, mentre que

29. «El sector de la construcció a les Illes Balears». CES, Palma, 2008, pàg. 194.

Quadre I-23. Balanç econòmic per sectors institucionals privats i públics a les Illes Balears (2000-2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
				(milions d'euros corrents)				
1. Renda disponible a preus de mercat	17.907,20	19.098,20	20.247,40	21.263,10	22.487,30	23.934,80	25.687,80	27.193,00
1.1 Consum regional	12.101,60	12.179,80	13.275,70	14.060,70	14.730,90	15.918,60	17.301,00	18.207,20
1.1.1 Consum privat	10.115,30	10.038,00	10.929,90	11.525,80	11.765,20	12.911,60	14.835,60	15.411,10
1.1.2 Consum públic	1.986,30	2.141,80	2.345,80	2.534,90	2.965,70	3.007,00	2.465,40	2.796,10
1.2 Estalvi regional brut	5.805,60	6.918,40	6.971,70	7.202,40	7.756,40	8.016,20	8.386,80	8.985,80
1.2.1 Estalvi privat	3.283,90	3.994,20	3.697,50	3.642,30	4.078,10	3.609,80	2.853,80	3.269,90
1.2.2 Estalvi públic	2.521,70	2.924,20	3.274,20	3.560,10	3.678,30	4.406,40	5.533,00	5.715,90
2 Formació bruta de capital	4.344,90	4.635,50	4.873,80	5.438,20	6.099,50	6.622,00	7.033,60	7.521,00
2.1 Inversió privada	3.969,70	4.214,30	4.383,70	4.907,60	5.562,30	6.027,10	6.366,50	6.808,70
2.2 Inversió pública	375,20	421,20	490,10	530,60	537,20	594,90	667,10	712,30
3. Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	1.460,70	2.282,90	2.097,90	1.764,20	1.656,90	1.394,20	1.353,20	1.464,80
3.1 Sector privat	-685,80	-220,10	-686,20	-1.265,30	-1.484,20	-2.417,30	-3.512,70	-3.538,80
3.2 Sector públic	2.146,50	2.503,00	2.784,10	3.029,50	3.141,10	3.811,50	4.865,90	5.003,60
Promemòria:								
4. PIB a preus bàsics	14.211,20	15.289,30	16.130,20	16.903,80	17.815,50	18.842,80	20.028,00	21316,6

continua

Quadre I-23. Balanç econòmic per sectors institucionals privats i públics a les Illes Balears (2000-2007)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	(milions d'euros corrents)							
Capacitat de finançament del sector públic a les Balears en % PIB	15,10	16,37	17,26	17,92	17,63	20,23	24,30	23,47
Capacitat de finançament del sector públic a Madrid en % PIB	11,76	12,59	12,75	13,08	13,29	11,09	13,70	14,91
Capacitat de finançament del sector públic a Catalunya en % PIB	7,50	8,27	7,96	8,34	8,69	10,48	11,63	11,73
Capacitat de finançament del sector públic a la C. Valenciana en % PIB	2,73	3,40	4,41	4,43	4,74	6,02	7,40	7,25
Capacitat de finançament del sector públic al País Basc en % PIB	1,84	1,63	2,20	2,15	1,93	3,04	4,42	5,25
Capacitat de finançament del sector públic a Navarra en % PIB	-0,29	0,20	0,32	0,27	2,04	1,59	2,39	2,35
Capacitat de finançament del sector públic a la Rioja en % PIB	0,25	0,32	0,17	0,32	0,68	1,64	1,66	2,07

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

Quadre I–24. Quota de l'estalvi regional en percentatge del PIB i de la inversió en percentatge de la renda interior bruta (2007)

	Estalvi	Inversió
1. Illes Balears	34,60	27,66
2. Madrid	30,49	26,58
3. Comunitat Valenciana	28,88	27,43
4. Catalunya	27,87	24,93
5. País Basc	25,82	23,53
6. La Rioja	25,16	25,77
7. Navarra	24,43	19,61
Mitjana (1 a 7)	28,18	25,07
8. Aragó	20,56	29,71
9. Cantàbria	19,59	27,6
10. Múrcia	18,14	26,12
11. Illes Canàries	17,47	30,81
12. Galícia	15,56	37,63
13. Castella-la Manxa	13,81	40,27
14. Castella i Lleó	12,55	34,83
15. Andalusia	10,39	28,86
16. Astúries	10,33	32,04
17. Extremadura	9,87	40,97
Mitjana (8 a 17)	14,83	32,88
Espanya	22,37	28,51

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

aquesta mitjana inversora per a la resta de comunitats, que estalvien menys del 25%, és del 32,88%.[30]

Per tant, és a les comunitats autònomes més riques i amb més capacitat d'estalvi on es generen les capacitats més elevades de finançament cap a la resta de comunitats, atès el menor esforç inversor relatiu. En el cas de les Balears, l'any 2007 es pot comprovar que la capacitat de finançament de 1.464,8,0 milions d'euros es deu exclusivament al sector públic, amb 5.003,6 milions d'euros, ja que el sector privat es troba en una situació de necessitat de finançament per un valor de -3.538,3 milions d'euros, tot i l'elevat volum d'inversions estrangeres que fa el sector turístic a l'exterior, que són comptabilitzades *ex-ante* com a estalvi regional del sector privat.

30. Aquest és un tema clau per explicar els processos de convergència real entre les comunitats riques i les comunitats menys desenvolupades.

Altrament, les dades aclareixen que les Illes Balears són la comunitat autònoma que, respecte al PIB, presenta el percentatge més alt de capacitat de finançament del sector públic en relació amb la resta de comunitats autònomes, que, per a l'any 2007, és del 23,5%.[31]

4.8. La distribució funcional de la renda

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris com a contrapartida a la retribució del factor treball i els excedents bruts d'explotació com a contrapartida a la retribució del factor capital. A les Balears la remuneració dels salaris representa el 55% de la renda regional, i els excedents bruts d'explotació, el 45% restant. (Vegeu el quadre I-25.)

D'acord amb el quadre esmentat, es pot observar que l'any 2007 la taxa d'excedent a les Illes Balears va caure 0,25 punts. La causa que explica aquest fet es troba en la circumstància que el creixement monetari dels costs salarials per treballador o costs laborals unitaris (CLU) va ser de 0,45 punts per sobre del creixement monetari de la productivitat.

Quadre I-25. Variacions de les taxes d'excedent

Conceptes	2006	2007	Var. absoluta 07/06
Taxa salarial	0,5501	0,5526	0,0025
Taxa d'excedent	0,4499	0,4474	-0,0025
Total	1	1	0

Variables explicatives de la variació de la taxa d'excedent

	1	2	3 = 2/1
Conceptes	2006	2007	Factor de creixement
1. Cost salarial per treballador (w)	26.819,80	27.654,53	1,031123647
2. Productivitat (n)	48.753	50.048	1,026562468
3. Factor de creixement (w/n)			1,004443158
4. Taxa salarial 2006			0,5501
5=(3)*(4). Taxa salarial 2007			0,5526
6=(5)-(4). Var. absoluta de la taxa salarial			0,0025
7=(-6). Var. absoluta de la taxa d'excedent			-0,0025

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000 a 2007*, i elaboració pròpia.

31. Vegeu l'apartat 4.4.5 «El comportament de la inversió pública i el finançament regional» de la *Memòria del CES 2004 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*, pàg. 75-80.

El comportament dels excedents bruts d'explotació i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys anteriors.

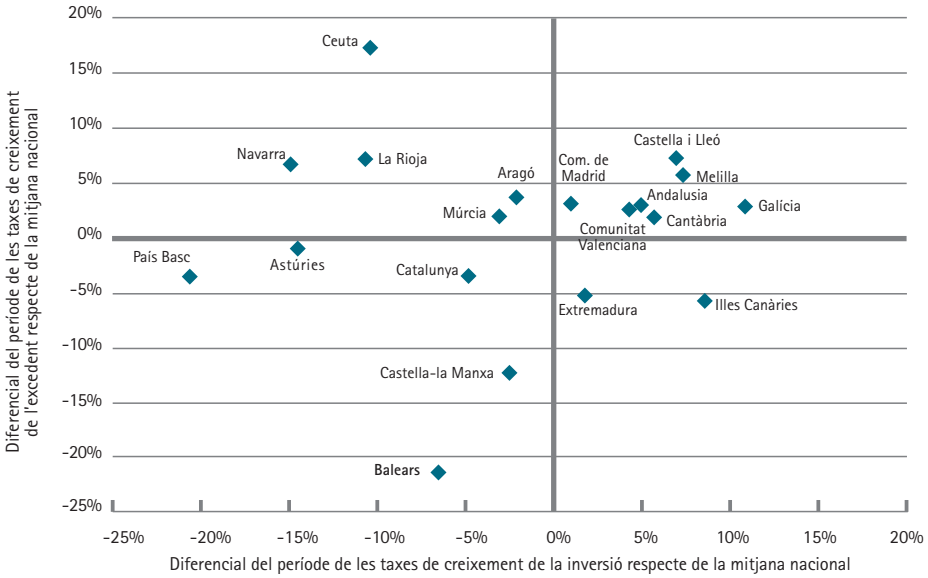
En el gràfic I-12 s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 2000-2007. La situació de les Balears en el tercer quadrant indica una posició en què es produeixen diferències negatives de creixement a les Illes Balears respecte a la mitjana nacional pel que fa a la inversió i als excedents, fet que explica el menor creixement acumulat de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes al llarg del vuitenni 2000-2007. (Vegeu l'apartat 4.3, «Anàlisi regional per comunitats autònomes».)

A continuació, s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des de l'any 2000 fins al 2007 en el seguiment de les diferències de creixement que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió en relació amb la mitjana de l'Estat. (Vegeu el gràfic I-13.)

Segons aquesta anàlisi, es produeix una recuperació de les inversions respecte a la mitjana de l'Estat al llarg dels anys 2001, 2003, 2004,i 2007, i negativa la resta dels anys analitzats en correspondència amb el menor creixement relatiu dels excedents.

Gràfic I-12

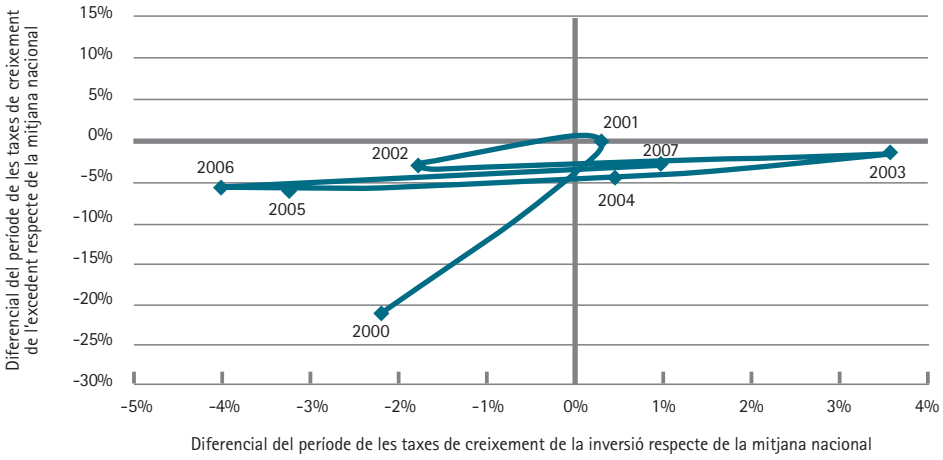
Distribució excedent / Inversió privada. Promig del 2000–2007 (distància a la mitjana espanyola)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

Gràfic I-13

Comportament excedents / inversió
Illes Balears, 2000-2007

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 2000-2007*, i elaboració pròpia.

5

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de les conselleries d'Agricultura i Pesca i de Medi Ambient, el sector primari ha gaudit el 2008 d'una producció final del VAB a cost de factors de 175,45 milions d'euros (euros corrents 2008), dels quals el 85,28% correspon al subsector agroramader; un 10,92%, al subsector pesquer, i la resta, el 3,79%, al subsector forestal. Aquesta magnitud representa un lleuger increment en euros corrents de prop del 3% respecte al 2007. La situació del sector primari es pot resumir en els trets següents:

- L'ocupació en el sector agrari fou de 8.950 persones de mitjana el 2008, segons les dades de l'enquesta de la població activa, xifra que representa el 1,76% del total de la població activa de les Illes Balears. Es constata, d'altra banda, una important disminució dels treballadors afiliats al règim general d'autònoms, especialment en agricultura, ramaderia, caça i activitats de serveis relacionats. Una part de l'increment del règim general fou d'afiliats de nacionalitat estrangera.
- Es manté la producció total agrària respecte a l'any anterior; augmenten les despeses de producció i les subvencions, i també hi ha un increment del 3,17% respecte al 2007 de les superfícies de producció. Per la seva part, la producció ramadera, en la qual disminueix la producció de carn i augmenta la producció de llet i d'altres productes ramaders, registra un retrocés de l'1,84% respecte a l'any anterior.
- El sector forestal presenta una variació lleugerament positiva. Destaca la disminució del valor de la producció de fusta i llenya, així com l'augment de la producció de caseres, que incrementen de superfície.
- El subsector pesquer experimenta una disminució del VAB a cost de factors de prop del 3,3%. D'altra banda, s'ha produït una gran davallada de l'aqüicultura marina, amb un descens del 39,8%. Cal esmentar que l'evolució de la producció d'aquest sector és, de moment, molt variable sobretot pel poc temps que ha passat des que es va implantar.
- Cal destacar que, a banda de la producció d'aliments, el sector agroramader i pesquer aporta altres externalitats positives a la resta de la societat i la resta de sectors econòmics. Aquestes es relacionen amb el manteniment dels ecosistemes i paisatges, la reducció d'emissions de CO2, la prevenció d'incendis i la conservació del patrimoni genètic.

5.1. INTRODUCCIÓ

Aquest apartat dedicat al sector primari pretén, primer, analitzar el seu marc estructural general, i posteriorment fer una anàlisi de la situació dels diferents subsectors en què s'articula (l'agrari, el ramader, el forestal i el pesquer). Per tant, l'objectiu és presentar una primera aproximació que farà referència a les dades principals del sector considerat en conjunt, als recursos humans que hi treballen i a altres trets que ens permetin una senzilla aproximació i avaluació del sector.

Les dades bàsiques emprades per fer aquesta anàlisi es basen en un ventall ampli d'informacions estadístiques que majoritàriament han estat facilitades per la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca del Govern de les Illes Balears, dades que són completades parcialment amb altres de l'Institut Balear d'Estadística (IBESTAT), el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), la Conselleria de Turisme del Govern de les Illes Balears, la Conselleria de Medi Ambient del Govern de les Illes Balears, el Ministeri del Medi Ambient i Medi Rural i Marí (MARM), l'Institut Nacional d'Esta-dística (INE) i la Secretaria d'Estat de la Seguretat Social del Ministeri de Treball i Immigració (MTIN).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca (relatives a les produccions agràries) i de la Conselleria de Medi Ambient (producció forestal) relatives a l'any 2008, el sector primari ha gaudit d'un VAB a cost de factors de 173,80 milions d'euros (euros corrents 2008). La major part d'aquest correspon al sector agrari (agricultura més ramaderia), que, amb el 85,14% del total, va superar els 147,98 milions d'euros, mentre que el VAB registrat pels sectors pesquer i forestal només representa l'11,03% i el 3,83% respectivament. (Vegeu el quadre I-26 i gràfic AI-16.)

Quant al pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2008, va ser de 68,83 milions d'euros, que representen un augment del 8,08% respecte a l'any anterior, bàsicament degut a canvis referents a l'increment de la partida dedicada a foment del sector agrari de les Illes Balears, que destaca pel seu pes, a la qual es dedica el 70,76% de la quantia total del pressupost de la Conselleria, seguit per les partides dedicades a infraestructures agràries de les zones rurals, que representen el 18,82%. Les dues partides concentren quasi el 90% de les despeses de la Conselleria. (Vegeu el quadre AI-16.)

5.2. Els recursos humans en el sector primari

L'ocupació en el sector agrari de les Illes al llarg del 2008 fou, segons les dades de l'enquesta de la població activa (EPA), d'una mitjana de 8.950 persones, xifra que representa l'1,76% del total de la població activa ocupada de les Illes Balears, mentre que l'atur presenta unes xifres mitjanes de 1.425 aturats. Globalment, es registra una variació negativa a tots els trimestres respecte a la població ocupada, i de manera semblant es detecta un important increment de l'índex mitjà dels aturats. (Vegeu el quadre AI-17.)

D'altra banda, les xifres d'afiliació dels treballadors del sector primari en els distints règims de la Seguretat Social referents al 2008 registren 10.361 persones (vegeu el quadre 3). Aquesta xifra, comparada amb la de l'any anterior, comporta un increment de 403 afiliats en el sector primari, que suposa una variació positiva del 4,04%, fet que s'ha de relacionar amb els 2.445 nous afiliats en el règim general d'autònoms de la Seguretat Social, molt

Quadre I–26. Macromagnituds econòmiques de les activitats primàries de les Illes Balears (2008)

Subsector	VAB a cost dels factors (euros corrents)
Agrari	149.634.656
Forestal*	6.655.432
Pesquer	19.167.694
Total	**175.457.782**

* Conselleria de Medi Ambient. Dades del total de la producció forestal.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

especialment amb afiliats en ocupacions lligades amb l'agricultura, la ramaderia, la caça i altres serveis relacionats, i en menor mesura amb l'increment d'afiliats en el règim general de la Seguretat Social. Per la seva part, el subsector de la pesca registra una disminució tant en el règim general com entre els autònoms, la qual cosa s'ha de relacionar amb els canvis i els problemes en la flota pesquera balear. La més alta pèrdua es registra entre els treballadors afiliats al règim especial agrari, que experimenta una reducció de 2.094 afiliats, fets que s'han de relacionar amb la jubilació de pagesos que arriben a les edats superiors. (Vegeu el quadre I-27.)

Cal assenyalar que el 2008 una mitjana de 576 dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera, la qual cosa representa el 25,47% del seu total i és indicatiu del paper dels immigrants estrangers en la continuació de les

Quadre I-27. Afiliació dels treballadors del sector primari als diferents règims laborals de la Seguretat Social (2008)

			Variació 2008-2007	
	2007	2008	Absoluta	Relativa (%)
Treb. afiliats al règim general de la SS				
01 Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	1.646	1.697	51	3,07
02 Selvicultura, explotació forestal i activitats del serveis que hi estan relacionats	354	390	36	10,24
05 Pesca, aqüicultura	61	67	6	9,02
Total	**2.061**	**2.153**	**92**	**4,48**
Treb. afiliats al règim general d'autònoms de la SS				
01 Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	1.317	3.758	2.441	185,35
02 Selvicultura, explotació forestal i activitats del serveis que hi estan relacionats	27	33	6	22,22
05 Pesca, acuicultura	7	5	-2	-30,95
Total	**1.351**	**3.796**	**2.445**	**180,96**
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	4.444	2.350	-2.094	-47,12
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.102	2.061	-41	-1,93
Treb. afiliats al règim del sector primari				
Total de treballadors	**9.958**	**10.361**	**403**	**4,04**

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social. Elaboració: Observatori del Treball.

tasques laborals en el sector agrari i pesquer. D'ells, els ocupats a les seccions d'activitat de l'agricultura, ramaderia, caça i silvicultura concentren el 26,24% del total dels afiliats a la secció, mentre que en la secció de la pesca arriben fins al 36,07%, xifres que són prou superiors a les globals de les Balears. (Vegeu el quadre AI-18.)

5.3. El subsector agrari

Tradicionalment, la importància agrària d'una regió i el seu potencial apareixien definits per la contribució de l'agricultura i la ramaderia al VAB del sector primari. No obstant això, en l'actualitat s'han de tenir en compte també altres factors per valorar encertadament la influència del sector en la societat, atès que la seva importància sobrepassa el que és l'estricta contribució econòmica resultant de la seva activitat productiva. L'activitat agrària gestiona una part molt important del paisatge i de la biodiversitat de les Illes Balears i, per tant, té una importància ecològica i turística elevada. A més, una producció agrària pròpia garanteix el manteniment de les varietats autòctones i la seguretat alimentària i té un component patrimonial important com a valedor dels costums i tradicions propis. Aquestes particularitats fan d'aquest sector un cas especial en què la mesura purament econòmica no és suficient per determinar-ne la importància.

En els apartats següents analitzam els trets generals del subsector agrari i posteriorment aprofundim les característiques més significatives del comportament de l'agricultura i la ramaderia al llarg del 2008.

5.3.1. Els trets generals

El sector agroramader de les Illes Balears, que inclou les activitats lligades a l'agricultura i la ramaderia, registra globalment el 2008 una producció final agrària de 212,34 milions d'euros corrents. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat assolí la quantia de 149,63 milions d'euros. Per la seva part, la renda agrària se situa en 136,93 milions d'euros, xifra que representa un índex positiu del 2% en relació amb l'any anterior. En aquest resultat hi han influït l'augment de les despeses de fora del sector com a conseqüència de l'encariment dels combustibles, els pinsos i els fertilitzants, i l'augment de les subvencions. (Vegeu el quadre I-28.)

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2008, s'observa la continuació del procés de millora tècnica iniciat al llarg dels darrers decennis. Aquest fet es constata amb l'increment de 555 unitats respecte al 2007. La millora assolida implica, al mateix temps, un augment de la potència total de la maquinària de 33.356 CV. Així mateix, es registra un petit increment de la potència mitjana per unitat, que passa de 38,56 CV registrada el 2007 a 38,98 CV el 2008. Els tractors amb rodes representen la maquinària agrària que va registrar més altes respecte a l'any 2007, amb un total de 606 noves altes de tractors amb rodes, si bé aquest grup també és el que també va tenir més baixes. (Vegeu el quadre AI-19.)

Altres indicadors del procés d'innovació al camp són els avanços en determinades tipologies de reg i en la superfície d'hivernacles. Les dades són molts fluctuants segons els anys. D'acord amb l'enquesta

Quadre I-28. Valoració econòmica de la producció agrària de les Illes Balears. 2008

	Euros corrents 2008	Euros corrents 2007	Variació corrent 07-08	Euros constants 2007	Variació real 07/08	Deflactor
Producció agrícola final	134.387.400	132.800.605	1,2%	131.801.952	-0,8%	1,01
Producció ramadera final	77.956.527	79.392.203	-1,8%	78.230.227	-1,5%	1,01
Total producció agrària	**212.343.927**	**212.192.808**	**0,1%**	**210.032.179**	**-1,0%**	**1,01**
Despeses fora del sector	128.128.292	115.517.902	10,9%	128.128.292	10,9%	0,90
VAB a preus de mercat	**84.215.635**	**96.674.906**	**-12,9%**	**81.903.887**	**-15,3%**	**1,18**
Subvencions	65.794.870	48.566.414	35,5%	65.794.870	35,5%	0,74
Imposts lligats a la producció *	375.849	375.581	0,1%	375.849	0,1%	1,00
VAB a cost dels factors	**149.634.656**	**144.865.739**	**3,3%**	**147.322.908**	**1,7%**	**0,98**
Amortitzacions *	12.698.167	12.689.130	0,1%	12.689.167	0,0%	1,00
Renda agrària	**136.936.489**	**132.176.609**	**3,6%**	**134.633.741**	**1,9%**	**0,98**

* Estimacions fetes segons dades estructurals.

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

sobre superfícies i rendiments de cultius del 2008 elaborada pel Ministeri del Medi Ambient i Medi Rural i Marí, la superfície de reguiu avaluada el 2008 era de 19.796 hectàrees, dada que representa un significatiu increment respecte a l'any anterior. Del total de reguiu es dediquen 122 hectàrees a hivernacles, que representen el 0,61% de la superfície reguiu. Predominen els hivernacles elementals amb el 63,11% de la superfície d'hivernacle total, la resta són hivernacles tecnificats. Quant al tipus de reg, destaca l'avanç experimentat pel reg localitzat o reg gota a gota, que s'estén quasi sobre la meitat de la superfície de reguiu (el 48,42%). Destaquen també l'extensió assolida pels regs per aspersió (el tipus d'aspersió normal més l'automotriu representen el 44,69% de les terres regades). Els sistemes de reg tradicionals experimenten una important regressió i són substituïts per nous sistemes de reg que aconsegueixen més estalvi d'aigua. (Vegeu el gràfic AI-17.)

Entre els elements indicadors de la implantació de noves activitats no agràries en el món rural destaca l'evolució dels establiments d'agroturisme. Aquesta activitat és valorada de manera positiva en el marc de les estratègies de dinamització del món rural i està inclosa en les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert a diferents etapes de la política agrària comunitària. A les Illes Balears, més que com elements de dinamització, poden ser considerats com incentius importants per diversificar l'oferta turística illenca. El 2008 el nombre d'agroturismes fou de 177 establiments, amb una oferta total de 2.440 places, la qual cosa representa un increment respecte al 2007 de l'1,72% en el nombre d'establiments i del 3,56% en el nombre de places ofertes. (Vegeu el gràfic AI-18.)

A més a més, s'ha d'assenyalar el programa Illes Balears Qualitat, que ha implicat un important impuls en la promoció de diferents productes originaris de les Illes Balears, la qual cosa incideix en el fet de comercialitzar-los i en el seu valor comercial.

Respecte a l'any 2007, les marques de qualitat Gin de Menorca, Palo de Mallorca, Ensaïmada de Mallorca, Mahón-Menorca i Oli de Mallorca mostren un decrement en la facturació, mentre que Herbes Eivissenques i Sobrassada de Mallorca augmenten. Registren també un retrocés tant els vins amb denominació d'origen Pla i Llevant així com diferents Vi de la Terra (Illes Balears, Serra de Tramuntana-Costa Nord i Formentera). El més alt valor comercial és el que registra la denominació d'origen Binissalem-Mallorca, seguit de Pla i Llevant i Vi de la Terra-Illes Balears. Incrementa de manera considerable el seu valor comercial el Vi de la Terra Mallorca. Finalment, entre les denominacions d'aliments destaquen de manera molt significativa el valor comercial en euros de la denominació d'origen Mahón-Menorca (formatges) i la denominació d'origen Sobrassada de Mallorca. (Vegeu el quadre AI-20.)

En el mateix marc de les promocions de productes illencs, hi trobam el programa Agrorutes del Bon Gust a les diferents illes i la promoció de l'oleoturisme, entre d'altres.

5.3.2. L'agricultura

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, la superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2008 era de 144.324 hectàrees, extensió que representaria aproximadament el 28% del territori total de les Illes Balears. Aquesta extensió superficial representa un increment de 4.431 hectàrees respecte al 2007. A l'agricultura balear hi ha dos tipus principals de maneig agrícola: per una banda, l'agricultura de secà, que en bona part es mostra poc competitiva, però que té un valor estratègic important des de la perspectiva mediambiental, paisatgística i social com a externalitat positiva i, per l'altra, les terres de reguiu, concentrades a uns pocs indrets, amb produccions hortícoles, tubercles, cítrics, flors i fruita dolça, en què s'efectuen fortes inversions en la modernització tant dels processos productius com de la comercialització. Bona part de l'increment de l'extensió en producció del 2007 són terres de secà, especialment de cultius de farratges. Pel que fa a la distribució de superfícies ocupades, destaquen els conreus agrupats en la tipologia de farratges i cereals que ocupen el 31,70% i el 25,33% de la superfície en producció respectivament. Tots dos grups de cultius s'estenen sobre més de la meitat del sòl ocupat agrícolament el 2008. Si hi afegim els fruiters no cítrics, aquestes tres grans agrupacions ocupen més de les tres quartes parts del sòl en producció i són definitòries dels principals trets característics que dominen l'estructura territorial agrícola de les Illes. (Vegeu el gràfic AI-19.)

La producció agrícola del 2008 va ser de 566.433 tones, de les quals 328.744 tones foren de consum dins les explotacions. Aquestes dades representen un augment respecte al 2007. S'incrementa el volum de la venda fora de les explotacions, que fou de 273.073 tones, dada que té una important significació en la valoració de la producció final agrícola, que fou de 134,39 milions d'euros. (Vegeu el quadre AI-21.)

Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, que, amb una extensió de tan sols el 2,27% de la superfície agrícolament ocupada, aportaren 41,53 milions d'euros a la producció final agrícola, xifra que representa el 31,29% de la seva quantia total. D'aquest grup cal fer ressaltar, per ordre del volum de la seva aportació econòmica a la producció agrícola final, les produccions de tomàtigues, síndries, lletugues, xampinyons, cebes, pebres, melons i cols. També destaca la producció de tubercles, basada en el cultiu de la patata, que amb una extensió de només un 1,06% aporta més d'una quarta part de la producció final agrícola.

Així mateix, el volum de fruites que al llarg del 2008 es comercialitzaren a Mercapalma fou de 68.443 tones, xifra que representa un increment del 3% en relació amb l'any 2007. D'altra banda, cal assenyalar que el 2008 Mercapalma va comercialitzar també 73.492 tones d'hortalisses, quantitat que representa un lleuger augment de l'ordre de l'1% en relació a l'any anterior. Cal assenyalar el diferent paper que representen en tots dos grups els productes comercialitzats a Mercapalma procedents de les Illes Balears. Mentre que en el cas de les hortalisses el seu pes fou del 63%, en el cas de les fruites aquest només representa el 24%. Les fruites provinents de les Balears experimenten una caiguda important en relació amb el 2007 de prop del 13%, mentre que en el cas de les hortalisses aquesta fou menor, de prop del 3%. Respecte als productes provinents de fora de les Illes Balears comercialitzats a Mercapalma l'any 2008, destaquen, en relació amb els llocs d'origen, València i Barcelona, que en el cas dels productes fruiters concentraren més de la meitat de les tones comercialitzades. (Vegeu els quadres AI-22 i AI-23.)

5.3.3. La ramaderia

La producció ramadera ha disminuït lleugerament respecte al 2008. La producció ramadera final fou de 77,96 milions d'euros, xifra que representa una disminució de prop del 2% en relació amb el 2007. Així mateix, la ramaderia experimenta una petita disminució del pes de la seva aportació a la producció agrària final, que fou del 37% el 2008, mentre que el 2007 representava el 37,5%. (Vegeu el quadre I-29.)

Quadre I–29. Valoració econòmica de la producció ramadera de les Illes Balears (2008)

Productes ramaders	Unitats	Euros corrents
Carn (kg vius)	25.661.156,00	40.626.823,00
Moviment comercial pecuari	3.219,00	248.697,00
Llet (litres)	77.005.091,00	30.332.465,00
Ous (milers de dotzenes)	7.330,32	6.115.705,00
Mel (kg)	98.247,00	614.042,00
Cera (kg)	3.007,00	18.795,00
Producció ramadera final		77.956.527,00

Font: Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Referent al volum de ramat sacrificat, destaca la producció de carn d'aus, que representa el 34,42% de les tones en canal, si bé en valor econòmic és la producció de carn de boví la que concentra el 27,94% del total de la producció de carn del ramat sacrificat. (Vegeu el quadre AI-24.)

La distribució de les produccions ramaderes per tipus de productes ramaders (en euros) està encapçalada, en primer lloc, per la producció de carn, que representa el 52,11% del total de la producció ramadera. En segon lloc, es troba la producció de llet, que va concentrar el 38,90% de la producció final en euros corrents, producció lligada en un 99,01% a la llet de vaca. El tercer escaló en importància està ocupat per la producció d'ous, que representa el 7,85%. De la resta de grups de producció ramadera només destaca la producció de mel. Globalment, la ramaderia representa un retrocés en la producció de carn i del bestiar d'engreix, mentre que s'incrementa el valor de les produccions lligades a la llet, els ous i la producció de mel i cera. (Vegeu el quadre AI-25,)

5.4. El subsector forestal

La producció forestal total de l'any 2008 va ser de 6,65 milions d'euros corrents, que representen un lleuger increment de l'1,78% respecte al 2007, si bé la seva contribució a la producció final del sector

Quadre I–30. Producció forestal de les Illes Balears (2008)

Producció de fusta	Producció (m^3 d'arbres drets)	Euro/m^3	Producció (en euros)
Pi blanc *(Pinus halepensis)*	6.214,97	21,3	132.379
Alzina *(Quercus ilex)*	400,02	40,35	16.141
Ullastre *(Olea europaea)*	227,91	40,34	9.194
Altres	16,80	33,96	571
Total fusta	**6.859,70**		**158.285**
Producció de llenya	**Producció (en esteri)**	**Euro/esteri**	**Producció (en euros)**
Pi blanc *(Pinus halepensis)*	12.414,10	2,69	33.394
Alzina *(Quercus ilex)*	484,03	23,55	11.399
Ullastre *(Olea europaea)*	267,60	23,55	6.302
Altres	28,81	16,6	478
Total llenya	**13.194,54**		**51.573**
Activitats secundàries no forestals no separables	**Superfície (en ha)**	**Euro/ha**	**Producció (en euros)**
Producció de caceres	373.656,48	17,25	6.445.574

Font: Conselleria de Medi Ambient.

primari queda reduïda al 3,83% de la seva producció total. El 96,84% de la producció en euros prové de les aportacions econòmiques de les caseres, que implicaren 6,44 milions d'euros l'any 2008. Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una forta externalitat. La producció primària de productes forestals de fusta i llenya presenta una baixa rendibilitat i tan sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Això queda explícit en el fet que la producció de fusta només va representar un 2.37%, i encara fou més baix el pes de la producció de llenya, que només fou del 0,77%. (Vegeu el quadre I-30.)

En les produccions de fusta i llenya, totes dues en retrocés respecte al 2007, destaquen les aportacions de l'espècie del pi blanc, que representa econòmicament el 83,63% de la fusta i el 64,75% de la llenya. Finalment, cal remarcar la gran importància que tenen per a la valoració econòmica de la producció forestal els serveis als espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. L'any 2008 els vedats de caça ocupaven 373.656,48 hectàrees, la qual cosa indica que el 74,64% del territori de les Illes Balears gaudeix de la condició de vedat de caça. L'extensió de la superfície dedicada a caceres s'ha incrementat en un 0,46% en relació amb l'any 2007, fet que ha implicat també un increment econòmic en la producció final forestal.

5.5. La pesca

Tot i que actualment mostra un situació més o manco estable, l'activitat de la pesca ha perdut pes econòmic i social en les darreres dècades. Els obstacles més importants amb què topa la possible reconversió del sector són la problemàtica de la comercialització dels productes pesquers; l'increment del cost dels consums intermedis, especialment lligat a l'augment del preu del combustible, i la situació de l'entorn biològic en el qual es mou. El nombre de treballadors en el grup de la pesca i l'aqüicultura afiliats al règim general de la Seguretat Social només ha augmentat en 6 llocs de treball en relació amb l'any 2007, però el nombre de baixes que s'han registrat en el règim general d'autònoms és de dos afiliats. Destacant la caiguda important dels afiliats al règim especial de la mar, que perd 41 pescadors. Cal assenyalar que el 35,82% dels afiliats al règim general de la Seguretat Social són de nacionalitat estrangera. El VAB al cost de factors en euros corrents va ser l'any 2008 de 19,16 milions d'euros, quantia que significa un descens del 10% respecte a l'any anterior. El 76,95% de la producció econòmica del sector pesquer extractiu balear correspon a la producció pesquera, mentre que la producció aqüícola representa el 23,05% de la producció pesquera final. (Vegeu el quadre I-31.)

Quant a les espècies pescades, dominen els peixos, que, amb 2.470,96 tones, representen el 76,47% de la quantitat pescada, volum que representa un petit

Quadre I-31. Valoració econòmica de la producció pesquera de les Illes Balears (2008)

	Euros corrents 2008	Euros corrents 2007	Variació corrent 07-08	Euros constants 2007	Variació real 07/08	Deflactor
Total espècies pescades	22.269.627	23.014.074	-3%	24.952.643	8%	0,92
Total espècies criades en aquicultura	6.672.166	9.253.983	-28%	4.450.943	-52%	2,08
Producció pesquera final	**28.941.793**	**32.268.057**	**-10%**	**29.403.586**	**-9%**	**1,10**
Despeses fora del sector*	12.216.524	12.559.277	-3%	12.216.524	-3%	1,03
VAB a preus de mercat	**16.725.269**	**19.708.780**	**-15%**	**17.187.062**	**-13%**	**1,15**
Subvencions	2.442.425	1.520.861	61%	2.442.425	61%	0,62
VAB a cost dels factors	**19.167.694**	**21.229.641**	**-10%**	**19.629.487**	**-8%**	**1,08**

* Estimació segons dades de l'any anterior

Font: Elaborat per la Secció d'Estadística amb dades de la Direcció General de Pesca.

augment respecte al 2007. Aquesta proporció no es correspon amb el seu valor econòmic, ja que els crustacis i mol·luscs, amb només el 25,53% de total de tones estretes, generaren una producció en euros que representa el 38,48% de la producció pesquera final. (Vegeu el quadre AI-26.)

Les espècies de peix que més s'han pescat, d'acord amb el volum de pesca, són xucles, gerrets, molls, maires, peixos de fons, rajades i sorells, tots han superat les 149 tones. En el grup dels mol·luscs destaquen els pops, mentre que entre els crustacis és la gamba rosada la més pescada. Aquesta darrera és l'espècie més valorada i representa el 20,26% de la producció total pesquera en euros.

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes presenta en totes trets diferencials. Es registra una reducció en la quantitat total del volum de la pesca desembarcada en relació amb el 2007 en el cas l'illa d'Eivissa, mentre que s'experimenten augments a la resta d'illes. (Vegeu el quadre AI-27.)

6

SECTOR INDUSTRIAL

RESUM

El pes de la indústria en relació amb el total de la producció de l'economia balear se situa entorn del 6,6%, valor que pot continuar augmentant durant aquest exercici, com ho demostra el creixement suau respecte al 2007 en 0,1 punt bàsic, que podria tenir explicació en la caiguda de la importància de la construcció i per tant del guany en termes de pes del sector Industrial. D'altra banda, el 2008, quant a la indústria, s'emmarca en un escenari de creixement molt discret de la seva producció, entorn del 1,05% respecte al 2007, amb un descens del nombre de treballadors assalariats, del -2,9%, unes 718 persones menys, i un lleuger augment del nombre de empreses industrials a les Balears, entorn del 0,7%, en passar de 5.390 empreses a 5.427. S'ha de destacar que hi ha grups amb creixements del nombre d'empreses, com el cas d'energia i aigua, amb 47 empreses més que l'any 2007. D'altra banda, hi ha grups amb reduccions importants en el nombre d'empreses, com indústries tèxtil, de la confecció, del cuiro i calçat, amb 19 empreses manco que l'any 2007. Amb relació a l'evolució de l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000), es pot observar el comportament ascendent d'aquests preus tant a Espanya com a les Illes Balears fins a la meitat de l'any 2008, en què en l'àmbit estatal té un descens important d'aproximadament 10 punts bàsics.

El grup energia i aigua és el que genera la major producció i el que consumeix més, enfront de grups com alimentació, begudes i tabac; metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, i productes minerals no metàl·lics, que agrupa la major part del personal ocupat. Tot plegat permet apreciar com la indústria no manufacturera engloba una part important de la producció i la indústria manufacturera és fonamental en l'ocupació.

Amb referència a la productivitat aparent del factor treball, una vegada més el grup energia i aigua presenta el valor més elevat, ja que supera en més del 50% el segon grup, indústries extractives i del petroli. Aquest grup, juntament amb material i equip elèctric, electrònic i òptic, són els que presenten, en termes de taxa anual acumulativa de creixement per al període de 2002 a 2008, un millor comportament, amb taxes del 13% i del 10,1% respectivament.

Energia i aigua també és el grup que presenta un major excedent brut d'explotació per ocupat, amb 232.626 euros el 2007, tot seguit por indústries extractives i del petroli, amb 83.930 euros.

Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 90% al 40% per al període 2000-2008. També es pot subratllar que s'observa un canvi de tendència en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del darrer trimestre del 2005 i el primer del 2006, en què s'aprecia un inici de pendent positiu que canvia a negatiu a partir del primer trimestre del 2007, i que es confirma el 2008.

6.1. INTRODUCCIÓ

A diferència dels anys anteriors, enguany presentam, gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, dades relatives a l'enquesta industrial. Aquestes dades es poden consultar als apartats 6.4.1 i 6.4.2. A l'igual que a la resta d'anys anteriors es continua analitzant l'evolució de la producció i de l'ocupació del sector industrial i, en tot allò que és possible, aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empresa i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears. També s'hi analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial, com ara l'evolució de la utilització de la capacitat industrial, l'indicador de clima industrial, el nivell de cartera de comandes i la tendència de la producció industrial i de la inversió industrial.

De la mateixa manera que en les memòries dels darrers anys, presentam primer de tot l'evolució del PIB i de l'ocupació en el sector industrial. (Vegeu el gràfic AI-20.)

Començant amb el PIB de la indústria i de l'energia en relació amb el PIB regional, s'aprecia que el 2008 representa una confirmació del canvi de tendència que ja es va observar en l'exercici anterior. Així, si el 2006 el PIB industrial representava el

6,3% del PIB regional, amb una pèrdua de pes que ja s'arrossegava des del 2000, el 2007 aquesta tendència canvia amb un augment de dues dècimes fins al 6,5%, i el 2008 aquesta tendència creixent es confirma de nou amb un pes específic del 6,6%. Bona part de l'explicació d'aquest fet singular rau en la crisi profunda per la qual travessa el sector de la construcció. (Vegeu l'apartat 7.)

En termes de llocs de feina, aquest canvi de tendència es produeix un exercici més tard, és a dir, no és fins al 2008 quan el pes dels llocs de feina en la indústria balear respecte al total regional no comença a créixer, encara que amb més força que la mostrada en el cas del PIB, ja que passa d'un 7% el 2007 a un 7,4% el 2008. Sens dubte, la crisi econòmica i, en particular, la crisi de la construcció expliquen aquesta evolució.

Quant a l'índex de producció industrial (IPI), les dades mostren que ens trobam en un escenari de refredament econòmic, com constata el fet que tant a escala autonòmica com a escala estatal aquest indicador presenta creixements negatius respecte a l'exercici anterior, -4,6% i -6,5% respectivament. Cal observar que aquest és un bon indicador sobre l'evolució conjuntural del sector industrial i recull perfectament l'impacte negatiu de la crisi econòmica al llarg de l'any 2008. (Vegeu el quadre AI-28.)

Un altre indicador que mostra els efectes de la crisi econòmica sobre el sector industrial és l'índex de preus industrials (IPRI, base 2000). El més destacat de l'evolució d'aquest indicador és la caiguda important del valor d'aquest índex a escala estatal, en què passa de 135,3 el juliol de 2008 a 125,5 el desembre del mateix any, fet que representa una caiguda de pràcticament 10 punts en escassos 6 mesos; enfront d'aquest comportament, a les Illes Balears gairebé no varia, ja que si el juliol de 2008 l'índex era de 134,2 a final d'any se situa en 134,5, la qual cosa denota un millor comportament relatiu del sector industrial a les Balears segons l'IPI. (Vegeu el gràfic AI-21.)

L'evolució de la sèrie d'utilització de la capacitat industrial de les Illes Balears recull la diferència entre els percentatges d'empreses que consideren que la capacitat productiva instal·lada és excessiva i les que la consideren insuficient, pel que fa tant a la sèrie original com a la tendència i a la taxa interanual centrada sobre la tendència. Una dada en què cal incidir és que la indústria experimenta unes fortes oscil·lacions en el grau d'utilització de la capacitat productiva, amb un interval que va del 90% al 40% per al període 2000-2008. També es pot subratllar que el comportament a la baixa en el grau d'utilització de la capacitat productiva a partir del tercer trimestre del 2003 fins al tercer trimestre del 2005 va donar pas a un canvi de pendent que va acabar l'any 2006 amb una tendència positiva, però torna una altra vegada a un comportament a la baixa a l'inici del 2007, la qual s'ha confirmat durant tot l'any 2008. (Vegeu el gràfic AI-22.)

La mateixa perspectiva es pot obtenir analitzant la sèrie d'indicador de clima industrial que fa referència als saldos d'opinions empresarials referides amb el nivell de cartera de comandes. Així, a l'igual que en el cas anterior, de forma clara s'aprecia la suau tendència positiva durant el any

2006 i la caiguda a partir del inici del 2007, que es manté durant l'any 2008. (Vegeu el gràfic AI-23.)

A més són altres indicadors els que certifiquen el refredament de l'activitat de la indústria, tant a escala regional com estatal. Si observam la sèrie del nivell de cartera de comandes, s'aprecia que aquest refredament s'anticipa a les Balears l'any 2006, i no és fins al 2007 quan el canvi de tendència es produeix a escala estatal. (Vegeu el gràfic AI-24.)

Un situació similar es troba si s'observa la tendència de la producció, en què també les Balears anticipen en un exercici els efectes de la crisi en relació amb la resta de l'Estat. (Vegeu el gràfic AI-25.)

6.2. L'evolució de les empreses industrials

Durant l'any 2008 el nombre d'empreses industrials a les Illes Balears va augmentar lleugerament (0,69%) fins a les 5.427, la qual cosa significa un creixement de 37 més que les que havia el 2007. Aquest resultat es deu principalment als importants augments aconseguits mitjançant els grups d'energia i aigua, amb 47 empreses més que el 2007 (creix un 20,43%, el més elevat de tots els grups); paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports, amb 20 empreses més que en l'exercici anterior (3,29%), i metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb 18 empreses més respecte al mateix període (2,18%), enfront de les caigudes de grups com indústries tèxtil, de la confecció, del cuir i del calçat, amb 19 empreses menys (-3,89%); fusta i suro, amb 12 empreses menys (-1,95%), i indústria química, amb una caiguda de 10 empreses respecte al 2007 (una reducció del -17,54%, la més important en termes negatius). (Vegeu el quadre AI-29.)

Finalment, si s'agrupen d'un banda els que creixen i d'un altre els que cauen, els resultats obtinguts mostren que, començant pels que creixen, l'augment mitjà és de 14,14 empreses, que en percentatges representa un creixement mitjà del 4,45%, i quant als grups que cauen, la reducció mitjana del nombre d'empreses és de -8,86, que en percentatge representa una caiguda mitjana del -5,03%.

6.3. L'evolució de l'ocupació

En termes agregats, el balanç del 2008 també reflecteix els efectes de la crisi econòmica, perquè es tanca amb una caiguda en l'ocupació del -2,19%. Ja en el 2007 la caiguda va ser del -1,49%, però a diferència del que va passar l'any passat, el 2008 s'aprecia que, mentre l'ocupació per compte aliè es redueix en 718 persones, el nombre d'autònoms augmenta lleugerament en una mica menys de 38 persones.

En termes absoluts, els grups que més han crescut són fabricació d'altres materials de transports, que registra 111 persones més que el 2007, de les quals 46 són assalariades per compte aliè i 65 autònomes; indústries de la construcció de maquinària i

equips mecànics, amb un creixement de 83 persones, de les quals 73 són assalariades per compte aliè més 10 autònomes, i captació, depuració i distribució d'aigua, amb 76 persones més que l'exercici anterior, de les quals 79 eren assalariades per compte aliè compensades amb una reducció de 3 persones en el nombre d'autònoms.

Quant als grups que pitjor resultat tenen, destaquen fabricació de mobles; altres indústries manufactureres, amb un descens de 188 persones, 176 assalariades i 12 autònomes; fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics, amb una caiguda de 169 persones, 162 d'elles assalariades i la resta autònomes, i preparació, adobament i acabament del cuiro, amb un descens del 168 persones, 161 d'elles assalariades per compte aliè i les 6 restants autònomes. En definitiva, els tres grups que més creixen tenen un augment total de 270 persones, de les quals 198 són assalariades per compte aliè (73%) i la resta, 72 persones, són autònomes. D'altra banda, els tres grups que cauen més en termes d'ocupació sumen un descens de 525 persones, de les quals 499 són assalariades per compte aliè (95%) i 26 són autònomes, fet que permet apreciar el pes que la figura d'assalariat per compte aliè té quant a les pèrdues d'ocupació. (Vegeu el quadre AI-30.)

6.4. L'evolució de les branques industrials

Com ja s'ha dit a l'apartat de la introducció, enguany presentam per primer cop dades relatives a l'enquesta industrial als apartats 6.4.1 i 6.4.2, gràcies a la col·laboració amb l'IBESTAT, que és la institució que ens ha facilitat les dades relatives a l'explotació de l'enquesta industrial de l'INE en relació amb les Illes Balears.

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé indústries manufactureres. En el cas de les indústries no manufactureres, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat i s'ajusten molt més ràpidament als canvis conjunturals.

Aquest criteri d'anàlisi s'exposarà als apartats 6.4.3 i 6.4.4, en què s'analitzen respectivament la branca no manufacturera, energia i aigua, i una de les branques manufactureres principals, les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

A més, en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior, en particular la de consum, ja que la demanda d'inversió n'afecta un percentatge menor. També s'ha de tenir en compte la demanda exterior de béns manufacturers per mitjà de l'anàlisi de les exportacions industrials, les quals es poden consultar en l'apartat 4.3. En general, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les illes poden comportar, en

alguns casos, una protecció per a determinades activitats que atenen la demanda local, i una rèmora per a d'altres, que atenen la demanda exterior.

6.4.1. Dades generals de l'enquesta industrial

En termes de valor de la producció a sortida de fàbrica, el grup més important amb diferència és energia i aigua, que, amb un valor de 1.256 milions d'euros, representa el 31% del total de la indústria regional. També és el grup que més consumeix productes intermedis, el 31% del total industrial regional, i treballs fetes per altres empreses, 27% del total industrial regional. Igualment, el 56% de l'excedent brut d'explotació (EBE) generat per la indústria balear procedeix d'energia i aigua. En resum, aquest grup és el que més valor de la producció genera i més excedent aconsegueix en el sector industrial. (Vegeu el quadre I-32.)

No obstant això, el grup que més destina a I+D és el d'indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat, amb el 32% del total industrial regional. Finalment, el 67,2% de la despesa en I+D es registra en tres grups manufactures: indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat (32,3%); productes minerals no metàl·lics (23,1%), i metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics (11,8%).

D'altra banda, el grup que recull el major nombre de persones ocupades és el d'alimentació, begudes i tabac, amb el 17% del total.

6.4.2. Principals resultats de l'enquesta industrial per branques d'activitat

En línia amb el que s'ha introduït en l'apartat anterior, el grup energia i aigua representa el 37,1% del volum de negoci del sector industrial balear i és a més el que té una taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007, amb un 12,6%. Així mateix, un grup que destaca pel seu creixement és material de transport, ja que, a pesar que representa el 4,9% del total industrial regional, va créixer el 2007 un 32,9% respecte a l'exercici anterior, i la seva taxa mitjana acumulativa per al període 2002-2007 se situa en el 10,4%. Al costat oposat, ens trobam amb fusta i suro, que, amb el 2,8% sobre el total industrial regional, ha caigut un -20,2% respecte a la mateixa dada de 2006, a més presenta una taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 de -0,6%, l'única negativa de tots els grups estudiats. (Vegeu el quadre AI-31 i gràfic AI-26.)

Quant a l'ocupació el 2007, alimentació, begudes i tabac recull el 17% del total, amb 4.488 persones, seguit de metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb 3.553 persones ocupades (13,6%), i indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat, amb 2,866 persones (10,9%). Si analitzam la variació anual, el que més crida l'atenció és que només dos grups creixen respecte al 2006: maquinària i equip mecànic, un 3,4%, amb 37 persones ocupades més, i indústria química, amb 4 persones més, cosa que representa un creixement de l'1,3%. La resta de grups presenten caigudes en les taxes de creixement interanuals, entre les quals destaca fusta i suro, que amb 1.933 persones ocu-

Quadre I-32. Illes Balears: principals magnituds per grup d'activitat 2007 (milers d'euros)

AGRUPACIÓ	Valor de la producció a SF	VAB a SF	VAB a CF	Despeses de personal	Consums i treballs realitzats per altres empreses	Consums intermedis	Despeses I+D	Personal ocupat	Hores treballades	EBE
TOTAL	**4.046.235**	**1.466.510**	**1.416.830**	**682.009**	**2.701.255**	**2.579.726**	**186**	**26.130**	**45.960**	**734.822**
Energia i aigua	1.256.111	547.061	502.951	88.101	1.134.036	709.050	6	1.783	3.100	414.850
Alimentació, begudes i tabac	646.427	171.841	162.503	110.919	427.317	474.586	7	4.488	7.924	51.584
Productes minerals no metàl·lics divers	495.029	147.754	147.082	75.779	278.707	347.275	43	2.561	4.509	71.303
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	286.175	112.183	112.169	73.453	170.397	173.992	22	3.553	6.336	38.716
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	273.951	85.216	86.178	57.775	159.943	188.735	60	2.866	5.044	28.403
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	245.116	102.515	105.405	68.729	89.573	142.601	5	2.449	4.300	36.677
Material de transport	219.291	63.646	63.670	53.838	110.371	155.645	17	1.684	2.975	9.832
Indústries manufactureres diverses	179.584	60.622	61.328	42.139	99.332	118.961	0	2.212	3.777	19.189
Maquinària i equip mecànic	140.214	47.894	47.883	35.414	90.200	92.320	0	1.130	2.053	12.469
Fusta i suro	133.247	50.196	50.269	37.847	71.030	83.051	2	1.933	3.385	12.422
Indústries extractives i del petroli	70.336	38.884	38.656	9.655	16.014	31.452	0	346	592	29.001
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	39.776	17.541	17.442	12.667	18.537	22.236	0	511	879	4.775
Indústria química	34.614	13.151	13.224	8.450	19.938	21.463	24	302	532	4.773
Cautxú i matèries plàstiques	26.364	8.008	8.070	7.241	15.859	18.357	0	312	555	829

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

pades el 2007 presenta una caiguda del -25,2% (650 persones menys). Finalment, si analitzam per grups les taxes mitjanes de variació acumulativa per al període 2002-2007, es constata que només dos grups han crescut per sobre del 2%: metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics, amb un 2,7%, i energia i aigua, amb un 5,4%, que resulta insuficient per compensar les dades obtingudes per la resta grups, amb la qual cosa el resultat en termes agregats és una taxa mitjana de variació acumulativa per al període de referència del -1,9%. (Vegeu el quadre I-33.)

En termes per càpita, i començant per la productivitat aparent del factor treball, s'observa que el grup que encapçala aquesta llista és una vegada més energia i aigua, amb un creixement respecte al 2006 d'un 33,7%, pràcticament el doble que la dada obtinguda pel total industrial

QUADRE I–33. ILLES BALEARS: OCUPATS PER GRUP D'ACTIVITAT

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	**28.806**	**26.759**	**27.285**	**27.616**	**27.704**	**26.130**	**-5,7**	**-1,9**
Alimentació, begudes i tabac	5.754	5.065	4.804	5.255	5.077	4.488	-11,6	-4,8
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	3.106	2.909	3.185	3.488	3.556	3.553	-0,1	2,7
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	4.089	3.762	3.674	3.557	2.933	2.866	-2,3	-6,9
Productes minerals no metàl·lics divers	2.466	2.563	2.380	2.588	2.561	2.561	0,0	0,8
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	2.288	2.086	2.189	2.409	2.492	2.449	-1,7	1,4
Indústries manufactureres diverses	2.871	2.826	2.911	2.308	2.306	2.212	-4,1	-5,1
Fusta i suro	2.411	2.021	2.201	1.957	2.583	1.933	-25,2	-4,3
Energia i aigua	1.370	1.490	1.651	1.684	1.823	1.783	-2,2	5,4
Material de transport	1.645	1.272	1.638	1.591	1.756	1.684	-4,1	0,5
Maquinària i equip mecànic	1.169	1.091	1.056	1.188	1.093	1.130	3,4	-0,7
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	553	611	529	573	513	511	-0,4	-1,6
Indústries extractives i del petroli	436	423	372	399	358	346	-3,4	-4,5
Cautxú i matèries plàstiques	366	357	372	337	356	312	-12,4	-3,1
Indústria química	282	284	324	280	298	302	1,3	1,4

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses

regional, amb un 17%, encara que la taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 està gairebé un punt per sota de la mateixa dada per al total industrial regional: 8,4% i 9,2% respectivament. Val a dir que la seva productivitat (282.029 euros per treballador i any) se situa 5,2 vegades per sobre de la mitjana regional (54.222 euros per treballador i any). Només hi ha dos grups que superen aquest valor mitjà, que són indústries extractives i del petroli, amb un 13%, i material i equip elèctric, electrònic i òptic, amb un 10,1%. (Vegeu el quadre I-34.)

Quant a l'excedent brut d'explotació per ocupat, i com en el cas anterior, el grup energia i aigua és el que millor resultat obté, amb un valor de 232.626 euros per treballador, molt superior al valor mitjà, establert en 28.121 euros per treballador; a més creix respecte al 2006 un 46,6%, quan la mateixa dada per al conjunt de la indústria regional és del 34,9%, encara que la

Quadre I–34. Illes Balears. Productivitat aparent del treball

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	**34.984**	**39.227**	**42.100**	**45.102**	**46.335**	**54.222**	**17,0**	**9,2**
Energia i aigua	188.525	210.356	227.137	223.451	210.948	282.029	33,7	8,4
Indústries extractives i del petroli	60.782	56.119	58.109	85.386	113.242	111.872	-1,2	13,0
Productes minerals no metàl·lics divers	42.977	43.047	48.904	48.872	53.257	57.429	7,8	6,0
Indústria química	41.518	44.530	30.464	47.093	41.560	43.845	5,5	1,1
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	31.465	36.900	36.150	36.751	41.317	43.041	4,2	6,5
Maquinària i equip mecànic	35.400	36.998	36.156	37.838	45.900	42.369	-7,7	3,7
Material de transport	30.047	24.099	33.282	36.706	39.495	37.805	-4,3	4,7
Alimentació, begudes i tabac	27.921	32.766	31.364	34.490	27.992	36.206	29,3	5,3
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	21.081	27.630	24.320	30.245	34.810	34.116	-2,0	10,1
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	23.606	22.437	26.431	26.432	30.306	31.574	4,2	6,0
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	20.091	19.490	20.649	26.394	27.311	30.073	10,1	8,4
Indústries manufactureres diverses	19.746	19.896	24.460	25.981	27.595	27.721	0,5	7,0
Fusta i suro	20.259	26.660	22.086	25.748	25.834	26.007	0,7	5,1
Cautxú i matèries plàstiques	24.759	28.063	28.611	25.065	25.371	25.838	1,8	0,9

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

seva taxa mitjana de variació acumulativa per al període 2002-2007 està lleugerament per sota, 10,2% enfront d'una dada total industrial regional del 13,9%. Si analitzam les taxes mitjanes de variació acumulativa per als diferents grups en el període 2002-2007, i partint que la dada del total industrial regional és del 13,9%, per una banda, hi ha grups amb un comportament expansiu, en què destaquen indústries manufactureres diverses (30,7%); indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat (19,1%), i material i equip elèctric, electrònic i òptic (19%), i per l'altra, hi ha grups amb un comportament a la baixa, com cautxú i matèries plàstiques, amb un -14,5%; material de transports, amb un -7%, i indústria química, amb un -4%, que són els únics grups que presenten valors negatius. (Vegeu el quadre I-35.)

Si analitzam el salari per ocupat en els diferents grups, el primer que crida l'atenció és que si es calcula la diferència entre el grup amb major salari per ocupat amb el de menor per al període analitzat, de

Quadre I–35. Illes Balears. EBE per ocupat

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	**14.693**	**17.713**	**19.681**	**21.408**	**20.844**	**28.121**	**34,9**	**13,9**
Energia i aigua	142.927	164.419	180.642	173.282	158.663	232.626	46,6	10,2
Indústries extractives i del petroli	41.230	36.030	35.587	62.186	86.933	83.930	-3,5	15,3
Productes minerals no metàl·lics divers	20.490	19.820	24.616	22.410	25.646	27.841	8,6	6,3
Indústria química	19.453	20.247	9.655	21.915	15.235	15.826	3,9	-4,0
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	9.852	12.718	11.885	13.190	13.841	14.976	8,2	8,7
Alimentació, begudes i tabac	7.687	10.065	8.727	10.454	1.557	11.493	638,2	8,4
Maquinària i equip mecànic	9.850	10.358	9.168	10.863	17.268	11.033	-36,1	2,3
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	7.149	5.469	7.731	7.328	9.495	10.898	14,8	8,8
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	4.141	3.505	2.800	8.980	7.900	9.911	25,5	19,1
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	3.911	7.605	2.804	5.862	9.538	9.339	-2,1	19,0
Indústries manufactureres diverses	2.278	2.060	6.094	7.859	8.693	8.674	-0,2	30,7
Fusta i suro	4.708	11.380	5.101	7.950	6.700	6.427	-4,1	6,4
Material de transport	8.380	2.709	11.280	9.366	14.588	5.838	-60,0	-7,0
Cautxú i matèries plàstiques	5.804	6.688	6.408	3.703	2.021	2.654	31,3	-14,5

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

2002 a 2007, s'observa que el rang se situa entorn dels 21 mil i 22 mil euros aproximadament, exceptuant els exercicis del 2005 i del 2006, en els quals aquest diferencial supera àmpliament els 24 mil euros, per tornar als 22 euros el 2007. Per a aquest exercici els grups amb un salari per ocupat major són energia i aigua, amb 37.215 euros, amb una reducció respecte al 2006 d'un -5,4%; material de transport, amb un salari per ocupat de 25.801 euros, gairebé 12 mil euros menys, i un creixement del 32% respecte a l'exercici anterior, i maquinària i equip mecànic, amb un salari per ocupat de 24.255 euros, un 10% superior a la dada del 2006. Per contra, els menors salaris es donen en indústries manufactureres diverses, amb un salari per ocupat de 14.805 euros; fusta i suro, amb 15.321 euros, i indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat, amb 15.529 euros per treballador. Cal destacar que el salari mitjà per ocupat és de 20.208,17 mil euros, per sota de la dada del grup energia i aigua. (Vegeu el quadre I-36 i gràfic AI-27.)

Quadre I–36. Illes Balears. Salari per ocupat

Agrupació	2002	2003	2004	2005	2006	2007	% var. 07/06	% var. 07/02*
TOTAL	**15.688**	**16.503**	**17.245**	**18.211**	**19.538**	**20.208**	**3,4**	**5,2**
Energia i aigua	33.668	34.359	34.955	38.353	39.352	37.215	-5,4	2,0
Material de transport	17.268	16.571	17.131	21.418	19.551	25.801	32,0	8,4
Maquinària i equip mecànic	19.549	19.893	20.084	20.869	22.040	24.255	10,0	4,4
Productes minerals no metàl·lics divers	17.165	17.685	18.644	20.009	21.267	22.453	5,6	5,5
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	17.131	18.875	19.266	18.554	21.646	21.901	1,2	5,0
Indústria química	17.066	18.511	16.023	19.193	20.581	21.688	5,4	4,9
Indústries extractives i del petroli	15.218	15.497	17.595	17.862	20.627	21.604	4,7	7,3
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	13.588	15.819	17.039	19.357	19.886	19.705	-0,9	7,7
Alimentació, begudes i tabac	15.666	17.468	17.326	18.387	19.561	19.135	-2,2	4,1
Cautxú i matèries plàstiques	14.445	16.586	17.350	16.459	18.114	17.763	-1,9	4,2
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	12.818	13.178	14.421	14.547	16.139	16.124	-0,1	4,7
Indústries tèxtils de la confecció, del cuiro i del calçat	12.321	12.274	13.851	13.264	14.768	15.529	5,2	4,7
Fusta i suro	12.250	11.748	13.320	13.880	15.019	15.321	2,0	4,6
Indústries manufactureres diverses	13.537	13.733	13.898	13.899	14.634	14.805	1,2	1,8

* Taxa mitjana de variació acumulativa.

Font: IBESTAT, enquesta industrial d'empreses.

6.4.3. L'energia

Quant a facturació de l'energia elèctrica per usos, s'observa que l'any 2008 hi ha una pujada d'un 3,59% respecte al 2007, que supera en poc més de mig punt bàsic el creixement obtingut l'any anterior, ja que presenta una taxa d'un 2,91%. L'ús domèstic, amb un creixement del 6%, compensa la moderació en el comportament de l'alta tensió, amb un 1,55%. (Vegeu el quadre AI-32.)

En l'anàlisi per illes, Mallorca creix un 3,08% respecte al 2007, taxa lleugerament superior a l'exercici anterior, que va presentar un creixement del 2,54%. La principal causa d'això és la pujada de l'ús domèstic, amb un 5,46%, respecte al 2007. A més, Menorca presenta un comportament similar en l'ús domèstic i una important pujada de l'alta tensió del 9,79%, amb un resultat agregat del 5,53%. Les Pitiüses són les illes més regulars, amb un augment de la facturació del 5,27%, creixement compartit entre els diferents usos, ja que tots creixen pel sobre del 4%.

Si s'analitza la facturació d'energia elèctrica per sectors econòmics, es pot observar com l'any 2008 ha presentat un increment de la facturació de 195.000 MW/h més respecte al 2007, que representa una caiguda de quasi dos punts de la taxa de creixement respecte a l'any anterior; es passa d'un 5,7% a un 3,5%. (Vegeu el quadre AI-33.)

Aquesta reducció es basa principalment en la caiguda d'un -6,7% en la facturació de la indústria i en l'augment escàs en la construcció, amb una taxa interanual de l'1,5% respecte al 2007, quan l'any anterior el creixement havia estat del 18%.

Quant al consum de productes petrolífers líquids, el 2008 ha estat un exercici de refredament, amb una taxa del -6,39%, quasi 9 punts inferior a l'any anterior. Mallorca ha presentat la caiguda més forta, amb un -7,13%; per contra, Menorca és l'única illa on creix el consum, amb un augment del 2,50%. També destaca la reducció del creixement del consum a les Pitiüses, que passa d'una taxa del 3,02% durant el 2007 a una del -6,06% el 2007. (Vegeu el quadre AI-34.)

6.4.4. Les indústries relacionades amb el sector de la construcció

Es pot considerar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (l'extracció de minerals no metàl·lics ni energètics; la fabricació de productes minerals no metàl·lics, i les indústries de la fusta —tret dels mobles—, la cistelleria i l'esparteria) varen generar 5.194 persones ocupades durant el 2008, és a dir, el 17,1% del total del sector industrial.

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta, com cada any, en l'apartat 7.2.1, ja que la producció i el consum de ciment s'utilitzen com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció. (Vegeu l'apartat 7.)

En termes agregats, durant el 2008 es varen extreure a les Balears un total de 5.380,38 milers de tones de minerals no metàl·lics, la major part dels quals (el 73%) és de calcàries. Per illes, 3.062,84 milers de tones es varen extreure a Mallorca, 825,52 milers de tones a Menorca i 1.492,38 milers de tones a Eivissa. Aquestes dades indiquen que respecte al 2007 l'extracció de minerals no metàl·lics a les Balears pràcticament es va reduir un 24% tant en termes agregats com per illes. (Vegeu els quadres AI-35 i AI-36.)

6.5. La inversió industrial

Es pot observar que l'estadística de l'any 2008 corresponent als expedients de noves indústries que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria presenta una major inversió industrial, amb una menor potència elèctrica instal·lada i una menor generació de nous llocs de treball industrials. (Vegeu el quadre AI-37.)

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

El 2008 l'indicador global d'activitat es va desplomar i va passar d'un -3,7% el 2007 a un -20,0%, un nivell similar al que va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta.

Les vendes de ciment varen arribar a 639 milers de tones, cosa que va suposar un 29,5% menys que el 2007. Les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també es varen contreure i varen assolir a la pitjor xifra dels darrers 10 anys.

Segons les dades proporcionades per l'Associació de Constructors de Balears, i després d'una anàlisi d'elaboració pròpia, els costs directes del sector, excloent-ne el cost del sòl, varen continuar creixent, però, això sí, a una taxa més moderada que en anys anteriors, sense reflectir, encara, la desacceleració de l'activitat.

El mercat laboral va registrar un comportament en clara reculada. D'una banda, va disminuir la població ocupada i, de l'altra, la població aturada es va duplicar. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social es va reduir un 9,3% respecte al 2007, i s'hi varen afiliar, de mitjana, 62.894 treballadors. D'altra banda, les xifres d'atur a tota la Comunitat Autònoma varen continuar empitjorant i es varen duplicar respecte al 2007. El nombre mitjà de desocupats que es varen registrar el 2008 es va situar en 10.280, enfront dels 5.671 del 2007, fet que va suposar un increment del 81,3%.

La inversió pública no va compensar les disminucions registrades en l'àmbit privat, ja que també es va reduir respecte a l'any anterior, tant en edificació pública com en obra civil.

Amb referència a la construcció privada, el resultat de la correcció cíclica del sector i de la crisi financera va fer que el nombre d'habitatges iniciats el 2008, tant lliures com protegits, es desplomàs i s'ajustàs a la nova demanda. No obstant això, l'activitat en curs va continuar essent, encara, elevada, impulsada per l'efecte d'arrossegament dels habitatges iniciats en altres períodes i acabats en aquest. El 2008, es varen acabar 12.066 habitatges, només un 3,8% menys que el 2007 (en què varen augmentar un 18,6%).

Referent als indicadors d'activitat futura, a mesura que avançava l'any 2008, començava a no haver-hi dubtes sobre l'escenari d'una futura recessió. D'una banda, les obres i els habitatges visats, que representen un consistent indicador de l'activitat futura del sector, varen experimentar la reculada més important dels darrers deu anys. Així mateix, també va ser clara la pèrdua de dinamisme reflectida en la ràtio habitatge per obra visada, que va ser, per primera vegada, inferior a un.

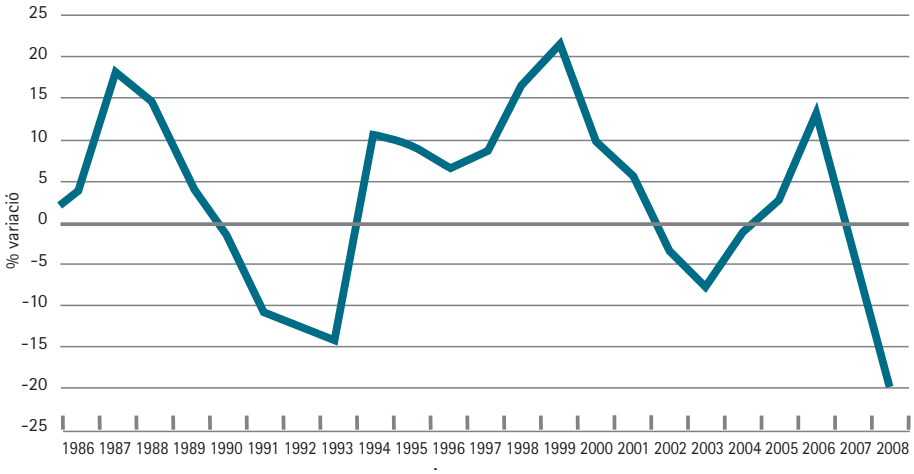

7.1. INTRODUCCIÓ

El 2008, l'indicador global d'activitat es va desplomar i va registrar un nivell similar al que es va arribar durant la crisi de la dècada dels noranta. Es va tractar d'un índex que va mesurar l'evolució del sector per mitjà del comportament de les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada. L'índex del 2008 va decréixer a una taxa del 20,0%, enfront del 3,7% del 2007.

També és important assenyalar que, atesa la naturalesa de les variables que l'integren, aquest indicador tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat feta i que únicament mesura variables físiques, i no monetàries, a diferència del PIB i del VAB. (Vegeu el gràfic I-14.)

La comptabilitat regional d'Espanya va publicar, en una primera estimació per a l'any 2008, el producte interior brut a preus corrents del sector de la construcció: 2.599,0 milions d'euros enfront dels 2.574,0 milions d'euros de l'any anterior, cosa que va suposar una taxa de variació interanual de l'1,0% (enfront del 7,9% de l'any 2007). A Espanya, la construcció va créixer a una taxa interanual del 0,4% amb relació al 2007 (que va créixer un 8,4%). En valors, el PIB nacional va superar els 115.930 milions d'euros, enfront dels 115.519 milions d'euros del 2007.

Gràfic I-14
Indicador global d'activitat (1986-2008)

Font: Elaboració pròpia.

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és amb l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció.

A continuació, es comenten de forma particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2. Factors de producció

7.2.1. Materials de construcció

En aquest apartat es presenten les dades relatives a la producció, el consum aparent i les vendes de ciment, així com les dades relatives a les entrades i les sortides de materials de construcció dels ports de les Illes Balears, exclòs el ciment.

7.2.1.1. Ciment

Durant el 2008, es va estimar una producció interior de ciment gris de 547 milers de tones, enfront de les 709 mil de l'any anterior, cosa que va suposar una disminució del 22,8%. No obstant això, cal considerar aquesta dada amb prudència, ja que es va estimar perquè OFICEMEN va deixar de publicar-la. La hipòtesi de l'estimació es va basar en el fet que la producció de les Illes Balears es comportàs de la mateixa manera que la mitjana nacional i decreixés a la mateixa taxa. (Vegeu el quadre AI-38.)

El 2008, l'aprovisionament net exterior de ciment, que es calcula per diferència entre les entrades i les sortides pels ports i que

facilita l'Autoritat Portuària de Balears, es va continuar reduint. Per segona vegada des del 2004 l'aprovisionament anual va registrar una taxa interanual negativa. La quantitat de ciment, tant gris com blanc, que va provenir de l'exterior, una vegada descomptades les sortides, va ser de 321,1 milers de tones, un 34,5% menys que el 2007, any en què es varen registrar 490,1 milers de tones (un 23,0% menys que durant el 2006). Aquest comportament es va donar a totes les illes, encara que va tenir més incidència a Eivissa. Entre els ports de Palma i Alcúdia, l'aprovisionament net va ser de 114,0 milers de tones, per tant es va reduir un 32,9%. A Menorca, l'aprovisionament net es va reduir un -26,1% respecte a l'any anterior, i a les Pitiüses, un 39,8%.

Així, el consum aparent de ciment, indicador elaborat sobre la base de l'agregació del saldo net d'aprovisionament exterior dels diferents ports amb la producció interior, es va reduir un 27,6%.

Quant a les vendes de ciment, publicat per OFICEMEN de gener a novembre i estimant el mes de desembre, se'n varen vendre 639 milers de tones, enfront dels 905 milers de tones del 2007. Aquesta variació va suposar una disminució del 29,5%.

7.2.1.2. La resta dels materials de construcció

Durant l'any 2008, les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, també disminuïren. El 2008, les entrades dels materials de construcció varen caure un 32,9% i es va arribar als 309,7 milers de tones, la pitjor xifra dels darrers deu anys.

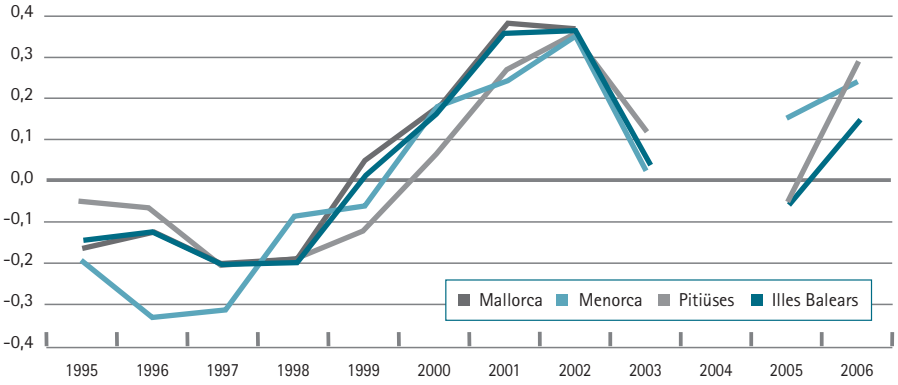
Fent una anàlisi retrospectiva, durant el període 1996-2000 les entrades cada any augmentaven, és a dir, es reflectia una línia ascendent. No obstant això, el 2001 es va produir un canvi en obtenir la primera taxa de variació negativa (-16,5%). Aquest comportament es va repetir en els darrers quatre anys, amb decreixements propers al 1,5%. No obstant això, el 2005, i per primera vegada després de quatre anys consecutius de decreixements, les entrades dels diferents materials de construcció, exclòs el ciment, varen créixer un 19,1%. Aquest augment va durar poc, ja que el 2006 (-1,6%) i el 2007 (-17,8%) les taxes de variació varen tornar a ser negatives. El 2008 les entrades de materials de construcció pels ports, exclòs el ciment, varen arribar a un valor total de 309,7 milers de tones i varen suposar un 32,9% menys que el 2007.

Per illes, el comportament que varen tenir els ports respectius va ser similar. Pels ports de Mallorca (Palma i Alcúdia) varen entrar 226,5 milers de tones, el 73,1% del total de les entrades de les Illes Balears, i varen registrar una taxa de variació negativa del 32,5% respecte al 2007. Els ports menorquins varen rebre 32,3 milers de tones, que varen representar el 10,4% del total de les entrades, i varen decréixer un 33,2% respecte a l'any anterior. Els ports de les Pitiüses varen absorbir 50,9 milers de tones, la qual cosa va suposar un 16,5% del total i una disminució del 34,6%. (Vegeu el quadre AI-39.)

7.2.2. L'ocupació

El mercat laboral de 2008 ja va registrar un comportament en clara reculada.

Gràfic I-15
Evolució de la taxa d'atur

* L'any 2004 es produeix el cambi de sistema SILEE al sistema SISPE.
Font: Elaboració pròpia.

D'una banda, va disminuir la població ocupada i, de l'altra, la població aturada gairebé es va duplicar.

El 2008, la població ocupada es va reduir, a pesar que no hi va haver una conclusió generalitzada entre les diferents fonts estadístiques. Com ja va passar el 2007, les taxes de decreixement variaven segons la font consultada. Les dades dels afiliats a la Seguretat Social del Ministeri de Treball com a referència eren pitjors que les que procedien de l'enquesta de població activa de l'Institut Nacional d'Estadística.

La feble activitat de la construcció es va reflectir, ràpidament, en el mercat laboral, en què es varen observar reculades importants. El nombre d'afiliats a la Seguretat Social es va reduir un 9,3% respecte al 2007 (any en què es va incrementar un 5,5%) i es varen afiliar, de mitjana, 62.894 treballadors (enfront dels 69.379 treballadors del 2007 i els 65.780 del 2006). Això va significar que, de mitjana, es varen destruir 6.485 llocs de feina. Aquest efecte va ser més moderat a les Balears que en l'àmbit nacional, on el nombre d'afiliats en la construcció va caure un 13,5%, cosa que va significar la destrucció de 265.860 llocs de feina. Per règims, el nombre d'afiliats en general va disminuir, mentre que el nombre d'autònoms va augmentar moderadament. La quantitat d'afiliats al règim general es va reduir un 13,2% (enfront de l'increment del 4,4% el 2007). Es va arribar als 45.583 treballadors, enfront dels 52.525 del 2007. Per contra, el nombre d'afiliats autònoms va tenir un comportament més bo, ja que va continuar augmentant: el 2008 es varen afiliar 17.311 autònoms, enfront dels 16.854 del 2007.

Amb dades de l'enquesta de la població activa, segons la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-93), la població ocupada en el sector va decréixer, de mitjana, un 2,0%, i es va arribar als 78,95 milers de treballadors, enfront dels 80,60 milers de treballadors del 2007, any

en què va augmentar un 12,0% la població ocupada d'aquest sector respecte al 2006. A escala nacional, el 2008 la població ocupada es va reduir un 10,9% més, enfront del 6,1% del 2007.

D'altra banda, les xifres d'atur per al conjunt de la Comunitat Autònoma varen continuar empitjorant i es varen duplicar respecte al 2007. Amb dades de l'INEM, el nombre mitjà de desocupats que es varen registrar el 2008 es va situar en 10.280, enfront dels 5.671 del 2007, i això va suposar un increment del 81,3%. (Vegeu el quadre AI-40 i el gràfic I-15.)

7.2.3. Els costs dels factors

Segons les dades proporcionades per l'Associació de Constructors de Balears i després d'una anàlisi d'elaboració pròpia, el 2008 els costs directes del sector, excloent el cost del sòl, varen continuar creixent, però, això sí, a una taxa més moderada que en anys anteriors, sense reflectir, encara, la desacceleració de l'activitat. Durant el període 2000-2003, els costs directes varen créixer a un ritme cada vegada menor: es va passar d'una taxa d'augment del 4,8% el 2000 a un moderat 0,1% el 2003. No obstant això, el 2004 els costs augmentaren un 4,5% i varen continuar creixent en els anys següents: el 2005 un 3,3%, el 2006 un 5,5% i el 2007 un 6,1%. La taxa de creixement es va moderar el 2008, però, encara així, els costs es varen incrementar un 3,7%.

Per factors desagregats, el 2008 tots els factors analitzats de l'índex de preus de la construcció varen créixer amb relació al 2007, però a taxes més moderades. Per cinquè any consecutiu, en la data de lliurament de l'informe, falta informació sobre les partides de coure, alumini i energia.

D'una banda, el 2008 el cost de la mà d'obra es va incrementar un 3,5%, un punt percentual de mitjana menys que en anys anteriors. D'altra banda, els costs dels materials varen augmentar la meitat del que varen registrar el 2007. El cost del ciment va créixer un 3,6% (enfront del 9,1% de l'any anterior). El mateix va ocórrer a l'acer, que es va incrementar un 20,2% (enfront del 13,0% del 2007); la ceràmica, que va créixer un 5,7% (enfront del 7,8% de l'any anterior), i la fusta, que va créixer un 1,7% (enfront del 8,8% de l'any 2007).

7.3. La producció

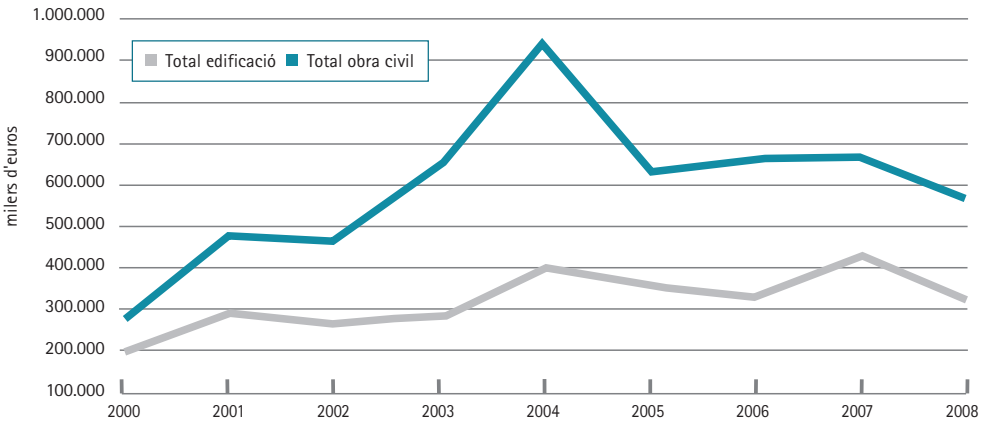
En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i la privada.

7.3.1. La inversió pública

El 2008, la inversió pública no va compensar les disminucions registrades en l'àmbit privat, ja que també es va reduir respecte a l'any anterior. Les obres públiques no varen contribuir proactivament a un aterratge suau del sector.

A partir de l'any 2000, però sobretot del 2003, la licitació pública s'havia caracteritzat per créixer de forma molt ràpida, a

Gràfic I-16
Licitació oficial

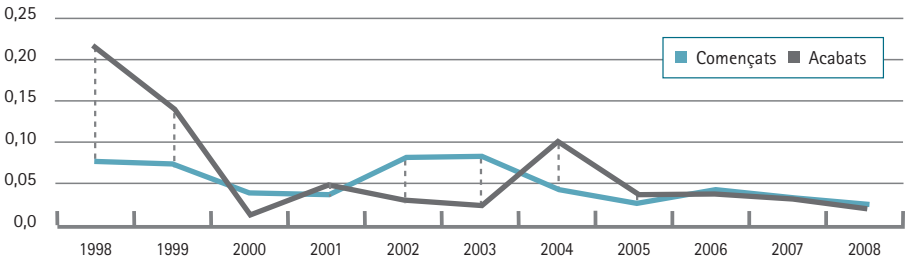

Font: Seopan.

taxes mitjanes superiors al 20% i, a més, havia guanyat pes en el sector de la construcció. No obstant això, a partir del 2005, va canviar la tendència i l'obra pública es va frenar, ja que va licitar només la meitat que en anys anteriors. Es va passar de licitar 931,65 milions d'euros el 2004 a 599,42 milions d'euros el 2005, un 35,7% menys. La situació es va mantenir moderada en els dos anys següents: el 2006, la licitació va créixer un 4,4% i va registrar 625,55 milions d'euros, i el 2007 va augmentar un 1,1% i va arribar als 632,27 milions d'euros. Per contra, el 2008 la licitació es va reduir un 17,8% i va registrar 519,78 milions d'euros. (Vegeu el quadre AI-41 i el gràfic I-16.)

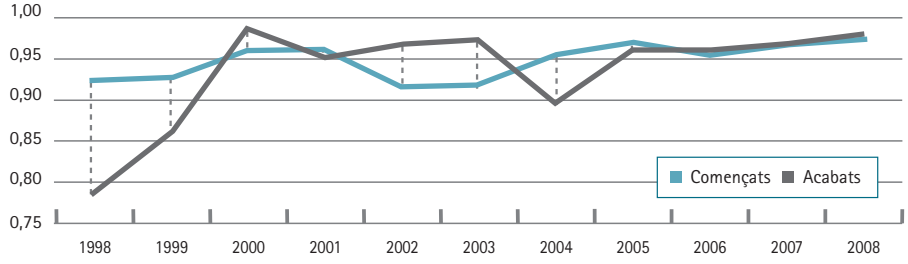
Analitzant la licitació per tipologies, el 2008 varen disminuir tant l'edificació pública com l'obra civil. La primera es va reduir un 29,5% respecte a l'any anterior i va arribar als 257,68 milions d'euros; mentre que l'obra civil va disminuir un moderat 1,7% i va suposar 262,11 milions d'euros. Aquestes xifres contrasten amb les del 2007, en què l'edificació va arribar al valor més alt des de l'any 2000, amb 365,7 milions d'euros, però a costa de disminuir l'obra civil, que va registrar un import similar al del segon semestre del 2002: 266,5 milions d'euros.

Pel que fa a l'origen d'aquestes inversions públiques, des de l'any 2005 l'Administració central ha guanyat pes a costa de l'Administració autonòmica. El 2008, gairebé el 50% de la licitació pública va procedir de l'Administració central (enfront del 37,1% de l'any 2007 i el 10,8% del 2006); de l'Administració autonòmica va procedir el 19,6% de la inversió (enfront del 27,4% del 2007 i el 67,1% del 2006), i de l'Administració local el 31,8% restant (enfront del 35,5% del 2007 i el 22,1% del 2006). Per comparació al 2007, la inversió de l'Administració local es va reduir un 26,4% i hi va destinar 165,3 mi-

Gràfic I-17
Habitatges protegits (1998-2008)

Gràfic I-18
Habitatges lliures (1998-2008)

Font: Elaboració pròpia

lions d'euros, i en el cas de l'Administració autonòmica va disminuir un 41,2% i va finançar 101,8 milions d'euros.

7.3.2. La inversió privada

A mesura que avançava l'any 2008, començava a no haver-hi dubtes sobre l'escenari d'una futura recessió. D'una banda, les obres i els habitatges visats, que representaven un consistent indicador de l'activitat futura del sector, varen experimentar la reculada més important dels darrers deu anys. Així mateix, també va ser clara la pèrdua de dinamisme reflectida en la ràtio habitatge per obra visada, que va ser per primera vegada inferior a un. Però, d'altra altra, l'activitat en curs encara va continuar dinàmica, impulsada per l'efecte arrossegament dels habitatges iniciats en altres períodes i acabats en aquest. El 2008 es varen acabar un nombre d'habitatges similar al del 2007.

Com a resultat de la correcció cíclica del sector i de la crisi financera, el nombre d'habitatges iniciats el 2008, tant lliures com protegits i que facilita el Ministeri d'Habitatge, es va desplomar i es va ajustar a la nova demanda. Varen passar d'iniciar-se 13.892 habitatges el 2007 a 6.444 el 2008, que va suposar un 53,6% menys. El 2007, els habitatges iniciats

encara creixien a taxes properes al 4%. Dels habitatges que es varen iniciar el 2008, pràcticament totes (un 97,6%) varen ser lliures, mentre que el 2,4% restant varen ser protegits. En ritme, tant el nombre d'habitatges lliures com el de protegits varen disminuir respecte al 2007: els primers es varen reduir un 53,3% i els segons un 63,1%. (Vegeu el quadre AI-42 i els gràfics I-17 i I-18.)

No obstant això, l'activitat en curs va continuar essent, encara, elevada. El 2008 es varen acabar 12.066 habitatges, només un 3,8% menys que el 2007 (que varen créixer un 18,6%). Per règim, es varen acabar 11.827 habitatges lliures, un nombre similar al del 2007, cosa que va suposar una reducció del 2,8%. I el nombre d'habitatges de protecció oficial acabats (239 habitatges) va disminuir un 37,9% respecte a l'any anterior (-4,9%).

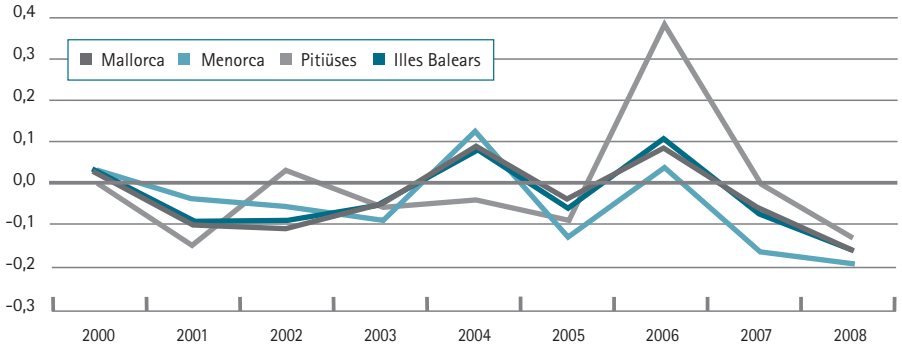
És important destacar que el pes dels habitatges protegits en l'edificació residencial va continuar essent escàs i es va continuar reduint. Els habitatges iniciats varen passar de representar un 4,3% del total d'habitatges el 2006 a un 2,4% el 2008, i els acabats es varen mantenir entorn del 3,8% durant el període 2005-2006, fins a situar-se en el 2,0% el 2008.

A més, un altre indicador que va reflectir la pèrdua de dinamisme del sector va ser el de la ràtio habitatges iniciats sobre els acabats. Aquesta ràtio, que va sintetitzar l'impuls d'activitat del sector de la construcció residencial, no va augmentar com en anys anteriors. Com s'explica detalladament en el capítol sobre l'habitatge, a mesura que s'aguditzen les restriccions creditícies a promotors i compradors i la demanda cau és habitual observar que les obres iniciades disminueixen, o es fracciona la construcció o, directament, s'ajorna l'inici de les obres. És a dir, es redueix l'impuls de producció i la ràtio és menor d'un. Mentre que durant els anys d'activitat expansiva la ràtio és superior a un, és a dir, el nombre d'habitatges iniciats supera els acabats. Així, el 2008, la ràtio habitatge iniciat per habitatge acabat va ser de 0,53, similar al registrat el 2003.

Quant als indicadors avançats d'activitat, variables que facilita el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears, i fent una anàlisi retrospectiva del comportament de les obres i dels habitatges visats, el comportament recent més similar es trobaria en la dècada dels noranta, explicat detalladament en el capítol sobre l'habitatge. Durant el període 2000-2003, les obres i els habitatges visats també varen registrar unes taxes negatives de creixement. No obstant això, aquests percentatges varen ser de prop del 9% i del 25%, respectivament, menys de la meitat del que es varen reduir el 2008, en què varen ser del 16% i del 66%.

A les Illes Balears es varen visar 5.561 obres, un 16,1% menys que el 2007 (que va arribar a les 6.626 obres). El nombre de visats a totes les illes va decréixer a taxes superiors al 12%, tot i que va ser més acusat a Menorca (un -19,4%). A Mallorca, la incidència va ser menor, encara que també negativa: es varen visar 4.301 obres, un 16,0% menys que el 2007. Finalment, a les Pitiüses, el nombre d'obres visades (617) també va ser menor

Gràfic I-19
Taxa de variació interanual de projectes visats (2000-2008)

Font: COAIB i elaboració pròpia.

que el 2007, un 12,% menys que el 2007. (Vegeu el quadre AI-43 i el gràfic I-19.)

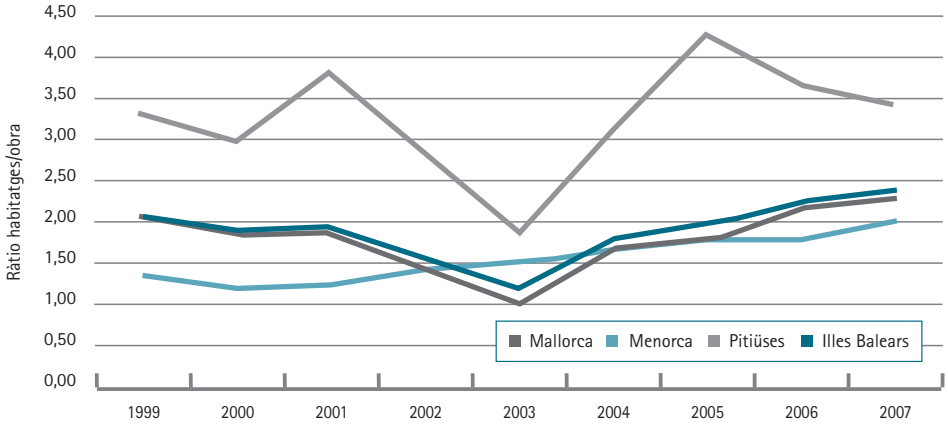
Per nombre d'habitatges, el descens va ser significatiu: es varen visar menys de la meitat dels visats el 2007, una xifra a la qual no s'arribava des de feia deu anys: 5.292 habitatges. Aquest registre va suposar un descens del 66,3%. Per illes, la que va sofrir el pitjor comportament varen ser les Pitiüses. A Mallorca, es varen visar 4.404 habitatges, un 62,2% menys que l'any 2007; a Menorca, 440 habitatges, un 72,8% menys, i a les Pitiüses, 448 habitatges, un 81,6% menys.

Quant a la grandària mitjana de les obres visades, mesurada per habitatges, la reculada també va ser significativa i va arribar als nivells mínims de 1999. Per primera vegada en els darrers nou anys, la ràtio habitatge per obra, indicador de la grandària mitjana de les obres projectades, va ser inferior a un, fins i tot es va situar per sota de la calculat el 2003 (que va ser d'1,17 habitatges per obra). Per contra, el 2007 la ràtio que es va calcular va ser de 2,37 habitatges per obra, i la taxa de variació respecte al 2006 va continuar creixent i ho va fer a un 5,8%. Aquestes dades varen contrastar amb les del 2008, que varen ser: 0,95 habitatges per obra i una disminució del 59,8%. Per illes, a Mallorca la ràtio va ser d'1,02 habitatges per obra, la qual cosa va suposar una disminució del 55,0% respecte al 2007 (en què va continuar creixent un 6,5%). Aquest decreixement va reflectir la important disminució de l'habitatge col·lectiu visat. A Menorca la ràtio va ser de 0,68 i va suposar un 66,2% menys que el 2007 (en què va créixer un 13,4%). A les Pitiüses la ràtio per tercer any consecutiu va continuar disminuint: es va passar d'un 4,27 el 2005 a un 0,73 el 2008. La taxa de variació interanual va ser d'un 78,8% menys que el 2007 (en què va disminuir un 5,8%). (Vegeu el quadre AI-44 i el gràfic I-20.)

Sol ser habitual que en èpoques de crisi en el sector s'incrementin les actuacions d'ampliacions i de reformes. Així, el 2008

Gràfic I-20

Ràtio: habitatges/obra (1999-2007)

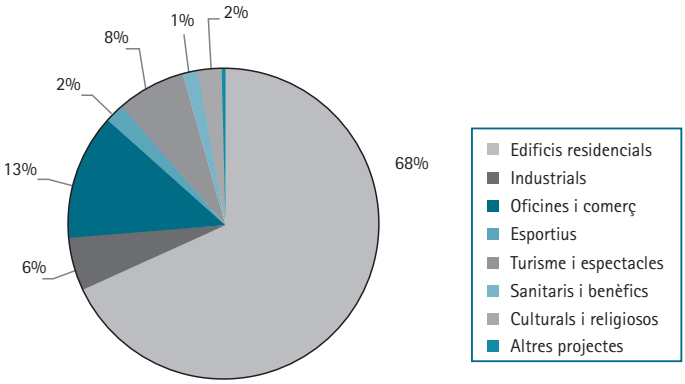

Font: COAIB i elaboració pròpia.

varen augmentar els visats de reformes com a conseqüència de la disminució de les obres visades de nova construcció. El 2008 les reformes visades varen augmentar un 7,4% respecte a l'any anterior i hi va haver 2.135 obres de reforma. És la primera vegada, després de tres anys consecutius amb disminucions, que les reformes augmenten. Així, per tercer any consecutiu, les obres de reforma i d'ampliació es redueixen: un 10,4% el 2005 i un 17,8% el 2006. A més, no tan sols augmenten en nombre, sinó que també creix el seu pes quant al total d'obres visades. Durant els darrers quatre anys les obres d'ampliació i de reforma perdien pes com conseqüència del major increment d'obres visades de nova construcció. El 2008, guanyen pes a causa del major increment de les obres de reforma que del total d'obra nova. Si el 2002 varen representar un 47,6% del total, el 2008 varen passar a un 38,4%. (Vegeu el quadre AI-45.)

Per illes, el comportament va ser desigual: les illes més perjudicades per l'obra nova visada varen ser les més beneficiades per les reformes. A Mallorca i a les Pitiüses, les obres d'ampliació i de reforma varen augmentar un 10,8% i un 6,1% respectivament; mentre que a Menorca varen disminuir un 6,7%. Quant al pes de les reformes sobre el total, totes les illes varen augmentar: a Mallorca un 31,9%, a Menorca un 15,8% i a les Pitiüses un 21,8%. El cas de Menorca gairebé la meitat de les obres visades varen correspondre a reformes.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2008 es varen visar un poc més de 2,09 milions de metres quadrats, un 45,7% menys que el 2007 (3,8 milions de metres quadrats).

Gràfic I-21
Tipologia de projectes visats a les Illes Balears, 2008

Font: COAIB.

A diferència del que ocorria el 2006 i el 2007, en què el pes de la superfície dels projectes visats en edificis residencials representava més del 72,5% del total i del 83,1% respectivament, el 2008 la superfície en edificis residencials va perdre pes, com passa amb el nombre d'habitatges visats, i va suposar només un 68,3% de la superfície total. Es varen visar un 55,4% menys de metres quadrats d'obres. (Vegeu el gràfic I-21.)

Tot i això, encara que la superfície residencial perdi pes respecte als anys anteriors, per al conjunt de les illes continua essent el primer gran segment demandat, amb un pes del 68,3%. La distribució per illes va ser similar a totes: les reduccions es varen moure entorn del 50%, i va ser més acusada a les Pitiüses. Tant a Mallorca com a Menorca, la superfície residencial visada va suposar més del 60%, mentre que a les Pitiüses només va arribar al 23,1%.

Quant a la resta de tipologies, la majoria guanyen pes en relació amb el 2007 o bé es mantenen, excepte els projectes sanitaris i els esportius, encara que la seva repercussió és limitada a causa del pes escàs que tenen. Els primers varen passar de representar un 1,3% a un 1,2% i els segons d'un 2,4% a un 2,0%. Entre els projectes que augmenten el seu pes, cap destacar, les oficines i comerços (que varen passar d'un 5,1% a un 12,6%) i els de turisme i espectacles (que varen passar d'un 3,1% a un 7,8%).

Els decreixements per illes tampoc no varen ser iguals: a Mallorca els metres visats es varen reduir un 41,3% (enfront del -10,1% del 2007); a Menorca un -4,7% (enfront del -23,9% del 2007); mentre que a les Pitiüses se'n va accentuar el decreixement, ja que va passar d'un 10,1% a un -67,7%. (Vegeu el quadre AI-46.)

8

ELS SERVEIS PRIVATS

RESUM

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears (comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses i altres activitats) és de 8.206 milions d'euros, que representen el 2,7% del conjunt de l'Estat. El personal ocupat és de 293.050 persones (el 3,1% del conjunt de l'Estat), les despeses de personal assoleixen els 5.059 milions d'euros (el 3% del total de l'Estat) i els excedents bruts d'explotació (EBE) comptabilitzen 3.147 milions d'euros (el 2,2% de l'Estat).

Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que per volum de negoci la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el turisme (més d'11.000 milions d'euros de facturació), seguit pel comerç (10.253 milions d'euros) i el transport (3.385 milions d'euros). En canvi, pel que fa al nombre d'empreses, la primera activitat és el comerç (amb 19.692 empreses), seguit pels serveis a persones i empreses (11.693 empreses) i el turisme (11.196 empreses).

Amb referència als principals coeficients, cal dir que la branca que presenta empreses més grans és el turisme (9 ocupats per empresa), també és la que presenta la major taxa d'assalariats (91%) i de participació femenina (53% juntament amb serveis a persones i empreses). Transport és la que té la major ràtio de productivitat (47.258 euros per ocupat i any) i de salari (30.864 euros per ocupat i any). La que té la ràtio més gran de VAB sobre producció és serveis a persones i empreses, amb un 73%, i la major taxa d'assalariats femenina, amb un 59%. La que presenta la major taxa de despeses de personal sobre VAB és tecnologies de la informació (112%), i també la que té més despeses d'R+D personal per ocupat i any (313 euros). La que presenta el major percentatge d'EBE sobre VAB és immobiliàries i arrendaments, amb un 70%. I la que dóna una millor taxa d'estabilitat laboral és comerç, amb un 72%. L'estructura ocupacional de les Illes Balears de les empreses de serveis privats en relació amb Espanya dóna un biaix positiu en termes del personal remunerat fix de dones i tot el personal eventual. En canvi per sota s'hi troba el personal no remunerat. L'estructura ocupacional a les Balears és majoritàriament masculina (53%), però el percentatge de dones (47%) se situa 2 punts per sobre d'Espanya. El percentatge de dones només és inferior al d'Espanya en el cas de personal no remunerat. L'ocupació per trimestres mostra una major contractació a les Illes Balears en el tercer trimestre en relació amb Espanya de 10 punts percentuals, amb un percentatge que se situa un 12% per sobre de la mitjana anual. Per activitats de serveis, es pot observar que en tots els casos la contractació del tercer trimestre supera la de les seves empreses homònimes espanyoles. Destaca sobretot el cas del turisme, amb quasi 18 punts de diferència amb Espanya.

8.1. INTRODUCCIÓ

Aquest apartat té per objecte presentar les dades de l'enquesta de serveis en l'àmbit de les Illes Balears.[32] Les dades que es presenten de les Balears han estat elaborades per l'IBESTAT i les dades d'Espanya s'han tret de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

L'enquesta anual de serveis de l'INE, que inclou també dades de l'enquesta anual de comerç i que es publica de forma separada, té caràcter estructural i periodicitat anual. S'adreça a totes les empreses dedicades al comerç, turisme, transports, tecnologies de la informació, activitats immobiliàries i de lloguer, serveis a empreses, serveis personals i serveis recreatius i culturals.

Queden excloses d'aquesta enquesta les activitats de sanejament públic, l'educació i la sanitat de mercat, les activitats socials, les activitats d'intermediació financera i les assegurances, i la resta de serveis públics de no-mercat, que bàsicament inclou l'activitat que duen a terme les administracions públiques i la sanitat i l'educació públiques.

32. Sobre l'enquesta de serveis a les Illes Balears, vegeu les publicacions del CES i l'INE dels anys 2002 a 2004, i la referida a l'any 2005 del CES, l'INE i l'IBESTAT.

Aquesta anàlisi inclou la presentació de les principals macromagnituds, els principals coeficients, les característiques de l'ocupació i l'anàlisi de l'ocupació per trimestres. Totes aquestes dades estan referides a l'any 2006, que són les darreres dades disponibles que s'han tancat entre el quart trimestre del 2008 i el primer trimestre del 2009.

Presentam aquestes principals macromagnituds a partir de la classificació feta per l'IBESTAT, i que desagrega l'enquesta de serveis de les Illes Balears en les branques d'activitat següents: comerç, turisme, transport, tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments, serveis a persones i empreses, i altres activitats.

A diferència d'altres anys, aquesta classificació no desagrega els serveis prestats a empreses dels serveis personals i hi afegeix les altres activitats. Tampoc no es dóna informació per grandària d'empresa entre menys de vint treballadors i més de vint treballadors. Aquestes diferències no permeten fer una anàlisi de l'evolució que han tingut aquestes activitats respecte a l'any anterior. Tampoc no presentam en aquest apartat l'anàlisi per subbranques d'activitat. Sí que el lector podrà consultar aquesta anàlisi amb referència a les activitats de comerç i transport, com s'ha fet en les memòries del CES des de l'any 2001, en els apartats 10 i 11 referits a comerç i transport i comunicacions d'aquest capítol. En l'apartat de transport no s'ha fet la desagregació entre transport de viatgers i transport de mercaderies per canvis en l'explotació de l'enquesta fet per l'IBESTAT, per la qual cosa en l'apartat 11 dedicat al transport aquesta informació es presenta de forma agregada com a transport de viatgers i mercaderies a diferència de les edicions dels anys anteriors.

8.2. Principals macromagnituds

El total de la renda generada (VAB) pels serveis privats a les Illes Balears és de 8.200 milions d'euros, que representa el 41,4% de la renda regional. En el conjunt d'Espanya representen el 31,5%. Per sobre d'aquests percentatges s'hi troben les despeses de personal i el personal ocupat. (Vegeu el quadre I-37.)

Pel que fa a les principals macromagnituds, cal destacar que, per nombre d'empreses, nombre d'establiments, compres de béns i serveis i despeses d'R+D, la principal activitat de serveis privats a les Illes Balears és el comerç. En canvi, pel que fa a volum de negoci, valor de la producció, valor afegit brut (VAB), despeses de personal, consum intermedi, personal ocupat i excedent brut d'explotació (EBE), la principal activitat és el turisme.

Cal observar que en el cas d'Espanya l'activitat principal per a totes aquestes macromagnituds és el comerç, excepte per a l'EBE, ja que en aquest cas l'activitat principal són les immobiliàries i l'arrendament.

Quadre I–37. Principals macromagnituds de serveis per sectors (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats[1]	Total
Illes Balears								
Nombre d'empreses	19.692	11.196	4.259	1.010	7.525	11.693	1.530	56.906
Nombre d'establiments	23.211	14.408	4.438	1.081	8.096	12.334	1.683	65.251
Volum de negoci	10.253.643	11.001.414	3.660.126	274.048	2.203.187	1.747.997	438.170	29.578.585
Valor producció	2.981.333	6.625.247	3.385.120	157.073	1.714.070	1.521.157	400.382	16.784.383
VAB a PM	1.880.942	3.099.899	1.084.260	75.973	826.138	1.083.651	224.487	8.275.350
VAB a CF	1.872.915	3.040.645	1.112.399	86.946	767.107	1.110.228	215.380	8.205.619
Despeses personal	1.114.664	2.114.734	769.351	97.475	226.470	602.451	133.604	5.058.749
Compres béns i serveis	8.603.654	8.187.328	2.660.275	212.527	2.648.617	683.822	212.794	23.209.018
Consum intermedi	1.100.391	3.525.348	2.300.860	81.100	887.932	437.506	175.896	8.509.033
Despeses R+D	1.556	656	12	1.430	117	287	75	4.132
Personal ocupat	75.796	117.062	24.821	4.569	17.928	44.562	8.311	293.050
EBE	758.251	925.911	343.048	-10.529	540.636	507.778	81.776	3.146.871
Espanya								
Nombre d'empreses	816.386	293.719	219.183	40.391	204.488	499.295	62.168	2.135.630
Nombre d'establiments	973.804	326.847	238.688	45.168	219.922	534.601	71.366	2.410.396
Volum de negoci	722.510.220	76.265.797	95.042.124	70.265.503	109.463.299	108.922.149	17.825.964	1.200.295.056
Valor producció	183.694.238	61.997.283	72.822.728	55.371.031	77.669.311	83.711.302	15.453.248	550.719.141
VAB a PM	107.766.765	27.216.835	37.449.924	31.446.057	41.008.891	56.042.963	8.516.780	309.448.215
VAB a CF	106.229.940	26.988.723	39.060.056	31.672.836	38.682.256	57.132.758	7.990.552	307.757.121
Despeses personal	61.228.767	18.371.806	22.239.669	13.361.526	9.402.627	37.941.614	5.007.977	167.553.986
Compres béns i serveis	630.001.234	50.291.056	59.694.251	39.953.383	132.097.213	54.540.873	9.046.641	975.624.651
Consum intermedi	555.804.200	15.632.874	24.656.920	16.482.784	76.162.207	27.495.134	331.048	716.565.167
Despeses R+D	—	—	—	—	—	—	—	—
Personal ocupat	3.424.864	1.418.464	959.400	362.027	521.883	2.359.348	282.706	9.328.692
EBE	45.001.173	8.616.917	16.820.387	18.311.310	29.279.629	19.191.144	2.982.575	140.203.135

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

Quadre I-38. Principals coeficients en serveis per sectors (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats[1]	Total
Illes Balears								
Ocupats per empresa	4	9	6	4	2	4	5	5
Productivitat	26.338	31.395	47.258	20.473	46.244	26.186	31.105	31.360
Salari per ocupat	16.720	18.873	30.864	22.843	18.854	15.702	19.938	19.086
VAB a CF sobre valor de producció (%)	63	46	33	55	45	73	54	49
Despeses personal sobre VAB a CF (%)	60	70	69	112	30	54	62	62
Despeses R+D sobre ocupats (euros per ocupat)	21	6	0	313	7	6	9	14
EBE sobre VAB a CF (%)	40	30	31	-12	70	46	38	38
Taxa d'assalariats (%)	75	91	85	82	59	73	79	81
Taxa d'estabilitat laboral (%)	72	63	71	70	68	66	61	67
Taxa de participació femenina (%)	46	53	24	35	33	53	44	47
Taxa d'assalariats femenina (%)	47	54	27	39	42	59	45	50
Taxa personal extern (%)	1	1	1	3	2	1	4	1
Espanya								
Ocupats per empresa	4	5	4	9	3	4	4	4
Productivitat	31.631	20.506	41.763,7	89.468,5	76.313,2	40.348,3	29.883,2	32.990
Salari per ocupat	18.134	14.036	23.346	31.658	21.229	19.346	18.832	17.961
VAB a CF sobre valor de producció (%)	58	44	54	57	50	64	52	56
Despeses personal sobre VAB a CF (%)	58	68	57	42	24	65	63	54
Despeses R+D sobre ocupats (euros per ocupat)	—	—	—	—	—	—	—	—
EBE sobre VAB a CF (%)	42	32	43	37	76	34	34	46
Taxa d'assalariats (%)	79	79	79	92	71	73	80	79
Taxa d'estabilitat laboral (%)	80	64	76	80	73	65	64	70
Taxa de participació femenina (%)	45	52	18	32	36	66	40	45
Taxa d'assalariats femenina (%)	46	55	21	34,2	41,5	68,95	42,2	47
Taxa personal extern (%)	1,6	1,6	2,7	3,2	2,1	1,15	3,5	2

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

8.3. Principals coeficients

Quant als principals coeficients, s'ha de destacar que les empreses de serveis privats a les Illes Balears presenten millors coeficients respecte a les seves homònimes espanyoles pel que fa a grandària d'empresa en conjunt, fet que s'explica per les millors ràtios que s'obtenen en les activitats de turisme, transport i altres activitats. (Vegeu el quadre I-38.)

També s'obtenen coeficients més alts des del punt de vista laboral pel que fa al salari per ocupat, despeses de personal sobre VAB a cost de factors, taxa d'assalariats i taxa femenina de participació i d'assalariats, en detriment de la productivitat, del VAB a cost de factors sobre el valor de la producció i de l'EBE sobre el VAB a cost de factors.

En canvi, en l'anàlisi per branques d'activitat la productivitat de les empreses de les Illes Balears és més alta que les de les seves homònimes espanyoles; en el cas de turisme, transport i altres activitats, amb percentatges superiors al 53%, 13% i 4% respectivament. Cal observar que aquest fet característic d'aquestes tres activitats està relacionat amb la major grandària de les empreses respecte a les seves homònimes espanyoles.

També es donen millors ràtios en relació amb les empreses espanyoles pel que fa al VAB al cost de factors sobre el valor de la producció en les activitats de comerç, turisme, serveis a persones i empreses i altres activitats. I en relació amb l'EBE sobre el VAB a cost de factors, aquesta millor posició relativa es dóna només en serveis a persones i empreses.

En el cas de les Balears es pot calcular la ràtio de despeses d'R+D per ocupat, que dóna una mitjana de 14 euros per ocupat. La branca que presenta una ràtio més elevada és tecnologies de la informació, amb 313 euros per ocupat, i la més baixa és la de transport, amb 5 euros per ocupat.

8.4. L'ocupació

El total de personal ocupat a les Illes Balears per part de les empreses de serveis privats és de 293.050 ocupats, la qual cosa representa el 59% del total regional i el 3,1% del total estatal. Per sobre d'aquest percentatge s'hi troba el personal remunerat fix de dones i tot el personal eventual. En canvi, per sota s'hi troba el personal no remunerat. (Vegeu el quadre I-39.)

L'estructura ocupacional a les Balears és majoritàriament masculina (53%), però el percentatge de dones (47%) se situa 2 punts per sobre del d'Espanya. El percentatge de dones només és inferior al d'Espanya en el cas del personal no remunerat.

El personal ocupat en bona part és remunerat (81%, 2 punts per sobre d'Espanya), fix (54%), i en el cas dels eventuals (27%), aquests se situen 3 punts per sobre d'Espanya. El personal no remunerat és el 19% i se situa 2 punts per sota del d'Espanya.

Quadre I-39. Ocupació serveis per sectors (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats[1]	Total
Illes Balears								
Personal ocupat	75.796	117.062	24.821	4.569	17.928	44.562	8.311	293.050
Personal renumerat	56.653	106.560	21.105	3.724	10.616	32.746	6.600	238.004
Personal fix	40.769	67.515	14.982	2.619	7.242	21.563	4.011	158.699
Personal fix homes	22.322	32.304	11.327	1.680	4.037	8.425	2.296	82.391
Personal fix dones	18.447	35.211	3.655	939	3.205	13.138	1.715	76.309
Personal eventual	15.884	39.045	6.123	1.105	3.375	11.183	2.589	79.305
Personal eventual homes	7.708	16.496	4.160	592	2.141	5.087	1.349	37.533
Personal eventual dones	8.176	22.549	1.963	513	1.234	6.097	1.240	41.771
Personal no renumerat	19.143	10.503	3.716	845	7.312	11.816	1.711	55.046
Personal no renumerat homes	10.991	6.282	3.278	702	5.915	7.406	1.014	35.588
Personal no renumerat dones	8.152	4.221	438	143	1.397	4.411	697	19.458
Espanya								
Personal ocupat	3.424.864	1.418.464	959.400	362.027	521.883	2.359.348	282.706	9.328.692
Personal renumerat	2.694.549	1.116.746	761.959	332.225	368.321	1.901.706	224.891	7.400.397
Personal fix	2.146.088	711.220	575.502	266.049	267.462	1.079.675	144.893	5.190.889
Personal fix homes	1.201.993	339.614	460.081	178.860	148.051	445.755	85.528	2.859.882
Personal fix dones	944.095	371.606	115.421	87.189	119.411	633.921	59.365	2.331.008
Personal eventual	548.460	405.526	186.457	66.176	100.859	822.030	79.998	2.209.506
Personal eventual homes	258.008	163.073	145.512	39.794	67.540	343.984	44.460	1.062.371
Personal eventual dones	290.453	242.453	40.945	26.382	33.320	478.047	35.538	1.147.138
Personal no renumerat	730.315	301.718	197.441	29.802	153.562	457.642	57.816	1.928.296
Personal no renumerat homes	432.949	178.135	185.426	26.093	120.225	262.860	39.465	1.245.153
Personal no renumerat dones	297.367	123.584	12.015	3.709	33.337	194.781	18.350	683.143

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

Per branques d'activitat, el total de personal ocupat, en relació amb Espanya, està per sobre de la mitjana en el cas de turisme (8%) i immobiliàries i arrendaments (3,4%). Turisme també es troba per sobre de la mitjana en tots els indicadors.

En el cas de transports, només se situa per sobre d'Espanya pel que fa a personal eventual de dones, igualment que immobiliàries i arrendament, i quant al personal no remunerat de dones, igualment que tecnologies de la informació, immobiliàries i arrendaments i altres activitats.

Immobiliàries i arrendaments també es troba per sobre de la mitjana relativa d'Espanya en el cas de personal no remunerat, igualment que altres activitats, i en el cas de personal no remunerat d'homes.

Comerç i serveis a persones i empreses es troben, en tots els casos, per sota de la mitjana relativa de les empreses homònimes espanyoles.

Les diferències en l'estructura ocupacional per branques d'activitat respecte a Espanya són significatives. Comerç presenta un biaix a l'alça quant a personal eventual de gairebé 5 punts, amb un percentatge del 21%, i quant a personal no remunerat, de quasi 4 punts, amb un 25%.

Turisme presenta un biaix a l'alça respecte a personal remunerat de 12 punts, amb un 91%, en contrapartida al menor pes relatiu del personal no remunerat. Aquesta mateixa situació relativa es dóna en el cas de transport. Per contra, en la resta d'activitats dels serveis la situació és inversa i pesa molt més el personal no remunerat respecte a les seves empreses homònimes espanyoles, excepte en el cas d'altres serveis, en què les diferències són mínimes.

8.5. L'ESTACIONALITAT

L'ocupació per trimestres mostra una major contractació a les Illes Balears en el tercer trimestre en relació amb Espanya de 10 punts percentuals, amb un percentatge que se situa un 12% per sobre de la mitjana anual. (Vegeu el quadre I-40.)

Per activitats de serveis, es pot observar que en tots els casos la contractació del tercer trimestre supera la de les seves empreses homònimes espanyoles. Destaca sobretot el cas de turisme, amb quasi 18 punts de diferència amb Espanya, amb un increment en el tercer trimestre del 23,4% respecte a la mitjana anual, i també el cas d'altres activitats, amb un biaix a l'alça de 10 punts respecte a Espanya i un increment del 14% en el tercer trimestre respecte a la mitjana anual.

Quadre I-40. Ocupació per trimestres i per sectors (2006)

	Comerç	Turisme	Transports	Tecnologies de la informació	Immobiliàries i arrendaments	Serveis a persones i empreses	Altres activitats[1]	Total
Illes Balears								
Ocupats 1r trimestre	66.397	74.406	22.033	4.101	15.137	40.465	5.959	228.498
Ocupats 2n trimestre	73.130	108.201	23.992	4.175	17.086	42.939	7.049	276.571
Ocupats 3r trimestre	75.095	119.550	25.069	4.343	17.750	43.713	7.870	293.390
Ocupats 4t trimestre	69.822	85.243	23.061	4.368	16.381	42.477	6.820	248.172
Mitjana d'ocupats	71.111	96.850	23.539	4.247	16.588	42.399	6.924	261.658
Espanya								
Ocupats 1r trimestre	3.297.001	1.244.740	920.803	347.229	494.248	2.142.476	257.541	8.704.038
Ocupats 2n trimestre	3.349.843	1.338.385	934.354	351.771	507.549	2234641	268870	8.985.413
Ocupats 3r trimestre	3.380.021	1.389.499	944.932	356.231	515.205	2.297.115	275.868	9.158.871
Ocupats 4t trimestre	3.406.790	1.291.919	940.960	360.813	510.551	2.306.618	267.292	9.084.943
Mitjana d'ocupats	3.358.414	1.316.136	935.262	354.011	506.888	2.245.213	267.393	8.983.316

1. Activitats recreatives, culturals i esportives.

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE i l'IBESTAT.

9

TURISME

RESUM

L'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB) en preus indica que el 2008 la posició competitiva de les Illes Balears ha millorat lleugerament un 0,9%, però a partir de l'any 2007 s'observa un canvi de tendència, ja que la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades), fet que s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de 141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista). Quant a la distribució de les estades turístiques per tipologia d'allotjament, es nota una transferència de fluxos des dels hotels cap a altres tipus d'allotjament. Així, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més respecte al 2007), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts més respecte al 2007), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (a l'igual que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007).

L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. En termes d'estades l'estacionalitat de la temporada mitjana-baixa millora en 8,9 punts percentuals. Segons un indicador sintètic de l'estacionalitat calculat amb l'índex de Gini, es mostra un lleu empitjorament de l'estacionalitat d' un 0,0081 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és del -1,25%. Per illes, la pèrdua més important en temps equivalent en mesos es dóna a les Pitiüses, amb una caiguda del 4%; en canvi, Menorca presenta una millora del 0,3%. Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat pel conjunt de les Illes Balears es deu al comportament del mercat espanyol, que perd 2,4 punts de quota de mercat en la temporada mitjana-baixa.

La taxa efectiva d'ocupació es situa en el 41,5%, amb una variació negativa de -1,8 punts. Mallorca se situa per sobre de la mitjana regional amb un 45,7%; seguida per Menorca, amb un 33,8%; Eivissa, amb un 32,4%, i Formentera, amb un 26,5%.

Finalment, les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Institut de Estudis Turístics (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del 2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros amb una caiguda del 0,6%.

9.1. INTRODUCCIÓ

L'apartat d'anàlisi del turisme es fa el 2008 d'acord amb les pautes metodològiques marcades per la *Memòria del CES del 2007*, que es poden consultar a l'edició de l'any passat a les pàgines 161-163. Així, els principals punts que tractam en aquest apartat són els següents: identificació dels principals mercats turístics internacionals i per comunitats autònomes competidors directes amb les Balears pel turisme de sol i platja. En relació amb les Illes Balears, començam per fer l'anàlisi de la demanda turística per nacionalitats, illes, nombre de turistes, mitjans de transport, estades i estada mitjana, per tipus d'establiment, estacionalitat, programes desestacionalitzadors, perfil del turista i nivell de fidelització del turisme. Finalment, estudiam l'oferta turística per mitjà de l'oferta d'allotjament per illes, nivell d'ocupació dels establiments turístics, tot inclòs, oferta complementària, diversificació dels productes turístics, turisme urbà a Palma i ocupació laboral en el sector de l'hostalatge i la restauració. Finalment, fem un apunt sobre el Pla de Turisme 2020. A diferència d'altres anys, enguany no publicam les dades elaborades pel CITTIB de despesa turística ja que es troben en fase de revisió en el moment de fer aquesta publicació. Per aquest motiu les dades de despesa turística s'han tret d'EGATUR (Encuesta de Gasto Turístico, IET).

Com cada any, agraïm molt especialment la col·laboració del Centre d'Investigació i Tecnologies Turístiques de les Illes Balears (CITTIB) per elaborar la base de dades d'aquest apartat.

9.2. Evolució dels principals mercats turístics internacionals competidors de les Balears

L'informe sobre la competitivitat del sector turístic que elaborat pel CES[33] ha definit que les principals destinacions turístiques internacionals, per ordre d'importància, que competeixen amb les Illes Balears en el mateix segment de «sol i platja» són —a part de les principals destinacions turístiques de l'Estat (les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana)— les següents: el sud de la Mediterrània (Turquia, Tunísia, Egipte i el Marroc); el nord de la Mediterrània (Croàcia, Bulgària, Grècia i Itàlia); el Carib i Amèrica (la República Dominicana, Cuba, Puerto Rico, Mèxic, el Brasil i Costa Rica), i l'Àsia i el Pacífic (Tailàndia, Indonèsia i Malàisia).

Espanya representa la destinació principal, amb 57,3 milions de turistes; la segueix en importància l'altra gran destinació madura, que és Itàlia, amb 42,7 milions. Com a destinacions emergents destaquen Turquia, amb 24,9 milions de turistes; Mèxic, amb 22,6 milions, i Malàisia, amb 22,1 milions. (Vegeu el quadre I-41.)

Pel que fa als ingressos internacionals, les destinacions més importants que superen els 10.000 milions de dòlars són per ordre d' importància Espanya, Itàlia, Turquia, Tailàndia, Grècia, Malaisia, Mèxic, Croacia i Egipte. L'any 2008 es pot comprovar que la despesa mitjana entre les destinacions més madures, que són Espanya i Itàlia, és de 1.075 i 1.069 dòlars per turista respectivament. Quant als països turísticament emergents, superen la ràtio espanyola Croàcia, Brasil, Tailàndia i Indonèsia. La destinació internacional amb una despesa per turista més alta és Tailàndia, amb 1.214 dòlars, i la destinació internacional amb una despesa per turista més baixa és Tunísia, amb 419 dòlars.

L'evolució relativa de les taxes de creixement en el nombre de turistes internacionals per a l'any 2008 mostra una diferència clara entre les destinacions madures principals, com ara Espanya i Itàlia amb taxes negatives del -1,5% i -2,1% respectivament i les destinacions emergents on Egipte és la zona més expansiva, amb un creixement del 15,9%.

9.3. L'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB)

El càlcul de l'índex de posició competitiva turística de les Balears (IPCTB) en preus pondera per a aquestes vint-i-una destinacions les evolucions relatives pel que fa als

33. Vegeu: Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.

Quadre I–41. Ingressos i turistes de les principals destinacions competidores de les Balears ordenades per la seva potencialitat competitiva (2006–2008)

Països i regions	Ingressos (milions de dòlars)					Turistes (milers)					Despesa mitjana (dòlars/turista)				
	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07	2006	2007	% 07/06	2008	%08/07
Espanya (6,8)	**51.122**	**57795,0**	**13,1**	**61.600**	**6,6**	**58.190**	**58.193**	**0,01**	**57.316**	**-1,5**	**878,5**	**993,2**	**13,0**	**1.074,7**	**8,2**
Mediterrània sud (6,0)	32.686	37.609	15,1	43.065	14,5	40.669	46.966	15,5	52.194	11,1	803,7	800,8	-0,4	825,1	3,0
Turquia (7,3)	16.853	18.487	9,7	22.000	19,0	18.916	22.248	17,6	24.994	12,3	890,9	831,0	-6,7	880,2	5,9
Egipte (5,4)	7.591	9.303	22,6	10.985	18,1	8.646	10.610	22,7	12.300	15,9	878,0	876,8	-0,1	893,1	1,9
Tunísia (5,4)	2.275	2.555	12,3	2.932	14,8	6.549	6.700	2,3	7.000	4,5	347,4	381,3	9,8	418,9	9,8
Marroc (5)	5.967	7.264	21,7	7.148	-1,6	6.558	7.408	13,0	7.900	6,6	909,9	980,6	7,8	904,8	-7,7
Mediterrània nord (5,7)	**62.879**	**70.548**	**12,2**	**77.600**	**10,0**	**70.914**	**74.356**	**4,9**	**n.d.**	**n.d.**	**886,7**	**948,8**	**7,0**	**n.d.**	**n.d.**
Croàcia (6,2)	7.902	9.254	17,1	11.000	18,9	8.659	9.307	7,5	9.415	1,2	912,6	994,3	9,0	1.168,3	17,5
Bulgària (5,5)	2.588	3.130	20,9	3.800	21,4	5.158	5.151	-0,1	5.780	12,2	501,7	607,6	21,1	657,4	8,2
Grècia (5,3)	14.259	15.513	8,8	17.100	10,2	16.039	16.244	1,3	n.d.	n.d.	889,0	955,0	7,4	n.d.	n.d.
Itàlia (4,1)	38.130	42.651	11,9	45.700	7,1	41.058	43.654	6,3	42.734	-2,1	928,7	977,0	5,2	1.069,4	9,5
Carib i Amèrica (4,4)	**27.480**	**29.250**	**6,4**	**n.d.**	**n.d.**	**37.934**	**39.055**	**3,0**	**39.966**	**2,3**	**724,4**	**748,9**	**3,4**	**n.d.**	**n.d.**
Rep. Dominicana (4,7)	3.917	4.026	2,8	4.200	4,3	3.965	3.980	0,4	3.980	0,0	987,9	1011,6	2,4	1.055,3	4,3
Mèxic (4,5)	12.177	12.901	5,9	13.300	3,1	21.353	21.424	0,3	22.637	5,7	570,3	602,2	5,6	587,5	-2,4
Cuba (3,9)	1.969	1.982	0,7	n.d.	n.d.	2.150	2.119	-1,4	2.316	9,3	915,8	935,3	2,1	n.d.	n.d.
Brasil (2,5)	4.316	4.953	14,8	5.800	17,1	5.019	5.872	17,0	5.050	-14,0	859,9	843,5	-1,9	1.148,5	36,2
Puerto Rico (1,8)	3.369	3.414	1,3	n.d.	n.d.	3.722	3.687	-0,9	3.894	5,6	905,2	926,0	2,3	n.d.	n.d.
Costa Rica (1,6)	1.732	1.974	14,0	n.d.	n.d.	1.725	1.973	14,4	2.089	5,9	1004,1	1000,5	-0,4	n.d.	n.d.
Àsia i Pacífic (1,1)	**28.273**	**34.966**	**23,7**	**40.400**	**15,5**	**36.300**	**40.943**	**12,8**	**42.870**	**4,7**	**778,9**	**854,0**	**9,6**	**942,4**	**10,3**
Tailàndia (1,8)	13.401	15.573	16,2	17.700	13,7	13.882	14.464	4,2	14.584	0,8	965,4	1076,7	11,5	1.213,7	12,7
Indonèsia (0,8)	4.448	5.346	20,2	7.400	38,4	4.871	5.506	13,0	6.234	13,2	913,2	970,9	6,3	1.187,0	22,3
Malaisia (0,7)	10.424	14.047	34,8	15.300	8,9	17.547	20.973	19,5	22.052	5,1	594,1	669,8	12,7	693,8	3,6
Total	**202.440**	**230.168**	**13,7**	**n.d.**	**n.d.**	**244.007**	**259.513**	**6,4**	**n.d.**	**n.d.**	**765**	**719**	**-6,0**	**n.d.**	**n.d.**

1. La potencialitat competitiva de cada àrea i destinació s'indica entre parèntesis (per una valoració entre 0 (mínima) i 10 (màxima)) i s'ha tret de l'estudi informe sobre la competitivitat del sector turístic del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, Palma, 2006.
2. L'OMT obté les dades d'ingressos de les partides «viatge» i «transport de passatgers» dels bancs centrals de cada país.
3. Les xifres només fan referència a la despesa i les entrades dels no residents.

Font: OMT (e-library) Tourism factbook i Baròmetre.

tipus de canvi (TCEN) i les taxes d'inflació (IPR) respecte a les Balears, de manera que una devaluació de les seves monedes (en bona part indexades al dòlar) o una taxa d'inflació més petita en determina una millora de la posició competitiva en relació amb les Balears.[34]

Com es pot comprovar, l'evolució d'aquest índex inclou el període comprès entre el primer trimestre del 2000 i el quart del 2008,[35] i se'n pot estudiar l'evolució de manera agregada per a les vint-i-una destinacions seleccionades. (Vegeu el gràfic I-22.)

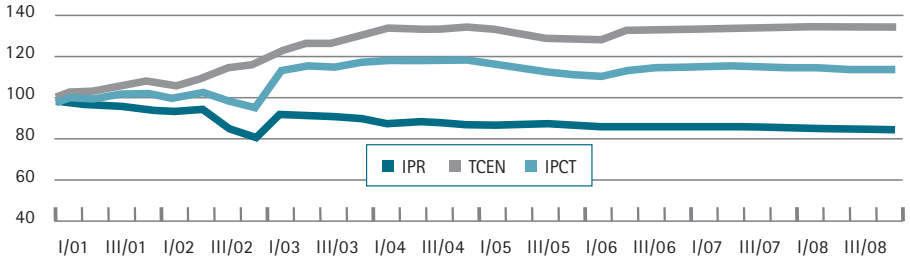
La seva evolució en el darrer any ens indica que l'IPCTB ha millorat lleugerament un 0,9%, a partir del darrer trimestre del 2007 i fins al darrer del 2008, ja que la mínima revalorització euro/dòlar (TCEN) d'un 0,9%, calculat com una mitjana ponderada d'aquestes vint-i-una destinacions, es veu compensada en un (-1%) per la baixa ponderada de l'índex de posició competitiva turística de les Balears en preus (IPR).

9.4. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores de les Illes en turisme nacional i internacional

Ens referim en aquest apartat a l'evolució del nombre de turistes nacionals i internacionals, a les estades i a l'estada mitjana dels anys 2007 i 2008 a les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals competidores de les Balears. Com ja hem dit, són, per ordre d'importància quant a la seva fortalesa competitiva respecte a les Illes Balears, les Illes Canàries, Andalusia, Catalunya i la Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut a partir de les enquestes

Gràfic I-22

L'indicador de posició competitiva turística (IPCT) de les Balears en preus

Font: Elaboració pròpia.

34. Una disminució del valor de l'IPCTB indica una millora relativa de la posició competitiva de les Illes Balears contra les vint-i-una destinacions principals competidores seves en el segment de sol i platja, i un augment indica l' inrevés.

35. A partir del segon trimestre del 2005, l'actualització de l'IPCTB és a càrrec del CITTIB.

de moviments turístics en fronteres (FRONTUR) dels turistes estrangers i de FAMILITUR respecte als espanyols.

9.4.1. L'evolució de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme nacional

Les dades que presentam a continuació difereixen de les que ha estimat el CITTIB, ja que parteixen d'una mostra molt més representativa per a les Balears que no la que utilitza FAMILITUR.

Pel que fa al turisme nacional, les Illes Balears i la Comunitat Valenciana són les dues comunitats on augmenta el nombre de viatges, amb un creixement del 4,47% i 2,65% respectivament, però Andalusia i Catalunya continuen liderant el rànquing de comunitats autònomes per nombre de viatges, amb 26,4 milions de viatges i 21,2 milions respectivament. Les Illes Balears assoleixen els 2,8 milions de viatges i representen una quota de mercat del 2,0% sobre el total de viatges nacionals. (Vegeu el quadre I-42.)

Quant al nombre d'estades totals, les dades indiquen una disminució general. Les Illes Balears són la comunitat autònoma on més disminueixen l'any 2008, amb un -8,6%, seguida de les Illes Canàries, amb un -7,9%. En valors absoluts, Andalusia és la comunitat autònoma

Quadre I–42. Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles competidores de les Balears en turisme nacional (2005–2008)

	2005	2006	% var. 06/05	2007	% var. 07/06	2008	% var. 08/07
Viatges							
Espanya	157.005.360	154.968.365	-1,30	146.781.703	-5,28	145.168.856	-1,10
Andalusia	27.573.453	27.593.515	0,07	27.855.906	0,95	26.375.663	-5,31
Balears (Illes)	3.347.863	2.844.052	-15,05	2.670.718	-6,09	2.790.125	4,47
Canàries (Illes)	4.888.174	4.424.647	-9,48	4.024.507	-9,04	3.900.126	-3,09
Catalunya	21.883.641	21.826.517	-0,26	21.178.216	-2,97	21.168.431	-0,05
C. Valenciana	17.670.891	17.204.867	-2,64	15.717.548	-8,64	16.134.739	2,65
Pernoctacions							
Espanya	686.164.623	653.919.225	-4,70	660.186.882	0,96	640.480.426	-2,98
Andalusia	138.297.114	129.395.737	-6,44	130.412.439	0,79	122.948.242	-5,72
Balears (Illes)	17.097.295	16.195.784	-5,27	17.620.197	8,79	16.110.467	-8,57
Canàries (Illes)	25.727.845	23.401.914	-9,04	21.556.458	-7,89	19.856.702	-7,89
Catalunya	81.924.390	78.804.525	-3,81	85.603.589	8,63	83.696.511	-2,23
C. Valenciana	87.560.091	91.903.232	4,96	86.921.725	-5,42	85.294.900	-1,87

Continua

Quadre I-42. Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles competidores de les Balears en turisme nacional (2005-2008)

Estada	Estada mitjana 2005	% var. mitjana 2006	Estada 06/05	% var. mitjana 2007	Estada 07/06	% var. mitjana 2008	08/07
Espanya	4,37	4,22	-3,45	4,50	6,59	4,41	-1,91
Andalusia	5,02	4,69	-6,50	4,68	-0,16	4,66	-0,43
Balears (Illes)	5,11	5,69	11,51	6,60	15,86	5,77	-12,48
Canàries (Illes)	5,26	5,29	0,49	5,36	1,27	5,09	-4,95
Catalunya	3,74	3,61	-3,56	4,04	11,95	3,95	-2,18
C. Valenciana	4,96	5,34	7,80	5,53	3,53	5,29	-4,41

Font: IET Familitur, moviments turístics dels espanyols.

líder pel que fa al nombre d'estades, amb 122,9 milions. Els dos arxipèlags registren 19,8 milions d'estades a les Canàries i 16,1 milions a les Illes Balears, amb una quota d'estades respecte al mercat nacional del 2,5%.

En el cas de les Balears, aquest comportament de les estades s'explica bàsicament pel decreixement de l'estada mitjana en un -12,5%, però amb un augment del nombre de viatges d'un 4,5%. L'estada mitjana més alta la tenen les Illes Balears, amb 5,8 dies, i la més baixa, Catalunya, amb 4 dies. La d'Espanya és de 4,4 dies.

9.4.2. L'evolució de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional

En turisme internacional, Catalunya, amb un decreixement del (-5,9%), lidera el rànquing de comunitats autònomes per nombre de turistes estrangers, amb 14,3 milions, seguida de les Balears, amb 10,1 milions de turistes, un creixement del (1,1%) i una quota de mercat del 17,6%. Les Canàries registren 9,4 milions de turistes i una caiguda del (-1%). La comunitat més expansiva és Andalusia, amb un creixement de l'11%. Espanya arriba als 57,3 milions de turistes estrangers, amb una caiguda del (-2,3%). (Vegeu el quadre I-43.)

Quant al nombre d'estades, Catalunya és la comunitat autònoma que en perd més, amb una caiguda del -4%. Les Illes Balears en perden l'1% i presenten una quota de mercat en estades del 16,5%. Només a la Comunitat Valenciana i les Illes Canàries s'incrementen les estades, amb un 2% i un 1,3% respectivament. Espanya perd el -1,4%. Aquest mal comportament de les estades a les Balears s'explica per la caiguda de l'estada mitjana en un 2,2%, que no es veu compensada pel lleuger augment del nombres de turistes (1,1%).

Quadre I–43. Evolució de les Balears en relació amb les CA espanyoles competidores de les Balears en turisme internacional (2005–2008)

Viatges

	2005	2006	% var. 06/05	2007	% var. 07/06	2008	% var. 08/07
Espanya	55.913.778	58.004.462	3,74	58.665.504	1,14	57.307.613	-2,31
Andalusia	8.351.628	7.975.629	-4,50	8.429.556	18,55	8.017.744	11,00
Balears (Illes)	9.657.516	9.922.447	2,74	9.956.426	0,34	10.065.786	1,10
Canàries (Illes)	9.441.572	9.606.424	1,75	9.454.984	-1,58	9.356.843	-1,04
Catalunya	14.028.633	15.117.086	7,76	15.233.723	0,77	14.341.445	-5,86
C. Valenciana	5.401.709	5.577.615	3,26	5.713.180	2,43	5.717.519	0,08

Pernoctacions

Espanya	537.614.824	582.002.021	8,26	570.694.302	-1,94	562.939.235	-1,36
Andalusia	83.409.274	89.573.604	7,39	94.614.163	5,63	91.641.275	-3,14
Balears (Illes)	95.069.411	101.771.057	7,05	94.114.763	-7,52	93.094.865	-1,08
Canàries (Illes)	102.517.768	107.881.376	5,23	105.516.856	-2,19	106.879.412	1,29
Catalunya	114.775.787	120.272.522	4,79	116.087.527	-3,48	111.437.408	-4,01
C. Valenciana	67.150.767	72.163.361	7,46	69.828.289	-3,24	71.196.574	1,96

	Estada mitjana 2006	Estada mitjana 2007	% var. 07/06	Estada mitjana 2008	% var. 08/07
Espanya	10,03	9,73	-3,05	9,82	0,98
Andalusia	11,23	10,01	-10,90	9,79	-2,13
Balears (Illes)	10,26	9,45	-7,84	9,25	-2,16
Canàries (Illes)	11,23	11,16	-0,63	11,42	2,35
Catalunya	7,96	7,62	-4,22	7,77	1,97
C. Valenciana	12,94	12,22	-5,53	12,45	1,88

Font: IET. FRONTUR, moviments turístics en fronteres.

L'estada mitjana més alta és de 12,5 dies a la Comunitat Valenciana i la més baixa és la de Catalunya, amb 7,8 dies. Les Illes Balears se situen en els 9,2 dies, i l'estada mitjana espanyola és de 9,8 dies.

9.5.

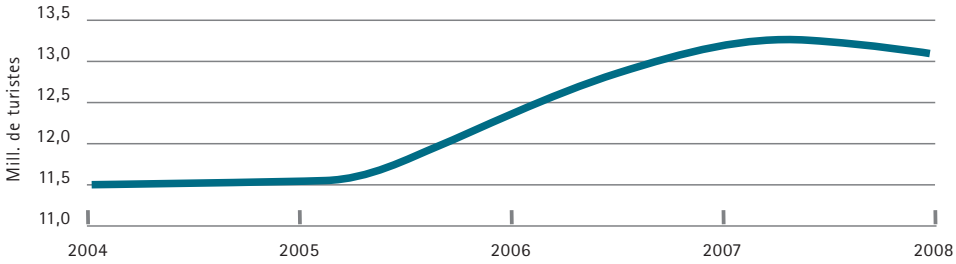
Anàlisi sintètica dels principals indicadors de demanda a les Illes Balears: turistes arribats, estada mitjana, i estades totals

L'estudi gràfic que es presenta a continuació inclou una anàlisi sintètica del nombre de turistes arribats i l'estada mitjana, que ens expliquen el comportament de les estades. El lector trobarà tot aquest conjunt de variables desagregades de manera molt més detallada en els apartats següents. (Vegeu els gràfics I-23 a I-25.)

Segons aquesta anàlisi gràfica, es pot copsar a primer cop d'ull com tots els gràfics presenten un creixement al llarg del trienni 2004-2006, però s'observa un canvi de tendència l'any 2007. Si ens fixam en les estades i el desglossament d'aquestes en turistes arribats i estada mitjana, es pot observar com la caiguda de les estades continua l'any 2008 en un 2,7% (es passa de 120,2 milions d'estades el 2007 a 117 milions d'estades el 2008, amb una pèrdua de més de 13 milions d'estades). Aquesta caiguda s'explica tant per la baixada del nombre de turistes arribats, ja que disminueix en un 1,1% (es passa de 13,2 milions de turistes arribats el 2007 a 13,1 milions el 2008, amb una pèrdua de

Gràfic I-23

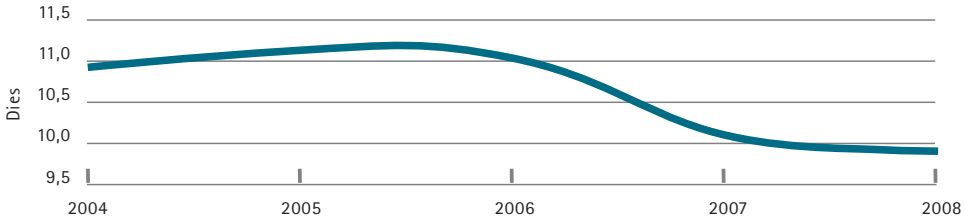
Turistes arribats (2004–2008)

Font: CITTIB

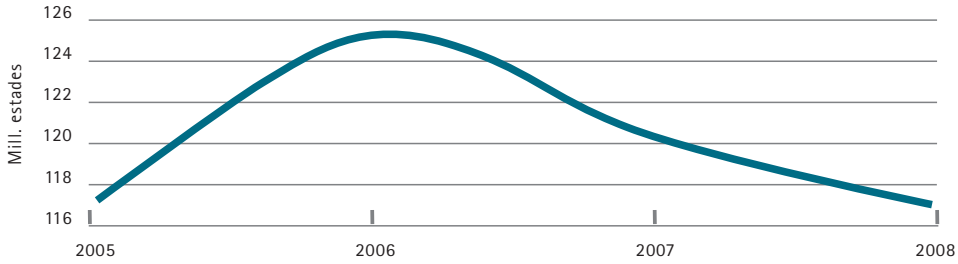
Gràfic I-24

Estada mitjana (2004–2008)

Font: CITTIB

Gràfic I-25
Estades (2005-2008)

Font: CITTIB

141 mil turistes), com per la caiguda de l'estada mitjana, que cau un 2% (es passa de 10,1 dies el 2007 a 9,9 dies el 2008, amb una pèrdua de 0,2 dies per turista).

9.6. La demanda turística a les Balears des del punt de vista de les arribades

En aquest apartat analitzam els punts següents: el nombre de turistes arribats a les Balears, els mitjans de transport dels turistes i la distribució per illes, el *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost, i les arribades turístiques per nacionalitats i per illes.

9.6.1. El nombre de turistes arribats a les Balears

Les Balears varen sumar un total de 13.090.752 turistes, cosa que representa una disminució del -1,1% per comparació als 13.275.246 turistes arribats el 2007, xifra que va suposar un màxim històric. (Vegeu el quadre I-44.)

Quadre I-44. Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i agregats nacionals (2008)

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07
Mallorca	Avió	7.906.728,0	2,4	1.717.963,0	-13,8	9.624.691,0	-0,9
	Vaixell	38.768,0	-21,8	206.051,0	47,5	244.819,0	29,3
	Total	**7.945.496,0**	**2,2**	**1.924.014,0**	**-9,8**	**9.869.510,0**	**-0,4**
Menorca	Avió	623.743,0	-8,0	425.485,0	8,2	1.049.228,0	-2,0
	Vaixell	7.384,0	63,7	74.809,0	5,4	82.193,0	8,9
	Total	**631.127,0**	**-7,5**	**500.294,0**	**7,8**	**1.131.421,0**	**-1,3**

Continua

Quadre I–44. Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i agregats nacionals (2008)

		Estrangers		Espanyols		Total	
		Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07	Arribades	% var. 08/07
Illes Pitiüses	Avió	1.328.468,0	-0,6	563.680,0	-1,7	1.892.148,0	-1,0
	vaixell	21.573,0	-43,2	176.100,0	-23,9	197.673,0	-26,6
	Total	**1.350.041,0**	**-1,8**	**739.780,0**	**-8,1**	**2.089.821,0**	**-4,1**
Illes Balears	Avió	9.858.939,0	1,2	2.707.128,0	-8,5	12.566.067,0	-1,0
	Vaixell	67.725,0	-26,4	456.960,0	3,3	524.685,0	-1,8
	Total	**9.926.664,0**	**1,0**	**3.164.088,0**	**-7,0**	**13.090.752,0**	**-1,1**

Fonts: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears*, de gener de 2009.

Les arribades dels estrangers varen fer un total de 9.926.664, xifra que suposa un màxim històric, amb un augment de l'1%. Els espanyols varen sumar 3.164.088 arribades, amb una caiguda del -7%. Veiem, doncs, que els turistes estrangers constitueixen el 75,8% del total de les arribades (1,8 punts més que l'any anterior), mentre que els espanyols són el 24,2% restant.

El decreixement turístic a les Balears l'any 2008 des de la perspectiva de les arribades no va ser lineal a totes les illes: Mallorca va créixer per sobre de la mitjana (-0,4%). Menorca i les Pitiüses ho varen fer per sota de la mitjana, amb un -1,3% i un -4,1%. Es mostra que totes les taxes de creixement turístic són negatives tal com es confirma amb les dades de les estades (vegeu l'apartat 9.7.2). L'evolució dels mercats emissors de les nacionalitats principals explica en bona part els distints resultats turístics del 2008 a cada illa, com veurem més endavant.

Les quotes receptives per illes són les següents: Mallorca representa el 75,4% (0,7 punts més que l'any anterior), amb 9,8 milions de turistes; les Pitiüses, el 16% (0,7 punts menys que l'any anterior), amb 2,1 milions de turistes, i Menorca, el 8,6% (a l'igual que l'any anterior), amb 1,1 milió de turistes.

9.6.2. Els mitjans de transport dels turistes arribats i la distribució per illes

En aquest subapartat analitzam els punts següents: els mitjans de transport dels turistes arribats a les Balears i els mitjans de transport dels turistes arribats per illes.

9.6.2.1. Els mitjans de transport dels turistes arribats a les Balears

Les arribades per via aèria a les Balears varen ser un total de 12.566.067, amb una caiguda de l'1%, i per via marítima varen ser 524.685 arribades, amb una caiguda de l'1,8%. Les arribades amb avió varen representar el 96% del total, i les arribades amb vaixell, el 4%.

L'avió és el mitjà més utilitzat amb diferència, sobretot pels turistes estrangers, amb

un total de 9.858.939 d'arribades i un augment de l'1,2%, xifra que representa el 78,6% del total de les arribades per via aèria. Les arribades de turisme estranger per via marítima varen ser 67.525, fet que suposa un descens del 26,4% respecte a l'any 2007 i representa només el 12,9% del total de les arribades amb vaixell.

El turisme espanyol que va venir per via aèria va sumar 2.707.128 arribades, amb un descens del 8,5%, cosa que representa el 21,4% del total de les arribades amb avió, mentre que els arribats amb vaixell varen ser 456.960, amb un increment del 3,3%, xifra que representa el 87,1% del total de les arribades per via marítima.

9.6.2.2. Els mitjans de transport dels turistes arribats per illes

A Mallorca hi va haver 9,6 milions d'arribades per via aèria, xifra que suposa un descens del 0,9% i el 76,6% del total de les arribades aèries. Les arribades marítimes varen sumar un total de 244.819 (el 46,7% del total marítim), amb un augment del 29,3%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Mallorca són del 97,5% i 2,5% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 99,5% dels casos, i amb vaixell, en el 0,5%. En canvi, els espanyols arriben amb avió el 89,3% de les vegades, i el 10,7%, amb vaixell, que representa el percentatge mínim per a les Balears.

Les Pitiüses varen rebre per via aèria 1,9 milions de turistes (el 15,1% del total aeri), amb un descens de l'1%, mentre que se'n varen registrar 197.673 per via marítima (el 37,7% del total marítim), amb una caiguda del 26,6%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes són del 90,5% i del 9,5% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 98,4% dels casos, i amb vaixell, en el 1,6%, mentre que els espanyols arriben amb avió el 76,2% de les vegades, i amb vaixell, en el 23,8% dels casos, fet que representa un màxim per a les Balears.

Menorca va rebre un milió de turistes per via aèria (el 8,3% del total aeri), amb una caiguda del 2%, mentre que es varen comptar 82.193 arribades marítimes (el 15,6% del total marítim) i un augment del 8,9%. Les proporcions dels totals d'arribades aèries i marítimes a Menorca són del 92,7% i del 7,3% respectivament. Els estrangers arriben amb avió en el 98,8% dels casos, i amb vaixell, en l'1,2%; mentre que els espanyols arriben amb avió el 85% dels casos, i amb vaixell, en el 15% restant.

9.6.3. El *hub* de l'aeroport de Palma i el transport aeri de baix cost i baix preu

El *hub* o servei d'aeroport de connexió de Palma va néixer fa quasi una dècada durant la temporada baixa, per iniciativa d'Air Berlin, mentre que ara s'estén a tots els mesos de l'any.[36] Segons la Divisió d'Operacions de l'aeroport de Palma, aquest aeroport s'ha convertit juntament amb el *hub* en el centre de distribució de vols procedents de diverses ciutats europees que, una vegada que han arribat a Palma, es dirigeixen cap a altres punts de la geografia espanyola i portuguesa.

36. Vegeu la *Memòria del CES 2006*, pàg. 194-195.

El total d'arribades i de sortides de Palma del trànsit de l'aeroport de connexió va sumar 6,8 milions de passatgers, amb un increment respecte al 2007 del 22,1%. Està per sobre d'aquesta mitjana el trànsit de passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el seu viatge cap a la Península o Portugal, amb un creixement del 49,4%, i els passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a ciutats europees, amb un augment del 49,2%. (Vegeu el quadre I-45.)

Amb referència als vols de baix cost i baix preu,[37] cal remarcar que al llarg de l'any 2008 han arribat prop de 6 milions de passatgers, amb un creixement del 10,3% (0,8 punts per sota de la mitjana de l'Estat). Cal destacar que les Balears representen el

Quadre I–45. El *hub* a l'aeroport de Palma (2004–2008)

	Arribades CE>Palma			Sortides Palma>Pe/Portugal	
	Total	Destinació[1]	Trànsits[2]	Origen[3]	Total
2004	880.356	518.855	361.501	178.846	540.347
2005	1.102.890	696.580	406.310	269.118	675.428
Var. 05/04	25,28	34,25	12,40	50,47	25,00
2006	1.279.559	778.613	500.946	277.352	778.298
Var. 06/05	16,02	11,78	23,29	3,06	15,23
2007	1.756.975	1.247.268	509.707	409.054	918.761
Var. 07/06	37,31	60,19	1,75	47,49	18,05
2008	2.400.277	1.863.156	537.121	454.519	991.640
Var. 08/07	36,61	49,38	5,38	11,11	7,93
	Arribades Pe/Portugal>Palma			Sortides Palma>CE	
	Total	Destinació[4]	Trànsits[5]	Origen[6]	Total
2004	557.609	189.890	367.719	561.913	929.632
2005	687.671	236.777	450.894	731.524	1.182.418
Var. 05/04	23,32	24,69	22,62	30,18	27,19
2006	808.209	272.092	536.117	765.643	1.301.760
Var. 06/05	17,53	14,91	18,90	4,66	10,09
2007	935.414	408.982	526.432	1.219.608	1.746.040
Var. 07/06	5,74	50,31	-1,81	59,29	34,13
2008	1.008.132	377.373	630.759	1.819.423	2.450.182
Var. 08/07	7,77	-7,73	19,82	49,18	40,33

1. Passatgers que arriben de ciutats europees (CE) i queden a Mallorca.
2. Passatgers que arriben de ciutats europees i continuen el seu viatge cap a la Península o Portugal.
3. Passatgers que comencen a Mallorca el seu viatge cap a la Península o Portugal.
4. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i queden a Mallorca.
5. Passatgers que arriben de la Península o Portugal i continuen el seu viatge cap a ciutats europees (CE).
6. Passatgers que comencen a Mallorca el viatge cap a ciutats europees (CE).

Font: Departament de Planificació i Operacions. Divisió d'Operacions. Aeroport de Palma. AENA.

37. La diferència és que en el cas del baix preu sí que es poden comprar els tiquets a les agències de viatge.

20,5% del total d'entrades de passatgers en companyies aèries de baix cost i baix preu, només superada per Catalunya, amb 6,6 milions d'entrades i amb un pes del 22,5%. El total de passatgers entrats a l'Estat és de 29,1 milions, amb un increment de l'11,1%. (Vegeu el quadre I-46.)

9.6.4. Les arribades turístiques per nacionalitats, per via aèria i per illes[38]

En aquest subapartat analitzam els punts següents: les arribades turístiques per nacionalitats, per via aèria a les Balears i per illes.

9.6.4.1. Les arribades turístiques per nacionalitats i per via aèria a les Balears

L'anàlisi de les arribades turístiques per nacionalitats i per via aèria mostra que el turisme alemany, amb 4,05 milions de turistes, va augmentar un 3,8% i se situa líder, amb el 32,2% del total. El turisme britànic, amb 3,37 milions, en canvi disminueix un 2,8% i representa el 26,8%. El tercer mercat per via aèria és l'espanyol, que amb 2,7 milions cau un 8,5% i representa el 21,5%. Aquestes tres nacionalitats representen el 80,5% del total. De la resta de nacionalitats, no n'hi ha cap que superi el mig milió, i la més important és Itàlia, amb 426.200 turistes, que decreix un 7,3% i té un pes del 3,4%. (Vegeu el quadre I-47.)

9.6.4.2. Les arribades turístiques per via aèria i per nacionalitats per illes

A Mallorca les tres nacionalitats es comporten de la manera següent: hi va haver 3,8 milions de turistes alemanys, que, amb un augment del 5,3%, representen el 38,8% del total del turisme, que és el percentatge màxim de les Balears. Els britànics arribats foren 2,3 milions, disminueixen un 1,1% i representen el 24,1% de les arribades. Els espanyols arribats

Quadre I–46. Entrada de passatgers amb companyies aèries de baix cost

	Total passatgers	Percentatge vertical	Variació interanual
TOTAL	**29.129.556**	**100,0%**	**11,1%**
Catalunya	6.562.585	22,5%	8,6%
Andalusia	4.514.338	15,5%	4,3%
Com. Valenciana	4.437.980	15,2%	16,0%
Madrid	2.462.570	8,5%	4,5%
Illes Balears	5.982.718	20,5%	10,3%
Palma	5.206.219	17,9%	9,5%
Maó	213.440	0,7%	40,0%
Eivissa	563.059	1,9%	28,4%
Illes Canàries	3.525.949	12,1%	33,9%
Resta de CA	1.643.416	5,6%	2,5%

Font: Institut d'Estudis Turístics, a partir de dades d'AENA.

38. No es disposa d'un desglossament per nacionalitats estrangeres de les arribades per via marítima; però, atès el volum escàs, el fet de no sumar la part marítima a les arribades aèries de cadascuna no afecta aquest estudi estadístic comparatiu.

Quadre I-47. Arribades turístiques a les Balears per illes, mitjà de transport i nacionalitats (2007-2008)

	Balears 2007	Balears 2008	Var. 08/07	% Total. illa (x)	Mallorca 2007	Mallorca 2008	Var. 08/07	% Total illa (x)	Pitiüses 2007	Pitiüses 2008	Var. 08/07	% Total illa (x)	Menorca 2007	Menorca 2008	Var. 08/07	% Total illa (x)
Nacionalitat	milers		%		milers		%		milers		%		milers		%	
Alemanya	3.901,8	4.050,2	3,8	32,2	3.548,1	3.735,1	5,3	38,8	278,6	263,4	-5,5	13,9	75,1	51,8	-31,0	4,9
Regne Unit	3.468,9	3.372,5	-2,8	26,8	2.343,1	2.317,1	-1,1	24,1	644,2	619,6	-3,8	32,7	481,6	435,7	-9,5	41,5
França	262,0	316,9	21,0	2,5	219,5	256,2	16,7	2,7	39,7	57,1	44,0	3,0	2,8	3,6	28,3	0,3
Suïssa	255,5	226,0	-11,5	1,8	230,8	199,9	-13,4	2,1	18,3	18,6	1,8	1,0	6,4	7,6	17,7	0,7
Suècia	187,5	188,6	0,6	1,5	175,4	176,7	0,8	1,8	2,2	4,0	79,1	0,2	9,9	7,9	-20,4	0,8
Itàlia	459,6	426,2	-7,3	3,4	158,3	133,9	-15,4	1,4	243,8	228,2	-6,4	12,1	57,5	64,1	11,5	6,1
Holanda	181,2	218,2	20,4	1,7	148,0	177,0	19,6	1,8	20,0	22,1	10,2	1,2	13,2	19,1	44,8	1,8
Bèlgica	103,5	98,6	-4,8	0,8	83,6	77,8	-7,0	0,8	14,3	15,1	5,7	0,8	5,6	5,6	1,4	0,5
Dinamarca	170,9	171,1	0,2	1,4	167,5	164,9	-1,5	1,7	1,4	3,1	116,7	0,2	1,9	3,1	59,5	0,3
Noruega	119,9	117,8	-1,8	0,9	117,8	113,7	-3,4	1,2	1,8	3,9	123,9	0,2	0,4	0,1	-68,8	0,0
Àustria	161,4	151,1	-6,4	1,2	146,6	137,4	-6,3	1,4	14,4	13,4	-6,6	0,7	0,4	0,3	-31,4	0,0
Irlanda	171,4	197,2	15,0	1,6	143,8	157,8	9,8	1,6	20,1	25,3	25,9	1,3	7,6	14,1	86,3	1,3
Luxemburg	33,9	33,6	-0,9	0,3	32,6	32,2	-1,1	0,3	1,1	1,3	14,9	0,1	0,2	0,1	-59,3	0,0
Portugal	49,3	50,0	1,3	0,4	46,7	43,9	-5,9	0,5	1,8	5,2	182,7	0,3	0,8	0,8	2,8	0,1
Finlàndia	26,8	35,1	30,7	0,3	20,7	24,8	19,6	0,3	2,2	8,8	294,9	0,5	3,9	1,4	-62,9	0,1
Altres	184,6	205,8	11,5	1,6	141,1	158,2	12,1	1,6	33,0	39,3	19,3	2,1	10,6	8,3	-21,3	0,8
Estrangers	9.738,3	9.858,9	1,2	78,5	7.723,6	7.906,7	2,4	82,2	1.336,9	1.328,5	-0,6	70,2	677,9	623,7	-8,0	59,4
Espanyols	2.959,2	2.707,1	-8,5	21,5	1.992,5	1.718,0	-13,8	17,8	573,5	563,7	-1,7	29,8	393,1	425,5	8,2	40,6
Subtotal avió	**12.697,5**	**12.566,1**	**-1,0**	**100,0**	**9.716,1**	**9.624,7**	**-0,9**	**100,0**	**1.910,4**	**1.892,1**	**-1,0**	**100,0**	**1.070,9**	**1.049,2**	**-2,0**	**100,0**
Estrangers	92,0	67,7	-26,4	12,9	49,6	38,8	-21,8	15,8	38,0	21,6	-43,2	10,9	4,5	7,4	63,7	9,0
Espanyols	442,2	457,0	3,3	87,1	139,7	206,1	47,5	84,2	231,5	176,1	-23,9	89,1	70,9	74,8	5,4	91,0
Subtotal vaixell	**534,2**	**524,7**	**-1,8**	**100,0**	**189,3**	**244,8**	**29,3**	**100,0**	**269,5**	**197,7**	**-26,6**	**100,0**	**75,5**	**82,2**	**8,9**	**100,0**
Subtotal estrangers	9.830,4	9.926,7	1,0	75,8	7.773,1	7.945,5	2,2	80,5	1.374,9	1.350,0	-1,8	64,6	682,4	631,1	-7,5	55,8
Subtotal espanyols	3.401,3	3.164,1	-7,0	24,2	2.132,3	1.924,0	-9,8	19,5	805,0	739,8	-8,1	35,4	464,0	500,3	7,8	44,2
Total turistes	**13.231,7**	**13.090,8**	**-1,1**	**100,0**	**9.905,4**	**9.869,5**	**-0,4**	**100,0**	**2.179,9**	**2.089,8**	**-4,1**	**100,0**	**1.146,4**	**1.131,4**	**-1,3**	**100,0**

1. Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió.

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears*,de gener de 2009.

foren 1,7 milions, amb un descens del 13,8%, i representen el 17,8% del total. Les tres nacionalitats representen el 80,7% del total de les arribades amb avió.

A les Pitiüses el comportament d'aquestes tres nacionalitats varia una mica. El primer lloc l'ocupen els britànics, amb 619.600 turistes, és a dir, el descens és del 3,8% i representen el 32,7% del total. D'espanyols, en varen arribar 563.700, amb un decrement d'un 1,7%, i signifiquen el 29,8% del total. El turisme alemany només arriba als 263.400 turistes, amb un descens del 5,5%, i representen el 13,9% del total. Les tres nacionalitats són el 76,4% de totes les arribades amb avió.

A Menorca el comportament d'aquestes tres nacionalitats és el següent: els britànics sumen 435.700 turistes, amb un descens del 9,5%, i representen el 41,5% del total, que és el percentatge màxim de les Balears. Els espanyols arriben als 425.500 turistes, amb un creixement del 8,2%, i representen el 40,6% del total, que també representa el percentatge màxim de les Balears. Els alemanys només sumen 51.800 turistes, amb un descens del 31%, i suposen el 4,9% del total. Aquestes tres nacionalitats concentren el 87% del total de les arribades amb avió, que representa també el percentatge màxim de concentració a les Balears.

Es pot dir, doncs, que el mercat alemany condiciona més que a les altres illes el resultat anual del turisme a Mallorca, mentre que el britànic condiciona el resultat anual de les Pitiüses i, en especial, el de Menorca. També convé fer ressaltar la importància creixent del mercat espanyol a les Pitiüses i, especialment, a Menorca, ja que es consolida com el segon mercat en importància i a Mallorca té consolidada la tercera posició. A més a més, com veurem a continuació, fa un paper important com a mercat desestacionalitzador.

9.7. La demanda turística a les Illes Balears des del punt de vista de l'estada mitjana i les estades

En aquest apartat analitzam, primer, l'estada mitjana per temporades, per illes, per nacionalitats i per tipus d'establiment. A continuació, estudiam els mateixos ítems respecte a l'anàlisi de les estades.

9.7.1. L'estada mitjana diürna per temporada alta, mitjana i baixa, per illes, per nacionalitats i per tipus d'establiment

L'estada mitjana diürna[39] és de 9,9 dies i ha disminuït en 0,2 dies (-2%). Les variacions són negatives tant pel que fa a la temporada mitjana: 9,5 dies (-0,2 dies) com pel que fa a la temporada baixa: 9,4 dies (-0,8 dies). La temporada alta es manté en 10,2 dies. (Vegeu el quadre I-48.)

39. Aquesta és l'estada mitjana que calcula el CITTIB, mentre que el total d'estades o pernoctacions es dóna per nits. Aquesta és la metodologia usual seguida pel CITTIB en els darrers anys. D'aquí la diferència que hi ha entre aquestes dades sobre l'estada mitjana diürna o per dies i les que hem presentat a l'apartat 8.9, que és l'estada mitjana nocturna o per nits.

Quadre I–48. Estades mitjanes dels turistes a les Balears per illes i nacionalitats (2005–2008)

	2005				2006				2007				2008*			
Illes	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual	T. Alta	T. Mitjana	T. Baixa	Anual
Mallorca	11,4	10,2	11,5	11,1	10,9	10,8	11,0	10,9	10,0	9,7	9,8	9,9	10,0	9,4	9,2	9,7
Menorca	11,0	10,8	15,5	11,2	11,2	10,8	10,6	11,1	11,0	11,0	11,3	11,0	10,7	9,6	10,2	10,4
Ibiza - Formentera	10,6	11,4	14,0	10,9	10,9	11,4	15,7	11,3	10,2	9,6	13,5	10,4	10,5	10,3	11,3	10,5
Illes Balears	11,2	10,4	11,7	11,1	10,9	10,9	11,2	11,0	10,2	9,7	10,2	10,1	10,2	9,5	9,4	9,9
Nacionalitats	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**
Alemanys	12,2	10,7	11,8	11,7	11,2	11,3	12,1	11,3	9,9	9,7	10,3	9,9	10,2	9,3	9,6	9,9
Britànics	10,8	9,4	9,3	10,3	10,6	11,1	10,8	10,7	10,1	10,0	10,0	10,1	10,2	9,4	9,0	9,9
Espanyols	10,5	11,2	11,6	10,9	11,2	9,9	10,3	10,7	10,2	9,0	9,2	9,7	10,1	9,3	8,7	9,5
TOTAL	**11,2**	**10,4**	**11,7**	**11,1**	**10,9**	**10,9**	**11,2**	**11,0**	**10,2**	**9,7**	**10,2**	**10,1**	**10,2**	**9,5**	**9,4**	**9,9**
Allotjament	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**	**T. Alta**	**T. Mitjana**	**T. Baixa**	**Anual**
Hotels i similars	10,0	9,2	9,5	9,8	9,9	9,4	8,9	9,7	9,4	9,2	8,6	9,5	9,2	8,8	8,2	8,9
Allotjament en propietat	16,6	15,1	16,3	16,2	17,7	16,6	17,3	17,3	15,6	14,2	15,0	15,6	16,0	12,8	13,8	14,7
Allotjament en lloguer	19,0	19,4	28,7	20,2	14,9	21,0	20,8	17,5	14,1	14,0	26,4	14,8	14,1	14,8	20,6	14,8
Allotjament gratuït	12,9	12,3	11,7	12,4	13,5	11,7	10,6	12,3	11,0	10,1	10,6	10,9	11,2	9,9	10,6	10,7
Camping	11,7	16,3	25,9	14,1	14,3	13,6	21,7	15,0	13,1	19,4	23,3	16,9	9,1	10,0	15,6	10,1
Altres	12,0	10,4	18,2	12,2	10,5	15,9	26,9	13,2	13,7	8,0	15,4	10,5	10,3	8,3	16,1	10,8

* Dades provisionals

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

L'estada mitjana també disminueix a totes les illes, llevat d'Eivissa i Formentera. Així, a Mallorca decreix en un 2% (de 9,9 dies a 9,7 dies). A Menorca, ho fa en un 5,5% (d'11 dies a 10,4 dies). A Eivissa i Formentera augmenta un 1% (de 10,4 dies a 10,5 dies).

Pel que fa a les tres principals nacionalitats (alemanys, britànics i espanyols), també les afecta de forma generalitzada la retallada de l'estada mitjana, llevat dels alemanys, que es mantenen en 9,9 dies. Així, les caigudes són del -2% quant als britànics (de 10,1 dies a 9,9), i del -2,1% quant als espanyols (de 9,7 dies a 9,5 dies).

En relació amb els allotjaments, la caiguda de l'estada mitjana també es dóna de manera generalitzada excepte en el cas de l'allotjament en lloguer, que es manté en 14,8 dies i augmenta en la categoria d'altres allotjaments. Les variacions són les següents: caiguda de 0,6 dies als hotels (fins als 8,9 dies), de 0,9 dies als allotjaments en propietat (fins als 14,7 dies), de 0,2 dies als allotjaments gratuïts (fins als 10,7 dies) i de 6,8 dies als càmpings (fins als 10,1 dies), mentre que l'estada mitjana augmenta als altres allotjament fins als 10,8 dies, amb una variació positiva de 0,3 dies.[40]

9.7.2. L'anàlisi de les estades

Es presenta, a continuació, l'anàlisi de les estades a les Balears i per illes, per temporades, per nacionalitats i per tipus d'establiment.

9.7.2.1. L'anàlisi de la variació absoluta de les estades a les Balears i per illes

El total d'estades a les Balears assoleix els 117 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de 3 milions d'estades (-3.198.120 estades), amb una caiguda del -2,7% respecte al 2007. (Vegeu el quadre I-49 i I-50.)

El total d'estades a Mallorca assoleix els 86,4 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de gairebé 1,7 milions d'estades (-1.723.100 estades), amb una caiguda del -2%. Menorca assoleix els 10,7 milions d'estades, la qual cosa representa una caiguda de més 600.000 estades (-668.730 estades), amb un descens del -5,9%. Les Pitiüses arriben a 19,9 milions d'estades, la qual cosa representa una pèrdua de 800.000 estades (-806.200 estades), amb una caiguda del -3,9%.

9.7.2.2. L'anàlisi de la variació de les estades per temporades, per nacionalitats, per tipologia d'establiments a les Balears i per illes

a) Les Balears

L'evolució del total d'estades també es pot analitzar a partir de la seva distribució per temporades mitjana-alta (de maig a octubre) i mitjana-baixa (de novembre a abril). Així, el total d'estades a la temporada mitjana-alta cau un -13,6% i assoleix 81,6 milions d'estades. A la temporada mitjana-baixa creix 37,7% i arriba a 35,4 milions d'estades. En xifres absolu-

40. Aquests canvis importants de les estades mitjanes poden tenir un comportament erràtic a causa de l'efecte de la composició de la mostra per les nacionalitats i del seu grau de representativitat pel que fa als segments de l'oferta extrahotelera.

Quadre I-49. L'evolució de les estades a les Balears i per illes, per temporades i per nacionalitats (Variació absoluta 2007-2008)

Temporades / illes	Illes Balears 2008					
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-9.622,4	-12,9	-3.272,4	-16,3	-12.894,8	-13,6
T. mitjana-baixa	9.240,7	58,3	456,1	4,6	9.696,8	37,7
Total	-381,7	-0,4	-2.816,4	-9,4	-3.198,1	-2,7
Temporades / illes	Mallorca 2008					
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-8.175,5	-14,5	-2.268,5	-22,2	-10.444,1	-15,7
T. mitjana-baixa	7.987,2	54,9	733,7	10,3	8.721,0	40,3
Total	-188,4	-0,3	-1.534,8	-8,9	-1.723,1	-2,0
Temporades / illes	Illes Pitiüses 2008					
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-1.077,4	-9,0	-751,5	-12,7	-1.828,9	-10,2
T. mitjana-baixa	1.184,8	110,9	-162,1	-9,3	1.022,7	36,4
Total	107,3	0,8	-913,6	-11,9	-806,2	-3,9
Temporades / illes	Menorca 2008					
Milers d'estades en nits	Estrangers	Var. 08/07	Espanyols	Var. 08/07	Total	Var. 08/07
T. mitjana-alta	-369,4	-5,9	-252,5	-6,5	-621,9	-6,1
T. mitjana-baixa	68,7	28,0	-115,5	-11,5	-46,8	-3,7
Total	-300,7	-4,6	-368,0	-7,5	-668,7	-5,9

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

tes es perden en la temporada mitjana-alta 12,9 milions d' estades i en la temporada mitjana-baixa es recuperen 9,7 milions d' estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representa el 69,7% del total de la temporada i la mitjana-baixa representa el 30,3%, per tant augmenta 8,9 punts percentuals respecte a l'any anterior. (Vegeu els quadres I-50.)

Alhora, les variacions de les estades per temporades també es poden desglossar per nacionalitats i diferenciar-ne les estrangeres de les espanyoles.

Així, en la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -12,9% (64,8 milions d'estades). El total de les estades dels espanyols va disminuir un -16,3%, amb 16,8 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden -0,6 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 20,6% del total d'estades en temporada-alta, mentre que els estrangers representen el 79,4% restant.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va

Quadre I–50. Estacionalitat de les estades turístiques per temporades i nacionalitats a les Balears, 2008

Temporades / illes	Illes Balears 2008			Mallorca 2008			Illes Pitiüses 2008			Menorca 2008		
Milers d'estades en nits	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	64.806,7	16.789,4	81.596,1	48.040,2	7.954,7	55.994,8	10.899,7	5.174,1	16.073,8	5.866,8	3.660,6	9.527,4
T. mitjana-baixa	25.100,6	10.320,3	35.420,9	22.533,0	7.845,9	30.379,0	2.253,6	1.582,4	3.836,0	314,0	892,0	1.206,0
Total	**89.907,3**	**27.109,6**	**117.016,9**	**70.573,2**	**15.800,6**	**86.373,8**	**13.153,3**	**6.756,5**	**19.909,8**	**6.180,8**	**4.552,6**	**10.733,4**
% temporada sobre el total de l'any	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	72,1	61,9	69,7	68,1	50,3	64,8	82,9	76,6	80,7	94,9	80,4	88,8
T. mitjana-baixa	27,9	38,1	30,3	31,9	49,7	35,2	17,1	23,4	19,3	5,1	19,6	11,2
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
% illes sobre el total de les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	100,0	100,0	100,0	74,1	47,4	68,6	16,8	30,8	19,7	9,1	21,8	11,7
T. mitjana-baixa	100,0	100,0	100,0	89,8	76,0	85,8	9,0	15,3	10,8	1,3	8,6	3,4
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**78,5**	**58,3**	**73,8**	**14,6**	**24,9**	**17,0**	**6,9**	**16,8**	**9,2**
% sobre el total de nacionalitats a cada illa i a les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	79,4	20,6	100,0	85,8	14,2	100,0	67,8	32,2	100,0	61,6	38,4	100,0
T. mitjana-baixa	70,9	29,1	100,0	74,2	25,8	100,0	58,7	41,3	100,0	26,0	74,0	100,0
Total	**76,8**	**23,2**	**100,0**	**81,7**	**18,3**	**100,0**	**66,1**	**33,9**	**100,0**	**57,6**	**42,4**	**100,0**

Mitjana-alta: de maig a octubre.

Mitjana-baixa: de novembre a abril.

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB).

Quadre I–51. Estades totals dels turistes a les Illes Balears, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007–2008)

2008	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	22.742.786	3.347.870	4.920.312	4.924.316	401.602	36.336.886
Regne Unit	20.675.188	3.608.059	2.413.915	3.096.551	264.738	30.058.451
Espanya	15.011.549	2.883.111	2.443.937	6.109.694	661.333	27.109.624
Altres	17.078.833	1.671.152	1.595.919	2.659.775	506.322	23.512.001
Total	**75.508.356**	**11.510.192**	**11.374.083**	**16.790.336**	**1.833.995**	**117.016.962**
2007	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	25.206.579	1.619.089	3.142.187	4.593.458	279.675	34.840.988
Regne Unit	22.890.303	2.076.854	2.389.151	3.575.617	534.506	31.466.432
Espanya	17.649.423	2.592.255	2.268.928	6.574.943	840.452	29.926.001
Altres	16.989.532	2.102.423	1.952.507	2.534.874	402.226	23.981.562
Total	**82.735.837**	**8.390.621**	**9.752.774**	**17.278.892**	**2.056.860**	**120.214.983**

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

créixer un 58,3% (25,1 milions d'estades). El valor total de les estades dels espanyols va créixer també un 4,6% i va arribar a 10,3 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 9,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 29,1% del total d'estades en temporada mitjana-baixa, mentre que els estrangers representen el 70,9% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a les Balears per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 64,5% va a hotels i similars (4,3 punts menys respecte al 2007), el 9,8% va a allotjaments en lloguer (2,9 punts més), el 9,7% va a allotjaments en propietat (1,6 punts), el 14,3% va a casa d'amics o familiars (igual que el 2007) i l'1,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,3 punt menys respecte al 2007). (Vegeu el quadre I-51.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a les Illes Balears, podem observar que els alemanys, britànics, espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en general, com a primera opció, els hotels i similars, amb un 62,6%, 68,8%, 55,4% i 72,6% respectivament.

b) Mallorca

El total d'estades en la temporada mitjana-alta cau un -15,7% (55,9 milions d'estades) i augmenta en la temporada mitjana-baixa, amb un 40,3% (30,4 milions d'estades). En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 10,4

Quadre I-52. Estades totals dels turistes a Mallorca, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)

2008	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	20.796.131	3.009.901	4.454.146	4.515.036	366.510	33.141.724
Regne Unit	12.877.833	2.168.449	2.094.164	2.754.468	213.044	20.107.958
Espanya	9.659.738	637.871	1.199.575	4.130.876	172.488	15.800.548
Altres	12.928.961	1.163.632	1.031.066	1.838.930	360.943	17.323.532
Total	**56.262.663**	**6.979.853**	**8.778.951**	**13.239.310**	**1.112.985**	**86.373.762**
2007	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	22.887.346	1.421.855	2.875.125	4.173.697	252.528	31.610.551
Regne Unit	14.702.287	1.053.850	2.024.195	3.032.711	460.166	21.273.210
Espanya	10.868.856	434.751	1.120.251	4.729.575	181.929	17.335.362
Altres	13.236.246	1.216.364	1.283.327	1.818.384	323.472	17.877.793
Total	**61.694.735**	**4.126.820**	**7.302.898**	**13.754.367**	**1.218.095**	**88.096.916**

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

milions d' estades, i en la temporada mitjana-baixa se'n guanyen 8,7 milions. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 64,8% del total de la temporada i la mitjana-baixa representi el 35,2% amb un guany de 10,3 punts.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -14,5%, amb 48 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -22,2%, amb 7,9 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 1,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 14,2%, mentre els estrangers representen el 85,8%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va augmentar un 54,9%, amb 22,5 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va augmentar un 10,3%, amb 7,8 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 7 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers, i representen el 25,8% del total d'estades el 2008, mentre que els estrangers representen el 74,2% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a Mallorca per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 65,1% va a hotels i similars (4,9 punts menys respecte al 2007), el 8,1% va a allotjaments en lloguer (3,4 punts més), el 10,2% va a allotjaments en propietat (1,9 punts), el 15,3% va a casa d'amics o familiars (0,3 punts menys) i l'1,3% va a altres tipus d'allotjaments (0,1 punt menys). (Vegeu el quadre I-52.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a Mallorca, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera opció, els hotels i similars, amb un 62,7%, 64%, 61,1% i 74,6% respectivament.

c) Menorca

El total d'estades en la temporada mitjana-alta cau un 6,2%, amb 9,5 milions d'estades, i en la temporada mitjana-baixa disminueix en un 3,7% i arriba a 1,2 milions d'estades. En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 621.930 estades, mentre que en la temporada mitjana-baixa es perden 46.800 estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 88,8% del total de la temporada i la mitjana-baixa representi l'11,2%, de manera que augmenta 0,2 punts percentuals respecte a l'any anterior.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un 5,9%, amb 5,9 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va caure un 6,5%, amb 3,7 milions d'estades. D'aquesta manera, els estrangers guanyen 0,2 punts de quota de mercat en aquesta temporada en detriment dels espanyols i representen el 61,6%, mentre que els espanyols representen el 38,4%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va

Quadre I–53. Estades totals dels turistes a Menorca per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007–2008)

2008	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	322.106	64.133	122.672	72.645	3.010	584.566
Regne Unit	2.953.288	931.102	126.641	101.334	25.373	4.137.738
Espanya	2.142.112	1.063.441	434.274	751.483	161.313	4.552.623
Altres	1.045.736	116.456	176.846	110.100	9.334	1.458.472
Total	**6.463.242**	**2.175.132**	**860.433**	**1.035.562**	**199.030**	**10.733.399**
2007	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	530.500	35.690	81.885	90.658	5.413	744.146
Regne Unit	3.500.000	491.230	190.134	290.033	59.789	4.531.186
Espanya	2.279.906	1.141.739	509.698	726.650	262.587	4.920.580
Altres	924.402	44.297	159.681	71.758	6.005	1.206.143
Total	**7.234.808**	**1.712.956**	**941.397**	**1.179.099**	**333.794**	**11.402.054**

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

augmentar un 28%, amb 314 mil estades. El valor total de les estades dels espanyols va caure un 11,5%, amb 892 mil estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 10,4 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 74% del total d'estades, mentre que els estrangers representen el 26% restant.

Quant a la distribució de les estades turístiques a Menorca per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 60,2% va a hotels i similars (3,4 punts menys respecte al 2007), el 20,3% va a allotjaments en lloguer (5,3 punts més), el 8% va a allotjaments en propietat (0,3 punts menys), el 9,6% va a casa d'amics o familiars (0,6 punts menys) i el 1,9% va a altres tipus d'allotjaments (1,1 punts menys). (Vegeu el quadre I-53.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a Menorca, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera opció, els hotels i similars, amb un 55,1%, 71,4%, 47,1%, i 71,7% respectivament.

d) Les Pitiüses

El total d'estades en la temporada mitjana-alta disminueix un -10,2% i arriba a 16 milions d'estades, i en la temporada mitjana-baixa creix un 36,4% i arriba a 3,8 milions d'estades. En xifres absolutes es perden en la temporada mitjana-alta 1,8 milions d' estades, i la temporada mitjana-baixa en guanya un milió d' estades. Això explica que la temporada mitjana-alta representi el 80,7% del total de la temporada i la mitjana-baixa representi el 19,3% de manera que augmenta 5,7 punts percentuals respecte a l'any anterior.

En la temporada mitjana-alta el valor total de les estades dels estrangers va caure un -9%, amb 10,9 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -12,7%, amb 5,2 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden -0,9 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 32,2%, mentre que els estrangers representen el 67,8%.

En la temporada mitjana-baixa el valor total de les estades dels estrangers va augmentar un 110,9%, amb 2,3 milions d'estades. El valor total de les estades dels espanyols va disminuir un -9,3%, amb 1,6 milions d'estades. D'aquesta manera, els espanyols perden 20,7 punts de quota de mercat en aquesta temporada a favor dels estrangers i representen el 41,3%, mentre que els estrangers representen el 58,7%.

Quant a la distribució de les estades turístiques a les Pitiüses per nacionalitats i per tipologia d'allotjament, el 64,2% va a hotels i similars (2,3 punts menys respecte al 2007), l'11,8% va a allotjaments en lloguer (0,5 punts menys), el 8,7% va a allotjaments en propietat (1,4 punts més), el 12,6% va a casa d'amics o familiars (1,3 punts més) i el 2,6% va a altres tipus d'allotjaments (0,1 punts més). (Vegeu el quadre I-54.)

Respecte a les nacionalitats de les estades a les Pitiüses, podem observar que els alemanys, els britànics, els espanyols i els d'altres nacionalitats trien, en primera

Quadre I-54. Estades totals dels turistes a les Illes Pitiüses, per nacionalitats i tipologia d'allotjaments (2007-2008)

2008	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	1.624.550	273.836	343.493	336.635	32.082	2.610.596
Regne Unit	4.844.067	508.508	193.110	240.749	26.321	5.812.755
Espanya	3.209.699	1.181.799	810.088	1.227.335	327.532	6.756.453
Altres	3.104.135	391.064	388.008	710.745	136.045	4.729.997
Total	**12.782.451**	**2.355.207**	**1.734.699**	**2.515.464**	**521.980**	**19.909.801**

2007	Illes Balears					
Nacionalitat	Hotels i similars	Allotjament en lloguer	Allotjament en propietat	Casa d'amics o familiars	Altres	Total
Alemanya	1.788.733	161.544	185.178	329.103	21.734	2.486.292
Regne Unit	4.688.016	531.774	174.822	252.873	14.551	5.662.036
Espanya	4.500.661	1.015.765	638.979	1.118.718	395.936	7.670.059
Altres	2.828.884	841.762	509.499	644.732	72.749	4.897.626
Total	**13.806.294**	**2.550.845**	**1.508.478**	**2.345.426**	**504.970**	**20.716.013**

Font: CITTIB. Enquesta de la despesa turística de les Illes Balears.

opció, els hotels i similars, amb un 62,2%, 83,3%, 47,5% i 65,6% respectivament.

9.8. La despesa turística de les Balears

Les dades d'EGATUR 2008 publicades per l'Institut d'Estudis Turístics (IET) reflecteixen que els turistes varen gastar a les Illes Balears un total de 9.551,6 milions d'euros, un 3,5% més que al llarg de l'any 2007. La despesa mitjana per turista assolí els 949 euros, amb un creixement del 2,4%. Altrament, la despesa mitjana per turista i dia va ser de 105 euros, amb una caiguda del 0,6%. (Vegeu el quadre I-55.)

9.9. Dades resum de les arribades i estades per les Balears i per illes

9.9.1. Dades resum de les Balears

Les dades del quadre I-56 presenten una síntesi de la situació a les Balears.

Quadre I-55. Despesa total dels turistes segons Comunitat Autònoma de destí principal (milers d'euros)

	Total 2007	Total 2008	% vert. 2008	Var. 2008/2007
TOTAL	**51.505,7**	**51.897,2**	**100%**	**0,8%**
Andalucia	8.106,0	7.913,5	15,2%	-2,4%
Aragó	345,4	407,4	0,8%	18,0%
Asturies	167,9	189,0	0,4%	12,5%
Balears	9.232,2	9.551,6	18,4%	3,5%
Canaries	10.494,2	10.485,2	20,2%	-0,1%
Cantàbria	302,4	329,1	0,6%	8,9%
Castella-La manxa	232,4	211,5	0,4%	-9,0%
Castella i Lleó	802,1	733,0	1,4%	-8,6%
Catalunya	9.916,1	10.113,9	19,5%	2,0%
Comunitat Valenciana	4.732,5	4.773,8	9,2%	0,9%
Extremadura	118,1	134,0	0,3%	13,5%
Galícia	908,3	769,2	1,5%	-15,3%
Madrid	4.731,5	4.831,1	9,3%	2,1%
Múrcia	637,9	748,4	1,4%	17,3%
Navarra	118,4	121,6	0,2%	2,7%
País Vasc	615,3	536,9	1,0%	-12,7%
La Rioja	45,0	48,0	0,1%	6,8%

Font: EGATUR (2008). IET.

9.9.2. Dades resum de Mallorca

Les dades del quadre I-57 presenten una síntesi de la situació a Mallorca.

9.9.3. Dades resum de Menorca

Les dades del quadre I-58 presenten una síntesi de la situació a Menorca.

9.9.4. Dades resum de les Pitiüses

Les dades del quadre I-59 presenten una síntesi de la situació a les Pitiüses.

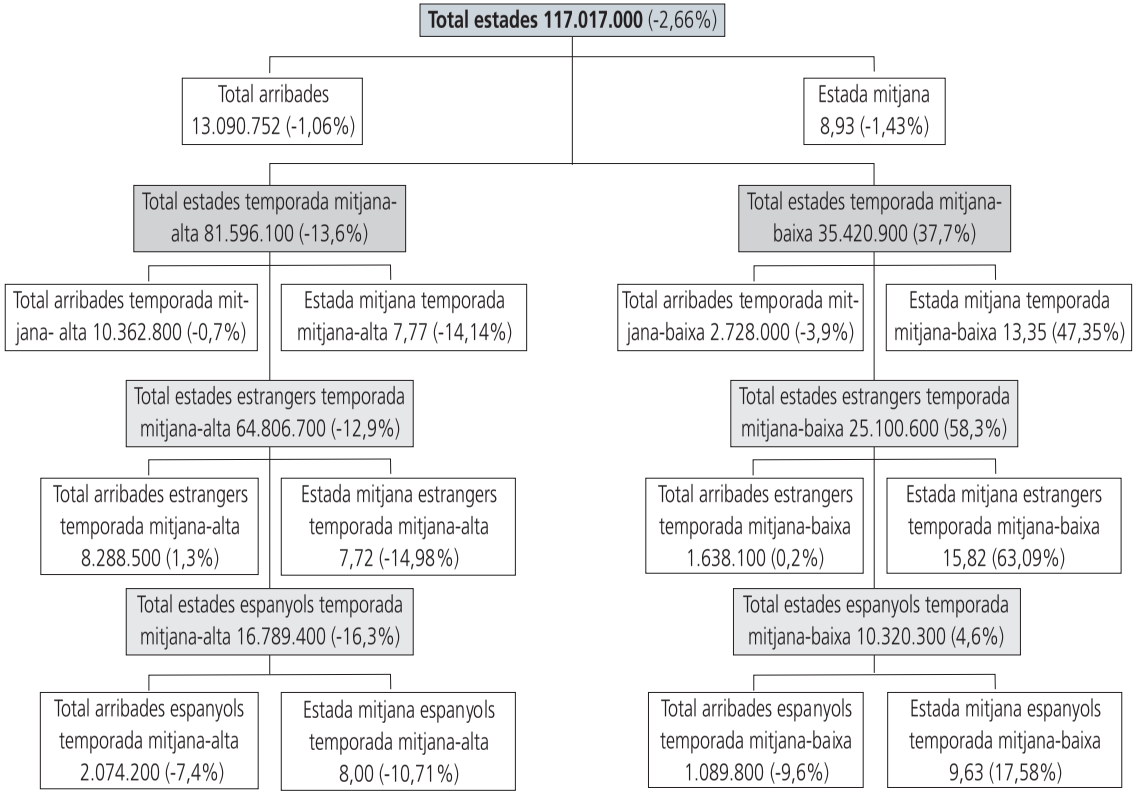
9.10. L'estacionalitat

En aquest subapartat analitzam els punts següents: l'estacionalitat de les arribades dels espanyols i estrangers a les Balears i per illes, per mitjans de transport i els programes desestacionalitzadors.

9.10.1. L'estacionalitat de les arribades a les Balears

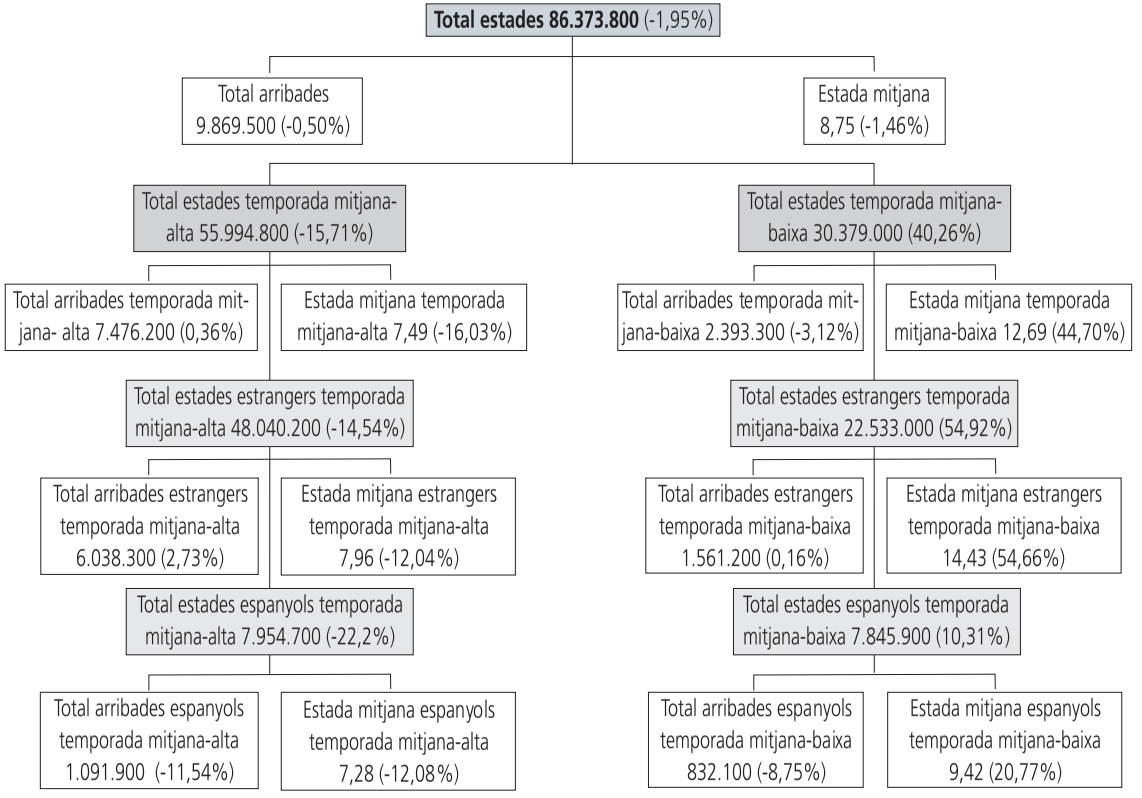
L'estacionalitat mesurada per la variació en el nombre de turistes en la temporada

Quadre I-56. Dades resum per les Illes Balears

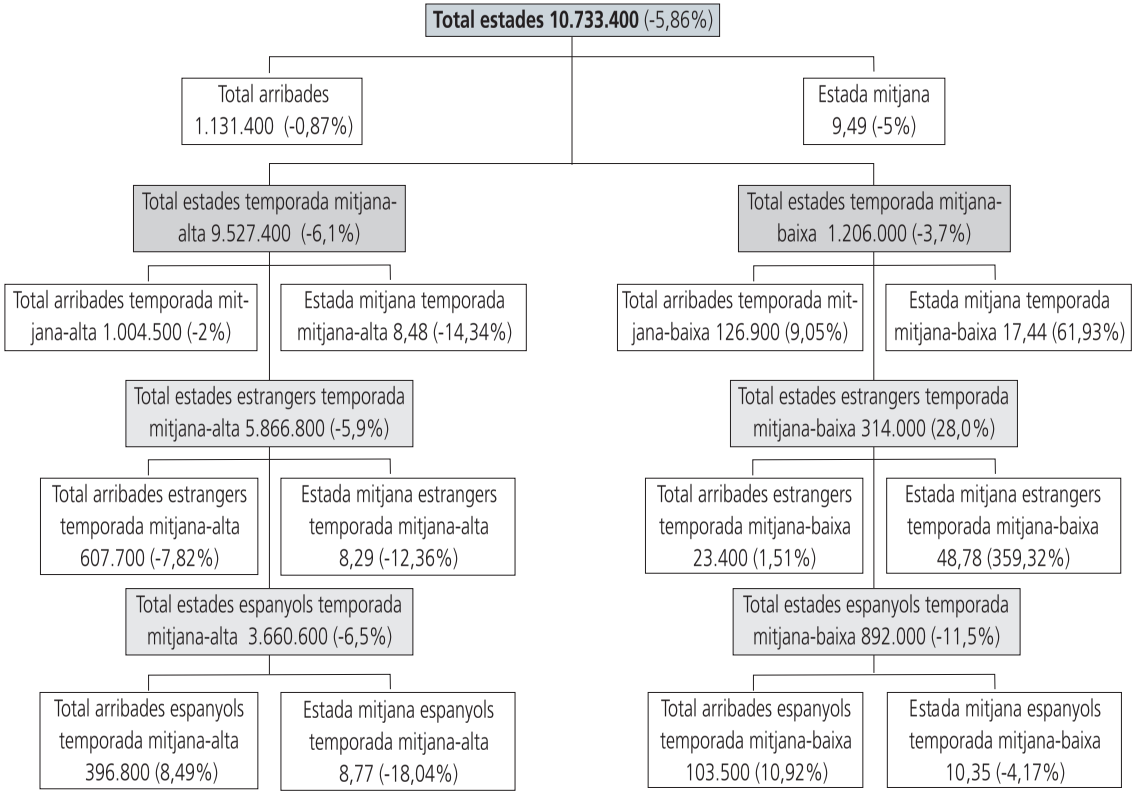

Font: Elaboració pròpia

Quadre I–57. Dades resum de Mallorca

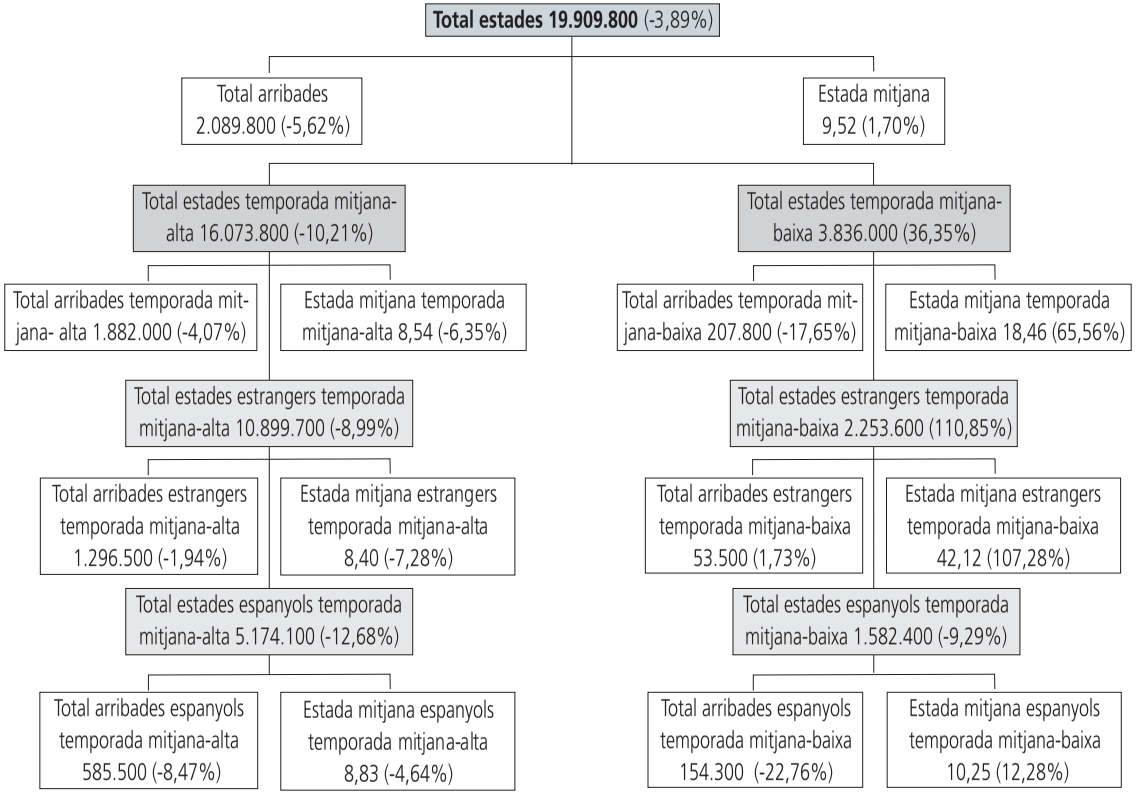

Font: Elaboració pròpia

Quadre I-58. Dades resum de Menorca

Font: Elaboració pròpia

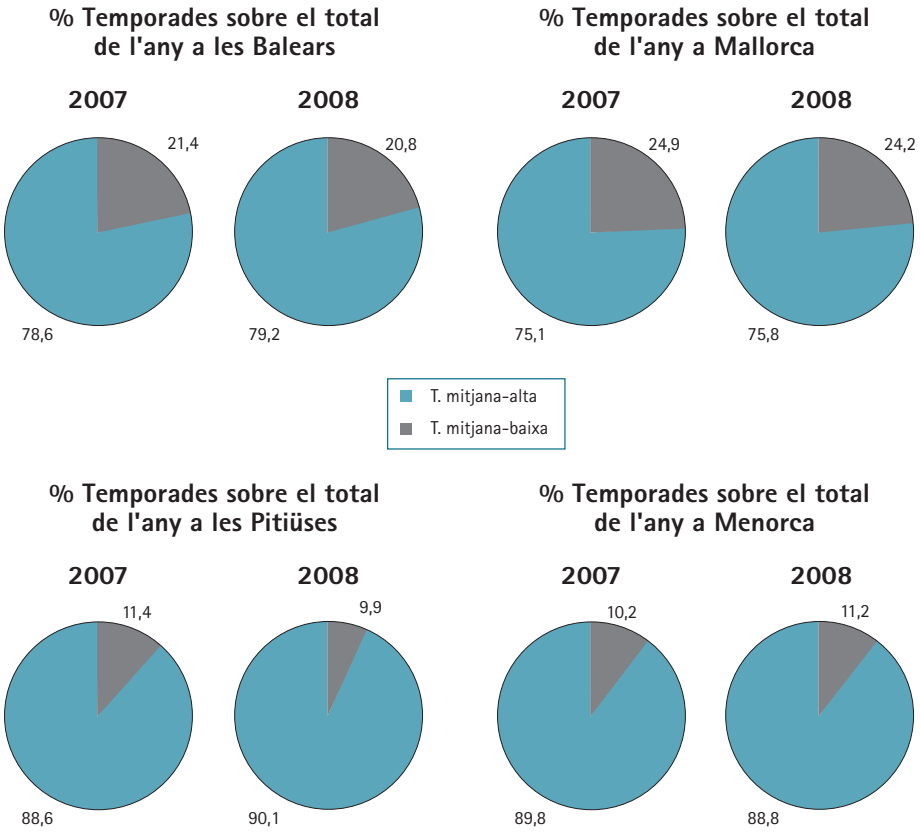
Quadre I–59. Dades resum de les Illes Pitiüses

Font: Elaboració pròpia

Gràfic I-26

Distribució de les arribades per temporades 2007 i 2008 per illes

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB).

Quadre I-60. Índex de Gini: nombre d'arribades (2007-2008)

	IG 2007	Rang equivalent mensual	IG 2008	Rang equivalent mensual	Variació IG en punts	Variació (%) rang equivalent mensual 08/07
Mallorca	0,3112	8,2657	0,3181	8,1834	0,0069	-0,9958
Menorca	0,5055	5,9345	0,5042	5,9496	-0,0013	0,2555
Illes Pitiüses	0,4966	6,0406	0,5170	5,7959	0,0204	-4,0517
Illes Balears	**0,3578**	**7,7062**	**0,3659**	**7,6095**	**0,0081**	**-1,2543**

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del CITTIB.

mitjana-baixa presenta una lleugera variació negativa de sis dècimes, tenint en compte que l'any 2007 el total d'arribades en aquesta temporada era del 21,4% i el 2008 ha estat del 20,8%. (Vegeu el gràfic I-26.)

D'acord amb un indicador sintètic de l'estacionalitat calculat amb l'índex de Gini hi ha un lleu empitjorament de l'estacionalitat de 0,0081 punts, que en termes d'una equidistribució igual per mesos de la mitjana de les arribades és d'un -1,25%.[41] (Vegeu el quadre I-60.)

Aquest lleu empitjorament de l'estacionalitat es deu al comportament del turisme espanyol. En la temporada mitjana-baixa del 2008 es varen comptabilitzar 1.089.800 turistes espanyols, amb un descens del 9,6%, enfront dels 1.638.100 estrangers, que signifiquen un creixement d'un 0,2%. (Vegeu el quadre I-61.)

Així, les arribades de turisme espanyol en la temporada mitjana-baixa varen suposar el 40% del total de les arribades en aquesta temporada, mentre que les referides a la temporada del 2007 varen representar el 42,4%, amb un pèrdua de 2,4 punts de quota de mercat, a favor del turisme estranger, que va passar de representar el 57,6% el 2007 a tenir una quota de mercat el 2008 del 60%.

9.10.2. L'estacionalitat de les arribades per illes

A Mallorca, en la temporada mitjana-baixa se supera el percentatge del total balear, ja que el 2008 va registrar el 24,2% del total, mentre que en la temporada mitjana-alta va ser del 75,8%, percentatge inferior a la mitjana de les Balears. A Eivissa i Formentera, la temporada mitjana-baixa va representar un 9,9%, mentre que la temporada mitjana-alta va ser del 90,1%. Menorca és l'única illa on millora l'estacionalitat, ja que la temporada mitjana-baixa representa un 11,2% (un punt més que l'any passat), i un 88,8% la temporada mitjana-alta. Per tant, a diferència de l'any anterior, les Pitiüses superen Menorca, i representen el màxim estacional de les Balears. (Vegeu el gràfic I-26.)

Les variacions dels índexs de Gini empitjoren a totes les illes, excepte a Menorca, amb una millora de l'estacionalitat del 0,26% (Vegeu el quadre I-60.)

La presència de turisme espanyol minva l'efecte de l'estacionalitat a les Illes. A Mallorca els turistes espanyols arribats en la temporada mitjana-baixa varen representar el 43,2% del total anual (amb una pèrdua del nombre de turistes del 8,8%), superior a la mitjana de les Balears, del 34,4%; mentre que a les Pitiüses aquest

41. L'índex de Gini calcula en un interval de 0 a 1 l'equidistribució d'una variable, en aquest cas, l'equidistribució de les arribades turístiques al llarg dels 12 mesos d'un any. Com més s'apropa a zero més igualitària és la distribució. Per tant, disminucions d'aquest índex indiquen una millora de l'estacionalitat. L'estimació de la variació del rang equivalent mensual ens permet valorar indirectament la millora de l'índex de Gini en termes de temps. En aquest cas, un augment del valor del rang equivalent mensual indica un allargament del temps de les arribades turístiques distribuïdes igualitàriament al llarg dels mesos. És a dir, la redistribució equitativa igual per mesos de les arribades turístiques omplen 7,7 mesos el 2007, mentre que el 2008 aquesta redistribució equitativa és de 7,61 mesos, per tant, es dóna un empitjorament en temps de l'estacionalitat de l'1,25%. Per ampliar aquest tema sobre la metodologia emprada per calcular l'índex de Gini i ajustar-lo al temps equivalent en mesos, es pot consultar el treball d'Anastassios Tsitouras (2004), «Adjusted Gini coefficient and 'months equivalent'degree of tourism seasonality: a research note», Tourism Economics, 10 (1), pàg. 95-100. Valgui aquesta nota metodològica per a la resta d'aquest apartat.

Quadre I-61. Estacionalitat de les arribades turístiques per temporades i nacionalitats a les Balears (2008)

Temporades/illes	Illes Balears 2008			Mallorca 2008			Illes Pitiüses 2008			Menorca 2008		
Milers d'arribades	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	8.288,5	2.074,2	10.362,8	6.384,3	1.091,9	7.476,2	1.296,5	585,5	1.882,0	607,7	396,8	1.004,5
T. mitjana-baixa	1.638,1	1.089,8	2.728,0	1.561,2	832,1	2.393,3	53,5	154,3	207,8	23,4	103,5	126,9
Total	**9.926,7**	**3.164,1**	**13.090,8**	**7.945,5**	**1.924,0**	**9.869,5**	**1.350,0**	**739,8**	**2.089,8**	**631,1**	**500,3**	**1.131,4**
% temporada sobre el total de l'any	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	83,5	65,6	79,2	80,4	56,8	75,8	96,0	79,1	90,1	96,3	79,3	88,8
T. mitjana-baixa	16,5	34,4	20,8	19,6	43,2	24,2	4,0	20,9	9,9	3,7	20,7	11,2
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**
% illes sobre el total de les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	100,0	100,0	100,0	77,0	52,6	72,1	15,6	28,2	18,2	7,3	19,1	9,7
T. mitjana-baixa	100,0	100,0	100,0	95,3	76,4	87,7	3,3	14,2	7,6	1,4	9,5	4,7
Total	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**80,0**	**60,8**	**75,4**	**13,6**	**23,4**	**16,0**	**6,4**	**15,8**	**8,6**
% sobre el total de nacionalitats a cada illa i a les Balears	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. mitjana-alta	80,0	20,0	100,0	85,4	14,6	100,0	68,9	31,1	100,0	60,5	39,5	100,0
T. mitjana-baixa	60,0	40,0	100,0	65,2	34,8	100,0	25,8	74,2	100,0	18,5	81,5	100,0
Total	**75,8**	**24,2**	**100,0**	**80,5**	**19,5**	**100,0**	**64,6**	**35,4**	**100,0**	**55,8**	**44,2**	**100,0**

Mitjana-alta: de maig a octubre.
Mitjana-baixa: de novembre a abril.

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB).

percentatge va arribar només al 20,9% (amb una pèrdua del nombre de turistes del 22,7%), i a Menorca, al 20,7% (amb un creixement del nombre de turistes del 10,9%). (Vegeu el quadre I-61.)

El turisme estranger, per contra, és molt estacional, sobretot a les Pitiüses i Menorca. Així, Mallorca, en la temporada mitjana-baixa, rep el 19,6% del total anual (amb un creixement en el nombre de turistes del 0,2%), valor superior al de la mitjana balear, del 16,5%; mentre que les Pitiüses només varen arribar al 4% (amb un creixement en el nombre de turistes del 1,7%), i Menorca, al 3,7% (amb un creixement en el nombre de turistes del 1,3). Per tant, tot i la lleu millora sobretot de les illes menors, la falta de turisme estranger en la temporada mitjana-baixa de les illes menors constitueix un problema greu del sector turístic, amb repercussions de tipus econòmic i social, si bé moltes empreses turístiques d'aquestes illes han internalitzat aquest cost estructural des del començament de les expansions, cosa que els permet continuar operatives malgrat el tancament massiu i prolongat dels establiments a l'hivern.

9.10.3. L'estacionalitat per mitjans de transport

Quant als mitjans de transport, a les Balears l'avió presenta una estacionalitat més gran que el vaixell, amb un 20,6% d'arribades amb avió en la temporada mitjana-baixa, enfront del 26,6% d'arribades amb vaixell. (Vegeu el quadre I-62.)

Quadre I–62. Evolució mensual del turisme arribat per via aèria i marítima (2008)

	Arribades avió	Arribades vaixell	Arribades total	% 08/07 avió	% 08/07 vaixell	% 08/07 Total	% Distribució 2008 Total
Gener	279.654	23.878	303.532	-5,9	58,0	-2,8	2,3%
Febrer	385.085	14.169	399.254	9,9	43,3	10,8	3,0%
Març	588.997	33.495	622.492	0,2	76,5	2,6	4,8%
Abril	756.015	31.790	787.805	-3,6	-31,0	-5,1	6,0%
Maig	1.467.572	30.448	1.498.020	6,1	-18,2	5,4	11,4%
Juny	1.732.639	46.538	1.779.177	-1,8	-11,0	-2,0	13,6%
Juliol	2.016.685	82.551	2.099.236	-0,8	-14,4	-1,4	16,0%
Agost	2.121.812	146.507	2.268.319	2,3	11,2	2,9	17,3%
Setembre	1.650.052	53.239	1.703.291	-4,9	-6,3	-4,9	13,0%
Octubre	988.828	25.911	1.014.739	-0,6	-27,0	-1,5	7,8%
Novembre	308.220	16.287	324.507	-19,4	12,2	-18,3	2,5%
Desembre	270.508	19.872	290.380	-13,2	0,8	-12,3	2,2%
Total	**12.566.067**	**524.685**	**13.090.752**	**-1,0**	**-1,8**	**-1,1**	**100,0%**

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears*, de gener de 2009.

Quadre I-63. Total d'usuaris del Pla Oci 60 distribuïts per zones i origen. Temporada 2008-2009

		Destinació			
Origen	Població	Eivissa i Form.	Mallorca	Menorca	Total
	Eivissa i Form.	0	1.219	483	**1.702**
	Maó	361	1.290	0	**1.651**
	Palma	2.344	0	3.375	**5.719**
	Totals	**2.705**	**2.509**	**3.858**	**9.072**

Font: Mundosénior.

9.10.4. Els programes desestacionalitzadors

Cal destacar el paper desestacionalitzador que fan els programes de l'Imserso i el programa Oci 60 del Govern de les Illes Balears.

Amb referència al pla Oci 60[42] i a l'evolució de les dades per a la temporada 2007-2008, en total hi ha hagut 9.072 usuaris amb destinació a les Illes Balears, amb una disminució del 5,1%. (Vegeu el quadre I-63.)

En relació amb l'Imserso, s'ha arribat a les 198.434 places venudes en la temporada d'octubre a abril de 2007-2008, amb una crescuda del 6,8% per comparació a la temporada de l'any passat. Cal observar que, quant a la resta de destinacions, les Balears continuen essent la primera destinació de l'Imserso, amb el 19,8% del total de places. També es pot destacar que totes les destinacions experimenten un augment, especialment les Illes Canàries, que quasi dupliquen les places venudes i augmenten en un 71,4%, amb una quota del 12,2% quan la temporada 2000-2001 només era del 2,9%. (Vegeu el quadre I-64.)

Pel que fa al total d'estades, les Balears en sumen 1.837.131, amb una quota del 20,5%, fet que ens situa també com a líders per comunitats autònomes, amb un descens del 3,6% i una estada mitjana que es troba en els 9,3 dies (4,2 dies menys en relació amb la temporada del 2000-2001). Cal fer ressaltar que en el conjunt de la temporada mitjana-baixa això representa el 21,1% del total d'estades dels espanyols (8.720.100 estades). En el cas de les Canàries són 1.187.436 estades, 9,7 dies d'estada mitjana i una quota del 13,2%, quan la temporada 2000-2001 només era de l'1,6%.

9.11. El perfil del turista

El perfil del turista s'estableix d'acord amb les característiques següents: l'edat, el motiu del viatge, l'allotjament i el paquet turístic. Pel que fa a les tres principals nacionalitats, cal destacar que el perfil més jove és el del turisme britànic en el cas les Pitiüses i Mallorca i l'alemany en el cas de Menorca; en canvi. els espanyols lideren el grup següent més jove (d'entre 25 i 44 anys) a

42. Vegeu la *Memòria del CES 2006*, pàg. 204.

Quadre I-64. Places de l'IMSERSO contractades per destinacions turístiques

Destinació turística	2002-2003 Nre. places	Var. 02-03 / 01-02	Estades	Var. 02-03 / 01-02	Estada mitjana	Var. 02-03 / 01-02	2003-2004 Nre. places	Var. 03-04 / 02-03	Estades	Var. 03-04 / 02-03	Estada mitjana	Var. 03-04 / 02-03
Andalusia	116.785	28,9	1.163.113	2,8	10,0	-20,2	138.048	18,2	1.478.960	27,2	10,7	7,6
Múrcia	22.622	56,9	236.684	17,2	10,5	-25,3	23.911	5,7	241.066	1,9	10,1	-3,6
Illes Balears	150.223	15,3	1.703.485	-2,9	11,3	-15,8	175.118	16,6	1.801.422	5,7	10,3	-9,3
Illes Canàries	17.871	14,1	150.794	37,6	8,4	20,5	20.466	14,5	162.204	7,6	7,9	-6,1
Catalunya	53.797	18,0	628.026	5,2	11,7	-10,9	76.898	42,9	803.915	28,0	10,5	-10,4
Comunitat Valenciana	107.770	36,4	1.109.311	18,7	10,3	-13,0	131.682	22,2	1.373.540	23,8	10,4	1,3
Circuits culturals	21.192	36,2	105.960	36,2	5,0	0,0	22.595	6,6	112.975	6,6	5,0	0,0
Itinerari naturalesa	2.507	-1,7	10.028	-1,7	4,0	0,0	3.657	45,9	14.628	45,9	4,0	0,0
Total	**492.767**	**25,2**	**5.107.401**	**6,0**	**10,4**	**-15,3**	**592.375**	**20,2**	**5.988.710**	**17,3**	**10,1**	**-2,5**

Destinació turística	2004-2005 Nre. places	Var. 04-05 / 03-04	Estades	Var. 04-05 / 03-04	Estada mitjana	Var. 04-05 / 03-04	2005-2006 Nre. places	Var. 05-06 / 04-05	Estades	Var. 05-06 / 04-05	Estada mitjana	Var. 05-06 / 04-05
Andalusia	165.276	19,7	1.734.278	17,3	10,5	-2,1	165.837	0,3	1.683.136	-2,9	10,1	-3,3
Múrcia	19.305	-19,3	192.234	-20,3	10,0	-1,2	18.723	-3,0	200.935	4,5	10,7	7,8
Illes Balears	174.601	-0,3	1.806.679	0,3	10,3	0,6	173.184	-0,8	1.777.391	-1,6	10,3	-0,8
Illes Canàries	35.477	73,3	269.122	65,9	7,6	-4,3	32.913	-7,2	254.478	-5,4	7,7	1,9
Catalunya	98.899	28,6	1.074.234	33,6	10,9	3,9	97.954	-1,0	1.054.767	-1,8	10,8	-0,9
Comunitat Valenciana	150.450	14,3	1.598.135	16,4	10,6	1,8	157.734	4,8	1.601.544	0,2	10,2	-4,4
Circuits culturals	25.062	10,9	125.310	10,9	5,0	0,0	24.669	-1,6	123.345	-1,6	5,0	0,0
Itinerari naturalesa	4.218	15,3	16.872	15,3	4,0	0,0	2.883	-31,7	11.532	-31,7	4,0	0,0
Total	**673.288**	**13,7**	**6.816.864**	**13,8**	**10,1**	**0,1**	**673.897**	**0,1**	**6.707.128**	**-1,6**	**10,0**	**-1,7**

Continua

Quadre I-64. Places de l'IMSERSO contractades per destinacions turístiques

	2006-2007						2007-2008					
Destinació turística	Nre. places	Var. 06-07 / 05-06	Estades	Var. 06-07 / 05-06	Estada mitjana	Var. 06-07 / 05-06	Nre. places	Var. 07-08 / 06-07	Estades	Var. 07-08 / 06-07	Estada mitjana	Var. 07-08 /06-07
Andalusia	186.156	12,3	1.940.659	15,3	10,4	2,7	218.586	17,4	2.104.395	8,4	9,6	-7,7
Múrcia	25.508	36,2	225.568	12,3	8,8	-17,6	26.168	2,6	242.840	7,7	9,3	4,9
Illes Balears	185.850	7,3	1.906.345	7,3	10,3	-0,1	198.434	6,8	1.837.131	-3,6	9,3	-9,7
Illes Canàries	71.196	116,3	764.225	200,3	10,7	38,8	122.004	71,4	1.187.436	55,4	9,7	-9,3
Catalunya	109.006	11,3	1.166.907	10,6	10,7	-0,6	134.526	23,4	1.214.399	4,1	9,0	-15,7
Comunitat Valenciana	171.279	8,6	1.842.631	15,1	10,8	6,0	209.691	22,4	1.931.883	4,8	9,2	-14,4
Circuits culturals	69.418	181,4	347.090	181,4	5,0	0,0	77.702	11,9	388.510	11,9	5,0	0,0
Itinerari naturalesa	4.082	41,6	16.328	41,6	4,0	0,0	4.938	21,0	19.752	21,0	4,0	0,0
Intercanvi Portugal	—	—	—	—	—	—	7.925	—	55.475	—	7,0	—
Total	**822.495**	**415**	**8.209.753**	**484**	**10,0**	**29**	**999.974**	**21,6**	**8.981.821**	**9,4**	**9,0**	**-10,0**

* També inclou Múrcia i la Comunitat Valenciana.
Nota: Les temporades de l'IMSERSO van des d'octubre fins a aproximadament el mes d'abril.
Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

totes les illes, de manera que augmenta 0,8 punts respecte al 2007. El mercat britànic destaca per tenir els percentatges més alts a totes les illes, perquè el motiu principal del viatge és l'oci i les vacances (0,6 punts més que l'any passat) i pel fet que el principal allotjament que tria és l'hoteler. També són els que viatgen més amb paquet turístic (42,5%), tot i que ha disminuït 9,7 punts respecte a l'any passat, excepte a Mallorca, on ho fan més els alemanys. Menorca rep el 53,3% de turisme amb paquet turístic. En el cas de les Pitiüses és el 49,5% i per Mallorca el 39,9% (Vegeu el quadre I-65.)

Quadre I-65. Perfil del turista (2007-2008)

	Illes Balears								Mallorca							
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Edat																
Menys de 25	20,8	22,7	22,2	22,5	20,8	22,6	21,9	23,0	20,5	22,4	22,0	21,3	20,8	21,2	21,5	22,2
Entre 25 i 44	39,7	35,4	36,0	36,0	40,5	39,7	39,1	37,3	39,6	35,2	35,2	34,7	40,5	34,3	37,8	35,2
Entre 45 i 64	27,0	30,0	28,3	27,9	22,0	21,8	25,8	26,7	27,1	30,2	27,2	27,5	22,0	25,2	26,4	28,0
Més de 64	12,5	12,0	13,6	13,6	16,7	15,8	13,2	13,0	12,8	12,2	15,	16,4	16,7	19,3	14,3	14,5
No contestat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Motiu del viatge																
Oci i vacances	93,8	91,9	96,2	96,8	84,0	85,7	92,1	92,0	93,7	91,8	95,2	96,0	81,9	84,5	91,7	91,6
Feina i negocis	3,4	5,8	1,5	1,4	8,9	8,3	4,1	4,8	3,5	5,9	1,9	1,9	9,8	9,4	4,3	5,2
Estudis	0,3	0,1	0,0	0,0	0,5	0,6	0,3	0,3	0,3	0,1	0,0	0,0	0,6	0,8	0,3	0,3
Serveis personals	1,6	1,5	1,0	0,7	4,6	3,6	2,2	1,8	1,6	1,5	1,2	0,7	5,2	3,7	2,2	1,8
Altres	0,9	0,6	1,3	1,1	2,0	1,8	1,3	1,1	0,9	0,6	1,7	1,4	2,4	1,7	1,4	1,0
Allotjament																
Hotels i similars	70,1	77,1	74,3	77,3	66,4	67,8	72,7	75,6	70,2	77,0	71,7	75,1	69,3	71,2	72,7	76,3
Allotjament en propietat	8,8	5,9	5,6	4,7	6,2	5,2	6,3	5,2	8,8	6,0	7,0	5,6	5,3	4,3	6,7	5,3
Allotjament llogat	6,1	3,5	9,4	5,8	5,5	4,8	6,4	4,4	6,1	3,4	7,6	3,9	1,8	1,4	5,1	3,1
Casa d'amics o familiars	13,8	12,8	9,8	10,7	19,5	19,9	13,2	13,3	13,8	12,8	12,7	13,3	22,4	22,3	14,3	14,2
Càmping	0,1	0,1	0,1	0,2	1,0	0,5	0,4	0,3	0,2	0,1	0,1	0,3	0,6	0,1	0,2	0,2
Altres	1,0	0,7	0,8	1,3	1,4	1,7	1,1	1,1	1,0	0,7	1,0	1,8	0,7	0,6	1,0	1,0
Paquet turístic																
Viatja amb paquet turístic	40,8	46,2	42,5	52,2	33,2	36,1	42,6	47,8	40,6	45,6	28,8	44,2	36,5	37,4	39,9	46,1
Ús d'Internet	54,2	54,6	50,9	59,6	35,0	35,5	47,3	53,5	54,4	55,4	51,0	70,6	32,5	32,7	46,8	57,2
No ús d'Internet	45,8	45,4	49,1	40,4	65,0	64,5	52,7	46,5	45,6	44,6	49,0	29,4	67,5	67,3	53,2	42,8

Continua

Quadre I-65. Perfil del turista (2007-2008)

	Illes Balears								Mallorca							
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Paquet turístic																
No viatja amb paquet turístic	59,2	53,8	57,5	47,8	66,8	63,9	57,4	52,2	59,4	54,4	71,2	55,8	63,5	62,6	60,1	53,9
Ús d'Internet	67,1	69,1	64,4	82,1	65,4	62,6	66,0	70,5	67,1	70,3	63,0	83,6	63,9	57,6	65,3	70,6
No ús d'Internet	32,9	30,9	35,6	17,9	34,6	37,4	34,0	29,5	32,9	29,7	37,0	16,4	36,1	42,4	34,7	29,4

	Menorca								Illes Pitiüses							
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Edat																
Menys de 25	23,3	25,7	19,2	26,5	22,2	25,9	21,5	26,0	23,6	25,4	24,6	23,7	22,0	24,6	23,8	24,6
Entre 25 i 44	40,8	36,7	32,6	34,1	47,2	49,2	40,9	41,7	41,5	36,7	41,2	42,0	47,1	48,4	44,3	44,6
Entre 45 i 64	27,1	28,1	34,0	29,6	20,1	18,1	26,4	24,1	25,9	28,1	28,4	28,2	18,1	15,2	23,1	22,1
Més de 64	8,7	9,4	14,2	9,9	10,5	6,9	11,3	8,2	9,0	9,7	5,8	6,1	12,9	11,9	8,8	8,7
No contestat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Motiu del viatge																
Oci i vacances	94,1	94,1	98,6	98,2	84,0	83,5	91,7	91,8	95,3	93,5	98,5	98,4	89,3	90,1	94,1	94,1
Feina i negocis	2,2	4,0	0,7	0,6	9,0	8,3	4,6	4,1	2,5	4,5	0,4	0,4	6,3	5,4	3,1	3,1
Estudis	0,2	0,0	0,0	0,0	0,5	0,6	0,3	0,3	0,2	0,1	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,2
Serveis personals	2,8	1,3	0,5	0,4	4,3	5,1	2,3	2,5	1,3	1,3	0,7	0,8	3,0	2,6	1,8	1,6
Altres	0,7	0,6	0,3	0,7	2,1	2,5	1,1	1,4	0,7	0,7	0,4	0,4	1,0	1,7	0,7	1,0
Allotjament																
Hotels i similars	69,1	78,1	73,2	79,5	61,4	56,3	69,3	70,9	69,8	78,1	85,1	83,8	62,4	65,5	74,2	75,1
Allotjament en propietat	11,6	6,9	2,2	3,1	7,5	9,1	5,2	6,0	8,6	4,8	2,5	2,2	7,6	5,5	5,4	4,5
Allotjament llogat	6,1	3,2	21,4	10,7	15,1	12,7	15,8	10,1	6,5	3,8	7,9	9,1	8,8	9,2	7,2	7,4
Casa d'amics o familiars	12,1	11,2	2,4	5,9	12,7	17,1	7,9	10,6	13,6	12,6	4,2	4,7	16,5	15,6	10,8	10,9
Càmping	0,1	0,0	0,0	0,0	1,4	1,4	0,7	0,6	0,1	0,0	0,0	0,1	1,6	0,9	0,8	0,7
Altres	0,9	0,6	0,7	0,7	1,8	3,4	1,2	1,7	1,5	0,7	0,3	0,2	3,1	3,4	1,6	1,5
Paquet turístic																
Viatja amb paquet turístic	43,4	51,6	77,8	64,2	29,3	36,1	53,3	52,3	42,7	52,7	68,6	72,1	27,3	33,0	49,5	53,1
Ús d'Internet	81,6	57,7	54,8	58,7	48,0	49,0	50,7	56,3	46,7	44,8	47,7	34,9	34,4	35,2	47,4	36,9
No ús d'Internet	18,4	42,3	45,2	41,3	52,0	51,0	49,3	43,7	53,3	55,2	52,3	65,1	65,6	64,8	52,6	63,1

Continua

Quadre I-65. Perfil del turista (2007-2008)

	Menorca								Illes Pitiüses							
Atributs	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Paquet turístic																
No viatja amb paquet turístic	56,6	48,4	22,2	35,8	70,7	63,9	46,7	47,7	57,3	47,3	31,4	27,9	72,7	67,0	50,5	46,9
Ús d'Internet	64,5	69,7	70,2	87,2	68,3	72,0	68,4	77,2	67,9	51,1	73,1	65,7	67,0	69,6	68,8	66,3
No ús d'Internet	35,5	30,3	29,8	12,8	31,7	28,0	31,6	22,8	32,1	48,9	26,9	34,3	33,0	30,4	31,2	33,7

*2008: Dades provisionals.
Font: CITTIB.

Quadre I-66. Grau de repetició dels turistes 2007-2008

	Illes Balears								Mallorca							
	Alemany		Britànic		Espanyol		Total		Alemany		Britànic		Espanyol		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
1	5,7	10,3	7,9	8,0	4,9	8,3	6,6	8,9	5,3	10,4	6,4	8,2	3,5	8,5	5,6	9,3
2	11,5	13,9	12,5	12,9	11,0	12,4	11,6	13,6	11,8	14,2	10,7	14,0	10,9	11,1	11,3	13,5
3	11,7	10,5	9,8	12,1	10,7	10,8	10,6	11,0	12,0	10,1	8,6	12,2	10,0	10,8	10,4	11,0
4	7,3	9,6	8,2	10,3	7,0	8,3	7,4	9,1	7,6	9,5	7,9	10,8	7,2	8,3	7,6	9,5
5	7,0	5,6	7,9	6,5	7,1	5,3	7,2	5,8	7,3	5,6	8,7	5,7	7,9	5,7	7,7	5,7
6	6,2	4,1	5,8	4,1	6,4	3,6	6,1	3,9	6,2	4,0	7,7	4,0	7,8	4,2	6,7	4,0
7	4,1	4,1	4,7	3,9	3,4	3,9	4,1	3,6	4,3	4,0	5,5	3,2	4,1	4,1	4,6	3,5
8	2,5	1,1	1,9	2,9	1,9	1,3	2,0	1,7	2,6	1,0	2,3	2,6	2,3	1,3	2,3	1,6
9	1,0	0,9	0,6	1,0	0,5	0,6	0,6	0,8	1,0	1,0	0,8	0,8	0,4	0,6	0,7	0,8
10 o més	25,5	14,9	17,7	15,2	26,3	17,0	22,3	15,6	25,6	14,7	22,2	14,7	30,2	15,6	24,5	14,9
Mai	17,5	24,9	23,0	23,1	20,8	28,4	21,5	25,9	16,2	25,5	19,2	23,8	15,8	29,7	18,6	26,2

	Menorca								Illes Pitiüses							
1	8,0	10,6	9,9	3,6	7,5	9,7	8,7	7,4	10,1	9,7	12,3	10,6	6,9	6,8	10,0	8,0
2	9,0	9,2	21,8	9,0	11,6	13,7	15,9	12,9	8,1	11,1	12,8	11,8	10,9	15,4	10,6	14,6
3	8,7	6,6	10,8	13,0	10,1	9,8	10,5	10,7	8,2	15,9	13,5	11,1	12,8	11,5	11,4	11,6
4	2,7	17,5	7,0	8,2	7,0	9,8	7,1	9,2	3,8	9,5	10,2	9,8	6,5	7,2	7,1	7,5
5	11,6	4,4	3,6	8,8	6,5	3,9	5,4	6,0	2,1	6,4	7,8	7,6	5,6	5,0	5,6	5,8
6	4,2	0,7	0,8	6,2	4,7	1,9	3,1	3,7	6,2	7,0	2,1	3,1	3,8	3,2	4,8	3,4
7	2,6	9,0	1,1	5,5	1,9	2,3	1,6	4,2	2,4	3,6	4,2	4,9	2,6	4,3	3,3	3,7
8	0,4	1,0	0,7	3,7	1,2	0,6	0,9	2,0	1,9	3,0	1,0	3,4	1,4	1,5	1,3	2,1
9	0,5	0,2	0,0	2,9	0,8	0,4	0,4	1,5	0,3	0,1	0,1	0,0	0,6	0,8	0,4	0,4
10 o més	29,4	17,3	5,9	15,6	21,4	19,6	14,5	16,9	22,3	16,2	9,4	17,1	19,6	19,1	15,9	18,1
Mai	22,8	23,3	38,3	23,5	27,4	28,4	31,9	25,7	34,5	17,6	26,6	20,6	29,2	25,3	29,7	24,8

Font: CITTIB.

Quadre I-67. Grau de satisfacció dels turistes a les Illes Balears (2007-2008)

Any 2007

		Total	% total	Turistes estrangers	% turistes estrangers	Turistes nacionals	% turistes nacionals
TOTAL		**13.275.246**		**9.830.361**		**3.444.885**	
Valoració del viatge a les Illes Balears	1	630	0,00	316	0,00	314	0,01
	2	4.016	0,03	3.182	0,03	834	0,02
	3	7.920	0,06	5.750	0,06	2.171	0,06
	4	23.029	0,17	17.939	0,18	5.090	0,15
	5	93.325	0,70	59.742	0,61	33.583	0,97
	6	317.570	2,39	207.925	2,12	109.645	3,18
	7	1.552.636	11,70	1.044.728	10,63	507.907	14,74
	8	3.585.608	27,01	2.403.574	24,45	1.182.034	34,31
	9	3.641.019	27,43	2.896.007	29,46	745.012	21,63
	10	4.049.492	30,50	3.191.196	32,46	858.296	24,92
			100,00		100,00		100,00
Valoració mitjana		**8,69**		**8,76**		**8,46**	

Any 2008

		Total	% total	Turistes estrangers	% turistes estrangers	Turistes nacionals	% turiste nacionals
TOTAL		**13.090.748**		**9.926.660**		**3.164.088**	
Valoració del viatge a les Illes Balears	1	2.721	0,02	1.591	0,02	1.130	0,04
	2	2.910	0,02	1.724	0,02	1.186	0,04
	3	19.212	0,15	13.252	0,13	5.960	0,19
	4	40.853	0,31	27.988	0,28	12.864	0,41
	5	124.430	0,95	83.592	0,84	40.838	1,29
	6	416.661	3,18	292.141	2,94	124.520	3,94
	7	1.954.989	14,93	1.419.113	14,30	535.876	16,94
	8	4.340.030	33,15	3.313.932	33,38	1.026.098	32,43
	9	3.967.608	30,31	3.091.449	31,14	876.159	27,69
	10	2.221.334	16,97	1.681.878	16,94	539.456	17,05
			100,00		100,00		100,00
Valoració mitjana		**8,38**		**8,40**		**8,30**	

Font: CITTIB.

9.12. El nivell de fidelització i de satisfacció dels turistes nacionals arribats a les Balears

El grau de fidelització és força elevat. Així, el 82,5% del total dels alemanys ja havien visitat les Balears amb anterioritat. En el cas dels britànics és el 77%, i en el cas dels espanyols és el 79,2%. D'aquests, el percentatge dels que han visitat les Balears deu o més vegades és el 26,3% en el cas dels espanyols, el 25,5% en el cas dels alemanys i el 17,7% en el cas dels britànics, i els que les han visitades fins a tres vegades és l'11,7% en el cas dels alemanys, el 10,6% en el cas dels espanyols i el 9,8% en el cas dels britànics. (Vegeu el quadre I-66.)

Quant al grau de satisfacció del turisme nacional, és bastant elevat: en una escala de l'1 al 10, el grau de satisfacció és d'un 8,38 (0,31 dècimes menys que la mateixa valoració de l'any anterior). (Vegeu el quadre I-67.)

Quant al grau de satisfacció del turisme estranger, és superior al del turisme nacional, ja que, en una escala de l'1 al 10, el seu grau de satisfacció és d'un 8,40 (0,36 dècimes menys que la mateixa valoració de l'any anterior).

9.13. L'oferta turística a les Balears

En aquest subapartat estudiam l'oferta d'allotjament, el nivell d'ocupació, la rendibilitat, el tot inclòs i l'oferta complementària.

9.13.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes

En aquest epígraf analitzam els aspectes següents de l'oferta turística reglada:[43] la capacitat de l'oferta d'allotjament per illes i la capacitat de l'oferta d'allotjament per categories.

9.13.1.1. La capacitat de l'oferta d'allotjament per illes

Per illes, Mallorca disposa del 67,4% del total de places de les Balears, amb una pèrdua de 2.068 places (-0,7%). Eivissa en té el 18,9%, amb una pèrdua de 32 places (0%). Menorca disposa de l'11,8% de places, amb un augment de 189 (0,4%), i Formentera en té l'1,8%, amb un increment de 24 places (0,3%) respecte a l'any passat. (Vegeu el quadre I-68.)

L'oferta reglada es distribueix de la manera següent: els hotels[44] tenen una quota del 76,9% i un descens de 49 pla-

43. La capacitat d'allotjament de les Illes Balears pot ser de dos tipus: reglada o no reglada. La reglada es recull en l'anuari del CITTIB, i la no reglada s'obté a partir d'altres fonts no oficials, que es poden consultar en la *Memòria del CES 2004*.

44. L'oferta hotelera conté tota l'oferta reglada excepte apartaments, hotels rurals, turisme d'interior, agroturismes i càmpings.

Quadre I-68. Capacitat d'allotjament turístic reglat de les Balears (2008)

Illes	Hotels (x)		Var. 08/07		Apartaments		Var. 08/07	
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	Places 07	Places 08	Places	%
Mallorca	234.984	234.860	-124	-0,1	48.496	46.340	-2.156	-4,4
Eivissa	55.288	55.274	-14	0,0	23.219	23.201	-18	-0,1
Formentera	4.677	4.689	12	0,3	3.019	3.019	0	0,0
Subtotal Pitiüses (y)	59.965	59.963	-2	0,0	26.238	26.220	-18	-0,1
Menorca	27.782	27.859	77	0,3	20.839	20.939	100	0,5
Balears	**322.731**	**322.682**	**-49**	**0,0**	**95.573**	**93.499**	**-2.074**	**-2,2**
Distribució %	75,9	76,2			22,5	22,1		

Illes	Agroturisme (z)		Var. 08/07		Càmping		Var. 08/07	
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	Places 07	Places 08	Places	%
Mallorca	3.458	3.670	212	6,1	500	500	0	0,0
Eivissa	302	302	0	0,0	1.223	1.223	0	0,0
Formentera	0	12	12		0	0	0	0,0
Subtotal Pitiüses (y)	302	314	12	4,0	1.223	1.223	0	0,0
Menorca	271	283	12	4,4	1.039	1.039	0	0,0
Balears	**4.031**	**4.267**	**236**	**5,9**	**2.762**	**2.762**	**0**	**0,0**
Distribució %	0,9	1,0			0,6	0,7		

Illes	Total		Var. 08/07		Distribucció de les places
(31.12.08)	Places 07	Places 08	Places	%	%
Mallorca	287.438	285.370	-2.068	-0,7	67,4
Eivissa	80.032	80.000	-32	0,0	18,9
Formentera	7.696	7.720	24	0,3	1,8
Subtotal Pitiüses (y)	87.728	87.720	-8	0,0	20,7
Menorca	49.931	50.120	189	0,4	11,8
Balears	**425.097**	**423.210**	**-1.887**	**-0,4**	**100,0**
Distribució %	100,0	100,0			

(y): Suma d'Eivissa i Formentera.
(x): Vegeu el quadre I-116.
(z): S'hi inclouen hotels rurals, agroturismes i turisme d'interior.

Font: El turisme a les Illes Balears. 2007/8 (Conselleria de Turisme).

ces (0%); els apartaments turístics representen el 22,1%, amb un descens de 2.074 places (-2,2%); el turisme rural, en sentit ampli,[45] disposa d'unes 4.267 places, amb una quota de l'1% i un augment de 236 places (5,9%), i els càmpings tenen unes 2.762 places, amb una quota del 0,7%, a l'igual que l'any passat. Formentera, oficialment, no disposa d'establiments de càmpings, i el 2007 introdueix 12 places de turisme rural. En general, la tendència dels darrers anys és que els allotjaments de tipus rural són els que presenten un creixement més gran. La part més gran de l'oferta reglada d'allotjament turístic (el 98,3%) continuen essent els hotels i els apartaments.

9.13.1.2. La capacitat de l'oferta d'allotjament per categories

Quant a una distribució i evolució per categories de l'allotjament reglat a les Balears, només amb referència al grup d'hotels en sentit ampli, tenim les dades següents: el 0,5% per als inferiors a una estrella (cases d'hostes, fondes i pensions), que disminueixen un 2,8%; els hotels d'una estrella són el 4,4%, amb un descens de 1,5%; el 10,3% és per als hotels de dues estrelles, que han disminuït un 2,4%; el 53,3% és per als hotels de tres estrelles, que han disminuït un 1,9%; els hotels de quatre estrelles representen el 29% i han augmentat un 4,8%, i finalment els de cinc estrelles suposen el 2,3%, amb un increment del 0,6%. (Vegeu el quadre I-69.)

Segons la tipologia dels allotjaments turístics, la classificació queda de la manera següent: el 62% hotels, amb una disminució del 0,2%; el 27,6% hotels apartaments, amb una augment de l'1%; el 2,8% hostals residència, amb un descens de l'1,1%; el 2,5% hostals, amb un descens del 6,6%; el 2,4% ciutats de vacances, igual que l'any anterior; l'1,3% hotels residència, amb un augment del 6,9%; el 0,8% apartaments residència, igual que l'any anterior, i el 0,5% els de tipus inferiors (cases d'hostes, pensions i fondes), que disminueix un 2,8%.

És notable la progressiva pèrdua de quota de les categories inferiors a favor de les superiors en els darrers anys, encara que es produeix un descens del nombre total de places amb un resultat net de -61 places, un descens del 0,02%. La mitjana del nombre de places per establiment es manté igual que l'any passat amb 161,8.

9.13.2. El nivell d'ocupació dels establiments turístics

En aquest subapartat analitzam els aspectes següents de l'oferta turística: el nivell d'ocupació dels establiments turístics a les Balears i per illes.

Les notes metodològiques del CITTIB indiquen que l'enquesta mensual d'ocupació de la planta oberta analitza l'activitat dels establiments hotelers i dels apartaments turístics de les Illes Balears ubicats en unes zones turístiques delimitades, de manera que exclou de l'àmbit d'estudi les tres tipologies de turisme rural, els càmpings turístics, els habitatges de vacances, els establiments parahotelers que no s'inclouen en les categories definides per la

45. Inclou els hotels rurals, els agroturismes i el turisme d'interior.

Quadre I-69. Tipus i categories de l'oferta hotelera (sentit ampli) de Balears (2008)

Places d'hotels i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella	Hotels 2 estrelles	Hotels 3 estrelles	Hotels 4 estrelles	Hotels 5 estrelles	Oferta total 07	Oferta total 08	Var. 08/07 Places	%	Distribució %
Hotels		3.971	16.840	118.774	54.616	5.927	200.596	200.128	-468	-0,2	62,0
Hotel residència		883	1.701	1.184	374		3.875	4.142	267	6,9	1,3
Hotel apartament		210	3.095	45.671	38.692	1.510	88.308	89.178	870	1,0	27,6
Residència apartament		172	1.264	1.054	42		2.532	2.532	0	0,0	0,8
Hostal		4.019	3.424	682			8.703	8.125	-578	-6,6	2,5
Hostal residència		5.065	3.587	324			9.079	8.976	-103	-1,1	2,8
Ciutat vacances			3.441	4.439			7.880	7.880	0	0,0	2,4
Altres d'inferiors*	1.709						1.758	1.709	-49	-2,8	0,5
Totals (places)	**1.709**	**14.320**	**33.352**	**172.128**	**93.724**	**7.437**	**322.731**	**322.670**	**-61**	**0,0**	**100,0**
Variació places	-49	-212	-815	-3338	4307	46		-61			
% variació	-2,8	-1,5	-2,4	-1,9	4,8	0,6		-0,02			
% distribució	0,5	4,4	10,3	53,3	29,0	2,3		100,0			

* Cases d'hostes, fondes i pensions.

Font: *El turisme a les Illes Balears. 2008* (Conselleria de Turisme).

Llei general del turisme de les Illes Balears i tots els establiments ubicats fora de la zona turística.

Els resultats globals de les Balears indiquen un descens de la mitjana anual de la taxa de l'ocupació de la planta oberta d'-1,8 punts, que se situa en el 75%.[46] Els de Mallorca indiquen un descens de -0,5 punts, de manera que se situa en el 77,4% (el màxim de les Balears). Els de Menorca indiquen un empitjorament de l'ocupació sobre planta oberta de -6,5 punts, de manera que se situa en el 69,5%. Els d'Eivissa indiquen un empitjorament de l'ocupació sobre la planta oberta de -4 punts, de manera que se situa en el 68,9%. Els de Formentera també indiquen una disminució de l'ocupació sobre la planta oberta de -9,5 punts (el més acusat de les Balears), de manera que se situa en el 58,6% (el mínim de les Balears). (Vegeu el quadre I-70.)

Aquests mateixos resultats respecte a la taxa d'ocupació de les places obertes sobre la planta total per a les Balears indiquen, una disminució de l'ocupació d'-1 punt, que se situa en el 55,3%.[47] A Mallorca les dades indiquen un empitjorament de l'ocupació de -1,3 punts, i se situa en el 59% (el màxim de Balears). A Menorca les dades indiquen, en canvi, una millora de 1,6 punts, i se situa en el 48,7%. A Eivissa les dades indican, en canvi, un empitjorament del -1,4% (el més acusat de Balears), i se situa en el 47%. A Formentera les dades indiquen, en canvi, una millora de 2,8 punts (el màxim de Balears), i se situa en el 45,2%. (Vegeu el quadre I-71.)

Finalment, la taxa efectiva d'ocupació mostra una caiguda de -1,8 punts.[48] A Mallorca les dades indiquen una caiguda de -1,3 punts, i se situa en el 45,7%. A Menorca les dades indiquen un empitjorament de -1,9 punts, i se situa en el 33,8%. A Eivissa les dades indiquen una caiguda de -2,9 punts, i se situa en el 32,4%. A Formentera les dades indiquen una caiguda de -2,4 punts, i se situa en el 26,49%, el percentatge més baix de les Balears. (Vegeu el quadre I-72.)

9.13.3. El tot inclòs

Segons les dades oficials del Servei d'Inspecció de Turisme de la Conselleria de Turisme, quant als hotels que ofereixen el tot inclòs en exclusivitat i que fan referència només a Mallorca, s'ha passat de 36 establiments el 2007 a 40 el 2008. Per categories, el 92,5% de les places es concentra en els hotels de tres i quatre estrelles, amb un total de 37 hotels, la qual cosa suposa el 8,4% del total d'hotels a Mallorca d'aquesta categoria. (Vegeu el quadre I-73.)

Quant a la capacitat, els establiments turístics d'entre 201 a 400 places i d'entre 501 a 1.000 places concentren el 92,5% del total dels establiments, amb un total de 37 establiments.

46. Representa el percentatge del total de places ocupades sobre el total de places obertes.

47. Representa el percentatge de places obertes sobre el total de places.

48. Representa el percentatge del total de places ocupades sobre el total de places.

Quadre I-70. Taxa de l'ocupació de la planta oberta (2007-2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior
Gener	44,3	47,7	3,4	46,6	48,2	1,6	42,1	55,0	12,9	22,2	32,4	10,2	—	—	—
Febrer	56,9	55,7	-1,2	57,7	54,7	-3,0	56,1	58,8	2,7	48,9	65,7	16,8	—	—	—
Març	67,7	64,7	-3,0	67,4	63,8	-3,6	78,7	82,5	3,8	68,1	65,2	-2,9	—	—	—
Abril	60,1	62,9	2,8	59,7	62,7	3,0	65,4	77,3	11,9	66,7	56,2	-10,5	13,2	4,3	-8,9
Maig	60,5	63,9	3,4	67,1	69,1	2,0	46,3	47,4	1,1	45,0	55,1	10,1	33,5	32,2	-1,3
Juny	80,7	78,0	-2,7	82,9	82,2	-0,7	77,7	63,5	-14,2	74,3	72,4	-1,9	69,5	63,2	-6,3
Juliol	93,4	87,5	-5,9	94,1	91,4	-2,7	91,6	81,1	-10,5	92,0	79,0	-13,0	89,4	73,5	-15,9
Agost	96,3	92,4	-3,9	95,9	93,9	-2,0	96,6	92,1	-4,5	97,7	87,8	-9,9	95,9	80,7	-15,2
Setembre	83,9	79,4	-4,5	85,8	84,8	-1,0	84,2	71,6	-12,6	77,6	67,1	-10,5	70,1	49,9	-20,2
Octubre	61,4	60,9	-0,5	65,3	66,3	1,0	51,3	45,0	-6,3	50,8	45,4	-5,4	34,4	35,8	1,4
Novembre	59,3	56,2	-3,1	63,1	56,7	-6,4	48,2	72,6	24,4	41,7	38,5	-3,2	—	—	—
Desembre	50,1	45,0	-5,1	54,1	47,9	-6,2	54,7	50,7	-4,0	19,5	23,8	4,3	—	—	—
Total	**76,8**	**75,0**	**-1,8**	**77,9**	**77,4**	**-0,5**	**76,0**	**69,5**	**-6,5**	**72,9**	**68,9**	**-4,0**	**68,1**	**58,6**	**-9,5**

Font: CITTIB. Enquesta d'ocupació dels establiments turístics de les Illes Balears, 2008.

Quadre I–71. Taxa d'ocupació de les places obertes sobre la planta total (2007–2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior
Gener	11,0	9,6	-1,4	14,5	13,1	-1,4	1,6	2,0	0,4	5,3	2,2	-3,1	—	—	—
Febrer	17,2	17,0	-0,2	22,4	22,3	-0,1	3,3	3,8	0,5	8,2	7,4	-0,8	—	—	—
Març	23,3	24,4	1,1	30,0	31,6	1,6	4,4	8,5	4,1	12,7	10,3	-2,4	—	—	—
Abril	47,2	34,8	-12,4	64,4	46,5	-17,9	12,3	10,9	-1,4	13,2	10,9	-2,3	6,0	0,7	-5,3
Maig	94,7	95,4	0,7	96,4	96,9	0,5	91,8	91,8	0,0	91,2	92,4	1,2	83,0	88,7	5,7
Juny	99,9	99,7	-0,2	99,9	100	0,1	100	100	0,0	100	98,3	-1,7	100	100	0,0
Juliol	100	99,8	-0,2	100	99,8	-0,2	100	100	0,0	100	100	0,0	100	100	0,0
Agost	100	99,9	-0,1	100	99,8	-0,2	100	100	0,0	100	100	0,0	100	100	0,0
Setembre	99,6	99,5	-0,1	99,7	99,6	-0,1	98,8	99,8	1,0	100	98,8	-1,2	100	100	0,0
Octubre	89,5	84,6	-4,9	93,1	92,8	-0,3	88,9	66,0	-22,9	74,0	66,7	-7,3	99,0	88,3	-10,7
Novembre	8,6	10,2	1,6	10,2	12,0	1,8	3,1	8,3	5,2	6,7	5,9	-0,8	—	—	—
Desembre	6,9	6,3	-0,6	8,6	7,8	-0,8	2,1	1,8	-0,3	4,3	4,2	-0,1	—	—	—
Total	**56,3**	**55,3**	**-1,0**	**60,3**	**59,0**	**-1,3**	**47,1**	**48,7**	**1,6**	**48,4**	**47,0**	**-1,4**	**42,4**	**45,2**	**2,8**

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears.*

Quadre I-72. Taxa efectiva d'ocupació (2007-2008)

	Illes Balears			Mallorca			Menorca			Eivissa			Formentera		
	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior	2007	2008	Punts var. sobre any anterior
Gener	4,87	4,58	-0,29	6,76	6,31	-0,44	0,67	1,10	0,43	1,18	0,71	-0,46	—	—	—
Febrer	9,79	9,47	-0,32	12,92	12,20	-0,73	1,85	2,23	0,38	4,01	4,86	0,85	—	—	—
Març	15,77	15,79	0,01	20,22	20,16	-0,06	3,46	7,01	3,55	8,65	6,72	-1,93	—	—	—
Abril	28,37	21,89	-6,48	38,45	29,16	-9,29	8,04	8,43	0,38	8,80	6,13	-2,68	0,79	0,03	-0,76
Maig	57,29	60,96	3,67	64,68	66,96	2,27	42,50	43,51	1,01	41,04	50,91	9,87	27,81	28,56	0,76
Juny	80,62	77,77	-2,85	82,82	82,20	-0,62	77,70	63,50	-14,20	74,30	71,17	-3,13	69,50	63,20	-6,30
Juliol	93,40	87,33	-6,08	94,10	91,22	-2,88	91,60	81,10	-10,50	92,00	79,00	-13,00	89,40	73,50	-15,90
Agost	96,30	92,31	-3,99	95,90	93,71	-2,19	96,60	92,10	-4,50	97,70	87,80	-9,90	95,90	80,70	-15,20
Setembre	83,56	79,00	-4,56	85,54	84,46	-1,08	83,19	71,46	-11,73	77,60	66,29	-11,31	70,10	49,90	-20,20
Octubre	54,95	51,52	-3,43	60,79	61,53	0,73	45,61	29,70	-15,91	37,59	30,28	-7,31	34,06	31,61	-2,44
Novembre	5,10	5,73	0,63	6,44	6,80	0,37	1,49	6,03	4,53	2,79	2,27	-0,52	—	—	—
Desembre	3,46	2,84	-0,62	4,65	3,74	-0,92	1,15	0,91	-0,24	0,84	1,00	0,16	—	—	—
Total	**43,24**	**41,48**	**-1,76**	**46,97**	**45,67**	**-1,31**	**35,80**	**33,85**	**-1,95**	**35,28**	**32,38**	**-2,90**	**28,87**	**26,49**	**-2,39**

Font: Conselleria de Turisme (CITTIB). *Dades informatives 2008. El turisme a les Illes Balears.*

Quadre I–73. Tot inclòs a Mallorca (Establiments exclusius de tot inclòs)

	Per categories			
	Nombre d'establiments		% sobre el total d'establiments	
	2007	2008	2007	2008
1 clau		3	0,0	7,5
2 estrelles	2		5,6	0,0
3 estrelles	26	29	72,2	72,5
4 estrelles	8	8	22,2	20,0
Total	**36**	**40**	**100**	**100**
	Per capacitat (places)			
De 101 a 200	2	3	5,6	7,5
De 201 a 400	13	16	36,1	40,0
De 401 a 500	5	10	13,9	25,0
De 501 a 1.000	14	11	38,9	27,5
Més de 1.000	2		5,6	0,0
Total	**36**	**40**	**100**	**100**

Font: Servei d'Inspecció i Estratègia Turística. Conselleria de Turisme.

Quadre I–74. Nombre i capacitat dels establiments a les Illes Balears (2008)

	Restaurants		Cafeteries		Bars		Total	
	Establiments	Places	Establiments	Places	Establiments	Places	Establiments	Places
Mallorca	2.927	202.124	1.588	79.474	3.558	131.781	8.073	413.379
Menorca	470	30.833	202	9.681	371	16.880	1.043	57.394
Eivissa	855	67.077	474	25.585	481	27.538	1.810	120.200
Formentera	110	7.983	38	1.718	50	2.433	198	12.134
Total	**4.362**	**308.017**	**2.302**	**116.458**	**4.460**	**178.632**	**11.124**	**603.107**

Font: CITTIB.

9.13.4. L'oferta complementària

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari del CITTIB fan referència a l'oferta de restaurants, cafeteries i bars. En total, són 11.124 establiments i 603.107 places, amb una mitjana de 54,2 places per establiment. (Vegeu el quadre I-74.)

Per segments de l'oferta complementària, cal destacar per ordre d'importància quant al nombre de places els restaurants, amb 308.017 places (el 51,1%); els bars, amb 178.632 places (29,6%), i les cafeteries, amb 116.458 places (el 19,3% restant).

Per illes, Mallorca representa el 68,5% del total de places, Eivissa el 19,9%, Menorca el 9,5% i Formentera el 2% restant.

Quadre I-75. Productes turístics a les Illes Balears (2008)

Conceptes	Nàutic		Golf		Cicloturisme		Creuers	
	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07	2008	% Var. 08/07
Turistes	324.522	2,8	112.752	1,8	88.500	2,9	978.438	4,4
Estada mitjana (dies)	14,85	-0,3	9,85	0,0	9,65	-0,2	1,49	0,0
Despesa total per persona i dia (euros)	129,00	2,7	211,00	1,9	105,50	1,0	62,00	1,6
Despesa directa a les Illes Balears per persona i dia (euros)	90,00	3,3	109,00	1,9	41,50	1,2	..	..
Despesa per persona i dia en origen (euros)	39,00	1,3	102,00	2,0	64,00	0,8	..	..
Despesa al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (euros)	21,45	1,3	56,10	2,0	35,20	0,8	..	..
Despesa total per persona i dia que reverteix a les Illes Balears (euros)	111,45	2,9	165,10	1,9	76,70	1,0	..	..
Despesa total (milions d'euros)	621,67	5,2	234,34	3,7	90,63	2,7	..	..
Despesa total directa a les Illes Balears (milions d'euros)	433,72	5,8	121,06	3,7	35,97	3,9	..	..
Despesa total al país d'origen (milions d'euros)	187,95	3,9	113,28	3,8	54,66	2,0	..	..
Despesa total al país d'origen que reverteix a les Illes Balears (milions d'euros)	103,37	3,8	62,30	3,8	30,06	3,5	..	..
Ingressos totals per turisme a les Illes Balears (milions d'euros)	537,09	5,5	183,36	3,7	66,04	3,0	91,35	6,5

Font: CITTIB i CAEB.

9.13.5. La diversificació dels productes turístics

Amb relació a l'oferta d'altres productes, els estudis de la CAEB destaquen l'oferta del turisme nàutic, de golf, de creuers i de cicloturisme. (Vegeu el quadre I-75.)

D'aquestes dades cal destacar el següent:

- El turista nàutic (iot propi o de lloguer), amb una estimació de 324.522 turistes i de 14,85 dies d'estada mitjana, va generar prop de 129 euros per persona i dia i un total de 537,1 milions d'euros. A més d'aquesta quantitat, s'hi hauria d'afegir la que generen les diverses regates que tenen lloc a les Balears, la més emblemàtica de les quals és la Copa del Rei, a Palma, en què participen aproximadament dues mil quatrecentes persones, amb una mitjana d'11 dies d'estada. Els participants gasten 340 euros per persona i dia, cosa que

dóna un total de 9 milions d'euros (segons un estudi de la Cambra de Comerç de Mallorca i de les Pitiüses). Igualment, la Cambra ha estimat que el xàrter nàutic mou 104.537 turistes, els quals fan una estada mitjana d'11,8 dies i una despesa mitjana per pax/dia que reverteix a les Illes Balears de 170 euros, la qual cosa explica una despesa total que reverteix a les Illes Balears de 209,7 milions d'euros.

- El turista de creuer,[49] encara que no té la qualificació estadística de «turista», va generar uns ingressos de 91,35 milions d'euros, amb un total de 978.438 turistes que varen gastar 62 euros per-hom al dia.

- El turista de golf va generar un total de 186,4 milions d'euros d'ingressos a les Balears, repartits entre els 112.752 golfistes[50] arribats i que varen gastar 211 euros per dia i per persona (amb una estada mitjana de 9,9 dies).

- El cicloturista va generar uns 105,5 euros per persona i dia, amb un total de 88.500 cicloturistes,[51] amb una mitjana de 9,7 dies d'estada i amb un total d'ingressos de 66 milions d'euros.

9.13.6. El turisme urbà a Palma

També es pot destacar com una oferta diferenciada del turisme tradicional de les Balears el que es coneix amb el nom d'hotels ciutats, que presenten un dinamisme prou important en els darrers anys. Palma ja té consolidat un turisme urbà prou important, en què el segment per destacar és el turisme de negocis i congressos. Per aquest motiu, Palma és l'única ciutat de les Balears que forma part de la xarxa de ciutats espanyoles que l'Institut de Turisme d'Espanya inclou en el seu estudi del turisme de negocis a Espanya en el seu informe sobre la demanda del mercat de reunions.

Altrament, d'acord amb les dades de l'estudi de la ciutat de Palma sobre el mercat de reunions, s'estima un nombre total de 286 reunions amb 21.924 inscrits, un 35,6% són reunions nacionals, i les reunions internacionals superen les de caràcter regional.

Les reunions promogudes des del sector privat representen més del 70,9% del total, el 91,6% de caràcter municipal, amb una preponderància procedent del sector econòmic i comercial i altres activitats sense especificar. Destaquen com a seus els hotels, les universitats i altres centres de reunió, amb una forta concentració als mesos d'abril a juny i setembre i novembre (el 66,7%), amb una mitjana de 50 a 150 delegats i una durada de 2,3 dies.

49. Palma s'ha col·locat com a segon port més important després de Barcelona en turisme de creuer. (Vegeu: *Horizonte 2020 del turismo español. Documento base*, pàg. 24.)

50. Inclou acompanyants.

51. Inclou acompanyants.

Quadre I-76. Ocupats a l'hostalatge i restauració (2007-2008)

Ocupats a la restauració

	2007						2008					
	Assalariats	Var. 06/07	Restauració Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08	Restauració Autònoms	Var. 07/08	Total	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	18.233	8,71	10.105	0,78	28.338	5,75	19.124	4,89	10.201	0,96	29.326	3,49
Ocupats 2n trimestre	32.174	6,48	11.996	1,24	44.170	5,00	32.798	1,94	11.931	-0,54	44.729	1,27
Ocupats 3r trimestre	37.698	5,63	12.615	0,82	50.313	4,38	37.748	0,13	12.519	-0,76	50.267	-0,09
Ocupats 4t trimestre	19.917	7,34	10.856	0,71	30.773	4,90	19.516	-2,01	10.759	-0,89	30.275	-1,62
Mitjana anual	**27.006**	**6,71**	**11.393**	**0,90**	**38.398**	**4,91**	**27.297**	**1,08**	**11.353**	**-0,35**	**38.650**	**0,66**

Ocupats a l'hostalatge

	2007						2008					
	Assalariats	Var. 06/07	Hostalatge Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08	Hostalatge Autònoms	Var. 07/08	Total	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	20.433	12,60	949	-0,28	21.381	11,96	19.908	-2,57	960	1,19	20.868	-2,40
Ocupats 2n trimestre	49.312	4,74	1.092	-0,46	50.404	4,63	48.566	-1,51	1.093	0,09	49.660	-1,48
Ocupats 3r trimestre	57.483	5,55	1.184	-0,28	58.667	5,42	55.835	-2,87	1.185	0,11	57.020	-2,81
Ocupats 4t trimestre	18.942	3,34	1.020	1,16	19.962	3,23	18.084	-4,53	1.005	-1,54	19.089	-4,37
Mitjana anual	**36.542**	**5,91**	**1.061**	**0,02**	**37.604**	**5,73**	**35.599**	**-2,58**	**1.061**	**-0,05**	**36.660**	**-2,51**

Ocupats restauració i hostalatge

	2007						2008					
	Assalariats	Var. 06/07	Autònoms	Var. 06/07	Total	Var. 06/07	Assalariats	Var. 07/08	Autònoms	Var. 07/08	Total	Var. 07/08
Ocupats 1r trimestre	38.666	10,73	11.053	0,69	49.719	8,33	39.033	0,95	11.161	0,98	50.194	0,96
Ocupats 2n trimestre	81.486	5,42	13.088	1,10	94.574	4,80	81.364	-0,15	13.025	-0,49	94.389	-0,20
Ocupats 3r trimestre	95.182	5,58	13.799	0,73	108.980	4,94	93.583	-1,68	13.704	-0,68	107.287	-1,55
Ocupats 4t trimestre	38.859	5,36	11.876	0,74	50.735	4,24	37.600	-3,24	11.764	-0,95	49.364	-2,70
Mitjana anual	**63.548**	**6,25**	**12.454**	**0,82**	**76.002**	**5,32**	**62.895**	**-1,03**	**12.414**	**-0,33**	**75.310**	**-0,91**

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social. Ministeri de Treball i Afers Socials.

9.14.

L'ocupació laboral en el sector de l'hostalatge i la restauració

Les dades per elaborar aquest apartat són les de la Tresoreria de la Seguretat Social que ha publicat el CITTIB. Aquestes dades corresponen a les activitats de l'hostalatge i la restauració i s'ofereixen per trimestres i per les categories d'assalariats i d'autònoms. (Vegeu el quadre I-76.)[52]

Aquestes dades ens indiquen que la mitjana anual de l'ocupació total va arribar als 75.310, 692 ocupats menys que l'any passat, amb un decreixement del 0,91%. D'aquests ocupats, 62,9 mil són assalariats (el 83,5%), amb un decreixement de l'1%, i 12,4 mil són autònoms (el 16,5%), amb un decreixement del 0,3%. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació (diferència entre la punta trimestral màxima i la mínima) es pot estimar en 57,9 mil persones (més de 1.300 persones menys que l'any anterior). Tots els trimestres presenten un descens, llevat de primer, que presenta un creixement positiu, amb un 0,96%.

La restauració, amb 38.650 persones ocupades com a mitjana anual, representa el 51,3% del total, i l'hostalatge, amb 36.660 ocupats, representa el 48,7% restant. Amb relació a l'ocupació, la restauració creix 3,16 punts més que l'hostalatge, ja que la taxa de creixement és del 0,66% i la de l'hostalatge és del -2,51%.[53] Pel que fa a la restauració, el trimestre que presenta un major creixement és el primer, amb una taxa positiva de l'ocupació del 3,49%, i el trimestre amb un pitjor creixement és el quart, que empitjora un 1,62%. Quant a l'hostalatge, en el primer trimestre es dóna una taxa de creixement positiva, amb un 0,96%. La resta de trimestres pateixen un decrement, i és el quart trimestre el que té un pitjor valor, amb un descens del 2,7% respecte al 2007.

La distribució entre els assalariats i els autònoms també presenta diferències significatives. Pel que fa a la restauració, els assalariats representen el 70,6% i els autònoms el 29,4%, mentre que en hostalatge el 97,1% són assalariats i el 2,9% són autònoms. Per trimestres, l'estacionalitat de l'ocupació en la restauració és de 20,9 mil persones, i en l'hostalatge, de 37,9 mil persones.

9.15.

Pla del Turisme Espanyol 2020

El Pla del Turisme Espanyol Horitzó 2020 i el Pla 08-12, que el desenvolupa, es varen aprovar per unanimitat a les sessions del Consell Espanyol de Turisme i de la Conferència Sectorial de Turisme fetes el

52. No ha estat possible trobar una millor disgregació de tres dígits.

53. Aquestes diferències també denoten el biaix que representa la demanda dels residents en el cas de la restauració, molt per sobre de la que s'adreça cap a l'hostalatge, tot i que en els darrers anys aquesta s'intensifica.

7 de novembre de 2007. El Pla es va aprovar finalment per Acord del Consell de Ministres el 8 de novembre de 2007.

El Pla del Turisme Espanyol Horitzó 2020 és un projecte impulsat pel Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç i dut a terme pel mateix sector turístic. Des de l'inici, el Comitè Executiu del Consell Espanyol de Turisme n'ha impulsat l'execució i n'ha portat a terme el seguiment permanentment.

El Pla Turisme Espanyol Horitzó 2020 recull l'estratègia a mitjà i llarg termini per afrontar amb èxit els reptes dels sistema turístic espanyol en un procés que ha permès construir tot un seguit de solucions. D'aquesta manera, el Pla constitueix un nou procés de feina en la definició de polítiques turístiques a escala nacional, en el qual, per primera vegada, s'ha establert un esforç de reflexió estratègica a llarg termini i s'ha dissenyat una metodologia basada en sistemes de participació més amplis.

Per assolir la meta establerta i tenint en compte les orientacions estratègiques, les fortaleses i les debilitats actuals del sistema turístic espanyol, així com els reptes amb els quals s'enfronta amb vista a l'horitzó 2020, s'han definit cinc eixos claus, cadascun dels quals correspon a la consecució d'un objectiu i expressa els canvis significatius que s'han de produir en el sistema turístic espanyol, el compliment dels quals permetran arribar a la meta fixada. Aquests eixos són els següents: eix nova economia turística, que desenvolupa per al sistema turístic espanyol els avantatges diferencials derivats d'una nova economia en la qual la innovació, el coneixement i la captació i el desenvolupament del talent siguin els actius estratègics clau per a la satisfacció del client i l'èxit del negoci; eix valor al client, que vol millorar el valor ofert al client amb experiències turístiques que diferenciïn i potenciïn la personalitat i el posicionament d'Espanya com a destinació turística i convertir la gestió de la relació amb el client i la seva satisfacció en el nou paradigma per al desenvolupament, la comercialització i la gestió dels productes; eix sostenibilitat del model, que intenta millorar la sostenibilitat del model turístic espanyol optimitzant els beneficis per unitat de capacitat de càrrega sostenible i d'inversió, i garantint la qualitat de l'entorn natural i cultural de cada lloc, la integració i el benestar social i el reequilibri socioterritorial; eix entorn competitiu, que vol crear l'entorn òptim per desenvolupar negocis turístics competitius, i l'eix lideratge compartit, que vol impulsar un nou lideratge compartit del sistema turístic espanyol que, partint dels principis d'eficiència i coresponsabilitat en el desenvolupament d'accions comunes, ajudi a enfortir la consciència dels beneficis socioeconòmics del desenvolupament sostenible de l'activitat turística per al sector i la societat.

10

COMERÇ

RESUM

L'any 2008 hi ha a les Illes Balears 19.800 empreses del sector del comerç, és a dir, el 21,21% del total d'empreses, de manera que disminueixen més de mig punt respecte al 2007. Un 67,45% d'aquestes empreses es dediquen al comerç al detall; un 23%, al comerç a l'engròs, i un 9,55%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. On s'ha produït la disminució percentual respecte al any 2007 és precisament en les empreses que es dediquen al comerç al detall.

El PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa un 8,1% del PIB de les Illes Balears i que el situa com el quart sector d'activitat de la nostra economia, només per darrere de l'hostaleria (19,2%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB del sector comerç augmentà el seu volum en un 3,7%, mentre que el sector de serveis en conjunt ho feia en un 3,8% i el PIB general en un 3,2%.

El volum de negoci del sector comerç durant el 2006 va ser de 10.253 milions d'euros i el valor de la producció agregada de 2.981 milions d'euros. Quasi un 63% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït entre un 59% de despeses de personal i un 41% d'excedent brut d'explotació.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2006 de 71.111 de mitjana anual, mentre que la productivitat global del sector se situà entorn dels 26.338 euros per persona ocupada, és a dir, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Si bé l'any 2005 es podia matisar aquesta més baixa productivitat perquè es donava tan sols en el sector del comerç a l'engròs i a la venda, manteniment i reparació de vehicles, el 2006 les dades ens indiquen una disminució de la productivitat generalitzada del sector respecte a l'Estat espanyol.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar com, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen decréixer durant el 2008 un 1,32%, a un ritme lleugerament superior al del conjunt de l'Estat espanyol (1,03%). L'ocupació en el comerç al detall va disminuir al llarg de l'any un 3,41%, cinc dècimes per sobre del nivell de l'Estat espanyol, on l'ocupació va disminuir el 2,91%.

10.1. INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a l'anàlisi del sector del comerç, s'estructura en quatre grans blocs. En el primer s'aborda l'anàlisi des d'un punt de vista estructural. Així, s'estableix una mesura del sector comercial en relació amb la resta de sectors econòmics pel que fa al nombre d'empreses registrades. A més, per copsar el pes de l'activitat comercial també es recorre a les dades que cada any publica La Caixa en l'*Anuario económico de España*, gràcies a les quals és possible observar el detall de l'activitat comercial per tipus de comerç.

El bloc central d'aquest capítol fa referència als principals agregats del sector del comerç i es basa en l'enquesta anual de comerç que cada any publica l'INE i que es troba vinculada a l'enquesta de serveis.[54] En aquest cas, les dades corresponen a l'any 2006. Aquesta enquesta pren com a referència la classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE 93), de manera que el conjunt de l'activitat comercial queda comprès en tres grans branques d'activitats:

- Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combusti-

54. Vegeu *Enquesta de serveis a les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears*, IBESTAT, INE, Palma, 2008.

ble per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles).

- Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (d'ara endavant, comerç a l'engròs).

- Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (d'ara endavant, comerç al detall).

En el tercer bloc s'enfoca l'anàlisi del sector del comerç des d'un vessant més conjuntural i, a partir de l'índex de comerç al detall que publica l'INE, s'estudia l'evolució més recent del sector, tant en termes d'activitat com d'ocupació.

10.2. Estructura empresarial del sector comercial

A les Illes Balears hi havia l'any 2008, segons el directori central d'empreses (DIRCE) que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE), un total de 19.800 empreses dedicades a l'activitat comercial. Aquesta dada representa que al llarg de l'any el nombre d'empreses del sector del comerç continuà la tendència descendent mostrada al llarg dels darrers anys. Des de l'any 2004, hi ha hagut un descens de 1.864 empreses, això és una disminució de gairebé un 9% en quatre anys.

Si es compara amb la resta de sectors econòmics, s'observa que l'activitat comercial l'any 2008 concentrava el 21,51% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector de serveis, l'activitat comercial representava el 27,51%. Però mentre que el nombre d'empreses de serveis s'incrementava al llarg de l'any el 4%, a la construcció, el 0,81%, i a la indústria, un 0,69%, el nombre d'empreses comercials va decréixer més de mig punt.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presenta una mitjana d'1,2 locals, per a un total de 23.785 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç. (Vegeu el quadre AI-47.)

L'índex comercial que elabora La Caixa, i que basant-se en la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte al total de l'Estat espanyol, referit en aquest cas a l'any 2006, era de 2.116, és a dir, que l'activitat comercial a les Illes Balears representava el 2,17% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. L'activitat comercial de caire minorista tenia una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, es constata com el pes de l'activitat comercial ha disminuït des del 2003, i s'ha situat per sota del pes demogràfic i del pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre AI-48.)

L'any 2008 el 67,45% de les empreses comercials es dedicaven al comerç al detall, mentre que el 22,98% ho feien al

comerç a l'engròs, i el 9,57% eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. La lleugera disminució del nombre d'empreses comercials experimentada el 2008 i que hem assenyalat més amunt és atribuïble exclusivament a la disminució del nombre d'empreses dedicades al comerç al detall (-1,51%), que disposà de 205 empreses menys que no pas l'any 2007 i 2.125 menys que l'any 2004. (Vegeu el quadre AI-49.)

Si ens fixam en el nombre d'assalariats de les empreses comercials, veiem com el 45,02% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 44,89% tenia d'1 a 5 assalariats i el 8,38% en tenia de 6 a 19. El comerç al detall era el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'*Anuario económico de España* que publica La Caixa, segons el qual el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials dels quals no hi ha informació censal s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, el 2007 hi havia a les Illes Balears 29.881 establiments comercials, el 4,93% més que el 2006. Parlam de 4.298 activitats comercials a l'engròs i de 25.583 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre AI-50.)

Durant el període 2002-2007 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer el 21,34%, mentre que els de comerç al detall ho varen fer el 23,97%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer el 29,97%, el de productes de no-alimentació ho va fer el 21,36%, mentre que el comerç mixt va créixer el 23,65%. Bona part d'aquest increment és imputable a l'exercici del 2004, i el creixement és els altres anys molt més moderat. (Vegeu el quadre AI-51.)

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 117 metres quadrats per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 71 metres quadrats; els comerços que no eren d'alimentació (vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 132 metres quadrats. El comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant i altres) era el que tenia establiments més grans, amb 187 metres quadrats de mitjana. (Vegeu el quadre AI-52.)

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2007, un increment del 27,7%, i va ser el sector de l'alimentació en el qual aquest increment es manifestà de forma més accentuada (43,6%). (Vegeu el quadre AI-53.)

10.3. Els centres comercials

Durant el 2007 el nombre de centres comercials a les Illes Balears es va mantenir estable. Tot i això, al llarg de l'any el total de la superfície bruta arrendable passà a ser de 181.947 metres quadrats, això és aproximadament 16.000 metres quadrats menys que l'any anterior. La superfície mitjana era així de 20.216 metres quadrats, mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears (el 31 de desembre de 2007) era de 176 metres quadrats per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 257 metres quadrats per 1.000 habitants de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre AI-54.)

10.4. Principals agregats del sector comercial

Segons dades de la comptabilitat regional d'Espanya (INE), el PIB generat pel sector del comerç a les Illes Balears l'any 2006 va ser de 1.965 milions d'euros, xifra que representa el 8,1% del PIB de les Illes Balears i que el converteix en el quart sector d'activitat de la nostra economia, només darrere de l'hostaleria (19,3%), les activitats immobiliàries (16,1%) i la construcció (10,2%). Respecte a l'any anterior, el PIB a preus corrents del sector comerç va créixer el 3,7%, mentre que el conjunt del sector dels serveis ho va fer el 3,8%, i el PIB general, el 3,2%.

10.4.1. Grans trets del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat Espanyol

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears, entesa com l'aportació de cada persona ocupada a la generació de rendes de les empreses, l'any 2006 va ser de 26.338 euros, això és, 5.293 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-77.)

Pel que fa a la productivitat a les Illes Balears al sector, quasi no hi ha diferència entre el 2005 i el 2006, i al contrari, el diferencial respecte a la productivitat del sector al conjunt de l'Estat espanyol s'incrementa amb un 30%. Segons es desprèn de les taxes calculades per al sector en global, la generació de valor afegit a

Quadre I-77. Principals indicadors del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat Espanyol (2006)

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat	26.338 €	31.631 €	-5.293 €
Taxa de valor afegit	63%	58%	5%
Taxa de despeses de personal	60%	58%	2%
Taxa d'excedent brut d'explotació	40%	42%	-2%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

partir de la producció va ser 5 punts més alta a les Illes Balears (63%) que a l'Estat espanyol (58%). En la distribució d'aquest valor afegit la relació entre despeses de personal i excedent brut d'explotació és negativa respecte a l'Estat espanyol en un 2%. Si ho comparam amb l'any anterior, cal tornar a assenyalar un increment proporcional de les despeses de personal respecte a la generació d'excedent, cosa que fa que tornem a una situació que ja es donava de l'any 2001 al 2004 i que l'any passat s'havia aconseguit canviar.

Si la desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç observada a l'Estat espanyol respon bàsicament a la diferència de productivitat manifestada tant en el comerç a l'engròs, com en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la diferència en la productivitat del comerç al detall, si bé aquest any també és negativa, en proporció no és tan gran com en els altres subsectors esmentats.

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, la taxa de valor afegit se situa clarament per sobre a les Illes Balears en el subsector de el comerç a l'engròs, mentre que en el subsector de l'automació és nul, i imperceptible en el subsector de venda al detall. Tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb un 67% i 66% respectivament. Pel que fa al comerç a l'engròs, a les Illes Balears aquest subsector genera el 63% del valor afegit i a l'Estat espanyol és el 54%, dades iguals que l'any anterior. En canvi, la taxa de valor afegit del subsector de l'automoció ha disminuït tant a les Illes Balears com a l'Estat espanyol respecte a l'any 2005. I aquest any es dóna la paradoxa que aquesta taxa és d'un 51% tant aquí com a la resta de l'Estat.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més semblant entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció, 70% i 60% respectivament, mentre que en el subsector del comerç al detall les despeses de personal són, pel que fa a les Illes Balears, del 56%, i a l'Estat espanyol, del 57%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors, i en el cas de l'automoció, a les Illes Balears i a l'Estat espanyol arriba tan sols al 30% i al 40% respectivament, cosa que demostra que es tracta d'un sector intens en mà d'obra i molt més accentuat a les Illes Balears.

10.4.2. Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, l'any 2006 el sector del comerç va moure una xifra de negoci de 10.253 milions d'euros (369 milions més que l'any anterior). (Vegeu el quadre I-78.)

D'aquesta manera, el valor de la producció agregada va ser de 2.981 milions d'euros, i gairebé el 63% d'aquesta producció generà un valor afegit distribuït entre el 59% de despeses de personal i el 41% d'excedent brut d'explotació.

Quadre I–78. Principals macromagnituds del sector comercial segons el tipus d'activitat (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Nombre d'empreses	1.833	4.277	13.581	19.691
Nombre d'establiments	2.046	4.840	16.326	23.212
Volum de negoci	1.605.942	4.528.722	4.118.979	10.253.643
Valor de la producció	472.333	1.151.003	1.357.997	2.981.333
VAB a PM	238.504	718.335	924.102	1.880.941
VAB a CF	240.504	720.241	912.170	1.872.915
Despeses de personal	168.654	439.136	506.874	1.114.664
Compres de béns i serveis	1.412.034	3.904.621	3.287.000	8.603.655
Consums intermedis	233.829	432.668	433.895	1.100.392
Despesa R+D	46	1.411	99	1.556
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
EBE	71.850	281.105	405.296	758.251

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros
Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa com la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs representa el 44% de la xifra de negoci del conjunt del sector, mentre que el comerç al detall i l'automoció representen el 40% i el 16% respectivament. En canvi, pel que fa al valor de la producció, el pes del comerç al detall és gairebé del 46%, si bé ha disminuït un punt percentual respecte a l'any anterior.

Aquesta mateixa pauta es manté en relació amb el valor afegit generat a partir del procés productiu, i novament el comerç al detall és el responsable en aquest cas de quasi el 50% del valor afegit del sector comerç. Així, el comerç al detall obtingué com a resultat de la seva producció el 68% de valor afegit, percentatge que es reduí en el cas del comerç a l'engròs i l'automoció al 62% i 50% respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. Mentre que el comerç al detall distribuïa pràcticament en un diferencial més reduït el valor afegit entre despeses de personal i excedent brut d'explotació, ja que eren del 56% i 44% respectivament, el comerç a l'engròs i l'automoció hagueren de respondre d'unes despeses de personal relativament molt més importants, el 61% i el 70% respectivament.

El 2006 el nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser de 71.111 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una pauta clarament estacional que

Quadre I–79. Persones ocupades del sector del comerç segons el tipus d'activitat (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
1r trimestre	8.530	20.415	37.451	66.397
2n trimestre	8.617	21.720	42.793	73.130
3r trimestre	8.595	22.180	44.320	75.095
4t trimestre	8.545	21.558	39.720	69.822
Mitjana anual	**8.572**	**21.468**	**41.071**	**71.111**

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

tendeix a incrementar l'ocupació en el segon i el tercer trimestre, cosa que és lògica per la forta incidència del sector turístic dins de l'economia balear. El 71% d'aquesta ocupació la generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 58% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, el 30%, i l'automoció, el 12%. (Vegeu el quadre I-79.)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem com l'estabilitat de l'ocupació va ser del 79%, i els treballadors de les petites empreses foren els que gaudien de més estabilitat (del 81,3%, davant el 67,1% dels de les grans empreses). Si ho comparam amb el 2004, l'estabilitat de l'ocupació ha augmentat quasi sis punts percentuals, i és en les petites empreses on ho ha fet amb més intensitat (6,8%). Respecte a la participació femenina, observam que els valors se situaren gairebé en el 45% (percentatge semblant a l'any anterior). Per tant, aquestes dades dibuixen una tendència de sosteniment de la presència de la dona en el sector, paral·lela a un augment de l'estabilitat laboral i a les facilitats donades per poder compartir la situació laboral amb les obligacions familiars. (Vegeu el quadre I-80.)

Quadre I–80. Dades d'ocupació del sector comerç (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal ocupat	8.719	22.406	44.671	75.796
Personal remunerat	7.198	19.279	30.175	56.653
Personal fix	5.717	14.519	20.533	40.769
Personal fix homes	4.737	10.481	7.104	22.322
Personal fix dones	980	4.038	13.429	18.447
Personal eventual	1.481	4.760	9.643	15.884
Personal eventual homes	1.203	3.621	2.884	7.708

Continua

Quadre I-80. Dades d'ocupació del sector comerç (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal eventual dones	278	1.139	6.759	8.176
Personal no remunerat	1.520	3.127	14.495	19.143
Personal no remunerat homes	1.433	2.568	6.991	10.991
Personal no remunerat dones	88	559	7.505	8.152

Font: IBESTAT, enquesta de serveis.

Si ens referim als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i el comerç a l'engròs, 79% i 75% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 68%. La participació femenina, en canvi, és clarament majoritària en el comerç al detall, en el qual les dones són majoria, amb una taxa del 62%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, el 26%, i en l'automoció, el 15%. Per la seva part, l'externalitat en l'ocupació és mínima en totes les branques del comerç. (Vegeu el quadre I-81.)

10.5. Evolució conjuntural del comerç al detall

A l'hora d'analitzar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, publicada mensualment per l'INE. L'índex de comerç al detall base 2005 ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, el 2008,

Quadre I-81. Principals coeficients del sector del comerç segons el tipus d'activitat (2006)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	5	5	3	4
Productivitat (euros)	28.058	33.549	22.210	26.338
Salari mitjà (euros)	18.519	19.132	14.630	16.720
VAB a CF segon el valor de producció	51%	63%	67%	63%
Despeses de personal segons el VAB a Cf	70%	61%	56%	60%
EBE segons el VAB a CF	30%	39%	44%	40%
Taxa d'assalariats	83%	86%	68%	75%
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	79%	75%	68%	72%
Taxa de participació femenina	15%	26%	62%	46%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	17%	27%	67%	47%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,6%	1,6%	0,1%	1,0%

Font: INE, IBESTAT, enquesta de serveis i elaboració pròpia.

les vendes varen decréixer durant l'1,32%, lleugerament per sobre del decreixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser de l'1,03% de mitjana. (Vegeu el quadre AI-55.)

Al llarg del 2008 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat característic de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i setembre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte a la resta de l'any. Els mesos de juliol i agost, coincidint amb l'afluència turística estival, varen ser els de vendes més elevades (aquests mesos també coincidiren amb les rebaixes d'estiu, encara que la seva influència en el volum de vendes s'estima que no fou excessiva). (Vegeu el quadre AI-56 i gràfic AI-28.)

Si ho comparam amb l'evolució observada a l'Estat espanyol, l'estacionalitat de l'economia illenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del major valor de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per sota de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En tots dos casos, deixant de banda els efectes estacionals i en sintonia amb el que hem apuntat més amunt, s'evidencia una tendència positiva al llarg de l'any 2008.

L'ocupació en el comerç al detall va decréixer durant el 2008 el 3,41%, cinc dècimes més que en l'àmbit de l'Estat espanyol, on l'ocupació també va decréixer el 2,91%. (Vegeu el quadre AI-57 i gràfic AI-29.)

A banda d'aquesta tendència decreixent de l'ocupació respecte a l'any anterior, es torna a constatar també la presència d'una pauta estacional quant a l'evolució de les vendes.

11

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

Segons es desprèn de l'enquesta de serveis de l'any 2006, el sector del transport va tenir una xifra de negocis de 3.660 milions d'euros, és a dir, un 11,27% del total de facturació global en tots els sectors, només per darrere el turisme i el comerç. Amb un 20,1% del total de producció de tots els sectors inclosos en aquesta anàlisi, els costs de personal varen ascendir tan sols a un 15,2% del total. Un total de 24.831 persones estaven ocupades en el sector del transport, un 8,4% del total d'ocupació de la totalitat de sectors (que ascendia a 293.050 ocupats). La major part de l'ocupació del sector del transport es concentra en el subsector de viatgers i mercaderies, amb un total de 20.864 treballadors (un 84% del total).

L'any 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Un 46,62% d'aquest total corresponia a Mallorca, amb 1.007.830 passatgers, un 16,75% a Menorca (362.801 passatgers) i un 36,52% a les Pitiüses (789.466 passatgers). Les dades globals del total de les Illes (2.160 mil passatgers) ens mostren una notable caiguda d'un 16,4% en el total del transport de cabotatge. El sempre important turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un creixement notable, amb un 7,87% l'any 2008, i arriba a una xifra global de 1.315.933 passatgers. L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribà a 4.731745 passatgers, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007 (amb un total de 4.791.901 passatgers). És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Balears. D'una situació de creixements sempre positius en els darrers anys hem passat a una caiguda generalitzada. En el transport de passatgers per via aèria la variació negativa del 2,2% del total de les Illes contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007. Si analitzam les dades del transport regular de passatgers per carretera, podem apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar l'any 2001. Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries de les Balears durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% en el total de les Illes. Hi va haver 38.869 milers de correspondències en origen que es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, que ja havia minvat fins a pràcticament estabilitzar-se durant l'any 2008.

11.1. INTRODUCCIÓ

Aquest capítol, dedicat a analitzar el sector del transport, està dividit en dues parts. La primera part tracta de les principals macromagnituds del sector del transport i de tots els aspectes relacionats amb el mercat de treball. En la segona part ens centram en l'anàlisi i l'evolució de les activitats conjunturals. Així, s'inclou el transport de viatgers en totes les seves possibles variants: regular en règim de cabotatge, creuers turístics, trànsit de badia, per carretera, avió i ferrocarril, el transport de mercaderies i, finalment, la situació de les línies postals i telefòniques.

11.2. MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS

En aquest apartat analitzam les principals macromagnituds i els coeficients del sector de transport i comunicacions segons l'enquesta de serveis i de les dades de les Illes Balears que ens ha facilitat l'IBESTAT.

11.2.1. Principals macromagnituds del sector del transport i comunicacions

Segons es desprèn de l'enquesta de serveis de l'any 2006, el sector del transport va tenir una xifra de negocis de 3.660 milions d'euros, és a dir, un 11,27% del total de facturació global en tots els sectors. D'aquest total, un 91% va correspondre al transport de viatgers i mercaderies (3.334 milions), un 8% a les activitats annexes al transport (294 milions) i amb prou feines un 1% a les activitats postals (30 milions). (Vegeu el quadre I-82.)

En totes les dades estadístiques al llarg d'aquest treball s'obvia la importància del subsector de transport de viatgers i mercaderies sobre les activitats annexes i postals. Les xifres de producció obtenen valors molt similars als assolits pel volum de negoci, un total de 3.385 milions d'euros. Novament, el sector del transport de viatgers i mercaderies acapara el 92% d'aquest total; la resta d'activitats annexes, un 7%, i el sector postal, un 1%. (Vegeu el quadre I-83.)

El VAB a PM del sector del transport va arribar als 1.084 milions d'euros. Una altra vegada la major proporció, un 85%, correspon al transport de viatgers i mercaderies, i la resta es divideix entre les activitats annexes (un 14%) i les activitats postals (un 1%). Les elevades compres intermèdies del sector, un total de 2.300 milions de euros, són les causants de la moderada xifra del VAB a PM. Es pot observar que un 67,94% del total de producció correspon a compres intermèdies (2.300 milions sobre 3.385). Les despeses de personal del sector varen ser de 769 milions d'euros, repartits entre el transport

Quadre I–82. Principals macromagnituds del sector del transport segons el tipus d'activitat* (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Volum negoci	3.334.751	295.311	30.063	3.660.126
Valor producció	3.123.671	242.738	18.711	3.385.120
VAB a PM	923.593	149.290	11.377	1.084.260
VAB a CF	952.882	148.006	11.510	1.112.399
Despeses de personal	670.378	89.212	9.760	769.351
Compres en béns i serveis	2.488.978	152.726	18.571	2.660.275
Compres per a la revenda	2.200.078	93.447	7.334	2.300.860
Despeses en I+D	11	0	1	12
Personal ocupat	20.864	3.421	536	24.821
EBE	282.504	58.794	1.750	343.048

*Unitats en milers d'euros.

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

de viatgers i mercaderies (670 milions), les activitats annexes (89 milions) i el sector postal (9 milions). El repartiment percentual va ascendir respectivament a un 87%, un 12% i un 1%. (Vegeu el gràfic AI-30.)

Cal fer notar respecte als transports que, amb un 20,1% del total de producció de tots els sectors inclosos en aquesta anàlisi, els costs de personal varen ser tan sols un 15,2% del total. Influeix en aquestes xifres la dada de compres intermèdies del sector del transport (2.300 milions), un 27% del total d'aquestes compres sobre el total de sectors. D'aquest total de compres intermèdies, pràcticament la totalitat, un 96%, correspon al subsector del transport de viatgers i mercaderies, el 4% restant correspon a les activitats annexes al transport. La despesa en I+D és molt reduïda, amb prou feines un total de 12 milions d'euros (un 0,3% del total de vendes), gairebé tota invertida en el transport de viatgers i mercaderies, amb un 92%. El 8% restant correspon a les activitats postals. (Vegeu el gràfic AI-31.)

Un total de 24.831 persones estaven ocupades en el sector del transport, un 8,4% del total d'ocupació de la totalitat de sectors (que era de 293.050 ocupats). La major part de l'ocupació del sector del transport es concentra en el subsector de viatgers i mercaderies, amb un total de 20.864 treballadors (un 84% del total). 3.421 persones estaven ocupades en les activitats annexes al transport (un 17% del total), i amb prou feines 536 ho feien en les activitats postals (un 1%). L'EBE del sector del transport és de 343 milions d'euros, un 10,9% del total del conjunt de sectors (amb una xifra agregada de 3.146 milions). Aquest excedent brut es va repartir entre el transport de viatgers i mercaderies, amb un total de 282 milions (un 82% del total); les activitats annexes,

Quadre I–83. Coeficients de les principals macromagnituds del sector del transport (2006) (en %)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Volum negoci	91,11	8,07	0,82	100,00
Valor producció	92,28	7,17	0,55	100,00
VAB a PM	85,18	13,77	1,05	100,00
VAB a CF	85,66	13,31	1,03	100,00
Despeses de personal	87,14	11,60	1,27	100,00
Compres en béns i serveis	93,56	5,74	0,70	100,00
Compres per a la revenda	95,62	4,06	0,32	100,00
Despeses en I+D	91,67	0,00	8,33	100,00
Personal ocupat	84,06	13,78	2,16	100,00
EBE	82,35	17,14	0,51	100,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT i elaboració pròpia.

amb 58 milions (un 17% del total), i el sector postal, amb 536 milions d'euros (un 1% del total).

11.2.2. Principals coeficients del sector del transport i comunicacions

L'any 2006 la productivitat del sector del transport és de 47.258 euros per treballador, i és pràcticament similar a la dels subsectors de transport de viatgers i mercaderies i d'activitats annexes (amb prou feines unes diferències d'un 1% i un 2% amb referència al valor mitjà). En canvi, el sector d'activitats postals mostra una caiguda molt considerable de la seva productivitat respecte a la mitjana del sector, un 54% menys, i arriba només als 21.791 euros. El salari mitjà global del sector es va situar en els 30.864 euros, amb diferències molt acusades segons el subsector al qual es faci referència. En concret el transport de viatgers i mercaderies es va situar un 6% per sobre de la mitjana, fins a arribar als 32.780 euros. En canvi, les activitats annexes al transport varen veure reduït el seu salari una mica més d'una quarta part (un 26%, fins als 22.904 euros). Les activitats postals tenen una reducció major, el sou mitjà amb prou feines no assoleix el 51% de la mitjana, un total de 15.736 euros. Així i tot, cal destacar que el salari mitjà global de l'enquesta de serveis (tenint en compte tots els sectors d'activitat) és de 19.086 euros, és a dir, el sector del transport té un sou mitjà que supera en un 61% la mitjana total esmentada. El major salari dels sectors analitzats correspon al transport de viatgers i de mercaderies, el qual supera la mitjana global en un 71%. (Vegeu el quadre I-84 i el gràfic AI-32.)

Quadre I-84. Coeficients del sector del transport relacionats amb el factor treball (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals	Total transport
Ocupats per empresa	5	13	9	6
Productivitat	47.792	48.172	21.791	47.258
Salari mitjà	32.780	22.904	15.736	30.864
Taxa de valor afegit	31	61	62	33
Taxa de despeses de personal	70	60	85	69
EBE sobre VAB	30	40	15	31
Taxa d'assalariats	83	97	93	85
Taxa d'estabilitat laboral	73	62	78	71
Taxa de participació femenina	23	31	41	24
Taxa d'ocupació femenina assalariada	25	32	39	27
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1	0	36	1

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

L'EBE del sector del transport assoleix el 31%, lleugerament inferior a la mitjana del total de l'enquesta anual, un 38% (el transport només assoleix el 81% del total). Si analitzam els diferents subsectors, veurem que el transport de viatgers i mercaderies pràcticament se situa en la mitjana del sector, amb un 30%; les activitats annexes tenen un creixement significatiu i arriben a un EBE de 40 punts. El sector postal té l'excedent brut més reduït, amb prou feines un 15%. Aquest excedent reduït està explicat en part per l'elevada taxa de despeses de personal, que en l'apartat postal assoleix gairebé el 85% del valor afegit brut (VAB). A la resta d'apartats del sector del transport, aquesta taxa de personal se situa entre els 70 punts del transport de viatgers i mercaderies i els 60 punts de les activitats annexes. Tots dos casos mostren una reducció substancial.

És important destacar la taxa d'estabilitat laboral, un 71%, superior en 4 punts a la taxa mitjana de tota l'enquesta anual de serveis. Si desagregam dins els transports, aquesta taxa és superior en dos punts a la del transport de viatgers i mercaderies (arriba a un 73%). En canvi, en les activitats annexes hi ha una caiguda apreciable, fins als 62 punts (una caiguda percentual comparada amb la mitjana d'un 12,6%). En les activitats postals es dóna el valor màxim d'estabilitat laboral, un 78%.

La taxa d'ocupació femenina és molt reduïda en el sector del transport, especialment si la comparam amb el global del total de serveis, ja que amb prou feines arriba a un 24%, contra un 47%, una caiguda en conjunt de gairebé un 50%. Quant als diferents conceptes dels transports, també hi ha diferències significatives, que varien entre un mínim del 23% en el transport de

Quadre I–85. Coeficients del sector del transport relacionats amb el treball en % (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals
Ocupats per empresa	0,83	2,17	1,50
Productivitat	1,01	1,02	0,46
Salari mitjà	1,06	0,74	0,51
Taxa de valor afagit	0,94	1,85	1,88
Taxa de despeses de personal	1,01	0,87	1,23
EBE sobre VAB	0,97	1,29	0,48
Taxa d'assalariats	0,98	1,14	1,09
Taxa d'estabilitat laboral	1,03	0,87	1,10
Taxa de participació femenina	0,96	1,29	1,71
Taxa d'ocupació femenina assalariada	0,93	1,19	1,44
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1,00	0,00	36,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT i elaboració pròpia.

viatgers i mercaderies i un màxim de 41 punts en el sector postal. Entre els dos valors queden les activitats annexes, amb un 31%. La taxa d'ocupació femenina assalariada també és especialment reduïda si la comparam amb el total de la resta de sectors, un 27% respecte d'un 50%. Una altra vegada, hi trobam diferències elevades que arriben fins a un 54%. El sector postal és novament el que té una taxa major, un 39%. La menor no supera el 25% en el cas del transport de viatgers i mercaderies.

Cal destacar també l'elevadíssima taxa d'externalitat de l'ocupació en el sector postal, un 36%, si la comparam amb qualsevol altre subsector de tota l'enquesta, en què els valors mitjans no passen d'un 7% i en què la majoria absoluta de valors arriben a un 1%. (Vegeu el quadre I-85 i el gràfic AI-33.)

11.2.3. Mercat de treball en el sector del transport i les comunicacions

Un total de 4.259 empreses amb 4.438 establiments formaven part del sector del transport l'any 2006. Aquest total representa un 7,48% del total d'empreses i un 6,8% del total d'establiments sobre la xifra global total de l'enquesta de serveis. (Vegeu el quadre I-86 i el gràfic AI-34.)

El total de persones ocupades en els transports se situava en 24.821 persones, de les quals un 85% eren personal remunerat (21.105 treballadors) i un 14,97% eren treballadors autònoms o no remunerats (3.716 persones). Del total del personal ocupat, un 84% ho estava en el subsector del transport de viatgers i merca-

Quadre I-86. Mercat de treball (2006)

	Total transport	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals
Nombre d'empreses	4.259	3.968	229	61
Nombre d'establiments	4.438	4.078	297	63
Personal ocupat	24.821	20.864	3.421	536
Personal remunerat	21.105	17.274	3.331	500
Personal fix	14.982	12.534	2.056	393
Personal fix homes	11.327	9.599	1.482	247
Personal fix dones	3.655	2.935	574	146
Personal eventual	6.123	4.740	1.276	108
Personal eventual homes	4.160	3.301	798	61
Personal eventual dones	1.963	1.438	478	47
Personal no remunerat	3.716	3.590	90	36
Personal no remunerat homes	3.278	3.200	68	10
Personal no remunerat dones	438	390	22	26

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

deries, mentre que un 14% se situava en les activitats annexes, i amb prou feines un 2% en el sector postal. (Vegeu el quadre I-87 i gràfic AI-35.)

Amb aquestes dades podem afirmar que la mitjana d'empleats per empresa se situava en les 5,82 persones. La mitjana per subsectors era de 5,25 treballadors en la part de viatgers i mercaderies, 14,9 en les activitats annexes i 8,78 treballadors en el sector postal. El 93% de les empreses (3.968) es dedicaven a les activitats de transport de viatgers i a mercaderies, un 5% (229) a les activitats annexes al transport i tan sols un 1% (61) es dedicava a activitats postals. També és interessant fer notar que del total de 21.105 treballadors remunerats, un 70,98% són fixos i un 29,01% són eventuals. Del total de fixos (14.982 empleats), un 75,6% eren homes mentre que la resta, un 24,39%, eren dones. Alhora, del total de 6.123 empleats eventuals, un 68% eren homes i un 32% eren dones.

L'any 2006 gairebé quatre mil persones (3.716) eren autònomes. D'aquest total, un 88,2% eren homes i un 11,8% eren dones. Analitzant l'ocupació per tipus d'activitat, podem dir que en el transport de viatgers i mercaderies un 72,5% de l'ocupació era fixa i un 27,4% era eventual. En les activitats annexes al transport un 60,8% era fixa i un 37,7% era eventual. En el sector postal es dóna la taxa d'ocupació fixa més alta, un 78,6%, mentre que la part eventual se situava en un 21,6%. (Vegeu els gràfics AI-36 i AI-37.)

Quadre I-87. Coeficients del mercat de treball en % (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes als transports	Activitats postals
Nombre d'empreses	0,932	0,054	0,014
Nombre d'establiments	0,919	0,067	0,014
Personal ocupat	0,841	0,138	0,022
Personal remunerat	0,818	0,158	0,024
Personal fix	0,837	0,137	0,026
Personal fix homes	0,847	0,131	0,022
Personal fix dones	0,803	0,157	0,040
Personal eventual	0,774	0,208	0,018
Personal eventual homes	0,794	0,192	0,015
Personal eventual dones	0,733	0,244	0,024
Personal no remunerat	0,966	0,024	0,010
Personal no remunerat homes	0,976	0,021	0,003
Personal no remunerat dones	0,890	0,050	0,059

Font: Enquesta de serveis de IBESTAT.

11.2.4. L'ocupació per trimestres en el sector del transport i les comunicacions

Un total de 23.539 persones treballaven de mitjana anual en el sector del transport. Sobre aquesta mitjana, un 84,7% estaven emprades en el subsector de viatgers i mercaderies (19.938 persones), un 13,1% en les activitats annexes (3.072 treballadors) i un 2,2% en les activitats postals (528 empleats). (Vegeu el quadre I-88 i el gràfic AI-38.)

Si analitzam els totals trimestrals per tipus d'activitat, podrem observar que les variacions relatives són escasses, és a dir, el percentatge trimestral d'empleats en cada subsector del transport és bastant estable. A tall d'exemple, pel que fa als transports de viatgers i mercaderies, els valors oscil·len entre un mínim de 84,2% durant el primer i tercer trimestre i un màxim del 86% el quart trimestre. La variació és de menys de dos punts percentuals (1,8%). Amb les activitats postals succeeix el mateix, durant tres trimestres el percentatge d'ocupació sobre el total trimestral és d'un 23%, tan sols durant el tercer trimestre cau al 21%, amb prou feines dos punts percentuals de variació. En les activitats annexes al transport és on es dóna una variació major, amb valors màxims d'un 13,7% i mínims d'un 11,6%, és a

Quadre I-88. Treballadors ocupats per trimestres en el sector del transport (2006)

	Total transport	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals
Ocupats 1r trimestre	22.033	18.557	2.960	517
Ocupats 2n trimestre	23.992	20.236	3.216	540
Ocupats 3r trimestre	25.069	21.118	3.428	524
Ocupats 4t trimestre	23.061	19.843	2.685	533
Ocupats (mitjana anual)	23.539	19.938	3.072	528

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

Quadre I-89. Ocupats per trimestre en el sector del transport en % (2006)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals	Total transport
Ocupats 1r trimestre	84,22	13,43	2,35	100,00
Ocupats 2n trimestre	84,34	13,40	2,25	100,00
Ocupats 3r trimestre	84,24	13,67	2,09	100,00
Ocupats 4t trimestre	86,05	11,64	2,31	100,00
Ocupats (mitjana anual)	84,70	13,05	2,24	100,00

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

dir, un 2,1% de variació, gairebé un 20% de variació. (Vegeu el quadre I-89 i el gràfic AI-39.)

Si analitzem els totals trimestrals agregats i els comparam amb la mitjana anual, podem observar que el primer trimestre té la menor ocupació anual, amb un 93,6% sobre la mitjana (22.033 empleats). El segueix el quart trimestre, amb un 98% també sobre la mitjana (23.061 d'ocupats); la tercera posició l'ocupa el segon trimestre, amb un 101,9% també sobre la mitjana anual (23.992 treballadors), i, finalment, la màxima xifra d'ocupació es dóna el tercer trimestre, amb un 106,5% (25.096 persones). (Vegeu el quadre I-90 i el gràfic AI-40.)

11.3. Anàlisi de la conjuntura

En aquest apartat s'analitza l'evolució conjuntural del sector del transport i comunicacions. Per a les Illes Balears, el transport marítim i l'aeri tenen una importància fonamental atesa la insularitat i el fet de ser una destinació turística internacional de primer ordre. Aquesta anàlisi conjuntural del sector del transport es divideix en quatre activitats: transport marítim, transport aeri, transport per carretera i transport per ferrocarril. Finalment, s'analitza la conjuntura per les activitats de comunicacions, que són les activitats postals i les telecomunicacions.

11.3.1. El transport marítim

En aquest apartat analitzam el transport marítim de passatgers per via marítima en règim de cabotatge, el transport de passatgers per via marítima amb creuers turístics, el transport de passatgers en trànsit de badia i el transport marítim de mercaderies per illes.

13.3.1.1. El transport de passatgers per via marítima en règim de cabotatge

L'any 2008 el total de passatgers transportats per via marítima regular en règim de cabotatge va arribar als 2.160.097. Un 46,62% d'aquest total corresponia a Mallorca, amb 1.007.830 passatgers, un 16,75% a Menorca (362.801 passatgers) i un 36,52% a les Pitiüses (789.466 passatgers). Les dades globals del total de les

Quadre I-90. Coeficients d'ocupació en el sector del transport relacionats amb la mitjana anual (2006) (en %)

	Transport de viatgers i mercaderies	Activitats annexes al transport	Activitats postals	Total transport
Ocupats 1r trimestre	0,931	0,964	0,979	0,936
Ocupats 2n trimestre	1,015	1,047	1,023	1,019
Ocupats 3r trimestre	1,059	1,116	0,992	1,065
Ocupats 4t trimestre	0,995	0,874	1,009	0,980
Ocupats (mitjana anual)	1,000	1,000	1,000	1,000

Font: Enquesta de serveis de l'IBESTAT.

Illes (2.160 mil passatgers) ens mostren una caiguda notable d'un 16,4% en el total del transport de cabotatge. Aquesta forta caiguda contrasta amb les xifres de creixement positiu del cinc darrers anys, en què únicament es va donar un petit endarreriment l'any 2004 (caiguda d'un 0,64%). També contrasta fortament aquesta caiguda d'un 16,4% amb la pujada del 10,4% de l'any anterior.

Si analitzam amb més profunditat les variacions percentuals, ens trobam que les caigudes més fortes es varen donar a Mallorca, amb un notable retrocés d'un 17,54% (una caiguda de més de dos-cents mil viatgers, d'1.222.272 als 1.007.830), i principalment a les Pitiüses, amb una caiguda d'un 19,45%. Global-ment, les diferencies negatives varien entre un mínim d'un 7,89% al port d'Alcúdia i un 22,23% al port d'Eivissa.

A Menorca és on la variació per Illes és menor, amb una disminució de tan sols un 4,95%. De fet, l'únic port que té una variació positiva tot el 2008 va ser el de Maó, amb una pujada d'un 4,48% (va augmentar dels 173.808 passatgers als 181.588). La dada és més sorprenent encara si tenim en compte que el port de Maó fou l'únic que l'any passat va tenir un descens molt acusat, amb una caiguda del 13,1%. (Vegeu el quadre AI-58 i el gràfic AI-41.)

11.3.1.2. El transport de passatgers per via marítima amb creuers turístics

El sempre important turisme de creuers que visita les nostres illes experimentà un creixement notable, d'un 7,87% l'any 2008, fins a arribar a una xifra global de 1.315.933 passatgers. S'ha de tenir en compte que les dades dels darrers cinc anys ens mostren uns valors molt irregulars, amb caigudes i pujades que varien entre un retrocés del 82% l'any 2004 i un augment de més del 326% l'any 2007. Amb referència a les xifres de l'any 2008, el port de palma té un creixement molt semblant a la mitjana, un 7,84% de variació positiva. És fonamental la importància del port de Palma, ja que per mitjà de les seves instal·lacions es distribueix un 86% del total de turisme de creuers. Molt més lluny apareix el port de Maó, amb un 7,8% del total, i finalment el d'Eivissa, amb un 6%. La resta de ports tenen una importància marginal. S'ha de remarcar el notable creixement del port de Maó, que arriba a xifres superiors al doble de la mitjana global, un 14,35%. D'aquesta manera se superen per primera vegada els cent mil passatgers, concretament han estat 103.574. (Vegeu el quadre AI-59 i el gràfic AI-42.)

11.3.1.3. El transport de passatgers en trànsit de badia

L'any 2008 el total de passatgers en trànsit de badia arribaren a 4.731745, és a dir, un 1,26% menys que l'any 2007 (amb un total de 4.791.901 passatgers). Si comparam les dades dels darrers sis anys, podem veure que tots els increments anuals, exceptuant l'any 2006, foren negatius i, a més a més, amb dades de variació molt divergents. De fet, les estadístiques varien des d'un creixement positiu d'un cinquanta per cent l'any 2006 (exactament un 52,84%) fins a un creixement negatiu d'un 15,79% l'any 2004. Si analitzam profundament les dades del 2008, podem observar que, del total de 4,7 milions de passatgers, un 30,96% correspon al total de Mallorca, un 4,39% al total de Menorca i un 64,6% al total de les Pitiüses. Es digne de menció el fet que el total de les Pitiüses experi-

menta una notable reducció d'un 7,84% respecte a l'any anterior, mentre que el total de Menorca pràcticament es manté constant, amb una lleugera reducció d'un 0,43 respecte al 2007. Aquestes caigudes són compensades amb la pujada del total dels ports de Mallorca, amb una variació d'un 15,88%. S'ha de tenir en compte que el port de Cala Savina és el que té un trànsit de badia major, amb un 24% del total (1.138.988 passatgers), seguit pel port de Palma, amb un 18% del total del passatge (que puja als 859.435). És interessant el fet que el port amb una xifra més elevada de viatgers, Cala Savina, tingui unes variacions en els darrers anys molt divergents, ja que l'any 2006 va experimentar un creixement d'un 26,4% mentre que el 2007 va caure un 8,03%. (Vegeu el quadre AI-60 i el gràfic AI-43.)

11.3.1.4. El transport marítim de mercaderies per illes

És molt indicativa la situació del transport de mercaderies a les Illes. D'una situació de creixements sempre positius en els darrers anys hem passat a una caiguda generalitzada. En concret, el total de les Illes Balears se situa en les 13,416 milions de tones, és a dir, una reducció d'un 8,01%. D'aquest total, un 75,04% correspon als ports de Mallorca, un 15,55% als de les Pitiüses i un 9,4% als de Menorca. Les caigudes respectives per illes són: un 11,95% a les Pitiüses i un 11,33% a Menorca. Mallorca, amb una caiguda inferior a la mitjana, perd un 6,71%. (Vegeu el quadre AI-61 i el gràfic AI-44.)

La situació per tipus de producte reflecteix la magnitud de la caiguda. L'únic tipus de producte que es manté són els energètics (pràcticament estancat, amb un creixement d'un 0,51%). La resta de productes sofreixen caigudes que van des dels 5,22% dels agroramaders i alimentaris fins al 52,16% dels metal·lúrgics. En conjunt, el total de ports de l'Autoritat Portuària de Balears tenen una caiguda d'un 8,26%. (Vegeu el quadre AI-62.)

11.3.2. Transport de passatgers per via aèria

Un total de 30.086.290 passatgers varen entrar i sortir de les Illes l'any 2008, cosa que implica una caiguda del 2,2% que contrasta fortament amb les dades dels darrers anys, que ens mostraven variacions positives d'un 5,6% l'any 2006 i d'un 4,1% l'any 2007.

Mallorca fou el principal punt d'entrada i sortida, amb un 75,88% del total (22.832.865 passatgers). En segon lloc, tenim Eivissa, amb un 15,44% (4.647.487 viatgers) i, en tercera posició, Menorca am un 8,65% (2.605.938 passatgers). Aquestes dades ens mostren una caiguda generalitzada en l'arribada de passatgers a tots els aeroports de les Illes, amb una mitjana del total de les illes d'un -2,2%. Encapçala la caiguda Menorca, amb un -6,15 de variació; la segueix Eivissa, amb un -2,5%, i finalment Mallorca, amb una reducció d'un 1,7%. (Vegeu el quadre AI-63 i el gràfic AI-45.)

11.3.3. El transport regular de passatgers per carretera

Si analitzam les dades del transport regular de passatgers per carretera, podem apreciar que aquest mitjà de locomoció manté una senda de creixement molt apreciable que ja va començar el 2001. De

fet, un total de 15.979.187 viatgers varen ser transportats al llarg de l'any 2008, un increment d'un 2,18% per comparació al 2007. Els increments percentuals per illes varien des d'un mínim, a Menorca, del 0,48%, fins a un màxim, a Eivissa, d'un 6,01%. A Mallorca l'increment fou d'un 1,03%. Si ens fixam en el total per illes, podem apreciar el fet que un 61,6% del total de viatges corresponen a Mallorca, un 24,5% a Eivissa, un 13,2% a Menorca i només un 0,5% a Formentera. (Vegeu el quadre AI-64 i el gràfic AI-46.)

11.3.4. El transport de passatgers per ferrocarril i metro

Un total de 6.087.083 viatgers varen usar les distintes infraestructures ferroviàries que hi ha a les Illes durant l'any 2008. Aquest total suposa un creixement apreciable d'un 9,69% del total de les Illes. De fet, durant els darrers set anys nomes l'any 2006 es va donar una mínima davallada en el nombre de passatgers, amb una petita caiguda percentual d'un 0,36%. La resta d'anys trobam valors positius que varien entre un màxim d'un 18,69% el 2003 i un mínim d'un 1,03% el 2001. (Vegeu el quadre AI-65 i el gràfic AI-47.)

És interessant la primera dada del transport per metro, amb un total de 507.719 passatgers, un 8,3% del total.

Si analitzam la resta de línies de ferrocarril, es poden apreciar petits increments en la línia Palma - Inca - sa Pobla i Palma - Manacor (un 1,9% de pujada, amb un total de 3.765.281 viatgers) i en la línia Sóller - Port de Sóller (un increment d'un 1,06%, amb un total de 1.012.821 passatgers). L'única línia que sofreix una reducció en el nombre d'usuaris es la de Palma-Sóller, amb una caiguda d'un 5,97%.

11.3.5. Les activitats postals

Un total de 38.869 milers de correspondències en origen es varen distribuir a les Illes l'any 2008. Un 90,03% d'aquest total corresponia a la línia bàsica, un 8,78% a la línia econòmica i un 1,17% a la línia urgent. De fet, és molt apreciable la reducció en l'ús d'aquest tipus de serveis postals. L'any 2008 tenim una caiguda global del 19,5%. Per tipus de línia, les reduccions varien entre un màxim d'un 20,4% en la línia bàsica fins a un 10,4% en la línia econòmica. Enmig tenim la línia urgent, amb una caiguda d'un 11,9%. (Vegeu el quadre AI-66.)

11.3.6. Les telecomunicacions

Amb referència a les línies telefòniques, és remarcable el fort creixement de la telefonia mòbil, el qual ja minva fins a pràcticament una estabilització durant l'any 2008. De fet, els darrers anys podem apreciar una reducció en el creixement (que d'altra banda es mostra sempre positiu). Durant el quadrienni 2005-2008 les variacions respectives són: 14,32%, 5,85%, 5,745 i el ja esmentat 1,32%. A les Balears hi havia un total de 525.188 línies de telèfons mòbil l'any 2008. Les línies ADSL tenen una caiguda lleugera d'un 0,17%, fins a un total de 164.079 línies, molt lluny del 139% d'increment de l'any 2006. (Vegeu el quadre AI-67.)

12

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

Els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex del conjunt de les institucions financeres.

En aquest context, les entitats de dipòsit de les Balears han iniciat un procés de recomposició dels seus balanços que es reflecteix en una desacceleració del crèdit, més marcat en el crèdit lligat al sector immobiliari.

L'anàlisi de la morositat dels crèdits concedits per les entitats de dipòsit que actuen a Espanya a particulars i a empreses ha crescut amb intensitat i ha estat el desembre de 2008 d'un 3,29%, quasi ha quadruplicat el valor d'un any abans (0,83%). Això no obstant, els fons d'insolvència que s'havien constituït en el passat han suposat un marge de maniobra davant l'augment de la morositat.

Davant les grans dificultats per poder accedir als mercats financers internacionals, les entitats financeres de les Balears han reaccionat amb rapidesa i han augmentat la captació de dipòsits en el mercat minorista. Així, el 2008, els dipòsits a termini han augmentat de pes en relació amb els dipòsits a la vista.

A pesar que hi ha hagut menys demanda de crèdit i més esforços per a captar fons de la clientela, les Balears són la comunitat autònoma on la ràtio crèdits/dipòsits té el valor més alt (un 2,41), xifra que posa en relleu com les entitats bancàries que actuen a la comunitat insular són les que registren una major posició deutora dins el panorama espanyol.

L'anàlisi de la Societat de Garantia Recíproca (ISBA) posa en relleu el paper important que té aquesta institució financera en el conjunt de l'economia balear; prova d'aquesta realitat és que, durant l'exercici del 2008, a pesar de la difícil conjuntura econòmica, un total de 1.340 empreses es varen beneficiar de l'aval d'ISBA, fet que va contribuir a mantenir 7.203 llocs de feina, col·laborar en la creació de 92 noves empreses i fer possible la creació de 376 nous llocs de feina.

12.1. INTRODUCCIÓ

La inicialment coneguda com a crisi de les hipoteques d'alt risc (*crisi subprime*) s'ha convertit en una crisi financera global sense precedents. Mai un succés no havia afectat la liquiditat dels mercats financers d'una manera tan severa i tan extensa, geogràficament i temporalment, i havia implicat pèrdues per al sector financer internacional superiors a 1 bilió de dòlars. Així, els greus problemes d'inestabilitat financera internacional juntament amb la feblesa econòmica configuren un entorn operatiu molt complex per al conjunt de les institucions financeres. Cal destacar que el model de banca desenvolupat per les entitats espanyoles, orientat a l'operativa minorista gràcies a la seva extensa xarxa d'oficines, i lluny del model *d'originar per distribuir* (que utilitzava un seguit d'innovacions financeres, com la titulització, per atorgar crèdit sense preocupar-se gaire per la qualitat creditícia; al capdavall, els préstecs es venien al mercat amb l'ajuda d'agències de ràting i de bancs d'inversió) tan extensament utilitzat als Estats Units, ha evitat que les entitats espanyoles s'hagin vist afectades directament per la crisi del mercat *subprime* generada als EUA. Això no obstant, les entitats de dipòsit que actuen a Espanya, a l'igual que succeeix en altres sistemes bancaris, s'han

hagut d'afrontar a un segon impacte derivat d'una feblesa significativa de l'activitat econòmica, molt més intensa del que inicialment s'havia previst, com ho prova el fet que durant l'any 2008 la taxa d'atur va registrar un intens ascens i es va situar el quart trimestre del 2008 en el 12,32% de la població activa a les Balears i en un 13,91% a Espanya. Aquest escenari d'una major feblesa econòmica ha interactuat amb el bloqueig d'una part significativa dels mecanismes de finançament majorista de la banca davant les tensions de liquiditat que estan presents en el finançament internacional, elements que tenen repercussions importants en l'actuació de les institucions financeres de les Balears.

En aquest context, és interessant aproximar-nos a la realitat de les institucions financeres que actuen en el marc de l'economia balear el 2008, any en què el BCE ha implantat un signe diferent de política monetària per adaptar-se a la nova realitat econòmica i dels mercats financers. Així, fins al 3 de juliol de 2008 va mantenir els tipus d'interès de referència al 4%, moment en què va considerar adient apujar-los un quart de punt, fins al 4,25%, com a resposta a una inflació que es trobava per sobre de l'objectiu del 2%; amb la implantació d'aquesta mesura, i tal com va reconèixer el president del BCE, s'intentava comunicar als mercats la seva fermesa per aconseguir l'estabilitat de preus, principal comesa de la institució monetària. Els esdeveniments sobrevinguts als mesos següents —i en especial a partir del 15 de setembre quan els bancs d'inversió dels EUA Lehman Brothers i Merril Lynch no resisteixen l'impacte de la crisi del mercat subprime, de tal manera que la primera va fer fallida i la segona va ser adquirida pel Bank of America— varen conduir l'autoritat monetària de l'àrea de l'euro a acordar un canvi de política monetària, per això va retallar a partir d'aquell moment en tres ocasions els tipus d'interès de referència: la primera, de 50 p. b., es va acordar en la reunió del Consell de Govern del BCE del dia 8 d'octubre; una segona, en la reunió feta el 6 de novembre i amb la mateixa intensitat de 50 p. b., i una tercera en la reunió del 4 de desembre i de 75 p. b., el retall de tipus més gran des de la introducció de l'euro l'any 1999, fins a deixar-lo en el 2,50. Aquestes rebaixes varen ser possibles en un entorn de significativa desacceleració de l'economia de la zona euro i en el qual la inflació de l'àrea euro es va situar per sota del nivell de referència del 2% del BCE.

Amb el propòsit de conèixer les implicacions dels esdeveniments desenvolupats durant el 2008 sobre el conjunt de les institucions financeres que actuen a les Balears, i partint de la idea que a l'arxipèlag —com succeeix a l'Estat espanyol i a molts altres països desenvolupats— les llars i les petites i mitjanes empreses mostren una alta dependència del finançament bancari, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant el 2008. Cal esmentar que les petites i mitjanes empreses de les Illes Balears disposen, a més, de la Societat de Garantia Recíproca ISBA, que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables i que ha tingut un important paper davant la situació econòmica del moment, institució que també és estudiada en aquest capítol. Finalment, és

necessari fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari en general, i també estudiar, en particular, quin ha estat el comportament concret de les empreses de les Balears que actuen en aquest mercat.

12.2. Les entitats bancàries

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens detindrem a analitzar-les. Aspectes com la dimensió i l'evolució de la xarxa d'oficines, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques) i del passiu (dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2008, aquí seran objecte d'estudi.

12.2.1. La dimensió de la xarxa d'oficines

Un indicador estructural del sistema bancari balear és el relatiu al nombre d'oficines operatives en aquest mercat. Si bé és cert que la introducció de les noves tecnologies està revolucionant la manera d'operar de les entitats bancàries, avui dia són nombrosos els estudis empírics que conclouen que l'oficina bancària continua essent el lloc on l'entitat es relaciona amb el client i el mitjà utilitzat per comercialitzar, majoritàriament, els productes financers, fet que justifica l'alta correlació que hi ha entre el creixement de les oficines i l'augment del negoci que efectuen les entitats bancàries. Així, la densitat d'oficines es configura com un element estratègic per guanyar quota en un mercat altament competitiu.

Fent ús de les dades regionalitzades que ofereix el Banc d'Espanya, a final de 2008 el nombre d'oficines operatives a les Balears va ser de 1.254 (13 més que les registrades l'any anterior), xifra que representa el 2,74% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-91.)

Si l'anàlisi es fa per tipus d'entitat de dipòsit, l'any 2008 destaca, a l'igual que els anys anteriors, per un protagonisme més gran en el nombre d'oficines de les caixes d'estalvis, amb una quota del 52,63%, enfront dels seus competidors més directes, els bancs, amb un 44,98%, mentre que les cooperatives tan sols representen

Quadre I-91. Nombre d'oficines a les Illes Balears i a Espanya (2007-2008)

	Balears			Espanya		
	2008	2007	Diferència	2008	2007	Diferència
Bancs	564	565	-1	15.580	15.542	38
Caixes d'estalvi	660	647	13	24.985	24.591	394
Cooperatives de crèdit	30	29	1	5.097	4.953	144
Total	**1.254**	**1.241**	**13**	**45.662**	**45.086**	**576**

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

el 2,39%. Si la mateixa anàlisi es fa a escala de l'Estat espanyol, s'observa com també són les caixes les entitats que més oficines tenen (el 54,72%), però el que resulta més diferent és que la representació, en termes relatius, de les oficines dels bancs és molt inferior (34,12%); per contra, les cooperatives tenen una presència, comparativament amb les Balears, considerablement superior, amb un 11,16%. (Vegeu el gràfic AI-48.)

Aquest protagonisme creixent de les caixes d'estalvis, mesurat pel nombre d'oficines operatives, enfront dels bancs, tant a les Balears com a Espanya, és conseqüència de la diferent estratègia de creixement seguida per totes dues institucions per fer front als profunds canvis que s'han produït en l'entorn econòmic i financer, i que s'ha traduït en un fort augment de la competència i en una reducció dels marges d'intermediació. L'eliminació de les restriccions geogràfiques a l'establiment de les caixes d'estalvis es va iniciar el 1979, any en què se'ls va autoritzar a actuar a tot el territori de la seva comunitat autònoma d'origen, encara que no fou fins al 1992 quan se n'aconseguí una liberalització total, amb la derogació de l'article que impedia obrir oficines fora d'aquest àmbit (per l'aprovació del Reial decret 1343/1992). Aquest nou marc legal va suposar una transformació important en l'entorn competitiu per a les entitats de dipòsit. A partir d'aquell moment, les caixes d'estalvis han optat per un model de banca relacional (enfocada al client) mitjançant l'expansió geogràfica i han passat a ser les entitats bancàries amb més presència física a la majoria de regions espanyoles. Aquesta tendència aperturista iniciada uns anys abans s'ha fet palesa a les Balears en els darrers anys, i així ha continuat essent el 2008, en què s'han obert tretze noves oficines que pertanyen al grup de caixes d'estalvi, mentre que, pel que fa als bancs, s'ha tancat una oficina. Si es fa la mateixa anàlisi per al conjunt de l'Estat espanyol, les diferències són igual d'evidents. Així, durant el mateix període, les caixes d'estalvis han augmentat en 394 el nombre d'oficines operatives, mentre que en el cas dels bancs han estat 38. Les cooperatives de crèdit manifesten, en aquest aspecte, un comportament diferent en l'àmbit balear i en l'espanyol; així, mentre que el 2008 a les Illes el nombre d'oficines de les cooperatives de crèdit ha augmentat en 1, a Espanya ha augmentat en 144 durant el mateix període, cosa que representa un increment del 2,91%.

L'índex de simetria espacial (IS), definit com el quocient entre el nombre d'oficines que pertanyen a caixes d'estalvis en relació amb les que corresponen a bancs, resulta una manera alternativa i fàcil d'analitzar la importància relativa de les caixes respecte als bancs quant a la variable de nombre d'oficines. Quan aquest valor és unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que les caixes d'estalvis i els bancs tenen el 50% de les oficines bancàries. D'igual manera, si la participació de les caixes (bancs) en el mercat és superior a la dels bancs (les caixes), l'índex serà superior (inferior) a la unitat. Les Illes Balears es caracteritzen, en relació amb el nombre d'oficines, pel predomini de les caixes enfront dels bancs, com ho prova el fet que l'índex es superior a la unitat (1,17). Cal remarcar que aquesta és una característica comuna en bona part de comunitats autònomes; tan sols a dues comunitats autònomes (Astúries

i Galícia) els bancs tenen una major presència d'oficines enfront de les caixes d'estalvis. Si es fa la comparació amb les dades registrades fa cinc anys, es conclou que hi ha una tendència, tant a les Balears com a la resta de comunitats autònomes espanyoles, a un augment del valor de l'índex de simetria espacial en el període de temps considerat, prova que són les caixes d'estalvis les que aposten per reforçar els vincles amb els seus clients mitjançant la banca relacional, amb una extensa xarxa d'oficines que permet una relació directa amb el client a llarg termini i de la qual es beneficia tant l'entitat —perquè li permet tenir informació acurada i exhaustiva sobre els clients amb vista a planificar-ne el finançament—, com el client, que pot beneficiar-se de preus i serveis més convenients, així com d'un tractament més personal. (Vegeu el gràfic AI-49.)

12.2.2. El servei bancari

Si bé tenir un coneixement del nombre d'oficines operatives és interessant, en aquest apartat s'ofereix l'anàlisi d'una variable clau per analitzar el grau de servei que ofereixen les entitats, com és el nombre d'oficines per cada cent mil habitants. Mitjançant aquesta variable es tindrà informació relativa al grau de bancarització de la regió. Les xifres palesen que a les Balears el grau de bancarització és considerablement més elevat (amb 117 per cada 100 mil habitants) que en l'àmbit de l'Estat espanyol (99 oficines per cada 100 mil habitants).

Una anàlisi retrospectiva comparant les xifres del 2008 enfront de les del 2003 permet concloure que a les Balears el grau de bancarització s'ha mantingut en 117 oficines per cada 100.000 habitants. L'anàlisi territorial de la ràtio i en el mateix període de temps fa palesa que la tendència a totes les altres comunitats autònomes, exceptuant Navarra, ha estat augmentar la cobertura poblacional del sector bancari espanyol per tot el territori nacional. En el conjunt d'Espanya, la ràtio s'ha incrementat en 6 oficines per cada cent mil habitants durant aquests darrers cinc anys. (Vegeu el gràfic AI-50.)

A escala autonòmica, cal remarcar que hi ha importants diferències en el grau de bancarització. Aspectes com el caràcter rural o urbà del territori, el model de distribució de la població en el territori, les condicions competitives o la configuració institucional mateixa del sector bancari són, entre d'altres, factors explicatius d'aquests diferents valors. El 2008, les Illes Balears són, després de La Rioja (156), Aragó (135) i Castella i Lleó (124), una comunitat amb un grau relativament alt de servei bancari. (Vegeu el gràfic AI-51.)

Tot i que és cert que una variable rellevant per avaluar el grau de bancarització és el nombre d'oficines per habitants, a mesura que la societat no consideri aliè operar fent ús de les noves tecnologies, com és la banca en línia, el nombre d'oficines deixarà de ser una variable clau del grau de competitivitat. Això no obstant, els informes anuals publicats per la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvis i l'Associació Espanyola de la Banca posen de manifest que les entitats bancàries, en conjunt, fan importants esforços per incorporar totes les novetats tecnològiques i per donar, així, facilitats als clients que decideixin actuar mitjançant els nous canals.

12.2.3. El crèdit dels bancs, de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit a les Illes Balears

A les Illes Balears, el crèdit total que han concedit les entitats que hi actuen va ser, el 2008, de 46.183 milions d'euros, xifra que indica que el sector de les entitats bancàries canalitza el 2,5% del crèdit concedit al total d'Espanya. Cal remarcar que, si es comparen les taxes d'increment interanual dels crèdits concedits el 2008, en què va ser del 8,9%, amb les del 2007, en què va ser del 17,3%), es pot concloure que s'ha produït un alentiment del crèdit. Sembla, per tant, que el deteriorament de les perspectives macroeconòmiques i de la solvència dels consumidors percebut per les entitats financeres s'ha reflectit en l'aplicació d'uns criteris de concessió dels crèdits i préstecs més cautelosos. Un altre factor explicatiu, per part de l'oferta, d'aquesta realitat sorgeix de les dificultats a les quals s'han afrontat les entitats de dipòsit a l'hora de trobar finançament en els mercats majoristes a mitjà i llarg termini. Pel que fa a la demanda, d'una banda, la incertesa del moment ha afectat les empreses no financeres, que han reduït la inversió i han augmentat la liquiditat dels balanços. A més, algunes s'havien endeutat per adquirir altres companyies utilitzant l'actiu adquirit com a garantia del crèdit. La caiguda d'aquestes adquisicions ha propiciat el despalanquejament quan les empreses endeutades no han pogut aportar garanties addicionals per als seus crèdits o no han pogut respondre als venciments. De l'altra, les llars han accelerat la reducció del nivell de deute arran de la major incertesa generada, en part, per la creixent taxa d'atur. La reducció de la riquesa, afectada en especial per la caiguda del preu de l'habitatge, també ha afavorit una major preferència per l'estalvi.

L'EURIBOR a dotze mesos, àmpliament utilitzat com a tipus d'interès de referència en les operacions creditícies, va anotar un significatiu ascens en els primers mesos de l'exercici, amb un màxim històric del 5,39% al juliol, que aniria seguiria d'un altre el dia 8 d'octubre quan va arribar a situar-se en el 5,486% arran de les notícies econòmiques que posaven en evidència les dificultats en les quals es trobaven les institucions financeres. Posteriorment, el fort augment de la liquiditat i totes les mesures adoptades pels bancs centrals i pels governs, fins i tot les més heterodoxes, han permès rebaixar el preu dels fons que els bancs es presten els uns als altres. Aquesta tendència iniciada a l'octubre ha possibilitat que el tipus d'interès interbancari acabàs l'any registrant un valor del 3,45%, 134 punts bàsics per sota del de desembre del 2007. Aquestes dades demostren que els bancs centrals varen tenir èxit en l'objectiu d'abaratir el cost de captació de capital en el mercat interbancari per part de les entitats de crèdit. (Vegeu el gràfic AI-52.)

Alternativament, la importància que té la concessió de crèdits per a la societat de les Illes es pot mesurar amb l'anàlisi del valor dels crèdits concedits per habitant, que a les Balears va ser de 43,05 milers d'euros per habitant l'any 2008. A pesar que la xifra va ser inferior (en 1,91 milers d'euros per càpita) a la registrada a les Balears durant el 2007, va continuar superant (en 3,18 milers d'euros) la xifra que correspon a la mitjana espanyola en el mateix període de temps.

D'acord amb les dades del Banc d'Espanya, els principals receptors d'aquest volum de crèdit a les Balears varen ser les empreses i ls famílies (94,71%), mentre que les administracions públiques varen rebre una quantia més aviat petita d'aquest volum, almenys en termes relatius (5,29%). Aquests percentatges són molt similars als registrats a escala de l'Estat espanyol (97,42% i 2,58% respectivament). A més, cal destacar que les taxes d'increment interanual del crèdit bancari en el sector privat han registrat un augment molt inferior al dels anys passats (un 7,6% a les Balears i un 6,1% a Espanya). (Vegeu el gràfic AI-53.)

Una anàlisi comparativa palesa, a més, que les caixes d'estalvis tenen una major activitat creditícia a les Balears que en l'àmbit de l'Estat espanyol. Així, la quota del mercat de les caixes d'estalvis a les Illes, quant a la concessió de crèdits, va ser del 52,32%, enfront del 49,17% d'Espanya; els bancs tenen a les Balears una quota (del 46,50%) molt semblant a la que mantenen els que actuen en el conjunt d'Espanya (del 45,59%); mentre que les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, ja que només varen canalitzar l'1,18% del total dels crèdits, diferent del que succeeix en l'àmbit espanyol, en què aquest tipus d'entitat va tenir més importància comparativa en concedir el 5,24% dels crèdits. (Vegeu el gràfic A I-54.)

La comparativa amb les dades dels anys anteriors no fan sinó confirmar que, tant a Espanya com a les Balears, els bancs cedeixen progressivament la seva participació en aquest mercat a favor, especialment, de les caixes d'estalvis.

Resulta d'interès destacar, fent ús de les dades de l'*Informe d'estabilitat financera del Banc d'Espanya* publicat recentment, com l'any 2008 la ràtio de morositat ha crescut amb intensitat i s'ha situat el desembre del 2008 en el 2,4%. L'augment d'aquesta ràtio s'ha concentrat particularment en el crèdit al sector privat resident a Espanya; així, aquesta ràtio referida al sector privat resident ha passat del 0,83% registrat el mes de desembre del 2007, al 3,29% el desembre de 2008, que ha passat a ser la ràtio més alta des de setembre de 1997 (0,848%). Aquest repunt ràpid i intens de la morositat respon a la confluència de diversos factors: el creixement elevat del crèdit concedit en els anys passats; el fort ritme de deteriorament de l'activitat, amb el substancial increment de la taxa d'atur —que posa en evidència l'elevada proporció d'agents econòmics que es troben sota un grau elevat de pressió financera—, i els canvis introduïts per la Circular 4/2004 —que exigeix un reconeixement dels actius dubtosos més ràpid i intens que en el passat—, i l'actual Llei concursal —que proporciona incentius als gestors de les empreses per sol·licitar amb més antelació el concurs de creditors, si bé aquest efecte resulta molt difícil de quantificar. Això no obstant, és interessant comentar que el sistema de provisions per insolvència en vigor a Espanya ha possibilitat, a diferència d'altres sistemes bancaris, un marge de maniobra per cobrir la morositat el 2008 en el conjunt de les entitats de dipòsit.

12.2.3.1. Els efectes de comerç impagats

D'acord amb la informació elaborada per l'Institut Nacional d'Estadística, es conclou que a les Illes Balears el nombre d'efectes vençuts impagats l'any 2008 va ser de 65.970, cosa que representa el 5,48% del nombre d'efectes vençuts en aquest període de temps, percentatge lleugerament més alt que el registrat en el conjunt de l'Estat espanyol (on el percentatge va ser del 4,96%). (Vegeu el quadre I-92.)

Utilitzant la mateixa font informativa, cal remarcar que a les Balears l'import dels efectes vençuts impagats va pujar als 317.838,225 milers d'euros el 2008, xifra que suposa que un 7,91% de l'import dels efectes comercials que les entitats han rebut en gestió de cobrament de clients i que, per tant, ja han vençut durant el 2008 han resultat impagats, de manera que superen notablement el percentatge mitjà registrat a Espanya (5,42%). Totes aquestes dades confirmen com els efectes de la situació reces-

Quadre I–92. Estadística d'efectes de comerç vençuts i impagats a les Illes Balears (2008)

	Efectes vençuts		Efectes impagats		% impagats	% sobre vençuts
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Andalusia	10.315.974	38.310.048.564	703.972	3.573.360.011	6,82	9,33
Aragó	4.202.001	12.367.830.955	172.831	555.103.498	4,11	4,49
Astúries	2.420.568	7.547.051.548	97.822	208.411.258	4,04	2,76
Canàries	1.393.057	5.769.439.542	119.006	558.795.718	8,54	9,69
Cantàbria	1.076.347	3.726.345.180	48.376	178.388.837	4,49	4,79
Castella i Lleó	4.214.981	15.482.944.634	177.824	802.102.255	4,22	5,18
Castella - La Manxa	3.684.624	12.940.002.194	195.698	846.454.546	5,31	6,54
Catalunya	43.840.384	88.730.753.825	2.077.895	4.128.196.721	4,74	4,65
Com. Valenciana	17.331.214	45.361.298.380	951.349	2.902.828.772	5,49	6,4
Extremadura	1.311.943	5.866.115.215	77.871	360.658.533	5,94	6,15
Galícia	6.783.570	21.135.226.567	273.410	950.184.219	4,03	4,5
Illes Balears	1.203.862	4.015.963.713	65.970	317.838.225	5,48	7,91
La Rioja	1.149.982	3.242.362.201	48.588	140.621.514	4,23	4,34
Madrid	22.928.053	75.037.326.675	1.156.521	3.421.874.386	5,04	4,56
Múrcia	3.860.994	14.384.732.642	236.316	1.044.643.406	6,12	7,26
Navarra	2.690.215	8.081.230.943	89.973	271.742.068	3,34	3,36
País Basc	8.085.688	27.620.049.893	280.331	859.535.718	3,47	3,11
Cauta i Melilla	45.729	118.155.473	2.178	9.277.011	4,76	7,85
Espanya	136.539.186	389.736.878.144	6.775.931	21.130.016.696	4,96	5,42

Font: INE i elaboració pròpia.

siva també es manifesten en un augment de la morositat.

D'aquestes dades es desprèn que el 2008 a les Illes l'import mitjà de l'efecte de comerç impagat, en el conjunt de les entitats bancàries, va ser més alt que la mitjana espanyola en 1.699,53 euros, i es va situar en el valor més alt d'Espanya (4.817,9 euros) després d'Andalusia (5.075,99 euros). L'import mitjà de l'efecte de comerç impagat l'any 2008 respecte al 2007 ha augmentat a totes les comunitats autònomes, llevat de La Rioja, i a les Balears aquest increment va ser de 1.066,28 euros. (Vegeu el gràfic AI-55.)

12.2.3.2. El mercat hipotecari

Al llarg del 2008 el nombre total d'hipoteques sobre finques va disminuir en un 37,95% respecte a l'any 2007, de manera que es va situar en 33.955 garanties hipotecàries. En termes monetaris, el capital prestat va ser de 6.291,91 milions d'euros, un 38,13% menys que durant l'any anterior. D'aquesta manera el 2008 l'import mitjà per hipoteca mitjana constituïda sobre el total de finques es va situar en 185.302 euros, 24.494 euros més que la mitjana espanyola. (Vegeu el quadre I-93.)

Les Illes Balears són, després de Múrcia, La Rioja, Castella-la Manxa, Cantàbria, Comunitat Valenciana i Illes Canàries, la comunitat autònoma amb un nombre més gran de finques amb hipoteques constituïdes per habitant, amb un total de 4.100 hipoteques per cada cent mil habitants, xifra que contrasta amb les 2.578 de Galícia, la que en té menys de totes les autonomies espanyoles. (Vegeu el gràfic AI-56.)

Quadre I-93. Constitució de garanties hipotecàries sobre béns immobles (2007-2008)

	2008		2007		Variació 08/07	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Finques rústiques	1.963	0,000	2.581	840,473	-23,94	-100,00
Finques urbanes	31.992	0,000	52.144	9.328,614	-38,65	-100,00
Concedides per bancs	**12.234**	**0,000**	**20.726**	**3.862,767**	**-40,97**	**-100,00**
sobre finques urbanes	11.643	0,000	19.852	3.551,133	-41,35	-100,00
sobre finques rústiques	591	0,000	874	311,634	-32,38	-100,00
Concedides per caixes d'estalvis	**19.395**	**0,000**	**30.365**	**5.807,358**	**-36,13**	**-100,00**
sobre finques urbanes	18.257	0,000	28.972	5.335,151	-36,98	-100,00
sobre finques rústiques	1.138	0,000	1.393	472,207	-18,31	-100,00
Concedides per altres entitats	**2.326**	**0,000**	**3.634**	**498,962**	**-35,99**	**-100,00**
sobre finques urbanes	2.092	0,000	3.320	442,330	-36,99	-100,00
sobre finques rústiques	234	0,000	314	56,632	-25,48	-100,00
Total d'hipoteques	**33.955**	**0,000**	**54.725**	**10.169,087**	**-37,95**	**-100,00**

*Nombre en milions d'euros.

Font: INE i elaboració pròpia.

Bona part del nombre i de l'import de les hipoteques constituïdes a les Balears va ser sobre finques urbanes, el 94,22% i 89,97% respectivament. (Vegeu el gràfic AI-57.)

Això no obstant, la comparació de l'evolució de les dades del 2008 amb les registrades en anys anteriors posen de manifest com el nombre i l'import d'hipoteques adreçats al finançament de les finques urbanes han retrocedit de manera important en els darrers anys. Així, el 2008 s'han constituït 21.993 hipoteques menys que el 2006, i l'import d'aquest tipus d'hipoteques s'ha reduït en 2.960,866 milions d'euros en el mateix període de temps. Les dades publicades per l'INE fan palès com, a pesar de la situació viscuda en el sector immobiliari, de les 31.992 hipoteques urbanes constituïdes un 64,92% varen ser subscrites sobre els habitatges, que agrupen un total de 3.432,140 milions d'euros.

Segons el tipus d'entitat que concedeix les garanties, a les Illes Balears són les caixes d'estalvis les que, amb diferència, han exercit un paper molt important tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 57,12%) com en l'import (un 55,40%); com ha passat a les altres entitats, les caixes han disminuït tant el nombre d'hipoteques concedides (un 36,13%) com l'import (un 39,98%). Les segueixen, en ordre d'importància, els bancs, que també varen disminuir la quantitat concedida (un 36,67%) i el nombre d'hipoteques, que va disminuir en un 40,97%. Les 2.326 garanties restants, per un import de 360,082 milions d'euros, foren concedides per altres entitats, i se n'ha reduït la participació respecte a l'any anterior, tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 35,99%) com en l'import (un 27,83%). (Vegeu el gràfic A I-58.)

Finalment, és important destacar que el mercat hipotecari espanyol presenta unes característiques estructurals molt diferents a les dels EUA. Així, l'evolució del segment *subprime* dels Estats Units ha registrat taxes d'impagament del 25% en els crèdits concedits des del 2005, mentre que a Espanya cap segment del mercat hipotecari es troba en condicions semblants, i les taxes d'impagament del conjunt de la cartera hipotecària està, segons apunta el Banc d'Espanya, al voltant de l'1%.

12.2.4. Els dipòsits als bancs, a les caixes d'estalvis i a les cooperatives de crèdit a les Illes Balears

Els dipòsits en bancs, caixes d'estalvis i cooperatives de crèdit que actuen a l'arxipèlag balear va ser, el 2008, de 19.148 milions d'euros, la qual cosa representa l'1,60% del total dels dipòsits dels sistema financer de l'Estat espanyol. Amb una xarxa d'oficines àmplia que els permet més proximitat a la clientela, les entitats han intensificat la captació de dipòsits. Així, el saldo dels dipòsits va créixer un 18,13% a les Balears i un 31,94% a Espanya. Aquesta situació es produeix en un context caracteritzat per una lleugera pujada dels tipus d'interès mitjà dels dipòsits bancaris en el sector privat en termes reals, una vegada descomptada la inflació, respecte al 2007; l'aversió al risc per part dels particulars, i la pressió comercial desenvolupada per les entitats financeres per captar dipòsits i augmentar així la seva liquiditat.

L'import del dipòsits per càpita, que ens aproxima a l'estalvi financer mitjà, també s'ha incrementat lleugerament i ha passat a ser de 17,85 milers d'euros al 2008. Aquesta xifra va representar un augment de 0,26 milers d'euros per càpita respecte a l'any anterior. Això no obstant, és interessant subratllar que aquesta variable és considerablement inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita, que, com s'ha indicat prèviament, va ser de 43,05 milers d'euros per habitant en el mateix període de temps.

L'anàlisi comparativa de la ràtio import de dipòsits i habitant a les Balears amb la registrada a l'Estat espanyol permet afirmar que l'estalvi financer mitjà per persona el 2008 va ser notablement inferior (en 8,05 milers d'euros per càpita) a l'arxipièlag balear que a Espanya.

Si es té en compte el tipus de dipositant, cal assenyalar que el sector privat va efectuar el 97,37% dels dipòsits totals, mentre que el sector públic tan sols va aportarne el 2,63%. A Espanya, l'aportació del sector públic va ser un poc superior (6,25%). (Vegeu el gràfic AI-59.)

El Banc d'Espanya, en els dipòsits d'Altres sectors residents, distingeix entre dipòsits a la vista, d'estalvi i a termini. La diferència fonamental és la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, i el més rendible, el dipòsit a termini. La major part dels dipòsits constituïts al llarg del 2008, tal com és habitual en els darrers exercicis econòmics, varen ser a termini, amb un pes del 59,23% a les Balears i del 62,51% a Espanya. Aquests tipus de dipòsit, a pesar d'implicar més cost per a les entitats financeres, els permet una estructura de finançament més estable que la basada en dipòsits a la vista. La resta de dipòsits es varen materialitzar preferentment en dipòsits a la vista, tant a la nostra regió (21,70%) com al conjunt nacional (21,77%).

Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Balears les caixes d'estalvis han consolidat el lideratge en la captació de dipòsit, Ja que han aconseguit captar 12.279 milions d'euros, que representen el 64,12% dels constituïts. Els bancs comercials concentren el 34,33% del total dels dipòsits, i l'1,55% restant és en mans de les cooperatives de crèdit. En l'àmbit de l'Estat espanyol destaca, com passa a les Illes, el major protagonisme que mantenen les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge inferior (del 50,97%), i, a diferència del que succeeix a les Balears, les cooperatives de crèdit s'han caracteritzat per tenir més activitat en el negoci dels dipòsits, aspecte que està en clara consonància amb el protagonisme més gran que tenen aquestes entitats a Espanya. (Vegeu el gràfic AI-60.)

12.2.5. El flux financer de les Illes Balears

Una de les principals funcions que tenen atribuïdes les entitats financeres és la de canalitzar els recursos financers des de l'estalvi cap a la inversió. Aquesta funció se sol materialitzar mitjançant la creació de dipòsits i la concessió de crèdits; en altres paraules, en l'activitat creditícia, les entitats financeres tenen a l'abast els recursos financers procedents dels dipòsits dels seus clients. Quan en una determinada unitat territorial els recursos ob-

tinguts mitjançant aquests passius és inferior al finançament concedit (o el supera), es produeix una entrada (o sortida) de fons excedentaris cap a l'explotació d'oportunitats dins el territori i/o línies de negoci. Així, el saldo net en la intermediació bancària, definit com la diferència entre els crèdits nets totals i els dipòsits nets totals, mostra que a les Illes Balears hi hagut en els darrers anys una tendència a un augment d'aquest saldo. Així, mentre que el saldo el 2003 era de 7.431 milions d'euros, cinc anys després, el 2008, quasi s'ha quadruplicat i s'ha situat en els 27.035 milions d'euros, de manera que s'evidencia la situació deutora neta de la comunitat insular. Aquesta característica és comuna a totes les comunitats autònomes espanyoles, de forma que totes mostren un valor positiu. Realitat que implica la necessitat que les entitats financeres hagin de gestionar eficientment els seus recursos de liquiditat per poder continuar atenent la demanda dels crèdits. Això no obstant, cal destacar que a mesura que la crisi s'ha fet més evident ha resultat més complicada aquesta gestió com a conseqüència de la pèrdua de confiança amb la qual s'enfronten els mercats financers.

En termes relatius, per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (o capacitat) de finançament es calcula la ràtio crèdits/dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta valors superiors (o inferiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és inferior (o superior) que el volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que actuen en aquest territori. És necessari interpretar aquest indicador amb una certa cautela, ja que la ràtio no reflecteix la possibilitat de fluxos financers interregionals produïts pels mateixos circuits interns de capital de les mateixes entitats que actuen en diferents territoris. Feta aquesta puntualització, un estudi comparatiu per comunitats autònomes palesa que el 2008 totes les regions han registrat un augment de la ràtio i totes les comunitats tenen valors de la ràtio superior a la unitat (la mitjana espanyola va ser de 1,54), cosa que manifesta que el volum dels crèdits ha estat superior al dels dipòsits. Aquest augment de les ràtios posa de manifest una de les principals dificultats de les comunitats autònomes per afrontar la crisi, com és la càrrega del deute. A més, destaca com són ja quatre les comunitats autònomes on el valor supera el 2; entre aquestes, les Balears és la comunitat autònoma on la ràtio presenta el valor més alt (un 2,41), xifra que mostra com les entitats bancàries operatives a l'arxipèlag són les que mantenen, proporcionalment, un major volum de crèdits en relació amb els dipòsits. (Vegeu el gràfic AI-61.)

L'anàlisi d'aquests indicadors conclou com les Balears mantenen una posició deutora, en el sentit que a final de 2008 els crèdits concedits per les entitats bancàries varen ser superiors als dipòsits captats. Aquesta realitat s'ha presentat precisament en els territoris on el sector immobiliari i els preus dels habitatges han crescut més intensament, com és el cas de les Balears.

12.2.6. La productivitat de les entitats bancàries

L'anàlisi de les entitats de dipòsit no seria completa si no s'estudiàs la productivitat. El grau de servei al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària —aspectes analitzats anteriorment—,

determinen la dimensió mitjana del negoci captat per cada sucursal, i, per tant, la productivitat dels factors emprats.

El 2008, les oficines bancàries que actuen a les Balears es varen caracteritzar per continuar presentant un grau de productivitat inferior que en l'àmbit nacional, tant respecte a la concessió de crèdits com a la captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat, com a terme mitjà, l'oficina de les illes concedia un import de 3.449,10 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que oferia una oficina que actuàs en l'àmbit de l'Estat espanyol. Ara bé, quan l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que va rebre una oficina a escala nacional va ser, com a mitjana, de 10.946,92 milers d'euros més que una oficina operativa a l'arxipèlag balear.

D'altra banda, una dada positiva que resulta d'interès és la millora de la productivitat de l'oficina bancària ubicada a l'arxipèlag balear. Així, si es fa una anàlisi comparativa de les dades registrades durant l'any anterior, les oficines que actuen en el marc de les Balears han aconseguit concedir en concepte de crèdits 2008,2.657,72 milers d'euros més respecte al 2007, i el volum de dipòsit per oficina ha augmentat en 658,74 milers d'euros durant aquest mateix període. (Vegeu el gràfic AI-62.)

En un context econòmic i financer tan complex com l'actual i en el qual nombroses institucions financeres internacionals han registrat quantioses i significatives disminucions de resultats, cal esmentar com el conjunt d'entitats de dipòsit espanyoles varen aconseguir tancar l'exercici del 2008 amb un resultat net per al grup de 23.936 milions d'euros. Aquesta xifra posa de manifest, en gran manera, que el model de banca minorista desenvolupat per les entitats espanyoles ha facilitat una major recurrència dels ingressos, sobretot quan es compara amb altres models de banca més dependents dels mercats financers per generar resultats. Això no obstant, l'evolució dels beneficis generats per les entitats de crèdit que actuen a Espanya mostren signes d'una tendència a la baixa com a conseqüència, principalment en el curt termini, dels increments de provisions específiques per l'increment de la morositat, i, en el termini mitjà, perquè el volum d'activitat no és tan elevat com anys enrere, atès que s'ha iniciat un procés de despalanquejament del sector financer i, en general, de l'economia, tant a Espanya com en l'àmbit internacional.

Pel que fa a la solvència, d'acord amb el Banc d'Espanya, les ràtios de solvència del conjunt d'entitats de dipòsit espanyoles varen tancar l'any 2008 amb uns nivells substancialment superiors als mínims regulats i exigits, en un exercici en el qual s'han transposat les directives europees 2006/48/CE i 2006/49/CE (conseqüència de Basilea II) a la normativa espanyola (CBE 3/2008). Així, la ràtio de solvència total es va situar el desembre del 2008 en l'11,3%, 67 punts bàsics per sobre de l'any 2007; mentre que el coeficient de solvència bàsic (ràtio tier 1) s'ha situat en el 8,4%, per tant, s'ha registrat un increment interanual de 89 p. b., xifres que són del tot favorables.

12.3. La Societat de Garantia Recíproca (ISBA)

En els darrers anys la Societat de Garantia Recíproca ISBA s'ha configurat com una peça clau dins el sistema financer balear per la repercussió econòmica i social que té. Des que es va constituir el 18 de juliol de 1979, aquesta societat de caire financer ha contribuït al desenvolupament de l'economia balear mitjançant la concessió d'avals que permeten que les petites i mitjanes empreses accedeixin al finançament en les millors condicions de mercat. S'ha de tenir en compte que l'objecte social d'ISBA és, precisament, prestar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor del seus socis, per a les operacions que aquests facin dins el gir o el tràfic de les empreses de què siguin titulars i el domicili social de les quals sigui a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. A més, pot prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als socis.

El 2008 el nombre de socis que conformaven ISBA va ser de 6.178, 433 socis més que els registrats el 2007; aquests socis es varen concentrar majoritàriament en dos sectors: el comerç (30,33%) i els serveis (19,62%).

L'any 2008 el capital subscrit pels socis protectors va ser de 2.893,48 milers d'euros. Una anàlisi més detallada permet destacar la implicació de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i de la Caixa d'Estalvis "Sa Nostra", ja que totes dues institucions havien subscrit el 31 de desembre de 2008 la quantia de 1.622,03 milers d'euros i 600,990 milers d'euros respectivament, quasi el 80% del total del capital subscrit pels socis protectors.

Tal com ja s'ha comentat, ISBA té un paper rellevant en el conjunt de l'economia balear, que es palesa en el fet que, durant l'exercici del 2008, 1.340 empreses es varen beneficiar de l'aval d'ISBA, 102 empreses més que el 2007, de manera que va contribuir a mantenir 7.203 llocs de feina. A més, amb la implicació d'ISBA es varen crear 92 noves empreses i es va fomentar la creació de 376 nous llocs de feina. Xifres que reafirmen la importància d'aquesta societat de garantia recíproca pel que fa a la creació de riquesa per mitjà de la creació d'empreses i, en conseqüència, de llocs de feina en un context tan complicat com l'actual. (Vegeu el quadre AI-68.)

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès per al soci (inclòs el cost mitjà de l'aval d'ISBA) ha augmentat i ha estat del 5,54%, com a conseqüència de la política monetària dictada pel Banc Central Europeu; el termini mitjà es va reduir en tres mesos i va passar a ser de 89 mesos, mentre que la quantia mitjana es va incrementar notablement en 20.430 euros, de manera que va ser de 135.378 euros.

12.4. El mercat de la borsa

Per completar l'anàlisi del sistema financer de les Illes Balears, és necessari referir-se al comportament de la borsa al llarg del 2008. En efecte, encara que el mitjà tradicional que utilitzen les empreses de les

Balears a l'hora de rebre finançament siguin les entitats bancàries, fet que s'explica bàsicament per la petita dimensió de les empreses ubicades a l'arxipèlag, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que actuen en el mercat borsari.

Les principals places borsàries, nacionals i internacionals, han viscut el 2008 un dels exercicis més fatídics de la història dels mercats borsaris, la qual cosa ha evidenciat la gravetat de la crisi internacional i l'elevat grau de globalització que han assolit els mercats de capitals. En aquest context tan advers, totes les places més importants han acumulat descensos que han oscil·lat entre una caiguda del 48,4% registrada a l'MBI-30 de la borsa de Milà, una de les places més castigades d'Europa, i el retrocés del 31,7% de l'índex Dow Jones. Si s'hi inclouen els països petits, el rang de variació s'amplia, tot i que d'una manera continguda, entre la caiguda del 65,3% de Grècia i la del 34,7% de Suïssa.

Un altre aspecte que palesa la situació viscuda en els mercats borsaris és la massiva evaporació de riquesa a totes les borses mundials. Per entendre aquesta qüestió, és d'utilitat tenir present el concepte de capitalització borsària, entesa com el valor de la borsa de les companyies i que s'obté de multiplicar el nombre d'accions de cada empresa pel seu preu i, així, poder esbrinar el valor atorgat pel mercat. Durant el 2008 aquest valor de la capitalització s'ha reduït gairebé a la meitat (31,8 bilions de dòlars el desembre 2008, contra els 60,8 bilions de dòlars de gener del 2008). Per tenir una idea del que suposa aquesta reducció (29 bilions de dòlars), cal pensar que és com si hagués desaparegut la riquesa generada durant tot un any per les tres àrees econòmiques més importants del món: Estats Units d'Amèrica, el Japó i la zona euro.

L'evolució del mercat borsari espanyol el 2008 està en consonància amb la resta de places comentades i va anotar una pèrdua de l'IBEX-35 del 39,4% —la major caiguda anual des que es va crear l'índex selectiu l'any 1991 i que va quedar a un nivell semblant al registrat el 2004. Aquesta pèrdua, quantificada en uns 200.000 milions d'euros, és equivalent a una cinquena part del PIB espanyol.

Si tenim present que el sectors de la construcció i el bancari han experimentat els descensos més elevats en la cotització, no és difícil entendre les importants minves registrades en el valor de Corporación Financiera Alba (41,13%) i de Crèdit Balear (48,96%). Respecte a aquesta darrera empresa, cal esmentar que el 10 de novembre de 2008 el Banc Popular es va fusionar amb la seva filial balear (Es Crèdit) i amb els altres tres bancs regionals del seu grup (Banco de Castilla, SA, Banco de Galicia, SA, i Banco de Vasconia, SA), encara que va acordar continuar actuant a l'arxipèlag mitjançant la seva marca comercial: Es Crèdit.

En el context en què s'ha trobat l'economia espanyola el 2008, amb elevats nivells d'incertesa associats a l'evolució dels mercats financers i hipotecaris juntament amb el desconeixement sobre el grau efectiu de contagi de l'economia real, s'expliquen les caigudes registrades en els mercats borsaris dels valors de Sol Meliá (59,12%) i Endesa (21,32%). (Vegeu el gràfic A I-63.)

13

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT AUTONÒMIC

RESUM

El total del consum públic a les Illes Balears (els salaris més les compres de béns i serveis) va arribar als 2.796,1 milions d'euros, la qual cosa representa el 10,3% de l'oferta interior a renda disponible bruta a preus de mercat (RIB a PM), 6 punts per sota del nivell estatal; és el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes. En contrapartida, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública es va situar en els 712,3 milions d'euros, de manera que es generà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de 5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% del PIB, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes.

L'any 2008 els pressuposts generals de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears varen ser de 3.787,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment del 30,9% i representa el 16,7% del PIB regional.

Quant a les administracions insulars, l'any 2008 el pressupost agregat dels tres consells va ser de 440 milions d'euros, amb un increment global del 10%, inferior a l'increment de l'IPC 2006-2007. El deute públic dels ens insulars es manté i arriba als 31,2 milions d'euros.

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la Comunitat Autònoma, el volum total de l'exercici del 2008 es consolida amb 1.330,8 milions d'euros. Així mateix, el pressupost de les administracions locals de l'any 2008 arribà al 8% del PIB balear.

El deute acumulat de les Illes Balear durant l'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles. Cal dir que aquesta quantitat representa el 8,8% del PIB regional, el més alt de l'Estat després de Catalunya i la Comunitat Valenciana.

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears assolí l'any 2008 els 2.608,4 milions d'euros, amb una caiguda del 13,7% respecte a l'any 2007.

13.1. ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exposició d'aquesta secció es divideix en subapartats: en primer lloc, s'analitzen els pressuposts generals de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears; en segon lloc, els pressuposts dels consells insulars; en tercer lloc, els dels ajuntaments, i, en quart lloc, es presenta l'anàlisi de la recaptació tributària que va obtenir la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears. Finalment, es fan una sèrie de consideracions sobre els efectes de les propostes estatutàries quant al sistema de finançament de les comunitats autònomes.

De les dades del quadre I-23 es desprèn que el total del consum públic a les Balears —els salaris més les compres de béns i serveis— és del 10,3% de la renda interior bruta a preus de mercat (RIB a PM) —6 punts per sota del nivell estatal—; és el nivell de consum públic més baix del conjunt de les comunitats autònomes.

Així mateix, l'estalvi públic va ser de 5.715,9 milions d'euros, mentre que la inversió pública va ser de 712,3 milions d'euros. D'aquesta manera, es generà una capacitat de finançament del conjunt de les administracions públiques (l'estatal, l'autonòmica, la insular i la local) de

5.003,6 milions d'euros, equivalent al 23,5% de la RIB a PM, que és el percentatge més alt de totes les comunitats autònomes. (Vegeu l'apartat 4.7.)

13.2. La comunitat autònoma

En aquest apartat analitzam els pressuposts de l'Administració general, els dels ens de dret públic i de les societats públiques, i també el deute acumulat.

13.2.1. El pressupost de l'administració general

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, s'estudia l'evolució de les despeses.

13.2.1.1. Els ingressos

No volem començar aquest apartat enguany sense fer referència a un fet destacat com és la creació de l'Agència Tributària de les Illes Balears. L'article 133 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears, aprovat per la Llei orgànica 1/2007, de 28 de febrer, disposa que l'Agència Tributària de les Illes Balears es crearà per llei del Parlament. I afegeix en el paràgraf segon que la gestió, la recaptació, la liquidació i la inspecció dels tributs propis de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, així com, per delegació de l'Estat, dels tributs estatals cedits totalment a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, corresponen a l'Agència Tributària de les Illes Balears.

La Llei 3/2008, de 14 d'abril, de creació i regulació de l'Agència Tributària de les Illes Balears, crea l'Agència com a Administració tributària de les Illes Balears, configurada com a ens públic de caràcter estatutari i amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat d'actuar. L'Agència Tributària té autonomia funcional, financera i de gestió, sens perjudici de les facultats que corresponen a la conselleria competent en matèria d'hisenda pel que fa a fixar les directrius i exercir la tutela i el control d'eficàcia i d'eficiència sobre la seva activitat.

L'Ordre del conseller d'Economia, Hisenda i Innovació de 24 d'octubre de 2008 regula l'estructura organitzativa i funcional de l'Agència Tributaria de les Illes Balears. I és, finalment, l'Ordre del conseller d'Economia, Hisenda i Innovació de 6 de novembre de 2008, per la qual es determina la data d'inici d'activitats de l'Agència tributària de les Illes Balears, que disposa que l'Agència Tributària inicia les activitats l'1 de gener de 2009.

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2008 de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (en el qual queden incloses les entitats autònomes) es va estimar en 3.787,26 milions d'euros, en contrast amb els 2.894,38 milions d'euros que s'havien previst inicialment per a l'exercici de l'any anterior. (Vegeu els quadres I-94 i AI-69 , AI-70, AI-71, AI-72, AI-73

A partir de la previsió d'ingressos per al 2008 i de la comparació amb les dades homogeneïtzades del 2007, i suposant assumides dins la previsió inicial les com-

Quadre I–94. Pressupost d'ingressos de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica. (2007–2008)

Capítols	2007	2008	Variació		Valor relatiu	
	Import				2007	2008
	(en milers d'euros)			(%)		
I Imposts directes	316.944,55	438.954,03	122.009,48	38,50	10,95	11,59
II Imposts indirectes	1.905.736,83	2.119.031,66	213.294,83	11,19	65,84	55,95
III Taxes i altres ingressos	91.240,80	214.222,76	122.981,96	134,79	3,15	5,66
IV Transferències corrents	255.241,20	235.752,45	-19.488,75	-7,64	8,82	6,22
V Ingressos patrimonials	641,92	10.004,75	9.362,83	1.458,57	0,02	0,26
Total operacions corrents	**2.569.805,30**	**3.017.965,65**	**448.160,35**	**17,44**	**88,79**	**79,69**
VI Alienació d'inversions reals	20.000,03	26.633,18	6.633,15	33,17	0,69	0,70
VII Transferències de capital	209.778,32	123.824,04	-85.954,28	-40,97	7,25	3,27
Total ingressos no financers	**2.799.583,65**	**3.168.422,87**	**368.839,22**	**13,17**	**96,72**	**83,66**
VIII Actius financers	197,93	884,49	686,56	346,87	0,01	0,02
IX Passius financers	94.603,00	617.959,90	523.356,90	553,21	3,27	16,32
Total ingressos financers	**94.800,93**	**618.844,39**	**524.043,46**	**552,78**	**3,28**	**16,34**
Total operacions de capital	**324.579,28**	**769.301,61**	**444.722,33**	**137,02**	**11,21**	**20,31**
Total	**2.894.384,58**	**3.787.267,26**	**892.882,68**	**30,85**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

petències de sanitat mitjançant els mecanismes que deriven del nou sistema de finançament, es desprèn un augment del 30,85%, molt superior a la variació del 2006 al 2007, que només va ser del 6,65%. Cal destacar l'augment del ingressos patrimonials.

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del pressupost, ja que representen en conjunt el 79,69% dels ingressos prevists.

13.2.1.2. Les despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressuposts de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears del 2008 es presenten en tres nivells d'agregació corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica.

El conjunt de les despeses ha augmentat el 30,85% respecte al 2007. (Vegeu els quadres I-95 i AI-74, AI-75, AI-76, AI-77

La classificació econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la seva naturalesa econòmica i distingeix entre operacions corrents (capítols I, II, III i IV) i operacions de capital (capítols VI, VII, VIII i IX). A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes efectuades per l'Administració mateixa), les transferències de capital i les variacions d'actius i de passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic del 2008 puja a un total de 3.323,31 milions d'euros, fet que suposa el 30,85% d'increment respecte al 2007. (Vegeu el quadre I-96.)

Quadre I-95. Evolució del pressupost de despeses a la comunitat autònoma (2000-2008)

Any	Despesa	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)
2000	887.608,36	79.701,95	9,87
2001	950.491,98	62.883,62	7,08
2002	1.069.802,54	119.310,56	12,55
2003	1.796.610,00	726.807,46	67,94
2004	1.859.185,68	62.575,68	3,48
2005	2.587.788,97	728.603,29	39,19
2006	2.713.974,46	126.185,49	4,88
2007	2.894.384,59	180.410,13	6,65
2008	3.787.267,26	892.882,67	30,85

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Quadre I-96. Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2007-2008)

Capítols		2007	2008	Variació		Valor relatiu	
			Import			2007	2008
			(en milers d'euros)		(%)		
I	Despeses de personal	559.707,09	625.655,64	65.948,55	11,78	19,34	18,83
II	Despeses corrents de béns i serveis	73.540,21	80.429,97	6.889,76	9,37	2,54	2,42
III	Despeses financeres	70.684,29	73.171,77	2.487,48	3,52	2,44	2,20
IV	Transferències corrents	1.576.254,31	1.769.675,07	193.420,76	12,27	54,46	53,25
Total operacions corrents		**2.280.185,90**	**2.548.932,45**	**268.746,55**	**11,79**	**78,78**	**76,70**
VI	Inversions reals	264.617,37	277.122,57	12.505,20	4,73	9,14	8,34
VII	Transferències de capital	307.461,30	455.194,39	147.733,09	48,05	10,62	13,70
Total despeses no financeres		**2.852.264,57**	**3.281.249,41**	**428.984,84**	**15,04**	**98,54**	**98,73**
VIII	Variació d'actius financers	50,00	0,06	-49,94	-99,88	0,00	0,00
IX	Variació de passius financers	42.070,00	42.070,00	0,00	0,00	1,45	1,27
Total despeses financeres		**42.120,00**	**42.070,06**	**-49,94**	**-0,12**	**1,46**	**1,27**
Total operacions de capital		**614.198,67**	**774.387,02**	**160.188,35**	**26,08**	**21,22**	**23,30**
Total		**2.894.384,57**	**3.323.319,47**	**428.934,90**	**14,82**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

El conjunt de les operacions corrents experimenta un increment de l'11,79%, cosa que suposa 268,74 milions d'euros per sobre de la xifra del 2007, i 3,03 punts percentuals per sota de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions corrents passen del 78,78% el 2007 al 76,70% en el pressupost del 2008, això suposa un descens de 2,08 punts percentuals.

Pel que fa a les operacions de capital, amb un augment del 26,08%, suposen una variació de 160,18 milions d'euros per sobre de la xifra del 2007, 11,26 punts percentuals per sobre de l'increment global del pressupost. Quant al pes relatiu sobre el total, les operacions de capital passen del 21,22% el 2007 al 23,30% en el pressupost del 2008, és a dir, un increment de 2,08 punts percentuals.

13.2.1.3. Les inversions

Les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, estan agrupades i classificades per criteris de territorialització segons l'àmbit insular en el qual es du a terme la despesa, d'acord amb el que estableix la Llei 2/1986, de finances de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en l'article 39.3.

La territorialització recollida en aquest pressupost es correspon, per raons tant d'homogeneïtat com de les operacions pressupostàries mateixes, amb els codis que s'han utilitzat en pressuposts anteriors. La territorialització de la inversió és un aspecte problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és el d'aplicar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió. S'ha de fer ressaltar que una territorialització amb aquest criteri només permet territorialitzar la inversió efectuada en matèria d'infraestructures, i fins i tot així és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteix exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat. D'altra banda, el criteri de territorialització usat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades; malgrat que la despesa efectuada es faci en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 00 «Indeterminat», ja sigui perquè a priori és impossible determinar físicament el lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-ho, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions, és com s'han de llegir les dades de la territorialització. Es desprèn que, del total d'inversions reals a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, el 46,17% es fan a l'illa de Mallorca sense tenir present Palma, atès que és l'illa més gran i que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té una major activitat social i econòmica de l'arxipèlag. A la capital de les Illes, Palma, s'hi destina un 8,48%; a Eivissa, un 14,31%; a Menorca, el 9,37%, i a Formentera, que es diferencia per primera vegada, ja que segons el nou esta-

Quadre I-97. Territorialització de la inversió (2007-2008)

Codi/denominació	2007	2008	Variació		Valor relatiu	
		Import			2007	2008
		(en milers d'euros)		(%)		
00 Indeterminat	78.931,74	57.684,50	-21.247,24	-26,92	29,83	20,82
10 Mallorca (sense Palma)	73.136,87	127.959,04	54.822,17	74,96	27,64	46,17
11 Palma	51.050,35	23.499,41	-27.550,94	-53,97	19,29	8,48
20 Menorca	21.299,18	25.965,38	4.666,20	21,91	8,05	9,37
30 Eivissa	37.810,52	39.646,93	1.836,41	4,86	14,29	14,31
40 Formentera	2.388,70	2.367,29	-21,41	-0,90	0,90	0,85
Total inversió	**264.617,36**	**277.122,55**	**12.505,19**	**4,73**	**100,00**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

tut d'autonomia s'ha de reconèixer com un territori independent i amb un consell insular propi, hi correspon un 0,85%. El 20,82% és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-97.)

13.2.1.4. Els pressuposts dels ens de dret públic i de les societats públiques

Els pressuposts dels ens de dret públic, formats, d'una banda, per un seguit d'empreses públiques no societàries (Radiotelevisió de les Illes Balears, IBATUR, Institut Balear de l'Aigua i de Qualitat Ambiental, Institut Balear de Conservació de la Natura, Institut Balear de l'Habitatge, Serveis Ferroviaris de Mallorca, Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears, Institut Balear d'Infraestructures i Serveis Educatius i Culturals, Institut d'Estratègia Turística de les Illes Balears, Fons de Garantia Agrària i Pesquera de les Illes Balears, Ports de les Illes Balears, Agència de Cooperació Internacional de les Illes Balears i Espais de Natura Balear) i, de l'altra, dos consorcis (Centre Balears Europa i Transports de Mallorca), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'inclouen en els pressuposts de la conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenguin. Per això es considera interessant analitzar els pressuposts d'aquestes institucions.

De manera agregada, el projecte de pressupost d'aquestes institucions per a l'exercici del 2007 arriba a un total de 595,50 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-98.)

13.2.2. El deute acumulat

D'acord amb el Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), el deute acumulat de les Illes Balears durant

Quadre I–98. Pressupost dels bens públics i societats públiques 2008: distribució econòmica

Ingressos		Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
Capítols		Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu
		(en milers)	(%)	(en milers)	(%)	(en milers)	(%)
III	Taxes, preus públics i altres	76.404,09	12,83	30.286,83	—	106.690,92	15,25
IV	Transferències corrents	109.174,65	18,33	22.178,37	21,34	131.353,02	18,78
V	Ingressos patrimonials	4.155,79	0,70	2.664,43	2,56	6.820,22	0,98
VI	Alienació d'inversions	21.166,05	3,55	5.467,12	—	26.633,17	3,81
VII	Transferències de capital	185.508,61	31,15	37.321,25	35,91	222.829,86	31,86
VIII	Actius financers	310,00	0,05	0,00	0,00	310,00	0,04
IX	Passius financers	198.785,90	33,38	6.000,00	5,77	204.785,90	29,28
Total ingressos		**595.505,09**	**100,00**	**103.918,00**	**100,00**	**699.423,09**	**100,00**

Despeses		Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
Capítols		Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu	Euros	Valor relatiu
		(en milers)	(%)	(en milers)	(%)	(en milers)	(%)
I	Despeses de personal	50.820,72	8,53	19.924,68	19,17	70.745,40	10,11
II	Despeses corrents	83.421,76	14,01	50.793,58	48,88	134.215,34	19,19
III	Despeses financeres	46.833,50	7,86	7.000,29	6,74	53.833,79	7,70
IV	Transferències corrents	7.114,77	1,19	0,00	0,00	7.114,77	1,02
VI	Inversions reals	259.674,08	43,61	17.250,36	16,60	276.924,44	39,59
VII	Transferències de capital	69.508,84	11,67	3.014,85	2,90	72.523,69	10,37
VIII	Actius financers	30.000,00	5,04	0,00	0,00	30.000,00	4,29
IX	Passius financers	48.131,44	8,08	5.934,22	5,71	54.065,66	7,73
Total despeses		**595.505,11**	**100,00**	**103.917,98**	**100,00**	**699.423,09**	**100,00**

Font: Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació.

Quadre I-99. Deute de les CA 2001-08[1]: valors absoluts i ràtio deute/PIB

	2001		2002		2003		2004		2005		2006		2007		2008	
	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB	Deute acumulat (en milions d'euros)	Deute/ PIB
Andalusia	7.113	8,0	7.110	7,4	7.338	7,0	7.417	6,5	7.352	5,9	7.311	5,4	7.285	5.0	8.051	5,4
Aragó	935	4,5	1.084	4,8	1.107	4,6	1.135	4,4	1.153	4,1	1.163	3,9	1.165	3,6	1.517	4,4
Astúries	653	4,4	817	5,2	865	5,2	802	4,5	803	4,1	729	3,5	744	3,3	770	3,2
Balears (Illes)	371	3,0	466	3,5	605	4,4	936	4,5	1.589	7,0	1.635	6,7	1.784	6,8	2.427	8,8
Canàries (Illes)	919	3,6	850	3,1	1.021	3,5	1.178	3,5	1.430	3,9	1.563	4,0	1.562	3,7	1.883	4,3
Cantàbria	259	3,4	272	3,2	303	3,8	377	3,6	411	3,6	398	3,3	434	3,3	511	3,6
Castella-la Manxa	595	2,7	784	3,2	807	3,1	1.057	3,8	1.351	4,4	1.543	4,7	1.829	5,2	2.380	6,4
Castella i Lleó	1.260	3,4	1.340	3,4	1.424	3,4	1.451	3,2	1.789	3,7	1.798	3,4	1.794	3,2	2.459	4,2
Catalunya	9.644	8,4	9.568	7,9	9.665	7,4	12.230	7,8	13.792	8,1	14.043	7,7	14.819	7,6	18.230	8,9
Extremadura	710	6,3	782	6,5	782	6,0	783	5,6	783	5,2	784	4,8	785	4,5	904	5,0
Galícia	3.080	9,0	3.141	8,5	3.156	8,1	3.265	7,7	3.381	7,3	3.404	6,9	3.712	7,0	3.894	6,9
La Rioja	156	3,2	148	3,1	164	3,1	193	3,1	187	2,8	184	2,6	276	3,6	393	4,8
Madrid	6.916	5,7	6.043	6,6	6.246	6,5	8.976	6,1	10.099	6,3	10.073	5,8	10.055	5,4	10.166	5,2
Múrcia	687	4,1	684	3,8	685	3,5	748	3,5	691	3,0	686	2,8	648	2,4	755	2,7
Navarra	646	5,5	643	5,1	643	4,8	646	4,5	646	4,2	647	3,9	628	3,6	798	4,3
País Basc	1.243	3,8	984	3,0	1.084	3,1	1.303	2,7	1.140	2,0	931	1,6	642	1,0	893	1,3
Com. Valenciana	6.520	10,0	6.875	10,0	7.668	10,5	9.345	11,5	10.183	11,6	10.759	11,4	11.550	11,4	12.295	11,6
Total	**41.707**	**6,4**	**41.591**	**6,4**	**43.563**	**6,3**	**51.842**	**6,2**	**56.779**	**6,3**	**57.652**	**5,9**	**59,711**	**5,7**	**68.327**	**6,2**

1. Dades corresponents al quart trimestre de cada any. De cada comunitat autònoma s'hi inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats del seu àmbit i els ens de dret públic i societats públiques dependents de la comunitat autònoma, que es classifiquen com a administracions públiques.

Font: Banc d'Espanya.

l'any 2008 va ser de 2.427 milions d'euros, un 36% superior al de l'any anterior. Aquesta quantitat representa el 3,6% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per PIB va augmentar del 6,8% el 2007 al 8,8% el 2008, 2,6 punts per sobre del conjunt de comunitats autònomes. Només se situen per sobre València i Catalunya. (Vegeu el quadre I-99.)

13.3. Consells Insulars

Els pressupostos agregats dels tres consells insulars corresponents a l'exercici del 2008 arriben als 440 milions d'euros, amb un increment anual del 10% en relació amb l'exercici precedent, la qual cosa representa un canvi significatiu de tendència enfront de la moderació dels exercicis precedents, molt per sobre de la mera evolució dels preus que a les Illes Balears es varen saldar amb un increment de l'IPC a final de desembre del 2008 de l'1,3% anual, de manera que es reprèn la línia de creixement després del parèntesi de moderació experimentat en la passada legislatura. (Vegeu el quadre AI-78.)

A escala insular, el creixement és generalitzat, però desigual. Cal fer ressaltar l'increment percentual experimentat pel Consell Insular de Menorca, amb un creixement del 18,56% que contrasta amb la moderació en el creixement pressupostari del Consell Insular de Mallorca (8,56%), que resulta més discret en el context del conjunt del bienni 2006-2008 (5,1% de creixement enfront d'un increment de preus a les Balears en aquests dos anys del 5,6%). Per la seva part, el Consell Insular d'Eivissa i Formentera manté la seva tendència de creixement amb una variació interanual del 9,06% (acumula un +25,7% de creixement entre el 2006 i el 2008). (Vegeu el quadre AI-79.)

Si fem un detall per capítols, destaca el vessant de les operacions corrents, tant en ingressos com en despeses, amb una taxa de creixement interanual superior al 12% en ambdós casos, però amb un repartiment desigual. Destaca significativament la disminució dels ingressos per imposició directa (-29,54%) que és àmpliament compensada (en valors absoluts) per l'increment de les transferències corrents (+18,3%), qüestió que sembla obeir més a qüestions metodològiques en l'aplicació dels ingressos en el Consell Insular d'Eivissa que a variacions tributàries significatives, mentre que els ingressos pressupostats en el capítol III per la prestació de serveis s'incrementen un 9%.

Quant als ingressos per operacions de capital, malgrat que en conjunt la variació interanual no supera l'1%, detalladament aporten una compensació interessant de més ingressos per transferències de capital que permeten un menor ritme de creixement de l'endeutament. Pel que fa a la despesa, el creixement més espectacular en termes relatius, que no en absoluts, el presenta el capítol tercer, que recull les despeses financeres de l'endeutament acumulat i que reflecteix la tendència creixent dels tipus d'interès entre el 2007 i el 2008 referenciats a l'EURIBOR (el canvi de

tendència a partir del segons semestre del 2008 tindrà el seu reflex pressupostari en el moment de la liquidació del pressupost del 2008 i quedarà ja reflectit en els pressuposts inicials per a l'exercici del 2009). La disminució de l'endeutament és més acusat en el cas del Consell Insular de Menorca en la línia de l'exercici anterior, i és el Consell Insular de Mallorca el que presenta un canvi de tendència enfront del creixement del 2007. Els ingressos corrents d'origen tributari experimenten una disminució del 8,7% i retornen a nivells del 2006 en valors absoluts, mentre que el conjunt dels ingressos corrents creix un 12,8%, especialment per l'increment de les transferències corrents que es plasma en el cofinançament d'altres institucions autonòmiques, estatals i europees, l'increment de les quals, de 44 milions d'euros, representa la variació interanual més significativa en el total dels ingressos (que augmenten 40,2 milions d'euro).

Això no obstant, aquesta evolució no és igual entre els consells insulars, ja que mentre els ingressos tributaris a Mallorca i Menorca creixen lleugerament, és l'espectacular caiguda dels ingressos per imposts directes del Consell Insular d'Eivissa, en 9 milions d'euros, la causa de l'evolució negativa del conjunt dels ingressos tributaris de les administracions insulars. Com en l'exercici anterior, no es preveuen ingressos per alienació d'inversions. Per a l'exercici del 2008 no hi ha canvis metodològics en la tècnica d'elaboració pressupostària i consignació econòmica d'ingressos pel seu origen en els pressuposts, després de la implantació ja consolidada en els consells insulars del nou criteri d'assignació pressupostària d'ingressos establert per l'Administració central), encara que sí que s'ha de fer la matisació que no s'inclou en l'anàlisi pressupostària a escala d'institucions insulars el pressupost del Consell Insular de Formentera, ja que després de la segregació s'inclou en el pressupost de l'Ajuntament de Formentera.

Amb referència a l'evolució interanual del global del pressupost, després de la desacceleració de l'exercici del 2007 es reprèn moderadament el ritme de creixement de la legislatura anterior, de tal manera que l'augment es manté en el conjunt de les operacions de corrents (+12,48%) pel que fa a la despesa, així com a ingressos (+12,79%), mentre que és en les operacions de capital en què s'aprecia l'estancament en els ingressos, que creixen per sota de la inflació per les causes ja apuntades en paràgrafs anteriors (+0,94%), i, quant a la despesa, el creixement (+3,95%) se situa al nivell de l'IPC. En valors absoluts, l'increment es produeix pràcticament en tots els capítols de despesa, amb l'excepció de la dotació al capítol IV de transferències corrents, que presenta un saldo negatiu no significatiu del (-1,56%) amb origen en el Consell Insular de Mallorca (-11,8%), i en el capítol VIII, que recull la variació dels actius financers, en què hi ha la disminució de 4 milions d'euros que corresponien a una ampliació de capital de la Televisió de Mallorca que havia de subscriure el 2007 el Consell Insular de Mallorca, sense ànim de continuïtat.

Són especialment significatives les variacions en els capítols III i VIII (+55,9% i 80,0%), malgrat l'escassa entitat en valors absoluts, cosa que confirma la

tendència apuntada en la Memòria de l'exercici precedent d'un creixement substancial de la consignació pressupostària per cobrir els interessos del deute a causa de la pujada de tipus iniciada a final de 2007. Això no obstant, la dada més interessant quant a despeses és el creixement (+8,23%) de la consignació en el capítol IX per amortitzar el deute en contraposició a la disminució (-18,9%) dels ingressos per aquest concepte, fet que permet observar una disminució en el ritme d'endeutament net (computat com a nou endeutament menys amortització de deute anterior), que passa de representar el 5,7% del total del pressupost el 2007 al 3,2% el 2008.

Quant a la resta de les despeses corrents, l'evolució del capítol I de personal, que constitueix l'apartat de despeses del pressupost amb més consignació, la taxa de variació interanual reflecteix un creixement del 17,33%, molt superior a l'increment de retribucions fixat pels pressuposts generals de l'Estat per al 2008, la qual cosa s'ha d'interpretar com un creixement significatiu de les plantilles de personal al servei dels consells insulars. Aquest creixement es dóna en les tres institucions insulars, especialment en el Consell Insular de Mallorca, en què les nòmines creixen en més de 15 milions d'euros i superen ja el 30% del total de despeses, pràcticament un terç del total de despeses de la institució, en passar a representar el 32,5% enfront del 29,7% del 2007. Quant al capítol II que recull les despeses de funcionament dels serveis per la compra de béns i serveis, el creixement absolut és de 12,5 milions d'euros (+12,4%). És, això no obstant, el capítol III que dóna cobertura a les despeses financeres el que presenta una taxa de creixement més elevada (+55,9%), en coherència amb la tendència a l'alça dels tipus a final de 2007 i principi de 2008, encara que en valors absoluts aquest creixement no supera el mig milió d'euros. El capítol IV (-1,5%) per a transferències corrents a altres administracions i entitats es manté entorn dels 60 milions.

Pel que fa als ingressos, s'aprecia la consolidació dels ingressos impositius indirectes (+3,5%), mentre que els ingressos prevists per imposts directes presenten una taxa de creixement negativa del 29,5% que respon a criteris metodològics d'imputació de la participació insular en la recaptació dels tributs gestionats per l'Estat del Consell Insular d'Eivissa, que passa a imputar-los en el capítol IV, mentre que la recaptació per taxes i preus públics del capítol III creix un (9%) i recupera el nivell del 2007. En conjunt, la variació absoluta del pressupost agregat dels consells insulars presenta un creixement de 40 milions d'euros (10%) i recupera el ritme de creixement pressupostari global en relació amb l'exercici precedent, especialment en les despeses corrents.

En relació amb l'exercici anterior, s'aprecia una evolució equilibrada entre despeses (12,5%) i ingressos corrents (+12,9%) molt superior a la taxa d'increment dels preus i es multiplica gairebé per 10 l'IPC balear per al 2008 (+1,3%), la qual cosa acredita un ritme significatiu de creixement real a més de monetari. En canvi, en les operacions de capital es manté el nivell d'ingressos de l'exercici precedent (+0,94%), i això és possible gràcies al fet

que l'increment de les transferències de capital permet una disminució similar en termes absoluts de l'endeutament nou de l'exercici (-18,9%), mentre que, quant a la despesa, es manté el nivell de les inversions amb un creixement nominal que cobreix la depreciació monetària, mentre que disminueix la despesa en actius financers en desaparèixer la dotació extraordinària del 2007 (4 milions d'euros), ja comentada, per a l'ampliació de capital a la Televisió de Mallorca. L'augment dels fons pressupostats per amortitzar deute (+8,2) resulta significatiu si paral·lelament s'acompanya de la disminució dels ingressos per endeutament, i, si bé el saldo entre ingressos i despeses per deute continua essent positiu (+14,1 milions d'euros d'endeutament net el 2008), és significativament inferior al del 2007 (+22,7 milions d'euro).

Estructuralment, es manté de forma endèmica la falta d'autonomia financera (i de la coresponsabilitat fiscal que comporta) de les institucions insulars, atès que 346 dels 439 milions d'euros dels seus pressuposts (gairebé el 80%) provenen de transferències corrents o de capital, mentre que els ingressos tributaris (capítols I, II i II) sumen en conjunt 55,4 milions d'euros (un 12,6% dels ingressos), i d'aquests una part són recaptats per l'Estat. Això no obstant, cal reiterar que hi ha variacions metodològiques en la imputació de la participació del Consell Insular d'Eivissa en els tributs de l'Estat que és una de les principals causes d'aquesta deterioració aparent de l'autonomia financera insular, per la qual cosa hi ha reserves sobre les conclusions que puguin resultar d'una anàlisi merament quantitativa de la tendència del comparatiu interanual. Quant a la càrrega financera per interessos, s'aprecia un creixement de tipus enfront dels prevists en exercicis anteriors; a posteriori, no ha tingut continuïtat durant el 2008, però en termes de pressupost dispara la previsió de despesa per interessos de l'endeutament d'exercicis anteriors (capítol III) a una taxa de creixement superior al 50%, si bé en valors absoluts aquest increment es manté per sota de l'1% del pressupost.

Amb l'excepció apuntada de la variació de criteri metodològic enfront de l'exercici precedent per l'aplicació en el Consell Insular d'Eivissa d'un criteri diferent en la imputació dels fons percebuts de l'Estat per participació en els imposts gestionats per l'Estat, la incidència del qual en termes absoluts és poc significativa, preval l'homogeneïtat de les dades a escala de consells insulars, fins i tot a l'efecte de fer comparacions interanuals en relació amb les dades consolidades dels pressuposts insulars.

En l'aspecte quantitatiu, resulta destacable el creixement pressupostari del Consell Insular de Menorca (+18,8%), que duplica el creixement mitjà dels consells insulars de Mallorca i Eivissa, situats entorn del 9%. Aquest creixement és més significatiu si es considera comparativament amb l'evolució dels preus (IPC = +1,3%). En el cas del Consell Insular de Menorca, enfront de la disminució global en el pressupost del 2007, el creixement del 2008 és un creixement inhabitualment homogeni, entorn del 18%, ja que es dóna simultàniament en operacions corrents i en les de capital, tant en els ingressos com en les despeses. És en el capítol IV de transferèn-

cies corrents i en el capítol VII de transferències de capital en què en termes absoluts es genera el major creixement de recursos, cosa que permet rebaixar el ritme de creixement del deute de 9 a 5 milions d'euros, al mateix temps que s'incrementen significativament les transferències (tant per a despeses corrents com per a inversions) de la institució a la resta de les entitats locals, empreses i famílies de l'illa.

En relació amb el pressupost del 2008 del Consell Insular d'Eivissa, si bé en conjunt el creixement se situa, com en el cas del de Mallorca, entorn del 9%, cal fer ressaltar la falta d'homogeneïtat d'aquest creixement entre els diferents capítols d'ingressos i de despeses. A més de les variacions metodològiques ja apuntades quant als capítols I i IV, no es produeixen variacions significatives en els capítols d'ingressos. Això no obstant, quant a les despeses, cal remarcar que el creixement de les despeses en inversions directes es compensen amb una disminució de les inversions indirectes recollides en el capítol VII de transferències de capital, fet que posa en evidència una major implicació de l'entitat insular en les inversions en infraestructures, ja que passa a prevaler l'execució directa sobre la descentralitzada en les institucions locals d'exercicis precedents. També és significatiu l'increment en el capítol I de retribucions de personal, molt per sobre de l'increment salarial previst per a l'exercici en el sector públic, en la línia dels altres consells insulars, qüestió que indica un creixement significatiu dels recursos humans de les institucions insulars.

13.4. Ajuntaments

Com en exercicis anteriors, el pressupost agregat dels ajuntaments de les Balears per a l'exercici del 2008 no està anivellat, atès que els ingressos prevists (1.330,8 milions d'euros) són superiors al total de despeses (1.321,8). Aquest superàvit inicial té el seu origen en alguns municipis de Mallorca. Concretament, en l'exercici del 2008 són els d'Alcúdia, Esporles, Inca, Llucmajor, Sóller i Valldemossa. No obstant això, aquest superàvit inicial (inferior a l'1% del total del pressupost) no té significació econòmica i la seva incidència pot considerar-se merament estètica. Per la seva part, els ajuntaments de Menorca i d'Eivissa i Formentera presenten els seus pressuposts equilibrats. La suma total dels ingressos per a l'exercici del 2008 deixa enrere ja la barrera dels mil milions d'euros (1.330,8) i consolida la recuperació del grau de creixement dels pressuposts municipals, amb una taxa d'increment del 12,35% en relació amb l'exercici anterior, molt per sobre de la depreciació monetària (l'IPC de desembre de 2008 es va situar a les Balears en l'1,3%), per la qual cosa es produeix un diferencial del 10,05% de creixement net en termes reals, signe inequívoc d'una presència creixent dels municipis en l'economia illenca. (Vegeu el quadre AI-80.)

En conjunt, el pressupost agregat dels municipis per al 2008 té duplicat el seu dèficit inicial no financer fins als 55,89 milions d'euros (23,7 el 2007, 18,9 el 2006 i 6,9 el 2005), i consolida el canvi de ten-

dència d'anys anteriors en una situació deficitària. El dèficit sense càrrega financera per interessos ascendeix a 33,3 milions d'euros.

Amb referència als ajuntaments més rellevants per la suma total del seu pressupost, com en exercicis anteriors s'observa clarament com els municipis de Palma i Calvià són els que disposen d'un pressupost més elevat en valors absoluts; recuperen en l'exercici del 2008 el seu pes en el pressupost del conjunt de les corporacions municipals, la barrera del 40% del total balear (41,0%), i acumulen tan sols més de la meitat del pressupost municipal (50,8%) en relació amb el conjunt de municipis de Mallorca. Això és així a pesar de l'espectacular creixement pressupostari de la resta d'ajuntaments, especialment de Mallorca, encara que és el seu creixement en valors absoluts el que ha permès conservar la seva importància relativa en aquests nivells.

Així, l'Ajuntament de Palma, el pressupost del qual augmenta en 20 milions d'euros, fins als 450,9, té una taxa de creixement del 4,9%, mentre que en el cas de Calvià el creixement és més elevat (+8,7%), però molt per sota del creixement mitjà en conjunt dels municipis de Mallorca (+14,7%) i dels municipis de la comunitat (14,7%). (Vegeu els quadres AI-81, AI-82, AI-83

Aquesta evolució pressupostària a Calvià, després d'un any d'estancament (+6,4% el 2007), reprèn la tendència al creixement lluny de la caiguda del 2006, amb una taxa de variació interanual negativa (-21,44%), encara que sense arribar al nivell de creixement interanual del +30,53% del 2005 (motivat per ingressos extraordinaris per la venda d'HPO de promoció pública municipal). Quant al pressupost de l'Ajuntament de Palma, l'augment d'ingressos és especialment significatiu en el total d'ingressos per operacions corrents, amb una taxa d'augment del +9,16%, que, en valors absoluts, es correspon amb l'augment de la despesa per operacions de capital. Quant a la despesa per habitant, un any més destaquen els 1.858,49 d'euros de pressupost municipal per habitant de Calvià, un 46,5% per sobre de la mitjana de Mallorca i un 49,8% per sobre de la mitjana balear, seguida per Alcúdia i Andratx, també per sobre dels 1.800 d'euros per habitant, mentre que Palma se situa per sota de totes dues mitjanes.

S'aprecia una vegada més que es mantenen diferències significatives en aquest ràtio entre els municipis d'interior i els municipis turístics de la costa per la diferència entre la població de fet i la de dret, ja que, si bé aporten una ràtio més alta d'ingressos per càpita, requereixen més recursos per càpita per atendre les necessitats de serveis d'aquesta població flotant que no computa a l'efecte de les ràtios d'ingressos i de despeses per càpita.

13.5. L'ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

La Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears com a òrgan de recaptació tributària de l'Administració de l'Estat va

obtenir el 2008 una recaptació tributària de 2,6 mil milions d'euros, 400 menys que en l'exercici anterior, cosa que representa una disminució de gairebé el 14%. En valors absoluts, la disminució de la recaptació tributària a les Balears es troba per sota de les xifres de recaptació de l'exercici del 2006. Aquesta disminució de la recaptació obeeix a l'alentiment de l'activitat econòmica i suposa un 9,4% del PIB balear a preus de mercat (preus corrents) del 2008, és a dir, 2,2 punts menys que en l'exercici anterior, mentre que el 2008 en el context de l'Estat els

Quadre I-100. Ingressos de la delegació especial d'Hisenda de les Illes Balears (2007-2008)

	en milions de pessetes		en milers d'euros		var.08/07	Nacional var. 08/07
	2007	2008	2007	2008	(%)	(%)
Imp. sobre renda de persones físiques	251.751	242.216	1.513.053	1.455.747	-3,79	-1,80
Imp. sobre societats	110.330	72.267	663.097	434.335	-34,50	-39,10
Resta del capítol I	14.300	12.746	85.947	76.604	-10,87	-6,80
Capítol I: Imposts directes	376.381	327.229	2.262.097	1.966.686	-13,06	-15,80
Imp. sobre el valor afegit	108.936	78.620	654.718	472.515	-27,83	-14,00
Imp. especials	2.326	2.712	13.978	16.298	16,60	-1,10
Renda de duanes	221	318	1.327	1.912	44,08	-9,00
Resta de capítol II	12.064	21.203	72.506	127.432	75,75	1,46
Capítol II: Imposts indirectes	123.546	102.853	742.529	618.157	-16,75	-10,40
Taxa sobre el joc	0	0	0	0		
Altres ingressos	3.177	3.926	19.095	23.593	23,56	-3,80
Capítol III: Taxes i altres ingressos	3.177	3.926	19.095	23.593	23,56	-3,80
Total d'ingressos tributaris	**503.105**	**434.007**	**3.023.721**	**2.608.436**	**-13,73**	**-13,60**

Font: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna)

ingressos tributaris totals varen arribar al 15,8% del PIB, enfront del 17,1% en l'exercici anterior. La disminució de la recaptació a les Balears està en la línia de la mitjana de l'Estat (-13,73%, enfront de la mitjana estatal del 13,60%) i afecta especialment els beneficis de les empreses, amb una caiguda de 230 milions d'euros en la recaptació de l'impost de societats (-34%), i el tràfic mercantil en general, amb una baixada de 182 milions d'euros (-27,83%) en la recaptació de l'impost sobre el valor afegit (IVA). (Vegeu el quadre I-100.)

No obstant això, aquesta disminució de l'activitat no té efecte ple (encara) en les rendes de les persones físiques, la recaptació de l'IRPF, la variació interanual del qual és del -3,79% (enfront del -1,80% de mitjana nacional). Una causa d'aquesta demora en la incidència de la crisi sobre la recaptació de l'IRPF pot ser la mecànica mateixa de l'impost, amb retencions a compte segons les circumstàncies familiars vigents a l'inici i que al tancament en cada any correspon a les rendes de l'exercici anterior, sens perjudici de l'efecte amortidor que puguin tenir inicialment les prestacions per atur sobre els ingressos familiars durant el període immediatament posterior al cessament de la relació laboral. En canvi, la resta d'imposts indirectes (duanes, imposts especials, tabacs, alcohol, etc.) i les taxes i altres ingressos presenten taxes de creixement importants, comportament que contrasta amb el que s'observa en la mitjana de recaptació nacional, en què les taxes són negatives, i que, atès el caràcter indirecte d'aquests tributs i el fet que es vinculin al consum, han d'analitzar-se des de l'òptica diferencial de la major importància relativa del sector turisme (el 2008 menys afectat que altres sectors per la crisi) en l'economia balear.

De fet, enfront d'aquest creixement del consum s'aprecia una significativa disminució de la producció i l'activitat econòmica, especialment de la resta de sectors, entre els quals destaca la construcció. Tot plegat es reflecteix en la disminució de la recaptació de l'IVA (-27,83%), que duplica la mitjana nacional (-14,00%). Per aquestes causes que hem comentat en els paràgrafs anteriors, el desplaçament del creixement en la recaptació dels imposts directes sobre la renda cap als imposts indirectes sobre el consum observat en exercicis anteriors s'aguditza en la recaptació del 2008.

En el total de la recaptació, l'anàlisi de la distribució de la càrrega impositiva per a l'exercici del 2008 a les Balears permet observar que els tributs directes es consoliden en les tres quartes parts de la recaptació (75,4%), i els imposts sobre el consum (taxes incloses), la quarta part restant (24,6%), fet que contrasta amb el conjunt del territori, on la recaptació tributària directa evoluciona a la baixa des dels dos terços del total (66,9%) del 2007 fins al 58,3% el 2008, i, en canvi, la recaptació dels tributs indirectes augmenta en importància relativa en el conjunt de la recaptació tributària a escala nacional fins al 47,7%, cosa que revela una estructura impositiva clarament diferenciada en relació amb les Balears.

13.6. La càrrega fiscal a les Balears[55]

Durant l'exercici del 2008 la càrrega fiscal a les Balears es va elevar fins als 9.500 milions d'euros, i això representà aproximadament un terç del PIB balear per a aquest exercici (dada de l'INE, primera estimació, a preus de mercat, preus corrents), en què es va passar del 29,4% el 2007 al 32,84% del PIB per càpita el 2008.

Aquesta càrrega fiscal es distribueix entre els tres nivells de l'Administració de forma no homogènia, ja que supera lleugerament els tres cinquens de la càrrega fiscal la recaptada per l'Administració de l'Estat (60%), mentre que els dos cinquens restants es destinen a les administracions autonòmica, que baixa lleument del 30%, i local, que també baixa unes dècimes enfront del 10% de l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-27.)

Amb referència als ciutadans, la càrrega fiscal per habitant és de 8.528,67 euros per habitant i any, i es manté un any més com la tercera més alta del país, només superada per País Basc i Madrid, mentre que, pel que fa a pressió fiscal en relació amb el PIB per càpita, es dispara al 32,84%, que és el nivell més alt entre totes les comunitats autònomes, amb 4,74 punts per sobre de la mitjana (diferència que s'incrementa fins als 7 punts percentuals si no es considera Madrid pels efectes distorsionadors que pugui tenir la centralització dels tributs de les empreses per sobre dels coeficients adoptats pel Consell General de Política Fiscal i Financera en el repartiment de la recaptació tributària). (Vegeu el quadre I-101.)

Això confirma, des de l'òptica dels ingressos tributaris, el desequilibri detectat en les balances fiscals entre comunitats autònomes, i situa un any més les Balears com la comunitat més desfavorida pel sistema vigent el 2008, atès que la despesa pública estatal no compensa aquest desequilibri.

55. A l'efecte d'aquest subapartat, es consideren les definicions conceptuals següents:

Càrrega fiscal: Conjunt dels tributs recollits en els capítols I, II i III dels pressuposts de les administracions públiques.

Pressió fiscal: Relació de la càrrega fiscal per habitant en relació amb el PIB per càpita (a preus de mercat, preus corrents, primera estimació de l'INE).

Metodologia d'imputació per comunitat autònoma:

– Per a les administracions locals, les consignacions per capítols en els pressuposts d'ingressos de cada corporació per al 2008.

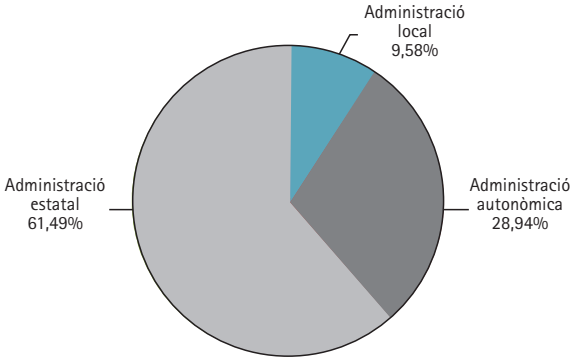
– Per a les administracions autonòmiques, les consignacions per capítols en els pressuposts d'ingressos de cada autonomia per al 2008.

– Per a l'Administració de l'Estat, la recaptació del 2008 del capítol I s'assigna a les comunitats autònomes de règim comú segons el criteri de l'import que resulta d'aplicar els percentatges definitius de l'IRPF del 2006 acordats en el Consell de Política Fiscal i Financera. La recaptació del 2008 del capítol II s'assigna a les comunitats autònomes segons el criteri de l'import que resulta d'aplicar els índexs de consum (INE) acordats com a criteri de repartiment per a l'IVA en el Consell de Política Fiscal i Financera. La recaptació del 2008 del capítol III s'assigna a les comunitats autònomes en la delegació de les quals s'ha recaptat i prorratejat la recaptació dels serveis centrals segons la recaptació de les diferents delegacions.

La càrrega fiscal per municipis s'obté afegint a la càrrega fiscal de l'Administració local la càrrega fiscal corresponent dels altres tres nivells administratius, insular, autonòmic i estatal, prorratejats.

Gràfic I-27

Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears el 2008

Font: Elaboració pròpia.

Quadre I-101. Càrrega fiscal per habitant (exercici 2008)

	PIB per càpita	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	Pressió fiscal: CF/PIB
Illes Balears	25.967,00	816,66	2.467,94	5.244,07	8.528,67	32,84%
Madrid	31.110,00	734,44	2.707,49	5.939,18	9.381,11	30,15%
Catalunya	28.095,00	706,88	2.575,54	4.867,13	8.149,55	29,01%
País Basc	32.133,00	7.234,39	39,23	1.645,91	8.919,52	27,76%
Astúries	22.559,00	510,55	1.748,71	4.061,45	6.320,71	28,02%
Cantàbria	24.508,00	589,37	2.294,64	4.149,94	7.033,94	28,70%
Mitjana Nacional	**24.020,00**	**961,03**	**2.009,07**	**3.779,50**	**6.749,59**	**28,10%**
Com. Valenciana	21.468,00	629,96	1.885,49	3.581,60	6.097,06	28,40%
Aragó	26.323,00	615,51	2.200,50	4.343,66	7.159,67	27,20%
La Rioja	25.895,00	700,02	2.236,89	4.075,18	7.012,09	27,08%
Andalusia	18.507,00	630,63	1.680,11	3.051,22	5.361,97	28,97%
Castella-la Manxa	18.471,00	607,31	1.715,27	2.963,95	5.286,53	28,62%
Múrcia	19.692,00	634,09	1.931,54	3.043,58	5.609,22	28,48%
Extremadura	16.828,00	458,37	1.420,75	2.585,70	4.464,82	26,53%
Galícia	20.619,00	440,97	1.546,83	3.331,10	5.318,90	25,80%
Navarra	30.614,00	592,88	6.663,40	129,46	7.385,75	24,13%
Castella i Lleó	23.361,00	544,35	1.751,56	3.595,73	5.891,63	25,22%
Ceuta	22.320,00	1.779,90	0	1.411,27	3.191,18	14,30%
Melilla	21.493,00	1.367,22	0	1.222,85	2.590,08	12,05%
Illes Canàries	21.105,00	924,85	1.426,99	1.591,58	3.943,41	18,68%

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE. Dades en euros.

En un sistema tributari progressiu (paga més qui més guanya) i de solidaritat intercomunitària (les regions riques col·laboren en l'avanç de les menys afavorides perquè es puguin acostar a la mitjana), la realitat tributària nacional té en la pràctica desajustaments que perjudiquen especialment les Illes Balears.

Comparant la posició relativa de la càrrega fiscal enfront de la mitjana, si el sistema fos equilibrat la desviació s'hauria de correspondre amb la desviació enfront de la mitjana de la renda regional, en aquest cas del PIB. En el cas de les Balears, el 2008, la renda per càpita dels seus ciutadans se situa un 8,11% per sobre de la mitjana nacional, mentre que els tributs que paga aquest ciutadà «tipus» balear són un 36,25% més elevats que els pagats pel ciutadà mitjà espanyol.

És a dir, les dades indiquen que el ciutadà «tipus» balear paga un 18,25% més del que hauria de pagar segons la renda que percep en un escenari teòric de progressivitat equilibrada entre renda i pressió fiscal.

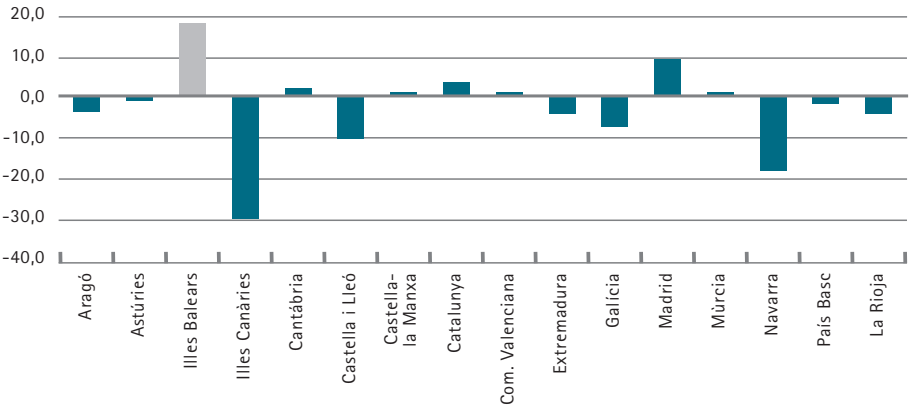
En aquest sentit, l'anàlisi d'aquestes desviacions és especialment desfavorable per a les Balears. (Vegeu el gràfic I-28.)

S'observa que les Balears i després Madrid, Catalunya i Cantàbria (per aquest ordre) són les comunitats autònomes que suporten un major desequilibri per excés de càrrega fiscal en relació amb la seva riquesa; en canvi, entre les comunitats de règim comú, són Castella i Lleó, Galícia i Extremadura les que resulten més afavorides pel sistema vigent el 2008.

Una menció a part mereixen les comunitats autònomes que no estan subjectes al règim comú de finançament (Navarra, País Basc i les Canàries) i les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, si bé totes resulten afavorides enfront de la mitjana de les

Gràfic I-28

Excés de desviació de la Càrrega Fiscal en relació amb la desviació del PIB s/mitjana 2007 de les comunitats autònomes de Règim Comú

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

comunitats autònomes, especialment les Canàries i Navarra. Quant al desglossament institucional de la càrrega fiscal en el conjunt de les comunitats autònomes, resulta rellevant la diferència estructural de la gestió tributària, especialment en les comunitats de règim foral (Navarra i País Basc), així com en la de les Illes Canàries amb el seu «règim especial».

Com en anys anteriors, s'aprecia clarament el pes més gran en la recaptació de les diputacions forals basques (81%) enfront de l'administració autonòmica la gestió tributària de la qual és merament testimonial, mentre que la Comunitat Foral de Navarra, de caràcter uniprovincial, és l'Administració autonòmica, amb el 90,2%, la que gestiona bona part dels tributs atesa l'adscripció de la hisenda foral a aquesta administració.

Un altre cas singular és el de les Illes Canàries, amb el seu règim especial, en què s'observa una gestió tributària excepcionalment compensada entre les diferents administracions (23,45% les administracions locals, 36,19% l'Administració autonòmica i 40,36% l'Estat). (Vegeu el quadre I-102.)

Quadre I–102. Distribució de la càrrega fiscal per administracions, 2008

	Adm. Local	Adm. Autonòmica	Adm. Estatal	Total
Andalusia	11,76%	31,33%	56,90%	100,00%
Aragó	8,60%	30,73%	60,67%	100,00%
Astúries	8,08%	27,67%	64,26%	100,00%
Illes Balears	9,58%	28,94%	61,49%	100,00%
Illes Canàries	23,45%	36,19%	40,36%	100,00%
Cantàbria	8,38%	32,62%	59,00%	100,00%
Castella i Lleó	9,24%	29,73%	61,03%	100,00%
Castella-la Manxa	11,49%	32,45%	56,07%	100,00%
Catalunya	8,67%	31,60%	59,72%	100,00%
Com. Valenciana	10,33%	30,92%	58,74%	100,00%
Extremadura	10,27%	31,82%	57,91%	100,00%
Galícia	8,29%	29,08%	62,63%	100,00%
Madrid	7,83%	28,86%	63,31%	100,00%
Múrcia	11,30%	34,44%	54,26%	100,00%
Navarra	8,03%	90,22%	1,75%	100,00%
País Basc	81,11%	0,44%	18,45%	100,00%
La Rioja	9,98%	31,90%	58,12%	100,00%
Ceuta	35,81%	35,81%	28,39%	100,00%
Melilla	34,55%	34,55%	30,90%	100,00%
Mitjana Nacional	**14,24%**	**29,77%**	**56,00%**	**100,00%**

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

Quant a la distribució qualitativa de la càrrega fiscal entre:

- els imposts directes (que s'exigeixen individualment segons la riquesa de les persones, amb caràcter progressiu en l'IRPF i a tipus fix per al cas de les persones jurídiques);
- els imposts indirectes (que s'exigeixen sobre el consum, a tipus fix sobre la despesa i sense tenir en compte la capacitat econòmica del subjecte), i
- les taxes i altres ingressos (que tracten de repercutir al subjecte el cost dels béns o serveis públics dels quals es beneficia a títol personal, inclosos els interessos de demora en el pagament de les seves obligacions amb l'Administració), s'observa un repartiment equilibrat entre els diferents conceptes tributaris a escala nacional, en què la càrrega impositiva directa representa gairebé la meitat d'allò recaptat (49,73%), mentre que la recaptació indirecta (44,89%) i les taxes i altres ingressos (5,38%) sumen l'altra meitat de la recaptació. (Vegeu quadre I-103.)

Quadre I–103. Distribució de la càrrega tributaria per tipus de tribut, 2008

	Població	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingr.	Total
Andalusia	8.202.220	43,60%	49,96%	6,44%	100,00%
Aragó	1.326.918	50,72%	43,19%	6,09%	100,00%
Astúries	1.080.138	49,79%	44,99%	5,22%	100,00%
Illes Balears	1.072.844	35,31%	59,71%	4,98%	100,00%
Illes Canàries	2.075.968	57,52%	34,66%	7,81%	100,00%
Cantàbria	582.138	46,75%	48,47%	4,78%	100,00%
Castella i Lleó	2.557.330	46,76%	47,84%	5,40%	100,00%
Castella-la Manxa	2.043.100	41,98%	51,18%	6,84%	100,00%
Catalunya	7.364.078	53,91%	41,26%	4,83%	100,00%
Com. Valenciana	5.029.601	46,71%	47,20%	6,10%	100,00%
Extremadura	1.097.744	42,76%	50,73%	6,51%	100,00%
Galícia	2.784.169	45,86%	49,12%	5,02%	100,00%
Madrid	6.271.638	56,99%	38,77%	4,24%	100,00%
Múrcia	1.426.109	42,65%	50,78%	6,58%	100,00%
Navarra	620.377	55,44%	38,75%	5,81%	100,00%
País Basc	2.157.112	50,87%	44,97%	4,15%	100,00%
La Rioja	317.501	47,94%	44,85%	7,21%	100,00%
Ceuta	77.389	26,92%	63,64%	9,44%	100,00%
Melilla	71.448	32,80%	55,43%	11,77%	100,00%
Total Nacional	**46.157.822**	**49,73%**	**44,89%**	**5,38%**	**100,00%**

Font: Elaboració pròpia sobre dades INE, EUSTAT, AEAT i IBAE.

Una vegada més, entre les administracions autonòmiques de règim comú és la de les Balears la que representa una desviació significativa quant al contingut de la càrrega tributària, ja que la seva estructura interna es desvia significativament de la mitjana cap als imposts indirectes (sobre el consum) en detriment de la càrrega fiscal sobre els imposts directes (sobre la riquesa: rendes i patrimonis). (Vegeu el gràfic I-29.)

La importància relativa de la càrrega fiscal indirecta, amb una desviació de gairebé 15 punts sobre la mitjana nacional, destaca singularment sobre la resta de comunitats autònomes.

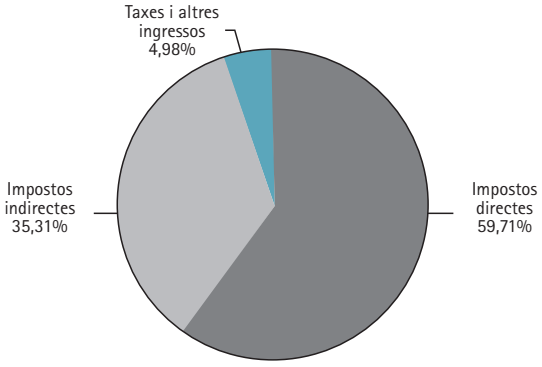
Una explicació plausible seria el consum extraordinari que representa el turisme, atès que les xifres de població de referència corresponen al padró municipal de l'1-1-2008, i no s'hi té en compte el factor de població de fet enfront del de la població de dret.

Tanmateix, si això fos així la desviació de la càrrega fiscal cap a la tributació indirecta hauria de notar-se també en la resta de comunitats autònomes on el turisme representa una desviació poblacional de fet significativa sobre la població de dret: Catalunya, Comunitat Valenciana i Andalusia (el cas de les Canàries no és comparable pel seu peculiar sistema impositiu diferenciat).

Observant l'estructura impositiva d'aquestes comunitats autònomes, s'aprecia que no es produeix aquesta desviació (la Comunitat Valenciana i Andalusia superen lleugerament la mitjana, mentre que Catalunya se situa per sota), i això invalida la hipòtesi que la desviació es deu al factor turisme i el seu efecte poblacional sobre el consum.

Per tant, hem de concloure que el fet insular, els anomenats costs de la insularitat, i l'efecte que tenen sobre els preus dels béns de consum constitueixen la raó

Gràfic I-29
Distribució de la Càrrega Tributaria en 2008 per tipus de tribut a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia.

d'aquesta desviació de la càrrega tributària, que, comparada amb la mitjana de les tres comunitats autònomes de rellevància turística, podria estimar-se en una desviació de prop del 10%.

És significativa l'anàlisi comparativa interanual entre 2006, 2007 i 2008 pel fort creixement dels ingressos tributaris de les administracions públiques, tant en l'àmbit balear com a la resta de comunitats.

Si la mitjana nacional de càrrega fiscal per habitant el 2006 era de 5.459 euros i el 2007 va pujar a 6.032 euros, el 2008, amb una càrrega fiscal per habitant de 6.749 euros, es manté la tendència de creixement en valors absoluts amb un augment de 717 euros, que representen un creixement de l'11,89%, molt per sobre de la taxa d'inflació, que en acabar l'any 2008 presentava una taxa de +1,4%. Tot plegat acusa les rigideses del sistema i posa en evidència el desfasament temporal de les administracions públiques a l'hora d'adaptar-se a l'evolució de l'economia.[56]

A més, cal fer una reserva metodològica, ja que l'estimació de la càrrega fiscal de les administracions autonòmiques i locals (i el seu creixement relatiu) correspon a la dada dels seus pressuposts i, el 2008, és previsible que hi hagi importants diferències a la baixa en el moment de la liquidació, especialment en els tributs propis i els gestionats per aquestes.

En termes absoluts, és en la tributació estatal en què es produeix un major increment: 543 euros per habitant (+16,8%) d'increment en la càrrega fiscal estatal, mentre que en l'àmbit autonòmic el creixement és menor en termes absoluts: 98 euros per habitant, i té un creixement similar (+5,1%) en termes relatius, mentre que l'evolució de l'Administració local presenta un saldo igualment moderat, amb un augment de 76 euros per habitant (un increment interanual del +8,6%), si bé totes es troben significativament per sobre del creixement experimentat el 2008 per l'IPC (+1,4%) i el PIB (+4,2%), diferencial que ha d'interpretar-se com una major participació d'allò públic en la riquesa nacional.

En l'àmbit intern balear la pressió fiscal per illes i per municipis l'any 2008 supera ja, en tots els casos, la barrera del 30%. Específicament (sempre per a l'exercici del 2008), s'aprecia un equilibri molt ajustat entre illes, tot i que la mitjana dels municipis de Mallorca queda lleugerament per sobre de la mitjana (trenta centèsimes de punt), mentre que Eivissa (vint centèsimes), Formentera (cinquanta-una centèsimes) i Menorca (quatre centèsimes) queden per sota de la mitjana interinsular. Un any més són els municipis turístics costaners de Mallorca, amb Capdepera, Calvià i Deià al capdavant, els que lideren la classificació segons la pressió fiscal per habitant, amb taxes superiors al 35% sobre el PIB per càpita; en canvi, a la coa hi ha els municipis d'interior de menor grandària, amb taxes de prop del 31%, amb un diferencial de gairebé 6 punts entre el primer i el darrer, mentre que la pressió fiscal resulta més homogènia entre els municipis de Menorca i Eivissa i Formentera. (Vegeu el quadre I-104a i I-104b.)

56. En la pràctica, el 2008 es recapten els imposts generats el 2007, especialment els directes sobre la renda de persones físiques i societats, per la qual cosa la recaptació arrossega un desfasament d'un exercici enfront de la generació de rendes.

Quadre I–104A. Càrrega fiscal per habitant 2008 a Menorca, Eivissa i Formentera

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Alaior	2.998,72	5.071,41	342,67	8.412,81	32,40%
Ciutadella	3.030,83	5.071,96	445,41	8.548,19	32,92%
Ferreries	2.918,82	5.027,27	261,26	8.207,34	31,61%
Maó	3.053,30	5.157,93	346,55	8.557,78	32,96%
Es Mercadal	3.265,27	5.112,27	430,62	8.808,16	33,92%
Sant Lluís	3.125,74	5.099,58	405,56	8.630,88	33,24%
Es Castell	2.960,31	5.032,80	225,75	8.218,85	31,65%
Es Mitjorn Gran	3.065,48	5.061,78	556,53	8.683,79	33,44%
Mitjana Menorca	**3.043,67**	**5.097,36**	**374,91**	**8.515,94**	**32,80%**

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Formentera	2.889,77	5.038,60	441,21	8.369,57	32,23%
Eivissa	2.982,54	5.032,55	416,55	8.431,63	32,47%
Sant Antoni de Portmany	3.053,05	5.063,13	386,38	8.502,57	32,74%
Sant Josep de sa Talaia	3.068,08	5.057,39	495,48	8.620,95	33,20%
Sant Joan de Labritja	2.945,52	5.080,63	422,71	8.448,85	32,54%
Santa Eulalia del Riu	2.946,27	5.056,34	420,06	8.422,66	32,44%
Mitjana Eivissa-Formentera	**2.998,57**	**5.049,81**	**426,03**	**8.474,42**	**32,64%**
Mitjana Balears	**3.007,94**	**5.086,67**	**434,06**	**8.528,67**	**32,84%**

Dades en euros per habitant i any.
Font: Elaboració pròpia.

Quadre I–104B. Càrrega fiscal per habitant 2008 a Mallorca per municipis

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Alaró	2.842,08	5.053,83	318,48	8.214,39	31,63%
Alcúdia	3.210,07	5.070,85	629,12	8.910,04	34,31%
Algaida	2.838,31	5.073,13	200,17	8.111,60	31,24%
Andratx	3.262,02	5.190,43	582,4	9.034,85	34,79%
Artà	3.247,05	5.207,12	596,55	9.050,72	34,85%
Banyalbufar	2.914,98	5.064,39	363,46	8.342,82	32,13%

Continua

Quadre I–104B. Càrrega fiscal per habitant 2008 a Mallorca per municipis

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Binissalem	2.814,20	5.112,06	442,53	8.368,80	32,23%
Búger	2.779,97	5.039,15	360,37	8.179,48	31,50%
Bunyola	2.809,47	5.104,94	335,65	8.250,05	31,77%
Calvià	3.302,16	5.103,88	687,65	9.093,69	35,02%
Campanet	2.796,75	5.026,79	439,32	8.262,86	31,82%
Campos	2.909,05	5.121,80	577,72	8.608,56	33,15%
Capdepera	3.147,27	5.127,69	1.235,82	9.510,78	36,63%
Consell	2.777,36	5.049,32	413,12	8.239,80	31,73%
Costitx	2.767,26	5.052,29	334,23	8.153,79	31,40%
Deià	3.479,23	5.111,47	635,34	9.226,05	35,53%
Escorca	2.893,03	5.132,91	567,38	8.593,33	33,09%
Esporles	2.833,13	5.035,27	401,79	8.270,19	31,85%
Estellencs	2.836,21	5.100,73	366,22	8.303,16	31,98%
Felanitx	3.014,46	5.061,19	443,35	8.519,01	32,81%
Fornalutx	2.779,66	5.115,09	458,24	8.352,99	32,17%
Inca	2.898,47	5.039,36	355,2	8.293,03	31,94%
Lloret de Vistalegre	2.762,89	5.053,49	201,22	8.017,61	30,88%
Lloseta	2.923,07	5.058,43	290,95	8.272,45	31,86%
Llubí	2.799,15	5.043,98	176,2	8.019,33	30,88%
Llucmajor	3.019,85	5.105,40	488,08	8.613,33	33,17%
Manacor	2.962,61	5.048,09	363,13	8.373,83	32,25%
Mancor de la Vall	2.733,36	5.075,37	213,52	8.022,25	30,89%
Maria de la Salut	2.816,49	5.038,69	172,36	8.027,54	30,91%
Marratxí	2.922,36	5.077,82	504,34	8.504,52	32,75%
Montuïri	2.865,79	5.113,05	323,61	8.302,45	31,97%
Muro	3.102,87	5.137,14	720,84	8.960,85	34,51%
Palma	2.973,39	5.098,48	378,1	8.449,98	32,54%
Petra	2.778,10	5.049,14	231,24	8.058,48	31,03%
Pollença	3.098,44	5.094,38	552,67	8.745,49	33,68%
Porreres	2.777,80	5.081,47	190,36	8.049,63	31,00%
Sa Pobla	2.903,02	5.071,21	394,31	8.368,54	32,23%
Puigpunyent	2.972,65	5.119,09	411,34	8.503,08	32,75%
Sencelles	2.742,02	5.085,51	361,57	8.189,10	31,54%

Continua

Quadre I–104B. Càrrega fiscal per habitant 2008 a Mallorca per municipis

	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	Pressió fiscal per habitant
Sant Joan	2.782,29	5.077,07	358,05	8.217,41	31,65%
Sant Llorenç des Cardassar	3.310,65	5.118,99	634,77	9.064,41	34,91%
Santa Eugènia	2.840,48	5.040,59	219,01	8.100,08	31,19%
Santa Margalida	3.113,21	5.040,17	418,49	8.571,87	33,01%
Santa María del Camí	2.897,67	5.078,59	484,92	8.461,18	32,58%
Santanyí	3.317,50	5.111,04	421,8	8.850,34	34,08%
Selva	2.942,52	5.011,10	292,5	8.246,12	31,76%
Ses Salines	2.969,30	5.044,99	396,81	8.411,10	32,39%
Sineu	2.798,32	5.049,81	238,17	8.086,30	31,14%
Sóller	3.153,22	5.109,54	572,76	8.835,52	34,03%
Son Servera	3.072,38	5.107,82	643,74	8.823,94	33,98%
Valldemossa	2.999,45	5.036,05	565,55	8.601,05	33,12%
Vilafranca de Bonany	2.783,72	5.032,33	156,52	7.972,57	30,70%
Ariany	2.800,78	5.047,09	159,27	8.007,14	30,84%
Mitjana Mallorca	**3.027,31**	**5.118,67**	**459,41**	**8.605,40**	**33,14%**

Dades en euros per habitant i any.

Font: Elaboració pròpia.

El nou model de finançament autonòmic 2009.

Joan Rosselló
Professor d'Economia Pública UIB

Palma de Mallorca 11/08/2009

I. Introducció

Tot i que la tramitació del nou model de finançament encara no ha conclòs i es poden introduir modificacions en el seu pas pel Parlament espanyol, el dia 15 de juliol de 2009 es va acordar, en reunió del Consell de Política Fiscal i Financera, l'aprovació del nou model de finançament.

Més enllà de la discussió sobre els aspectes d'interès polític de l'acord —té sentit aquest model de finançament de les regions en el marc d'un model amb una estructura política de tall federal amb regions amb demandes creixents d'autogovern i amb un model de finançament que no permetia l'exercici d'aquest autogovern?— i acadèmiques —tècnicament, és un bon model de finançament des del punt de vista d'una economia descentralitzada?— cal fer notar que el resultat final de l'acord a què s'ha arribat no és sinó el reflex del complicat joc d'equilibris que s'ha volgut mantenir entre tots els agents implicats.

Dos han estat els condicionants que han marcat l'acord final.

En primer lloc, una situació econòmica complicada tant per les finances dels governs regionals com de l'administració central de l'estat. Prèviament a la situació de crisi que va començar a notar-se a finals de 2007, algunes regions ja sol·licitaven la revisió del model de finançament perquè aquest no recollia correctament l'evolució de la població relativa i perquè es veia com el desequilibri vertical entre els diferents nivells de govern s'incrementava. Dit d'un altra manera, les CC.AA plantejaven que part del superàvit de l'estat s'aconseguia a costa d'incrementar el dèficit de les CC.AA. La situació econòmica a partir de 2007 però ha contribuït a reajustar les demandes de les Comunitats Autònomes, que han acceptat a revisar a la baixa les seves demandes d'ingressos addicionals, o si més no han acceptat una aplicació progressiva de l'acord que és molt més favorable a l'estat que a les CC.AA. La necessitat imperiosa de les CC.AA de nous recursos per quadrar els seus balanços devien influir en aquesta decisió.

En segon lloc, hi havia un condicionat polític que era multidimensional. Per una banda, inicialment la petició de revisar el model només provenia d'aquelles regions que s'havien vist particularment perjudicades per l'evolució de la seva població (lo que combinat amb l'evolució dels ingressos els havia portat a un deteriorament del finançament relatiu). D'aquest col·lectiu però es desmarcaven aquelles que tenien governs regional del mateix color polític que el partit de l'oposició al parlament, seguint directrius d'aquest. De fet, el resultat

final va ser no que no acceptessin l'acord sinó que s'abstinguessin. Per una altra banda, en una altra dimensió, algunes CC.AA —independentment del seu color polític— a l'hora de fixar les seves demandes no es basaven en criteris objectius de necessitats de finançament —la majoria d'elles amb un finançament per càpita molt superior a la mitjana— sinó en mantenir la situació inicial de finançament per càpita i la seva distància respecte la mitjana, sense que això es pogués explicar per uns majors costos de provisió. Era la postura que s'havia de mantenir per satisfer els votants de la regió.

En definitiva, totes les CC.AA, amb un argument o un altre, exigien una major participació en els ingressos de l'estat. Aquesta situació en realitat portava als negociadors a enfrontar-se a una situació inicial que s'aproximava al que podríem anomenar una assignació Pareto òptima: que aquelles regions que milloressin no ho fessin a costa de les altres, ningú no hi podia perdre. Si bé en termes absoluts sí era possible, en termes relatius, com es plantejava, no ho era. Aquesta era la solidaritat que mostraven les regions més ben finançades envers la resta.

Aquesta situació d'interessos contraposats entre les CC.AA influiria de forma molt particular sobre les característiques tècniques de l'acord, en el sentit de dificultar la incorporació dels principis fonamentals de qualsevol model de finançament de governs regionals en economies multinivell. A la majoria de regions se'ls presentava un dilema: què havien de primar més, les característiques tècniques del model que el fessin sostenible temporalment o els efectes —recursos— a curt termini, és a dir, la quantia definitiva que rebria cada regió. La qüestió no és poc important, perquè el resultat influiria decisivament sobre la pervivència de l'acord en el temps. Un acord de finançament que no elimini la discrecionalitat entre els nivells de finançament per càpita de les regions —que no poden ser explicats per les diferències de finançament per unitat de necessitat— portarà, inevitablement, a que aquestes, en un curt termini de temps, demanin tornar a modificar l'acord. En aquest sentit, cal destacar que no ha estat un acord pres per unanimitat i que moltes regions es van abstenir. Portarà això a la situació de revisió del model si hi ha un canvi de color polític al parlament espanyol?

De moment, tot i que hi ha aspectes tècnics positius que s'han introduït al model, sembla que les regions s'han fixat més en els recursos que els aportarà a curt termini i a com quedaven les regions en relació a la resta, que en la sostenibilitat tècnica i econòmica de l'acord, això és, els efectes dinàmics de l'acord. Aquesta era una estratègia òptima pel Govern espanyol: centrar la discussió en les quanties i no en els aspectes tècnics del model —que al final són els que justifiquen les quanties a rebre—.

Val a dir que sembla que hi ha hagut molta més transparència que en la negociació de l'anterior acord, però segurament la distribució de la informació ha estat absolutament asimètrica entre les

regions i l'estat. A més, les CC.AA han manifestat —fins i tot les governades per partits del mateix color que el govern central— que la informació se les ha donat amb comptagotes, amb poc temps per analitzar-la. Com a conseqüència d'això, algunes regions —tant les que es van abstenir com algunes de les que van acceptar— encara no poder afirmar amb precisió —derivat de l'aplicació estricta de l'acord— quin és el guany de l'acord. D'aquí el ball de xifres entre CC.AA i el govern central. De fet, en algun cas, el propi ministeri s'ha desmarcat completament de les estimacions d'algunes CC.AA. Tanmateix, el resultat definitiu del model —un cop s'hagi aplicat del tot— només es coneixerà amb la liquidació del model, a l'any 2012.

II. Aspectes tècnics del nou model de Finançament

En aquest apartat és imprescindible començar assenyalant que el model de finançament presenta una estructura tècnica relativament complexa. Els mateixos objectius s'haurien pogut assolir amb una estructura més senzilla, i sobretot, més transparent. A més, el procés d'aplicació gradual de l'acord i el seu solapament amb l'aplicació diferida en el temps de les liquidacions de 2008 i 2009 fa encara més complicada la seva comprensió.

Tot i això, a continuació es detallen els principals trets de l'acord.

II.1 Estructura del model de finançament.

A grans trets, el model de finançament s'estructura en cinc blocs clarament diferenciats.

En primer lloc, destaca el bloc de recursos que garantitzen el finançament dels serveis públics considerats essencials —educació, sanitat i serveis socials— lligats al que s'ha anomenat **Fons de Garantia dels Serveis Bàsics:**

- Aquest fons té per objectiu que totes les comunitats autònomes puguin prestar els serveis bàsics de l'estat del benestar (educació, sanitat i serveis socials) en igualtat de condicions de finançament. En aquest bloc, els recursos per càpita s'anivellen al 100%

- Pel que fa al volum de recursos a assignar a cada Comunitat, està integrat pel 75% de la recaptació dels tributs (la cistella d'impostos de cada comunitat autònoma) i una aportació del govern de l'estat (els recursos addicionals del model).

- La variable bàsica per distribuir aquests recursos és la població, ajustada pels costos de provisió de l'ensenyament —diferents trams de població en edat escolar—, els costos de provisió de la sanitat —introduint diferents trams d'edat de la població protegida—, i la insularitat, entre d'altres. En particular, el conjunt de la població influeix en el 97% del càlcul d'indicadors de necessitats; el 3%

restant correspon a superfície (1,8%), insularitat (0,6%) i dispersió (0,6%).

- El resultat d'aquest repartiment comporta una igualtat de recursos per habitant ajustat de totes les comunitats autònomes. És a dir, aquest bloc es constitueix com el primer instrument a través del qual s'articula la solidaritat del model. Pel cas de les Illes Balears, aquest serà el principal instrument de solidaritat, més important que el nou fons de suficiència.

- Aquest fons s'ajustarà anualment segons l'evolució de les variables que l'integren

En segon lloc trobem **el bloc de capacitat fiscal de les CC.AA** que es constitueix amb el 25% dels ingressos tributaris de les CC.AA

- No és objecte de cap tipus d'anivellament i això permet que la CAIB es beneficiï directament del major esforç fiscal dels seus ciutadans, com ha estat evident durant els darrers anys. Després de l'any base la seva evolució serà d'acord amb l'evolució dels ingressos de l'estat, per tant, aquest element permet que el major esforç fiscal de les CC.AA no les penalitzi (esforç fiscal en IRPF i tributs cedits bàsicament)

En tercer lloc, trobem el **Fons de Suficièn-cia Global**, que és un fons d'ajustament:

- El model es completa el Fons de Suficiència Global que és aquell que a l'any base permetrà que cap regió hi perdi —en valors absoluts— en relació a les quanties que rebia l'any anterior.

Després tendrà un comportament dinàmic subjecte a l'evolució de l'ITE, conformant-se com una font d'ingressos addicional en el temps. Val a dir però que en el cas de Balears aquest fons, que serà negatiu, podrà tenir una correcció a la baixa. Això és així perquè aquest Fons de Suficiència, juntament amb el Fons de Competitivitat, són els dos instruments que recull el sistema que haurien de permetre que any a any , amb la liquidació del sistema, les Illes gaudeixin d'un finançament per càpita igual a la mitjana. Amb aquest objectiu, és obvi que aquest fons hauria d'evolucionar dinàmicament de forma diferent al de la resta de regions. Aquest podrà ser un altre dels instruments que articulen la solidaritat de les Illes envers la resta de regions, però previsiblement, hauria d'estar acotat.

- En quart lloc, s'introdueixen tres fons que pretenen —perquè són difícilment justificables tècnicament— compensar suposadament el diferencial de costos de provisió dels serveis públics: i) el Fons de Dispersió (per a compensar aquelles regions amb una dispersió territorial superior a la mitjana), ii) el Fons de Densitat de població (per aquelles que presentin una densitat de població inferior a la mitjana), iii) recursos per a polítiques de normalització lingüística. Excepte en aquest darrer, Balears no hi participa perquè no compleix els requisits previstos.

Finalment, hi ha un bloc integrat pels **fons complementaris d'ajustament**, que consisteixen en:

- Un **Fons de Competitivitat**: integrat per una quantia de 2.574 milions d'euros a repartir entre aquelles CC.AA que bé tenguin una recaptació per càpita per sobre de la mitjana o que tenguin uns recursos inferiors a la mitjana una vegada aplicat el Fons de Suficiència. La variable de distribució entre les regions és la població relativa del conjunt de regions perceptores. Els seu volum s'actualitzarà d'acord amb l'evolució dels ingressos tributaris de l'estat

- Un **Fons de Cooperació**, dels quals Balears en queda exclosa donat que no compleix els requisits per participar-hi —només són perceptores aquelles regions amb renda per sota del 90% la mitjana o amb una densitat de població un 50% per sota de la densitat mitjana i una taxa de creixement de la població inferior al 90% de la mitjana del grup de referència, i una densitat poblacional que no superi en més del 25% la densitat mitjana—.

II.2. Increment potestat normativa tributs cedits i increment participació en els tributs cedits.

Participació en Tributs: hi ha un increment en la participació en els impostos estatals

- La participació en IRPF passa del 33% al 50%
- La participació en IVA passa del 35% al 50%
- La participació en Impostos especials passa del 40% al 58%

Es segueix mantenint la participació del 100% en els següents impostos:

- Successions i donacions,
- Transmissions patrimonials i actes jurídics documentats,
- Electricitat,
- Matriculació de vehicles i
- Vendes minoristes sobre determinats hidrocarburs i,
- Taxa del joc.

Increment la capacitat normativa en la gestió dels tributs cedits

- En l'IRPF podrà legislar sobre la tarifa (amb la limitació del respecte al nivell de progressivitat de l'impost), el mínim exempt (dins d'un marge del 10%) o les deduccions (d'acord amb el nou percentatge de cessió).
- No es tanca la porta a incrementar la capacitat normativa sobre l'IVA en fase minorista
- Així i tot es penalitzarà la competència fiscal a la baixa entre les regions a través de la nova definició de la recaptació normativa

III. Recursos Addicionals

Com era lògic, només es podia arribar a un acord amb cert grau de consens, incrementant l'aportació de recursos per part de l'estat. Aquesta aportació no s'ha d'entendre tan sols com una aportació per facilitar l'acord polític, sinó que es justificava per reduir l'elevat desequilibri vertical entre els recursos i competències de les CC.AA en comparació amb les de l'Administració Central. Des de fa una sèrie d'anys algunes regions argumentaven, amb raó, que una part del superàvit de l'estat es devia a que mentre aquest havia traspassat a les CC.AA aquelles competències amb elasticitat renda elevada no succeïa així amb els ingressos que les finançaven —no s'incloïen els recursos de l'Impost de Societats, ni les quotes a la Seguretat Social—. Per tant, la incorporació de recursos addicionals al sistema contribuïa a corregir aquest desequilibri vertical.

Resumint, els recursos que s'afegirien al sistema, considerant tot el període d'aplicació 2009-2012, són:

- 4.900 milions a partir de 2009 distribuïts segons població, variació de població (75%), població depenent (12,5%) i potencialment depenent (12,5%).
- 100 milions a distribuir entre el Fons de Densitat i el Fons de Dispersió.
- 2.400 milions addicionals a partir de 2010, amb els mateixos criteris, però que es veuran amb la liquidació de 2012.
- Fons de Competitivitat: 2.570 milions a partir de 2009 però que no es liquidaran fins 2011.
- Fons de Cooperació (en el qual Balears no hi participa) 1.200 milions.
- La liquidació dels nous recursos es farà de forma gradual: un 70% el 2009, un 85% el 2010 i un 100 el 2011. A més, existeix una garantia per tal que aquesta dotació s'incrementi un 30% (respecte l'any 2009) l'any 2012.
- En canvi, tot i que l'increment en la participació en els ingressos de l'estat és efectiva a partir de 2009, pels exercicis 2009 i 2010 els còmputs d'ingressos es realitzaran segons l'acord vigent i es veuran a la liquidació de 2011 i 2012 respectivament.
- Finalment, cal considerar que l'acord també preveu que la liquidació de 2008 i 2009, que es preveu que seran negatives, no s'apliquin al 2010 i 2012 respectivament sinó que tendran un any de carència i es repartiran en quatre exercicis, lo qual contribuirà decisivament a aliviar els problemes pressupostaris de les CC.AA.

IV. Valoració de l'acord

Pel que fa als interessos de les Illes Balears, i en espera de concretar una de les clàusules que hauria de garantir que les Illes rebin un finançament per càpita igual a la mitjana, els resultats en conjunt semblen positius. Una comparació del recull de

peticions i propostes que s'havien realitzat per part del govern balear, que recollien al mateix temps la major part de les propostes que havia fet la societat civil balear, indica que una part important de les peticions es recullen a l'acord definitiu. Fins i tot es pot dir que sembla que una de les clàusules de l'acord està ficat expressament per corregir la situació inicial de desagravi que patien les Illes Balears.

Així mateix, val a dir que l'acord s'ajusta a la majoria de principis que es recullen al nou Estatut de les Illes Balears, en aquella part relacionada amb el model de finançament de la Comunitat Autònoma.

Analitzant la proposta del Govern Balear i els principis recollits a l'estatut es poden destacar els següents avenços:

a) Es redueix el fort desnivell vertical entre els recursos de què gaudeixen les CC.AA i les seves responsabilitats. Això es corregeix en part amb els 11.000 milions que gradualment s'afegiran al sistema.

b) Es delimita clarament la contribució de les Illes a la solidaritat interterritorial. La contribució a la solidaritat es concretarà en l'aportació al Fons de Garantia i aquella al Fons de Suficiència. La contribució estarà limitada perquè s'obre la porta a que el finançament per càpita a Balears estigui a la mitjana, cosa que difícilment succeirà sense limitar la contribució solidària a través del Fons de Suficiència.

c) La millora en les posicions relatives del finançament per càpita que corresponia a Balears en l'aplicació del nou model no ha quedat limitada per ajustaments fets *ad-hoc*. És a dir, s'ha corregit la distancia inicial amb la resta de regions, en els termes que marcava la nova estructura de càlcul de necessitats.

d) El nou acord no conté regles de modulació que distorsionin un càlcul objectiu de capacitats i necessitats, fixades discrecionalment. En aquest sentit, es pot dir, que el que hi ha hagut ha estat una espècie de regla de modulació, que encara ha de ser concretada normativament, que no ha fet sinó beneficiar a les Illes Balears. L'acord estableix, a partir d'una clàusula específica per Balears, que el finançament per càpita de que gaudiran a les Illes Balears estarà situat a la mitjana. A part de que això delimita clarament el concepte i l'abast de la solidaritat dels ciutadans de les Illes envers la resta de ciutadans, representa un pas molt important perquè redueix de cop la distància que hi havia amb l'acord previ. D'aquesta forma s'evita la situació que es vivia com que les regions que més aportaven al sistema fossin les que disposen de menys recursos financers en termes per càpita.

e) La distribució de recursos addicionals no podria ser lineal —proporcional a la població del moment— sinó que els recursos addicionals s'havien de distribuir de forma asimètrica entre les regions. El que es demanava era que la major part dels recursos es distribuïssin tenint en compte la variació de la població durant els anys d'aplicació

de l'anterior acord. Això succeeix amb aquest acord donat que el 75% dels recursos addicionals es distribuiran segons la variació de la població i el Fons de Competitivitat només es distribuirà entre aquelles regions amb recursos per sota de la mitjana.

f) El model ajusta millor el càlcul de necessitats de les CC.AA i la població (ajustada en segons un pes que s'atribueix a variables que tenen a veure amb el cost de provisió de la sanitat, la educació i els serveis socials) passi a ser realment la variable de referència. En aquest sentit, el fet que el Fons de Garantia introdueixi diferents trams de la població en edat escolar i de la població protegida —sanitat— permeten realitzar una primera aproximació al diferencial de costos de provisió en aquestes dues competències.

g) El model és dinàmic en el sentit d'ajustar-se tant a l'evolució de les variables de referència —bàsicament la població, perquè la resta de variables són estàtiques— i a l'evolució econòmica de les regions. Això es farà a través de l'ajustament anual del Fons de Garantia de serveis bàsics.

h) El model considera el diferent esforç fiscal que fan les regions. Així s'incentiva a que les regions facin us de la seva capacitat normativa en l'àmbit fiscal. L'acord recull un important increment en la capacitat normativa de les CC.AA en la gestió dels tributs cedits i penalitza aquelles regions que entrin en un procés de competència fiscal a la baixa.

i) S'incrementa el conjunt de tributs cedits (tant pel que fa al percentatge de participació en tributs cedits com a la cessió de noves figures, com l'IVA en fase minorista, que tot i que no es cedeix, s'analitzarà posteriorment aquesta possibilitat) i això s'ha aconseguit.

Tot i aquestes avantatges del nou model, també es poden assenyalar algunes mancances, aspectes de les propostes originals que no ha estat possible recollir a l'acord. Val a dir però que tot i que la majoria tenen petites conseqüències sobre la quantia a rebre, moltes de les demandes són qüestions molt tècniques. Tenint en compte això, les carències de l'acord en relació a les demandes plantejades podrien ser:

a) El criteri d'insularitat, tot i que s'ha mantingut el pes de la variable insularitat, l'efecte es distribueix de forma desigual entre els arxipèlags, mantenint-se el criteri de distància dels arxipèlags amb la península com en l'anterior acord.

b) No s'ha considerat el diferencial de cost de vida entre les regions a l'hora de calcular el nivell de necessitats financeres en la provisió dels serveis públics. Així no es corregeix el fet que les regions amb majors nivells de preus s'enfronten a majors costos de provisió.

c) Es mantenen els recursos addicionals per densitat de població i per dispersió, tot i que alguna de les variables ja es considera als criteris d'ajustament utilitzats en el Fons de Garantia.

d) El Fons de Suficiència segueix essent uns instrument per garantitzar la cobertura dels recursos financers per poder arribar com a mínim al nivell de recursos amb que assignava l'anterior model l'any base. Per tant, serveix per posar, l'any inicial del model, una assignació de recursos que reflecteix l'statu quo. En canvi, dinàmicament, el Fons deixa de ser un vertader instrument de tancament del sistema. El Fons es segueix mantenint lligat a l'evolució de l'ITE independentment de la posició relativa —de renda o creixement econòmic— que les Illes mantinguin amb la resta de regions. Per tant, en general, per la majoria de regions el model no s'allunya encara de forma suficient del concepte de cost efectiu, amb alguna excepció com podria ser Balears.

e) El concepte de població relativa no s'ha modificat en el sentit d'incloure la població flotant. Val a dir però que si bé és cert que no es té en compte a l'hora de calcular les necessitats de despesa, una major població repercuteix en els ingressos i tenint en compte que molts paràmetres evolucionen segons l'ITE. En la mesura en que els ingressos propis superin l'ITE i aquest superi el creixement de la població això reverteix positivament en les finances de la CAIB.

f) Com era d'esperar, el concepte de recaptació normativa, que tant havia beneficiat a les Illes Balears, s'ajusta i s'aproxima molt més a la recaptació real, amb lo qual l'efecte de l'esforç fiscal realitzat per les regions durant el passat període quedava una mica rebaixat, no així de cara al futur.

g) Funcionament del Fons de Competitivitat: el seu funcionament no és molt lògic i beneficia a unes regions per sobre les altres —dintre del grup de les que estan amb un finançament per càpita per sota de la mitjana—. La distribució de recursos és lineal, segons el pes de la població relativa del grup. Això fa que una vegada s'esdevé receptor, la posició relativa pot passar per estar per sobre de la mitjana, mentre algunes regions podrien seguir estant per sota. És a dir, amb el fons es redueix la distància del grup respecte la mitjana, però no es redueixen les diferències entre les del grup.

Per tant, tècnicament hi ha una sèrie d'elements que permeten fer una valoració positiva de l'acord i que recullen les peticions que va realitzar la societat balear. Tot i això, el que l'aplicació de l'acord de forma gradual —amb la incorporació paulatina dels recursos addicionals— coincideixi amb una important caiguda de la recaptació tributària, farà que els beneficis agregats del model no es puguin apreciar fins l'aplicació definitiva de l'acord, al 2012. Addicionalment, s'haurà de vetllar perquè alguns elements de l'acord que apareixen sense explicitar —el que fa referència a que s'arribi al finançament mitjà per càpita— se'ls doni redacció normativa adequada al text definitiu de la llei.

14

MEDI AMBIENT

RESUM

El Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa.

Pel que fa a l'evolució interanual, i malgrat l'augment registrat a les unitats hidrogeològiques en el darrer trimestre, a Mallorca es registra un augment discret del 52,8% respecte a l'any anterior; Menorca es manté pràcticament constant, i a Eivissa s'experimenta un retrocés del 2,8%.

L'augment espectacular de l'energia solar registrat a Menorca s'explica per la posada en funcionament, a final d'abril, del parc de Son Salomó, a Ciutadella. Aquest parc és el més gran de les Balears i aporta un 5% del total de l'electricitat que es consumeix a Menorca al llarg d'un any. D'altra banda, l'energia elèctrica d'origen fotovoltaic s'ha incrementat també de forma significativa a Mallorca i Formentera. En el primer cas, l'explicació la trobarem en l'entrada en funcionament del parc fotovoltaic de Binipark, a Binissalem, i en el segon cas en l'entrada en funcionament del parc de Cala Saona. Malgrat l'augment significatiu de l'energia d'origen fotovoltaic, l'energia obtinguda dels residus sòlids continua essent la de més pes en el total de l'energia de règim especial de les Illes Balears, amb un 76,9% (l'any anterior representava el 88,3% del total).

Pel que fa a la generació de residus, es pot dir que l'any 2008 ha estat un bon any perquè a totes les illes s'ha reduït la quantitat de residus. A Mallorca hem passat de 757.774 tones el 2007 a 731.745 tones el 2008. A Menorca durant el 2008 s'han generat un total de 59.952 tones de residus (un 6,2% menys que l'any anterior). I a les Pitiüses, el 2008 es varen generar un total de 144.622,61 tones de residus (un 9,1% menys respecte al 2007). El 2008 es va continuar amb el Pla de Neteja del Litoral Balear, amb un total recollit de 224.578 quilos, la qual cosa, enfront dels 423.885 quilos recollits l'any anterior, representa una disminució del 47% respecte a aquesta quantitat. Aquest fet és degut principalment a les condicions meteorològiques adverses, a les males condicions de la mar i, sobretot, que el 2007 es produí una inusual recollida d'olis a causa de l'enfonsament del vaixell Don Pedro. En tot cas, des que es començaren les tasques de neteja el 2004, s'han retirat de la mar balear un total d'1.319.151 quilos.

En l'apartat de patrimoni natural, el 2008 es registraren 121 incendis forestals, 8 més que l'any anterior, amb un total de 45,01 hectàrees cremades, que és una disminució del 64,7% de la superfície afectada el 2007.

14.1. INTRODUCCIÓ

La conservació del medi ambient ha passat, en les darreres dècades, de ser un tema merament decoratiu en tot programa electoral o projecte industrial a ser una qüestió prioritària, no tan sols com a eina de millora de qualitat vida, sinó també com a mitjà que asseguri la qualitat de vida de les generacions futures. En aquesta línia, el CES va elaborar el Dictamen 5/2007, sobre el sistema d'indicadors per a la gestió integrada de la zona costanera (GIZC) de les Illes Balears.

Per poder dissenyar estratègies de conservació del medi ambient és de vital importància accedir a la informació ambiental amb l'establiment d'indicadors de diagnòstic mediambiental. Per això, hi ha dos models a seguir. Un és el FPEIR -Forces Motrius - Pressió - Estat - Impacte - Resposta-, que fa èmfasi en l'establiment d'un diagnòstic rigorós de tota la cadena explicativa, des de les causes fisiològiques a les conseqüencies més fisonòmiques, model seguit a nivell internacional per l'OCDE i l'Agència Europea de Medi Ambient. L'altres models és l'anàlisi del metabolisme socioeconòmic, que calcula els fluxos de materials i energia que entren dins a una economia concreta, domèstics i importats, els productes co-

mercials i residus que genera dita economia, i les seves acumulacions d'estocs. En aquest sentit, l'Estat espanyol va ratificar el 2004 el Conveni d'Aarhus, de 25 de juny de 1998, sobre accés a la informació, la participació pública en les decisions i l'accés a la justícia en qüestions mediambientals, i posteriorment adaptà aquest conveni mitjançant la Llei 27/2006, de 18 de juliol. Ateses les competències de les Illes Balears en matèria de medi ambient, ordenació del territori i turisme, seria de gran importància que hi hagués una transposició d'aquest conveni a la legislació autonòmica amb l'objectiu, entre d'altres, que la informació ambiental fos de fàcil accés. Ara com ara, només es disposa de dades sovint fraccionàries, l'elaboració de les quals és en tot cas el fruit de la iniciativa particular d'algun departament, fet que dificulta la tasca d'analitzar-les en conjunt.

Per això, el CES suggereix, d'acord amb el Dictamen 5/2007, que les administracions competents —especialment l'IBESTAT, la Conselleria de Medi Ambient i els consells insulars— elaborin les estadístiques bàsiques i les posin a disposició de les altres institucions i la ciutadania, la qual ha demostrat sobradament la seva preocupació i interès pel medi ambient. Aquest fet permetria millorar sensiblement la informació sobre el medi ambient. En el cas del CES, això ens interessa especialment per poder estudiar de manera més fonamentada l'apartat de medi ambient de la memòria que elabora anualment.

En aquest sentit, i a títol d'exemple, podem apuntar aquí algunes dades que contribuirien a millorar aquest capítol:

- Els requeriments energètics.
- Els requeriments materials
- Els requeriments hídrics.
- La producció total de residus sòlids, gasosos i hídrics.
- Els canvis d'ocupació del sòl, amb un detall de l'ocupació de la costa.
- La superfície protegida.
- El càlcul de la petjada ecològica.

El CES és conscient que l'elaboració d'aquests nous indicadors requerirà esforços suplementaris, tant pel que fa a l'elaboració mateixa, com pel que fa al caràcter periòdic i homogeni que requereixen. En tot cas, aquests esforços repercutiran, no tan sols en la ja esmentada millora d'aquest capítol, sinó també en la conversió de la informació a formats que permetin una cadena explicativa, des de les causes fisiològiques fins a les conseqüències més fisonòmiques.

14.2. L'anàlisi del medi ambient a les Illes Balears

L'anàlisi del medi ambient a les Illes Balears es fa a partir dels apartats següents: els recursos naturals, els residus, el litoral, el patrimoni natural i altres àmbits d'anàlisi del medi ambient.

14.2.1. Els recursos naturals

En aquest subapartat analizam el territori, l'aigua i l'energia.

14.2.1.1. El territori

El territori és probablement el recurs més preuat de les Balears. Per això, se n'ha de fer un ús racional, atesa la importància que aquest fet pot tenir amb vista a les futures generacions.

En el conjunt del territori, s'ha de fer un seguiment especial del sol rústic, atès l'impacte que pot tenir en el paisatge de les illes el fet de modificar-lo. Per aquest motiu, en aquest apartat es du a terme una valoració de les actuacions que s'han fet en el decurs del 2008 pel que fa al sol rústic balear.

Conveni Europeu del Paisatge

El Ple del Consell de Mallorca va aprovar, el mes de febrer de 2008, l'adhesió de la institució al Conveni Europeu del Paisatge, en una iniciativa simbòlica que representà acceptar un compromís decidit envers la protecció i la gestió del paisatge de Mallorca, amb uns criteris subscrits i aprovats pels països membres del Consell d'Europa. En aquest sentit, els objectius de la política de paisatge del Consell de Mallorca són:

- Formular una política de paisatge específica, integral i coordinada.
- Fomentar el coneixement, la sensibilització i la participació pública en matèria de paisatge.
- Protegir i valorar els grans conjunts paisatgístics.
- Millorar, recuperar i/o requalificar el paisatge en àmbits supramunicipals.
- Salvaguardar i gestionar els valors del paisatge rural en cooperació amb la política agrària del Consell de Mallorca.
- Fomentar l'accés públic al paisatge.
- Dur a terme iniciatives de cooperació i implicació internacional en matèria de paisatge.

Per aconseguir aquests objectius, s'estableixen unes línies d'actuació paisatgística.

- Sobre el foment del coneixement, la sensibilització i la participació pública en matèria de paisatge i la formació d'especialistes en l'ordenació i la gestió del paisatge:
  - Crear l'Observatori del Paisatge de Mallorca, amb el propòsit d'elaborar un diagnòstic i fer el seguiment de l'evolució del paisatge, donar suport a la política activa del paisatge del Consell, fomentar la investigació i la divulgació, i generar un espai de representació i debat ciutadà per articular i impulsar la participació publica en l'àmbit del paisatge.
  - Col·laborar, mitjançant un conveni, en el Màster de Paisatge de la Universitat de les Illes Balears, i vetlar per la formació de professionals competents en l'ordenació i la gestió del paisatge des de la perspectiva integradora i multidisciplinà-

ria que promou el Conveni Europeu del Paisatge.

- Desenvolupar un projecte demostratiu per mitjà de la constitució d'una plataforma participativa d'urbanisme i paisatge al nucli de Son Sardina de Palma, amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears.

- Fomentar la millora de la qualificació professional en matèria de paisatge del personal tècnic de l'Administració del Consell i dels ajuntaments mitjançant activitats formatives pròpies, i en cooperació amb altres entitats acadèmiques, professionals i de l'Administració pública de dins i fora de les Illes Balears.

- Sobre la creació de documents tècnics de referència per fomentar les bones pràctiques en ordenació i gestió del paisatge:

  - Elaborar manuals i guies de les bones pràctiques en el tractament del paisatge.

- Sobre protecció i valoració de grans conjunts paisatgístics:

  - Promoció de la declaració de la serra de Tramuntana patrimoni de la humanitat (UNESCO), en qualitat de paisatge cultural.

- Sobre millora, recuperació i/o requalificacio de paisatges quotidians:

  - Accions de desenvolupament de les eines que es preveuen en el Pla Territorial de Mallorca.

  - Actuacions directes en àmbits locals.

- Sobre defensa i gestió dels valors del paisatge rural:

  - Conveni amb la Conselleria d'Agricultura i Pesca per fomentar accions i projectes de millora paisatgística en l'àmbit de la producció agropecuària i el medi rural i participar-hi.

  - Millora del paisatge rural i custodia del territori.

- Sobre el foment de l'accés públic i il·lustrat al paisatge:

  - Valoració i millora de la capacitat d'interpretació dels itineraris d'interès natural i rural del PTM.

  - Integració, divulgació i dotació de l'equipament d'interpretació adequat a les denominades rutes d'interès cultural del Pla Territorial de Mallorca, amb la incorporació de la dimensió paisatgística com a element d'articulació.

  - Creació d'una infraestructura de miradors i itineraris d'interès paisatgístic amb accés públic.

- Sobre cooperació internacional en matèria de paisatge:

  - Adhesió del Consell Insular de Mallorca a la Xarxa Europea d'Ens Locals i Regionals per a l'Aplicació del Conveni Europeu del Paisatge (RECEP-ENELC).

  - La participació del Consell de Mallorca en el projecte europeu PAYS.MED.URBAN.

L'Agència de Protecció de la Legalitat Urbanística i Territorial de Mallorca

El Ple del Consell Insular de Mallorca, en la sessió feta el 10 de novembre de 2008, va adoptar l'acord d'aprovar definitivament la creació i els estatuts de l'Agència de Protecció de la Legalitat Urbanística i Territorial de Mallorca, que varen entrar en vigor l'endemà d'haver-se publicat el dia 13 de novembre en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears*.

En l'article 2 s'esmenta que el seu objecte es vetlar, dins l'àmbit de l'illa de Mallorca, per l'exercici correcte de les distintes competències que la legislació vigent, i en particular la Llei 10/1991, de 23 d'octubre, de disciplina urbanística, atribueixen al Consell de Mallorca, i de les que els municipis li puguin delegar, tant en matèria de protecció de la legalitat urbanística, especialment sòl rústic, com en matèria de protecció de la legalitat a la zona de servitud de protecció del domini públic maritimoterrestre, d'acord amb el que estableix la Llei 22/1988, de 28 de juliol, de costes.

Modificació del Pla Territorial de Mallorca

D'altra banda, el Ple del Consell de Mallorca, en la sessió feta l'11 de juliol de 2008, va adoptar l'acord d'aprovar inicialment una modificació puntual del Pla Territorial de Mallorca. La proposta de modificació del PTM se centra en un triple objectiu:

- Reclassificació a sòl rústic del sòl urbà des Guix. Aquest àmbit quedarà qualificat com a sòl rústic protegit, amb la categoria d'ARIP - boscós i amb les condicions que estableix el PTM per a aquesta categoria de sòl. La superfície que es reclassifica és, segons les xifres del planejament vigent, de 9,65 hectàrees, i s'hi permetrien 885 habitants.

- Canvi en la tramitació prevista per a les ART, que per executar-se s'hauran d'adaptar completament o parcialment al planejament municipal, i se n'hauran de redactar i tramitar els corresponents plans de reconversió territorial i/o projectes de millora territorial, la qual cosa s'haurà de fer d'acord amb allò que estableixi la futura normativa reglamentària que dicti el Consell Insular. Queda, per tant, eliminada la possibilitat de tramitar les ART amb un pla especial, que implicava que es poguessin executar una vegada feta l'adaptació al PTM del planejament municipal i sense necessitat d'aprovar primer el reglament mencionat.

- Les ART 9.1, 9.2, i 10.2 tindran una tramitació simplificada que no s'ajustarà a la de les altres ART. Les ART 9.1 i 9.2 són les que corresponen a àrees degradades de límits municipals (Palma-Marratxí i Sant Llorenç-Son Servera). L'ART 10.2 és la que preveu la reconversió de l'àmbit de l'antiga Central Tèrmica d'Alcúdia. En els tres casos es tracta d'àrees que presenten un cert grau de degradació, i l'ART té per objecte precisament solucionar aquests problemes. En cap de les tres es preveu creixement urbanístic associat. Per a aquestes ART, es preveu una tramitació simplificada diferent de les altres, i es podran executar mitjançant un pla especial redactat i aprovat pel

CIM. En tot cas, requeriran primer d'una adaptació parcial del planejament municipal al PTM.

La disciplina urbanística

El 2008 el nombre d'expedients tramitats per construir habitatges en sòl rústic a Mallorca ha estat d'un total de 501, la qual cosa suposa un augment del 13,9% respecte a l'any anterior. Del total d'expedients, 351 s'han resolt de forma favorable, 94 ho han estat de forma favorable però amb observacions, 43 s'han resolt de forma desfavorable i els 13 restants han estat desistits, han caducat o han concorregut en incompatibilitats. Per municipis, el major nombre de sol·licituds s'han registrat a Santanyí amb 57; seguit de Campos, amb 37, i Felanitx i Manacor, ambdós amb 35. (Vegeu el gràfic I-30.)

Pel que fa a les declaracions d'interès general, el 2008 se'n han tramitat un total de 367 a Mallorca, la qual cosa suposa un augment del 26,6% respecte a l'any anterior. Del total, 250 s'han resolt de forma favorable, 24 han estat denegades, 64 han estat desistides, 10 han caducat i 19 han estat inadmeses. Per municipis, on més sol·licituds s'han presentat ha estat a Manacor, amb 29; seguit de Campos, amb 24, i Felanitx, amb 23. (Vegeu el gràfic AI-64.)

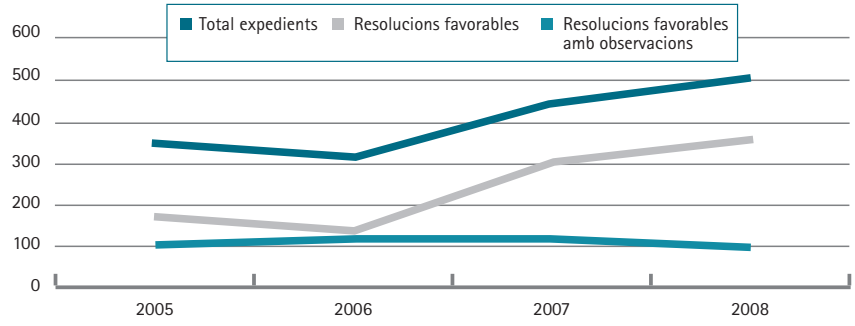
El nombre d'expedients de disciplina urbanística incoats a Mallorca el 2008 va ser de 251, la xifra més alta registrada des que els consells insulars tenen les competències d'aquest àmbit. De fet, suposen un augment del 37,2% respecte a l'any anterior. En el gràfic se'n mostra l'evolució en els darrers quatre anys. (Vegeu el gràfic AI-65)

Pel que fa a Menorca, durant l'exercici del 2008 s'han aprovat 3 construccions d'habitatges en sòl rústic i s'han estudiat un total de 14 declaracions d'interès general. (Vegeu el quadre AI-84.)

L'evolució de les declaracions generals a Menorca en els darrers cinc anys s'il·lustra en el gràfic AI-66.

Gràfic I-30

Habitatges 2005-2008 (Mallorca)

Font: Departament del Territori. Consell de Mallorca.

Quant als expedients de disciplina urbanística en sòl rústic, cal recordar que les dades són aportades pel Consorci per a la Protecció de la Legalitat Urbanística del Sòl Rústic de l'Illa de Menorca, entitat pública instrumental de caràcter associatiu i voluntari creada amb l'objecte de desenvolupar les actuacions jurídiques i materials que exigeix l'exercici correcte de les distintes competències que la legislació vigent atribueix en matèria de disciplina urbanística en l'àmbit del sòl rústic dels municipis consorciats, que actualment són els de Maó, Alaior, es Castell, Sant Lluís, Ferreries, es Mercadal, es Migjorn Gran i el de Ciutadella. En total s'han resolt dos expedients: una actuació complementària en expedient sancionador per infracció greu i un expedient sancionador per infracció greu, la qual cosa suposa una notable davallada respecte a l'any anterior.

Pel que fa a Eivissa, en el BOIB número 81, de 10 de juny de 2008, es va publicar l'acord del Ple del Consell Insular d'Eivissa de 9 de juny de 2008 pel qual s'aprova inicialment una norma territorial cautelar mitjançant la qual s'adopten mesures provisionals per assegurar la viabilitat i l'efectivitat de la modificació del Pla Territorial Insular d'Eivissa i l'obertura del període d'informació pública. Entre altres zones, la norma afectava les de cap Llibrell - cap Martinet (Roca Llisa - cap Martinet), cap Llentrisca - sa Talaiassa (Cala d'Hort), Cala Comte - Cala Bassa (punta de sa Pedrera) i àrees naturals des Amunts d'Eivissa (Benirràs).

Finalment, i després de l'exposició publica, es va publicar en el BOIB número 169, de 4 de desembre de 2008, l'acord del Ple del Consell Insular d'Eivissa de dia 28 de novembre de 2008 pel qual s'aprova definitivament aquesta norma.

Pel que fa al nombre d'habitatges en sòl rústic amb informe favorable de la Comissió Insular d'Ordenació del Territori, Urbanisme i Patrimoni Historicoartistic d'Eivissa (CIOTUPHA), el 2008 va ser de 98, la qual cosa suposa una reducció del 14% respecte a l'any anterior. (Vegeu el gràfic AI-67.)

Pel que fa als expedients d'interès general aprovats favorablement per la CIOTUPHA en l'exercici del 2008, varen ser un total de 14, que suposen un augment del 280% respecte al 2007. (Vegeu el gràfic AI-68.)

Finalment, en matèria de disciplina urbanística, el Departament de Política Territorial del Consell d'Eivissa ha obert durant el 2008 un total de 125 expedients de diligències prèvies, que han derivat en un total de 10 expedients de disciplina urbanística. Cal indicar que les competències d'aquest Consell Insular, en matèria de disciplina urbanística, ho són per subrogar-se en la competència municipal en el cas de no-actuació municipal en matèria de disciplina, raó per la qual els casos d'expedients de disciplina poden ser superiors als esmentats.

14.2.1.2. L'aigua

a) Les reserves hídriques

L'evolució de les reserves hídriques a Mallorca, Menorca i Eivissa en el decurs del 2008 es detallen en el gràfic AI-69, en

què a l'eix d'ordenades es representa el percentatge de reserves en tant per cent i a l'eix de les abscisses els mesos de l'any.

Cal destacar l'elevada pluviometria produïda en el darrer trimestre de l'any, que es perllongà durant el mes de gener del 2009, fet que provocà un superàvit en el balanç anual a totes les illes. Pel que fa a Mallorca, aquest superàvit fou del 50%; cal destacar els 1.908 litres per metre quadrat recollits a Lluc, que representen la segona marca absoluta de la seva història. Pel que fa a Menorca, el superàvit va ser del 30%, mentre que a Eivissa es produí un descens del 15% per sota de la mitjana. Destacarem també la unitat hidrogeològica de ses Ufanes, que va assolir el 100% de les reserves al mes de maig i també en el darrer trimestre de l'any.

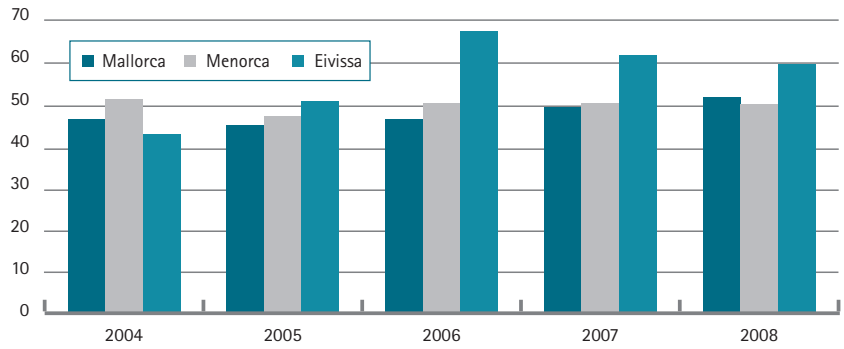
Pel que fa a l'evolució interanual, i malgrat l'augment registrat a les unitats hidrogeològiques en el darrer trimestre, a Mallorca es registra un discret augment del 52,8% respecte a l'any anterior; Menorca es manté pràcticament constant, i a Eivissa s'experimenta un retrocés del 2,8%. La variació es representa en el gràfic I-31, en què a l'eix d'ordenades es representa el percentatge de reserves en tant per cent. Les dades de cada illa i per any s'han obtingut fent la mitjana aritmètica de les reserves mensuals.

b) El Pla Hidrològic

El 30 de setembre es va obrir el període de sis mesos d'informació pública i participació activa de l'Esborrany del pla hidrològic de les Illes Balears, que va sortir publicat en el BOIB número 143, de 9 d'octubre de 2008. En aquesta notificació es deia que «les persones interessades podran consultar tota la documentació referent a l'Esborrany del pla hidrològic de les Illes Balears, que inclou la caracterització de la demarcació, el programa de mesures i la normativa per a la demarcació hidrogràfica de les Illes Balears, durant el termini de 6 mesos».

Gràfic I-31

Variació interanual de les reserves hídriques

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient.

Recordem que els objectius de la planificació hidrològica es defineixen a l'article 40.1 del Text refós de la Llei d'aigües (Reial decret legislatiu 1/2001, de 20 de juliol), i a l'article 1 del Reglament de la planificació hidrològica (Reial decret 907/2007, de 6 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la planificació hidrològica): «La planificació hidrològica tindrà per objectius generals aconseguir el bon estat i la protecció adequada del domini públic hidràulic i de les aigües objecte de la Llei d'aigües, la satisfacció de demandes d'aigua, l'equilibri i harmonització del desenvolupament regional i sectorial, per la qual cosa incrementarà les disponibilitats del recurs, en protegirà la qualitat, n'economitzarà la utilització i en racionalitzarà els usos en harmonia amb el medi ambient i la resta de recursos naturals.» Per tant, es tracta de gestionar de manera conjunta l'oferta i la demanda d'aigua en un marc de sostenibilitat de les explotacions, és a dir, aconseguir la màxima garantia possible en l'abastiment d'aigua, amb la qualitat adequada per als diferents usos, però garantint simultàniament la protecció dels recursos hídrics en quantitat i qualitat, incloent-hi els ecosistemes relacionats. Addicionalment, el Pla Hidrològic estableix mesures concretes per pal·liar els efectes de les inundacions i sequeres tan freqüents a les Illes, la intensitat de les quals es pot veure condicionada pel canvi climàtic.

14.2.1.3. L'energia

a) L'energia de règim especial

La producció d'energia de règim especial de les Illes Balears per a l'exercici del 2008 es mostra en el quadre AI-85, en què el percentatge expressa la variació respecte al 2007. Les unitats de mesura són kWh.

L'augment espectacular de l'energia solar registrat a Menorca s'explica per la posada en funcionament, a final d'abril, del parc de Son Salomó, a Ciutadella. Aquest parc és el més gran de les Balears i aporta un 5% del total d'electricitat que es consumeix a Menorca al llarg d'un any.

D'altra banda, l'energia elèctrica d'origen fotovoltaic s'ha incrementat també de forma significativa a Mallorca i Formentera. En el primer cas, l'explicació la trobarem en l'entrada en funcionament del parc fotovoltaic de Binipark, a Binissalem, i en el segon cas, en l'entrada en funcionament del parc de Cala Saona.

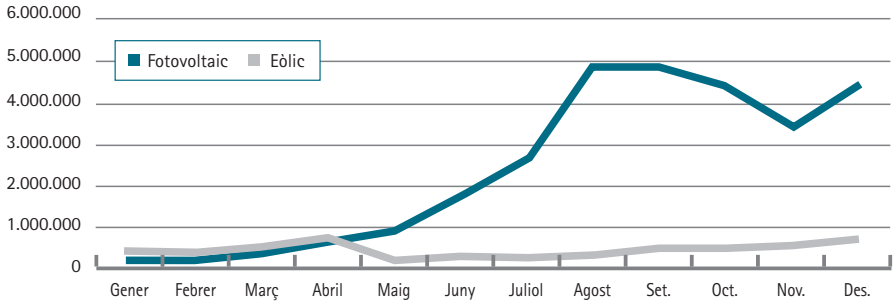
L'evolució d'aquest tipus d'energia en els darrers anys es representa en el gràfic AI-70.

Malgrat l'augment significatiu de l'energia d'origen fotovoltaic, l'energia obtinguda dels residus sòlids continua essent la de més pes en el total de l'energia de règim especial de les Illes Balears, amb un 76,9% (l'any anterior representava el 88,3% del total). Pel que fa a l'evolució de les energies renovables obtingudes en el conjunt de les illes el 2008, es poden consultar en el gràfic I-32, en què a l'eix horitzontal es representen els mesos de l'any i a l'eix d'ordenades l'energia en kWh.

L'aportació del 2008 segons l'origen, expressada en tant per cent, al conjunt de les Illes Balears es representa en el gràfic AI-71.

Gràfic I-32

Evolució de les energies renovables el 2008

Font: GESA.

Pel que fa a l'aportació per illes, expressada també en tant per cent, ens dóna el gràfic AI-72, en què es pot comprovar que Mallorca continua essent la de més aportació, fins i tot augmenta lleugerament respecte a l'any anterior.

b) El parc eòlic des Milà

La producció d'energia elèctrica al Parc Eòlic des Milà manté la tendència dels darrers anys, i estabilitza la producció al voltant dels 5,5 GWh/any. Quant al funcionament, cal indicar que entre el 23 de maig i el 2 de juny es va produir la desconnexió del parc a causa dels treballs de manteniment a la xarxa elèctrica. La producció d'energia corresponent al 2008 es detalla en el quadre AI-86.

L'evolució de l'energia produïda pel parc eòlic en els darrers cinc anys es representa en el gràfic AI-73, en què les unitats es mesuren en kWh.

Quant a la reducció d'emissions de gasos a l'atmosfera, es detallen en el quadre AI-87, en què figuren les dades de reducció d'emissions del 2008, la comparativa amb el 2007 i les dades des de la posada en funcionament del parc. Les unitats de mesura són tones.

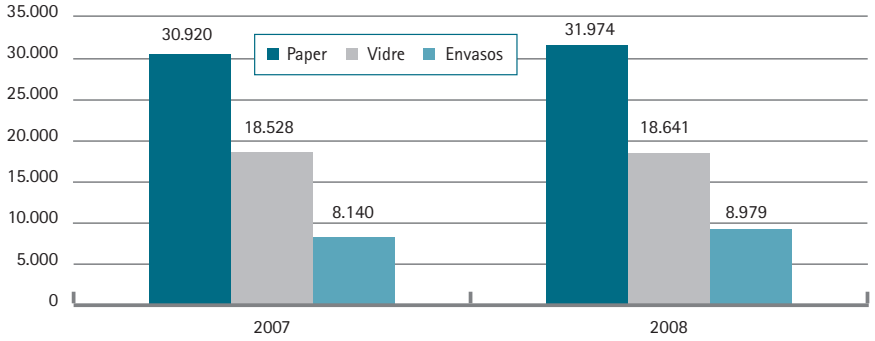
c) El Pla d'Eficiència Energètica

A final de 2008 s'han executat fins a un 65,8% de les obres de la tercera fase del Pla d'Eficiència Energètica per a l'illa de Menorca i s'ha arribat a un import certificat de 2.680.369,52 euros. Aquest projecte, que afecta 1.955 punts de llum, permetrà reduir la potència instal·lada als punts afectats de 338,11 kW a 203,88 kW, la qual cosa representa un estalvi de consum total de 911.549 kWh/any.

Una altra conseqüència és la reducció d'emissions que s'aconsegueix gràcies a aquest estalvi energètic, que se situa en unes 684 tones anuals de CO_2.

Finalment, des del punt de vista de la contaminació lumínica, es preveu una reducció del flux emès cap al cel gràcies a la utilització de llumeneres amb òptica optimitzada. En acabar el projecte, la reducció de la contaminació lumínica arribarà als 6.114.270 lúmens

Gràfic I-33
Evolució de la recollida selectiva a Mallorca (Tones)

Font: Direcció Insular de Gestió de Residus. Consell de Mallorca.

14.2.2. Els residus

En aquest subapartat s'estudien els residus sòlids i les aigües residuals.

14.2.2.1 Els residus sòlids

Les dades corresponents a la producció i al tractament de residus a Mallorca el 2008 es mostren en el quadre AI-88 (les unitats es mesuren en tones), en què hi ha la comparativa amb el 2007. El tant per cent de variació de l'última columna correspon a la que experimenta el 2008 respecte al 2007. (Vegeu el gràfic AI-74.)

Percentualment, la fracció reciclable representa el 8,14% sobre el total anual (el 2007 representava el 7,60%), la matèria orgànica el 17,58% (el 15,64% el 2007) i la fracció de rebuig el 74,28% (el 76,76% el 2007).

Pel que fa a la recollida selectiva a Mallorca el 2008, les fraccions que la componen es detallen en el gràfic AI-75, en què les quantitats es mesuren en tones.

La majoria de l'aportació (53,7%) és deguda al paper, seguit del vidre (31,3%) i els envasos (15,1%), proporcions molt semblants a les de 2007. Sobre el total anual, el paper representa el 4,4%, el vidre el 2,6% i els envasos l'1,2%. L'evolució de les diferents fraccions en els darrers dos anys s'observa en el gràfic I-33.

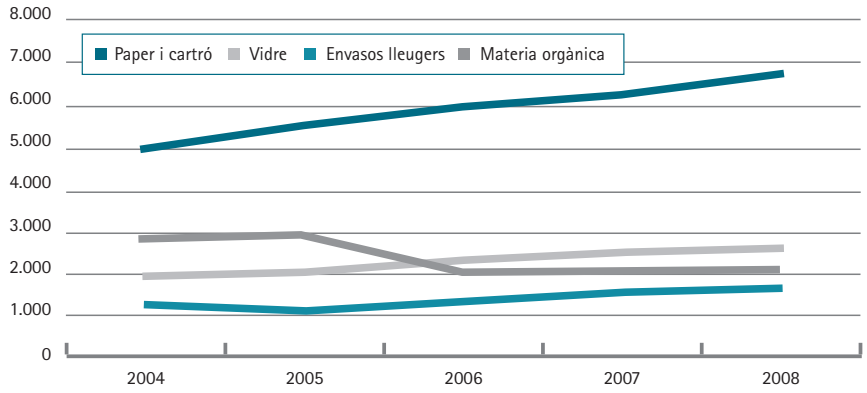
Pel que fa a l'aportació de la matèria orgànica en detall, s'exposen les dades en el gràfic AI-76, en què les unitats de mesura també són tones.

Els llots de depuradora són el concepte pel qual s'ha recollit una major quantitat de matèria orgànica (67,7%), seguit de les restes de poda i jardineria (27,4%) i la fracció orgànica dels residus municipals (FORM) (4,9%). Sobre el total anual, els llots de depuradors representen l'11,9%; les restes de poda i jardineria, el 4,8%, i la fracció orgànica dels residus municipals, el 0,9%. La seva comparativa amb el 2007 es troba en el gràfic AI-77.

En la fracció de rebuig s'hi inclouen les 305.489 tones de residus incinerats, que

Gràfic I-34

Evolució de la recollida selectiva a Menorca (2004–2008)

Font: Consorci de Residus Urbans i Energia de Menorca.

representen el 42,0% sobre el total i que experimenten un augment del 20,1% respecte a l'any anterior, i les 238.041 tones de residus abocats, que representen el 33,0% del total i experimenten una disminució del 27,3% respecte al 2007.

Finalment, la distribució segons el tractament dels residus sòlids urbans a Mallorca es detalla en el gràfic AI-78, en què es representa el tant per cent sobre el total.

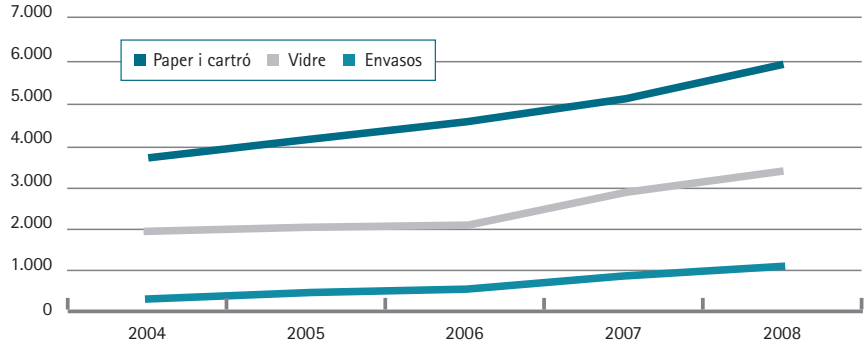
La comparativa respecte al 2007 es visualitza en el gràfic AI-79, en què les unitats s'expressen en tones.

En relació amb Menorca, cal destacar l'inici de les obres de la xarxa de deixalleries de Menorca, que permetrà dotar a tots els municipis d'una infraestructura im-prescindible per a una gestió correcta dels residus generats, la deixalleria. Concretament, s'han iniciat les obres de set de les vuit deixalleries que hi ha projectades, que són les de Sant Lluís, Maó, Alaior, es Mercadal, es Migjorn Gran, Ferreries i Ciutadella. Queda pendent d'iniciar les obres de la deixalleria des Castell. Una deixalleria és una instal·lació que permet fer una recollida selectiva de les fraccions de residus per a les quals no hi ha un sistema de recollida domiciliària o uns contenidors específics al carrer on el ciutadà participa activament en la gestió de residus municipals i on pot rebre formació i informació sobre molts de detalls d'aquesta gestió.

A Menorca, durant el 2008, s'han general un total de 59.952 tones de residus (un 6,2% menys que l'any anterior), dels quals 46.908 anaren a la planta des Milà i la resta provenien de la recollida selectiva. En el gràfic AI-80 es mostra l'evolució dels darrers cinc anys pel que fa a la generació total de residus en relació amb la fracció que va a la planta des Milà.

De les 46.908 tones que anaren a la planta de tractament de residus des Milà, la recuperació de subproductes ha estat de 532,26 tones de paper i cartó, 130,88 tones de vidre i 155,98 tones d'envasos metàl·lics. A més, s'han compostat 18.955,22 tones de matèria orgànica. El rebuig que no s'ha

Gràfic I-35
Evolució interanual de la recollida selectiva a les Pitiüses

Font: Àrea de Residus. Departament de Política de Mobilitat i Activitats. Consell Insular d'Eivissa.

pogut seleccionar per compostar o reciclar ha suposat un total de 27.133,29 tones, les quals s'han dipositat a l'abocador controlat de residus no perillosos annex a la planta.

Pel que fa a la recollida selectiva de residus a Menorca el 2008, s'han recollit un total de 13.044 tones classificades, segons es visualitzar en el quadre AI-89, en què el tant per cent de variació està calculat en relació amb les dades de 2007. Les unitats de mesura són tones.

Una representació en gràfic de sectors (gràfic AI-81) en què figura el percentatge sobre el total de recollida selectiva ens ajuda a comprovar les dades de les fraccions més importants de recollida selectiva.

L'evolució en la recollida selectiva dels darrers cinc anys es representa en el gràfic AI-34, en què es pot comprovar la línia ascendent en paper i cartó, vidre i envasos lleugers

Les dades en l'apartat de recollides complementàries es troben en el quadre AI-90, en què les unitats són quilos i els percentatges representen la variació respecte al 2007.

Cal indicar que dels 335.218 quilos recollits entre aparells elèctrics i electrònics, 48.950 quilos varen ser reutilitzats. La principal categoria pel que fa a quantitats reutilitzades va ser la de grans electrodomèstics, amb 29.352 quilos, seguida pels frigorífics, amb 14.624 quilos, i els equips d'informàtica i telecomunicacions, amb 2.295 quilos.

A les Pitiüses, el 2008 es varen generar un total de 144.622,61 tones de residus (un 9,1% menys respecte al 2007). Cal indicar que el total de residus recollits correspon a la suma de tot el que entra a les instal·lacions de Ca na Putxa, més els residus d'aparells elèctrics i electrònics (RAEE), que es gestionen al centre logístic de recollida de Ca na Negreta, més la recollida selectiva municipal.

Pel que fa a les entrades als abocadors, les dades es recullen en el quadre AI-91, en què les unitats són tones, i es visualitzen en el gràfic AI-87, en què les dades representen el percentatge sobre el total entrat a abocador. Cal indicar que, del total de residus sòlids urbans de la taula, 5.816.94 tones corresponen a Formentera.

Pel que fa a les dades de recollida selectiva el 2008 a les Pitiüses, es donen en el quadre AI-92 (en tones), en què el tant per cent de variació es fa respecte a les dades del 2006, i es representen en el gràfic AI-88, en què les unitats són el percentatge en tant per cent sobre el total de la recollida selectiva. La participació de Formentera en aquestes dades són 826,79 tones de paper, 163,1 tones d'envasos i 569,82 tones de vidre.

La variació interanual es representa en el gràfic I-35, en què les dades són tones.

14.2.2.2 Les aigües residuals

El cabal total depurat el 2008, en què el tant per cent de variació està calculat en relació amb les dades del 2007. (Vegeu el quadre AI-93.)

El volum depurat, mesurat en percentatge sobre el total de les Illes Balears el 2008, es manté amb poques variacions sobre els percentatges del 2007. (Vegeu el gràfic AI-84.)

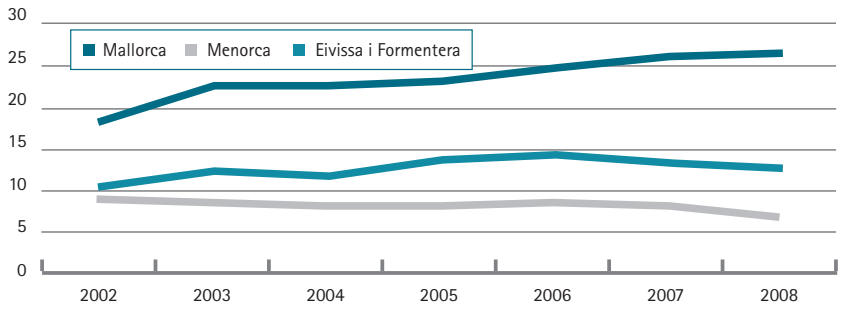
Pel que fa a l'evolució del cabal total depurat des del 2002, a Mallorca ha continuat ascendint, mentre que a la resta d'illes es consolida el retrocés que ja es va experimentar el 2007. En el cas d'Eivissa i Formentera, figuren juntes amb l'objectiu d'homogeneïtzar les dades amb els anys anteriors, tot i que cal esmentar que Eivissa ha experimentat un retrocés del 7,87%, mentre que Formentera ha pujat un 9,26% respecte a l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-36.)

Dels 45,27 hectòmetre cúbics depurats el 2008, 22,07 hectòmetre cúbics (48,74%) seguiren tractament terciari, i es va mantenir pràcticament invariable el percentatge del 2007. Pel que fa a aquest nivell de tractament, cal destacar l'augment important registrat a Menorca i Eivissa en relació amb les mateixes dades del 2007 (79,74% a Menorca i 0,76% a Eivissa). En canvi, a Menorca es registra un descens respecte a l'any anterior, que era del 59,38%. (Vegeu el quadre AI-94.)

El cabal que segueix aquest tractament continua la línia ascendent trencada puntualment el 2006. (Vegeu el gràfic I-85.)

Gràfic I-36

Evolució del cabal total depurat (Hm³)

Font: Departament de Gestió del Domini Hidràulic. Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient.

14.2.3. El litoral

El 2008 es va continuar el Pla de Neteja del Litoral Balear, amb un total recollit de 224.578 quilos, la qual cosa, enfront dels 423.885 quilos recollits l'any anterior, representa una disminució del 47% respecte a aquesta quantitat. Aquest fet és degut principalment a les condicions meteorològiques adverses, a les males condicions de la mar i, sobretot, que el 2007 es produí una inusual recollida d'olis a causa de l'enfonsament del vaixell *Don Pedro*. En tot cas, des que es començaren les tasques de neteja el 2004 s'han retirat de la mar balear un total d'1.319.151 quilos.

Els resultats amb més detall per a l'exercici del 2008 (mesos de juny-setembre) es troben en el quadre AI-95, en què les unitats es mesuren en quilos (MO indica la matèria orgànica).

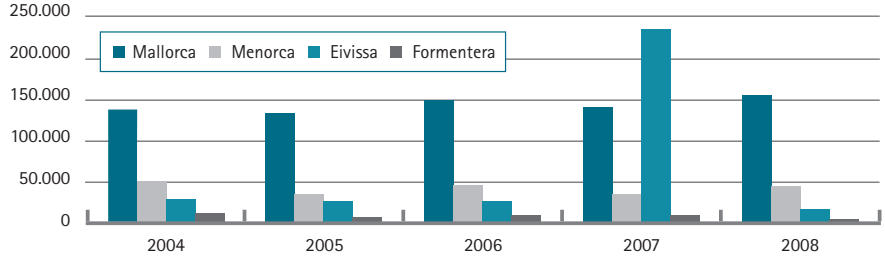
La variació interanual (en kg) per tipus de residu s'expressa en el quadre AI-96, en què el percentatge en tant per cent de variació està calculat respecte al 2007. La disminució espectacular en la recollida d'olis és deguda al fet que en la xifra del 2007 hi figura, com ja s'ha esmentat, la recollida d'olis resultants de l'enfonsament del vaixell *Don Pedro*, ocorreguda l'11 de juliol de 2007a una milla escassa del port d'Eivissa. El matí del mateix dia començaren les tasques de neteja, que es perllongaren fins al dia 26. Es recolliren 409,5 metres cúbics de material, que suposaren una recollida extraordinària a Eivissa en un mes de juliol de 211.597 quilos, que inclogueren sòlids, combustibles i barreres absorbents. Finalment, el 27 d'agost es normalitzaren totes les tasques i rutes de les embarcacions.

Per tipus de material recollit, el resultat del 2008 és el que figura en el gràfic AI-86, expressat en tant per cent sobre la massa total recollida.

Les dades comparatives mensuals per illes s'expressen en el quadre AI-97, en què les quantitats es mesuren en quilos, i es visualitzen en el gràfic AI-87, en què l'eix d'ordenades es mesura en quilos.

Si la variació interanual se segrega per illes, s'obté el gràfic I-37, en què s'observa que el 2008 les recollides d'Eivissa es normalitzen seguint una línia semblant a la dels anys anteriors al 2007.

Gràfic I-37
Recollides per temporades en cada illa

Font: Agència Balear de l'Aigua i Qualitat Ambiental. Conselleria de Medi Ambient.

A les dades de recollida del 2008 s'hi han d'afegir les que corresponen a la recollida de meduses, molt freqüents a les costes de les Illes en els darrers anys. Les dades de recollida per illes i espècies es detallen en el quadre AI-98 i es visualitzen en el gràfic AI-88.

Pel que fa a la campanya de neteja de l'hivern 2007-08, que comprèn els mesos de desembre de 2007 a abril de 2008, s'han recollit a les costes de les Balears un total de 154.269,5 quilos de residus, la qual cosa representa una disminució del 8,6% respecte a l'any anterior.

La naturalesa dels residus figura en el quadre AI-99, en què les unitats són en quilos. S'hi pot comprovar com la majoria de residus són envasos, seguits de les fustes.

Per illes, les quantitats recollides s'esmenten en el quadre AI-100, en què les unitats són quilos, i el tant per cent representa la variació respecte al 2007. La comparativa dels dos exercicis es representa en el gràfic AI-97, en què les unitats de l'eix d'ordenades són quilos.

Per municipis, a Mallorca destaca Calvià, amb 13.230 quilos, seguit de Palma, amb 11.938 quilos, i Llucmajor, amb 7.280 quilos. A Menorca, el municipi on es recolliren més residus va ser el de Ciutadella, amb 9.544,5 quilos, seguit des Mercadal, amb 6.464 quilos, i Sant Lluís, amb 3.089,5 quilos. Pel que fa a Eivissa, el municipi costaner amb més quantitat de residus recollits va ser el de Sant Josep, amb 8.431,4 quilos, seguit de Sant Antoni, amb 6.630,3 quilos, i Santa Eulària, amb 4.616 quilos.

14.2.4. El patrimoni natural

En aquest subapartat s'estudien la vegetació, la fauna i els espais naturals protegits.

14.2.4.1. La vegetació

a) Els incendis

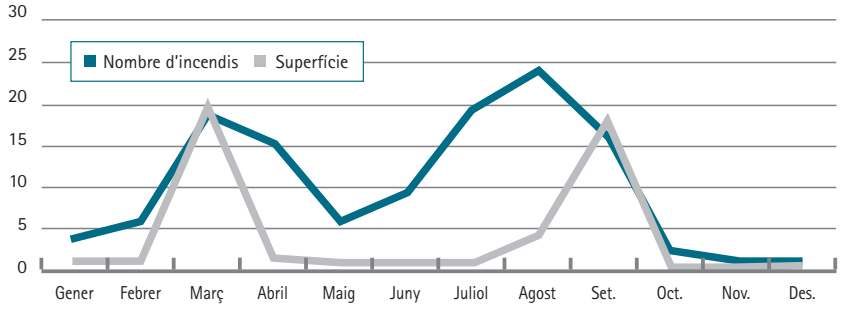
El 2008, a les Balears, es produïren un total de 121 incendis forestals amb un resultat de 45,01 hectàrees cremades. Si bé el nombre d'incendis és superior al de l'any anterior en un 7,1%, la superfície cremada representa una disminució del 64,7% respecte al mateix període; per tant, es consodida la tendència a la baixa de la superfície afectada des del 2005, tal com es mostra en el gràfic AI-90, en què la línia negra indica la tendència des de 2001.

La distribució per illes i per tipologia de la superfície afectada ens dóna com a resultat la taula següent, en què les unitats de superfície són hectàrees. Cal esmentar que els percentatges corresponents a les illes de Menorca, Eivissa i Formentera, encara que significatius, estan obtinguts a partir de quantitats reduïdes. Així, la disminució en hectàrees a les illes esmentades es de -0,51, -2,35 i -0,04 respectivament. (Vegeu el quadre AI-101.)

La distribució de superfície cremada per illes en hectàrees ens dóna el gràfic AI-91, en què s'observa que la superfície cremada a Mallorca representa el 93,38% del total, a Menorca l'1,81%, a Eivissa el 4,47% i a Formentera el 0,36%

Pel que fa al nombre d'incendis produïts el 2008, la distribució per illes es visualitza en el gràfic AI-92. S'hi pot observar que el

Gràfic I-38
Evolució mensual dels incendis en el conjunt de les Illes Balears

Font: Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl. Conselleria de Medi Ambient.

63,64% dels incendis es produïren a Mallorca, el 3,31% a Menorca, el 29,75% a Eivissa i el 3,31% a Formentera.

La variació mensual a les Balears durant el 2008, tant pel que fa al nombre d'incendis com a la superfície cremada (hectàrees), es visualitza en el gràfic I-38.

b) Les repoblacions

Per a la campanya 2008-2009, segons informació facilitada pel Servei de Gestió Forestal i Protecció del Sòl de la Conselleria de Medi Ambient, s'han utilitzat un total de 252.870 plantes distribuïdes segons el quadre AI-102.

Cal esmentar que la totalitat de les 165.146 unitats destinades a repoblació foren destinades a 18 finques de l'illa de Mallorca: Son Ripoll (Montuïri), ses Sitjoles (Campos), Son Perdiu (Llucmajor), ses Forques (Santa Eugènia), Son Bou (Llucmajor), Son Nofret (Campos), es Cabanyal (Caimari), Cas Frares (Llucmajor), Can Montes (Llucmajor), Son Boscana (Llucmajor), Marina Vell (Algaida), Son Mulet (Llucmajor), sa Mesquida (Porreres), Centre Penitenciari de Palma, ermita de Manacor, Son Marrano (Llucmajor), Son Real (Santa Margalida) i Cúber (Escorca). Destacarem les 36.640 plantes utilitzades a la finca de Cúber, les 31.500 utilitzades a Son Marrano i les 26.350 plantes utilitzades a Son Real. Els totals es representen en el gràfic AI-93.

Pel que fa a la superfície repoblada, a les 18 finques esmentades s'han repoblat un total de 184,39 hectàrees, entre les quals destacarem les 45,80 hectàrees de la finca de Cúber, les 37,00 hectàrees de Son Boscana i les 26,73 hectàrees de Son Real. La superfície en hectàrees repoblades a les 18 finques es representa en el gràfic AI-94.

c) Projecte Life Posidònia

Amb l'objectiu d'evitar l'impacte ambiental que suposa el fondeig de milers d'embarcacions al nostre litoral, sobretot a l'estiu, amb el perjudici que suposa l'ús d'àncores sobre les praderies de posidònia, en la temporada 2008, en l'àmbit del projecte Life Posidònia, s'ha disposat de

394 punts de fondeig (els mateixos que el 2007), repartits de la forma que es detalla en el quadre A I-103. Les boies vermelles corresponen a eslores fins a 8 metres, les blanques fins a 15 metres, les grogues fins a 25 metres i les verdes fins a 35 metres. Els totals per tipus de boia es pot consultar a la Memòria del 2007:

Els resultats de la campanya 2007, comptant els amarraments amb pernoctació, són els que figuren en el quadre AI-104.

L'ocupació per tipus de boia es visualitza en el gràfic AI-95, en una comparativa amb el 2007 en què es veu que les boies blanques continuen essent les més utilitzades, entre altres coses per ser zones utilitzades com a pont per a navegacions llargues. Les boies vermelles són les que experimenten un major augment absolut de 1985 amarraments, que es tradueix en una pujada percentual del 59,68%, mentre que l'augment de 980 amarraments a les boies blanques suposen un augment percentual de l'11,26%.

Per mesos, la comparativa amb l'any 2007 ens dóna el gràfic AI-96 com l'LP2, en la qual es pot veure l'augment experimentat el 2008 respecte a l'any anterior, exceptuant el mes de setembre a causa de l'arribada del mal temps.

14.2.4.2. La fauna

Protecció d'espècies

En matèria de protecció d'espècies s'han fet les actuacions següents:

- Cens de la població reproductora de la gavina de bec vermell: Enguany han fet posta 366 colles a set nuclis de Mallorca, dos dels quals són nous. A Cabrera han niat 100 colles en una única colònia. A Menorca ho han fet 255 colles a tres nuclis, on destaca un nou emplaçament a la costa nord de Ciutadella amb 109 parelles. A Eivissa s'han localitzat cinc colònies amb un total de 442 colles reproductores. Finalment, a Formentera hi ha hagut una única colònia a l'illa de s'Espardell, amb 344 parelles, que ha estat la més gran de totes.

- La població actual de voltor negre està entre els 108 i 136 exemplars, una xifra que no s'havia registrat mai des de l'inici dels estudis i recomptes d'aquesta població el 1973. La Conselleria de Medi Ambient considera que la població mallorquina està fora de perill, de tota manera per mantenir-se en aquest nivell requereix que es continuïn aplicant les mesures de conservació: aportació d'aliment, tranquil·litat de les localitats de nidificació i, sobretot, eradicació definitiva de l'ús de verins.

- Al juliol s'ha fet, com cada any, el recompte anual de larves de ferreret, L'espècie, després d'un hivern sec i càlid i de les pluges extraordinàries del mes de maig, amb 280 litres recollits a Lluc, ha disposat de més aigua on fer les postes. Dels 129 punts de recompte del 2007, amb 30.937 larves, s'ha passat a 139 punts el 2008, amb 37.991 larves, dades que són les més elevades amb molta diferència des de l'inici dels plans de recuperació de l'espècie. L'evolució interanual es representa en el gràfic AI-97, en què la línia negra és la de tendència.

El lloc on trobam més larves continua essent el torrent Fondo de Mortitx, amb 11.278 (en té més que la suma de totes les localitats els anys 1994-1995). S'ha registrat un mínim històric en una localitat natural (el torrent dels Ferrerets, única localitat on la quitridiomicosi ha ocasionat un daltabaix de la població), i problemes de dessecació a dues localitats artificials, un dels quals ja s'ha reparat; però, en canvi, hi hagut quatre màxims històrics en localitats naturals i dos en localitats de reintroducció. Per ara es manté la situació favorable de l'espècie.

- En el marc del Pla per la Recuperació de la Milana, a Mallorca es varen localitzar un total de dinou colles territorials (90 exemplars), de les quals, com a mínim, 12 varen fer posta. Quatre parelles han perdut la posta o els polls per causes naturals o produïdes per l'ésser humà. Finalment, dels divuit polls nascuts n'han volat catorze de vuit colles. A Menorca s'han localitzat deu colles territorials (60 exemplars), de les quals han nidificat set. D'aquestes, només set han tret onze polls, tots marcats amb emissor, anella oficial i marques alars vermelles, excepte un que va ser marcat només amb anella. Tots aquests polls continuen vius el setembre de 2008.

- En relació amb el cens de l'àguila peixatera, el cens del 2008 figura en el quadre AI-105.

- El 14 de juny de 2008 fou fotografiat i observat per un bussejador experimentat un exemplar de vell marí (*Monachus monachus*) a la costa sud-est de Mallorca. Les imatges proven que l'animal, que ja havia estat vist a principi de maig, és un vell marí adult. Per tal de recollir més dades i d'informar els navegants i pescadors, la Conselleria de Medi Ambient decidí dur a terme una campanya d'informació.

- El 2008 s'han aprovat els següents plans de recuperació:

  - Pla de Recuperació de *Limonium barceloi*
  - Pla de Recuperació d'*Apium bermejoi*
  - Pla de Recuperació de *Milvus milvus*
  - Pla de Conservació de *Miniopterus schreibersii*
  - Pla de Recuperació de *Vicia bifoliata*
  - Pla de Recuperació d'Aus Aquàtiques Catalogades en Perill d'Extinció de les Illes Balears (Pla Homeyer)
  - Pla de Conservació de la Flora Vascular Amenaçada del Puig Major
  - Pla de Maneig del Teix (*Taxus baccata*)
  - Pla de Maneig del Voltor Negre (*Aegypius monachus*)

La caça

L'any 2008 s'expediren un total de 13.516 llicències de caça a les Illes Balears, entre noves i renovades, la qual cosa suposa un descens del 16,4% respecte a l'any anterior. Aquestes llicencies sumades a les encara vigents donen un total de 27.694 llicències a final d'any, que suposen un descens del 4,6% respecte al 2007.

Pel que fa al nombre de vedats de caça i de superfície vedada el 31 de desembre de 2008, es registraren les dades que figuren en el quadre AI-106, en què el percentatge expressa la variació de la superfície vedada respecte al 2007, i les superfícies es mesuren en hectàrees.

S'observa que, com l'any anterior, malgrat el moviments registrats en el nombre de vedats, la superfície vedada s'ha mantingut pràcticament constant en la majoria de les illes. Eivissa registra la pujada més significativa.

Des de l'any 2006 es fa un seguiment específic i de forma global de les cabres, pel que fa a caça major, i les poblacions de conill, perdiu i llebre, pel que fa a caça menor, mitjançant censos. Aquestes estimacions també inclouen el moix, amb la finalitat d'avaluar el nivell de depredació que es produeix als diferents indrets del nostre territori. Les dades del 2008 sobre la caça menor figuren en el quadre AI-107, en què les densitats es refereixen a les estimacions d'individus per hectàrea i IKA es refereix a l'índex quilomètric d'abundància (nombre d'individus per quilòmetre recorregut).

Les poblacions que tenim d'altres llocs de la Península són, en general, bones. Malgrat això, la bona salut de les poblacions de Mallorca reflectida en els censos se circumscriu únicament a l'àmbit dels vedats analitzats. Si es consideràs tot el territori, les densitats davallarien significativament per l'efecte de les infraestructures, els tancaments, etc. En tot cas, l'evolució de la densitat per espècie en el període 2006-2008 es representa en el gràfic AI-98.

Pel que fa a la cabra, el seguiment de les poblacions es du a terme principalment a partir dels recorreguts o transsectes que fan el personal tècnic i els agents del Servei de Caça per les finques públiques de les serres de Tramuntana i Llevant dues vegades a l'any (a l'hivern i a l'estiu). Així, es poden obtenir les densitats i mides poblacionals de cada zona, en absència de pertorbacions per caça. Actualment, la densitat mitjana de cabres a les finques públiques objecte del Pla s'estima al voltant de 0,25 individus per hectàrea (amb fortes variacions entre zones, de 0,05 a gairebé 1 individu per hectàrea). Això no vol dir que a altres finques de titularitat privada, les quals suposen el 90% de la superfície de les serres, la densitat sigui major o menor. S'estima una població aproximada de 18.000-20.000 individus a Mallorca, amb un 85-90% de cabres híbrides o assilvestrades.

14.2.4.3. Els espais naturals protegits

El Paratge Natural de la Serra de Tramuntana

Al Paratge Natural de la Serra de Tramuntana s'han fet, entre d'altres, les actuacions següents.

- En l'àmbit administratiu, s'han elaborat un total de 1.155 informes, distribuïts de la forma següent. (Vegeu el quadre AI-108.)
    - Pel que fa a les subvencions, 599 foren concedides, 69 denegades i 143 desistides. El total concedit va ser de 4.779.786,87 euros, dels quals la major partida es dedicà a la restauració de marges (1.866.476,03

euros), seguida de rehabilitació d'exteriors (608.787,07 euros) i obres de tancament (409.958,02 euros).

- Entre les 56 autoritzacions concedides hi destaquen les 25 per activitats ludicoesportives i 15 per filmacions i fotografia.
- Dels 37 actes d'inspecció i denúncia fets el 2008, destaquen els 10 relacionats amb la xarxa viària, els 8 que fan referència a urbanisme i els 5 relacionats amb els recursos hídrics.
- Dels 251 informes urbanístics i altres temes relacionats, destaquen: 76 que fan referència a edificacions, 75 a marges i tancaments i 40 a gestió agroforestal.

- Elaboració d'una base de dades anomenada BIOTA per gestionar les observacions de citacions bibliogràfiques i com a eina d'elaboració d'informes.

- Programa de recuperació i conservació d'hàbitats:
  - Avaluació de l'estat de les praderies de posidònia oceànica a la zona de Cala Figuera.

- Programa de conservació i recuperació de fauna i flora silvestre:
  - Actualització del capítol de la flora del document de gestió de la finca pública de Son Moragues.
  - Estudi sobre la distribució i l'abundància dels mamífers carnívors de la finca pública de Son Moragues.
  - Contribució al coneixement de la distribució d'espècies d'invertebrats endèmics i protegits.
  - Elaboració del catàleg i l'atles de la flora de la finca pública de Gabellí Petit.

- Programa de Fauna i Flora al·lòctona:
  - Actuacions d'estudi i gestió de la població de porcs assilvestrats dels municipis de Banyalbufar, Estellencs i Puigpunyent.

- Programa de gestió i sanitat forestal:
  - Projecte de tractament de la processionària amb Bacillus turingiensis i projecte de repoblacions.

- Programa de seguiment d'hàbitats i espècies:
  - Seguiment de papallones diürnes com a bioindicadors de l'estat de conservació de la qualitat dels hàbitats i control de la contrapassa de cegues a les Balears.

Al llarg de 2008 la Direcció General de Biodiversitat va iniciar els tràmits administratius amb l'objectiu que la serra de Tramuntana fos la proposta espanyola per a reserva de la biosfera. D'aquesta manera, la declaració d'aquesta figura per part de la UNESCO comprendria un total de 70.000 hectàrees terrestres i 8.000 marines.

També s'iniciaren contactes de consulta amb propietaris dels municipis d'Andratx i Calvià amb l'objectiu d'ampliar el PORN de la serra de Tramuntana.

Fent ús del dret de retracte, la Conselleria de Medi Ambient va iniciar els tràmits per comprar la finca de Planícia, de 445 hectàrees, per un total d'11,2 milions d'euros (11.182.000 euros), dels quals 1,2 havien de ser finançats pel Govern de les Illes Balears i els 10 milions restants pel Govern central. Finalment. la compra es va fer efectiva el 2009. El Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí serà el titular de 427 hectàrees de Planícia (un 96%), mentre que la Conselleria serà la titular de les 18 restants, que inclouen les cases de la possessió, de 1.400 metres quadrats, i gestionarà la finca.

El Departament de Territori del Consell de Mallorca va iniciar els tràmits amb el Ministeri de Cultura per declarar la serra de Tramuntana com a Patrimoni de la Humanitat. Finalment, però, es va desestimar aquesta opció perquè fos la candidata espanyola a la UNESCO en benefici del projecte Siega Verde de Salamanca.

El Parc Natural de la Península de Llevant

Un dels fets més significatius del 2008 ha estat el començament de les obres de restauració de les cases de Can Sard, a s'Alqueria Vella, que seran habilitades com a futur centre de visitants del parc natural.

Quant a la conservació dels valors ecològics de l'espai natural, s'han de destacar els resultats molt satisfactoris del programa de seguiment de les poblacions de rapinyaires, que ha permès constatar l'ocupació del parc com a territori de cria per part d'una moixeta voltonera, i també la presència d'una àguila peixatera, amb-dues espècies prioritàries. Cal remarcar també l'aprovació, al mes de maig, del Pla de Recuperació de la Milana, atès que entre els principals objectius del parc hi ha la recuperació d'un nucli poblacional de milanes a les serres de Llevant.

Les despeses efectuades directament pel Parc Natural de la Península de Llevant el 2008 s'eleven a 64.690,75 euros, la qual cosa suposa una despesa del 10,3%, superior a la mitjana dels darrers quatre anys. Cal destacar la partida de 29.534,39 euros destinada a l'àrea de conservació, seguida dels 17.115,70 euros de l'àrea d'administració.

Pel que fa a l'àrea de conservació, cal destacar les actuacions següents:

- Programa de recuperació d'hàbitats:
  - Projecte de restauració del sistema dunar de s'Arenalet
  - Projecte de recuperació de fonts, basses i abeuradors
  - Projecte de recuperació de bardisses
- Programa de gestió forestal:
  - Projecte de reforestació: s'ha treballat en el manteniment de les repoblacions que s'han anat fent al Parc des dels anys noranta
  - Control de plagues (processionària)
  - Control de població de cabres
  - Silvicultura preventiva
  - Projecte de restauració de sòls degradats

- Programa de conservació de fauna i flora:
  - Projecte de recuperació del calàpet
  - Projecte de recuperació de carronyaires
  - Projecte de reintroducció de la milana
  - Projecte de recuperació de l'àguila peixatera
  - Eliminació d'espècies al·lòctones
  - Projecte de protecció i adequació de refugis per a espècies antròpiques

Parc Natural de Mondragó

Dels 207.495,00 euros que es pressupostaren per a l'exercici del 2008, se'n gastaren un total de 162.450,76. La partida principal, de 83.820,94 euros, es va destinar a l'àrea d'administració, seguida d'una altra de 42.480,48 euros que es va destinar a l'àrea d'investigació i seguiment.

El 2008 se signaren un total de 19 convenis, pendents de l'any 2006, entre el Govern de les Illes Balears i els propietaris de terrenys inclosos dins el parc, d'acord amb l'article 45 de la Llei 5/2005, de 26 de maig, per a la conservació dels espais de rellevància ambiental. Aquests convenis s'han de sumar als 134 que se signaren el 2005, i els 89 que se signaren el 2006.

A part d'altres actuacions en matèria de conservació i investigació, similars a les d'altres espais naturals protegits, s'ha de destacar una intensa tasca de vigilància, atesa la pressió de l'ús públic, i han adquirit una rellevància especial les tasques de manteniment. De fet, les tasques de manteniment representen la dedicació del 55% del total dels jornals, que a l'estiu arriba al 88% de dedicació. Com a element representatiu, cal destacar que el 2008 s'arribaren a recollir fins a 4.000 bosses de fems.

Parc Natural de s'Albufera de Mallorca

Dins el 2008 s'han facturat, amb càrrec als pressuposts del Parc, 229.989,76 euros. Destaca la partida dedicada a equipaments d'ús públic amb un total de 56.135,30, seguida de la partida dedicada a programes i projectes d'investigació i seguiment amb 47.974,75 euros, i la de gestió d'hàbitats amb 27.719,49 euros. En qualsevol cas, el pressupost del parc es va veure retingut durant el primer semestres de l'any, per la qual cosa en el segon semestre es va realitzar un esforç per executar el que estava previst durant l'any.

Pel que fa a la conservació del patrimoni natural i investigació, s'han realitzat, entre d'altres, les següents actuacions:

- Programes de seguiment:
  - Seguiment meteorològic.
  - Seguiment hídric. En col·laboració amb el laboratori de Recursos Hídrics de la Conselleria de Medi Ambient, s'han analitzat els diferents paràmetres físico-químics de les aigües del Parc, amb periodicitat mensual o bimensual.
  - Seguiment biològic. S'ha seguit amb el seguiment i control diari de tota l'avifauna del Parc, amb especial esment a les espècies més repre-

sentatives de s'Albufera, les més amenaçades i les d'interès general, a més de les espècies subjectes a reintroducció.

- Recompte hivernal d'aquàtiques. Han estat recomptades 7.413 anàtides, 1.361 fotges, 620 ardèides i 1.127 limícoles. En total 11.753 aus amb màxims històrics de becvermell (370 exemplars) i de fotges banyudes (16 exemplars).

- Altres actuacions:
  - Gestió hídrica, on hi cal destacar el dragat i neteja de canals.
  - Gestió forestal, on s'hi emmarquen cremes controlades, repoblacions, recollida de llavors i d'altres.
  - Gestió de bestiar i conreus. El Pla d'Ús i Gestió contempla entre els objectius fonamentals per salvaguardar la biodiversitat, garantir l'existència de biòtops d'aigües lliures i evitar els incendis amb una gestió adequada de la vegetació, i la millor eina per a realitzar aquesta gestió és el bestiar.
  - Protecció i vigilància del primer front dunar des Comú de Muro.
  - Instal·lació de punts de nidificació i descans de ratapinyades
  - Control d'espècies al·lòctones i animals orats.

- En el camp de la investigació, es pot destacar:
  - Les investigacions del TAIB (*The Albufera International Biodiversity Group*, és un grup multidisciplinar d'experts que realitzen un seguiment de la biodiversitat, el canvi ambiental, i els efectes de la gestió del Parc, des de 1989). Les principals àrees d'investigació d'enguany són: els estudis sobre els peixos de s'Albufera, els invertebrats aquàtics i les plantes submergides i el ginebró de fruit gros i el peu de milà.
  - Estudis sobre l'agró roig i altres ardèides.
  - Continuació dels estudis sobre tortugues d'aigua.
  - Realització de noves investigacions sobre l'hortolà de canyar.
  - Continuació dels estudis sobre la dinàmica hidrològica del Parc
  - Estudis sobre els nitrats de les aigües del Parc.

Parc Natural de s'Albufera des Grau

Durant l'any 2008 s'han fet en relació amb el Parc Natural de s'Albufera des Grau les actuacions següents, entre d'altres:

- S'han emès 56 informes sobre ajuts mediambientals; 53 informes tècnics, 21 dels quals són relatius a llicències d'obres dins els límits del Parc Natural de s'Albufera des Grau; 4 autoritzacions per investigacions; 3 autoritzacions de lleure, i 4 autoritzacions de mitjans de comunicació.

- S'han facturat, a càrrec dels pressuposts del parc, 113.568,25 euros, entre

els quals destaquen els 45.421,14 euros destinats a investigació, seguits dels 23.999,98 euros destinats a programes de seguiment i els 23.847,44 euros destinats a manteniment i millora de les instal·lacions.

- En l'àmbit de la conservació del patrimoni natural i la investigació, s'han dut a terme les accions següents:
  - Control de la processionària. Aquest control s'ha fet de diverses maneres: químicament, mitjançant paranys per capturar papallones mascle adultes; biològicament, mitjançant la instal·lació de caixes per a ratapinyades i per a ocells insectívors, i físicament, amb una campanya de destrucció dels borsons de processionària.
  - Programa de gestió hídrica de s'Albufera. Durant tot l'any s'han elaborat registres de nivell i pluviometria, així com una gestió activa de comportes i de manteniment de la Gola per tal de mantenir els paràmetres de salinitat i nivell dins uns termes raonables.
- Pel que fa al programa de control de fauna i flora invasora, durant el 2008 s'ha actuat sobre unes quantes espècies, entre les quals cal destacar el recompte de prop de 100 exemplars de moixos assilvestrats en l'àmbit del parc natural.
- Pel que fa al programa de seguiment d'avifauna, s'han fet les accions següents: seguiment de gavines *Larus Michahellis*, censos setmanals d'aus aquàtiques, seguiment d'ocells nidificants 2008, anellament científic durant l'època reproductora i hivernal (projecte SYLVIA), seguiment de la migració de passeriformes 2008, programa de seguiment de poblacions vegetals 2008, programa de seguiment de ropalòcers, programa de seguiment de pesca d'anguila 2007-2008, estudi dels quiròpters del parc i altres programes d'investigació

Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera

El pressupost executat el 2008 va ser de 87.835,64 euros, als quals s'han d'afegir 200.000 euros més per encàrrec de gestió. Pel que fa al pressupost, la major part, 35.811,15 euros, es va destinar a administració, i 31.500,16 euros de partida que es destinaren a la gestió per a la conservació.

Entre les accions fetes el 2008, es poden destacar, entre d'altres:

- Inici de l'inventari del patrimoni historicartístic d'aquest espai protegit.
- Continuació de les obres del Centre d'Interpretació de Can Marroig.
- Finalització de les obres del futur Centre d'Interpretació de Sant Francesc, el funcionament del qual es preveu que començarà el 2009.
- Elaboració d'un total de 86 informes, dels quals 45 varen ser de valoracions ambientals.
- S'han emès un total de set autoritzacions relacionades amb l'àrea de conservació.

- En matèria de gestió forestal, s'ha fet el control biològic de la processionària del pi.
- En matèria de seguiment de la qualitat ecològica dels hàbitats:
  - Programa de seguiment de la qualitat de l'aigua. Programa MED/WET.
  - Anàlisi fisicoquímic mensual de les aigües de transició. Implantació de la directiva marc de l'aigua.
- En matèria de conservació i restauració d'hàbitats:
  - Obres d'habilitació d'un antic abocador a l'illa de s'Espalmador.
  - Restauració i delimitació de la llacuna litoral de l'illa de s'Espalmador.
- Pel que fa al seguiment i control d'espècies:
  - Programa de seguiment de la fauna:
    - Censos i anellatge de gavines de bec vermell
    - Cens, seguiment de poblacions i avaluació de la productivitat anual del corb marí al Parc
  - Control d'espècies invasores de fauna:
    - Cens i anellament de gavina de pota groga
    - Projecte de retirada de flora al·lòctona de Can Marroig
    - Projecte de recuperació de l'àguila peixatera
    - Programa d'inventariat i cartografiat d'espècies
- En matèria d'investigació:
  - Conservació de la fauna vertebrada: campanyes d'anellament a Can Marroig
  - Conservació de l'entomofauna: seguiment dels ropalòcers diürns al Parc Natural

Reserves Naturals des Vedrà, es Vedranell i els Illots de Ponent

El pressupost destinat a les diferents àrees de gestió va ser de 56.286,43 euros, dels qual 36.661,07 euros (el 65,11%) es destinaren a l'àrea de conservació per fer un seguiment de fauna, anellament i altres tasques, i 14.286,11 euros (el 25,4%) es destinaren a l'àrea d'administració.

Pel que fa a les accions fetes en matèria de conservació del patrimoni natural i d'investigació, cal destacar-ne les següents:

- Elaboració d'informes:
  - Informe sobre la problemàtica de la presència de cabres as Vedrà.
  - Admissió de 83 de les 86 sol·licituds d'autorització de pesca submarina, que han suposat un total de 561 captures declarades.
- Seguiment ornitològic:
  - Estudi de les àrees de cria i de la població reproductora de paios
  - Seguiment de gavines: gavina comú, gavina de bec vermell
  - Seguiment de les poblacions de corbs marins
- Seguiment dels invertebrats artròpodes.

- Seguiment de control dels contingents de sargantanes.
- Campanya de control de rates.
- Control de cabres a l'illa des Vedrà.
- Seguiment de *Caulerpa racemosa* en aigües des Vedrà

14.2.5. Altres àmbits

En aquest subapartat s'estudia la qualitat de l'aire, l'educació ambiental i l'Agenda 21 Local.

14.2.5.1 La qualitat de l'aire

En matèria de qualitat de l'aire, primer de tot cal esmentar que en el *Diari Oficial de la Unió Europea* L 152/2, d'11 de juny de 2008, es va publicar la Directiva 2008/50/CE del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2008, relativa a la qualitat de l'aire ambient i a una atmosfera més neta a Europa. Aquesta directiva té per objecte:

1. Definir i establir objectius de qualitat de l'aire ambient per evitar, prevenir, o reduir els efectes nocius per a la salut humana i el medi ambient en conjunt.

2. Avaluar la qualitat de l'aire ambient als estats membres basant-se en mètodes i criteris comuns.

3. Obtenir informació sobre la qualitat de l'aire ambient amb la finalitat d'ajudar a combatre la contaminació atmosfèrica i altres perjudicis, i controlar l'evolució a llarg termini i les millores resultants de les mesures nacionals i comunitàries.

4. Assegurar que aquesta informació sobre la qualitat de l'aire ambient estigui a disposició dels ciutadans.

5. Mantenir la qualitat de l'aire quan sigui bona, i millorar-la en els altres casos.

6. Fomentar l'increment de la cooperació entre els estats membres per reduir la contaminació atmosfèrica.

Pel que fa a l'àmbit de les Illes Balears, cal recordar que actualment la Conselleria de Medi Ambient disposa d'un total de cinc estacions de vigilància i control. Dues estan situades a Palma, una al carrer dels Foners i l'altra al parc de Bellver. La tercera és una estació mòbil, fet que permet utilitzar-la en qualsevol indret de les Illes Balears. La quarta es troba ubicada al municipi de Ciutadella a Menorca, i la darrera es troba a Sant Antoni de Portmany a Eivissa. A més de les estacions pròpies, la Conselleria de Medi Ambient rep les dades dels diferents punts de mesura establerts per certes empreses, les activitats de les quals fan necessari el control de la qualitat de l'aire al seu voltant:

- Les onze estacions situades al voltant de les centrals tèrmiques de Mallorca, Menorca i Eivissa.
- L'estació de la planta incineradora de residus de Mallorca.
- L'estació de la fàbrica de ciment de Lloseta.

A Mallorca les dades mitjanes del 2008 es detallen en el quadre AI-109, en què les unitats de mesura són $\mu g/m^3$.

La variació interanual de les estacions de Bellver i Foners (les primeres que funcionaren) es visualitza en el gràfics AI-99 i AI-100, en què les unitats són μg/m³. La notació (/10) es refereix al fet que les dades corresponents estan divididas per 10.

A Menorca les dades mitjanes del 2008 es detallen en el quadre AI-110, en què les unitats de mesura són μg/m³.

A Eivissa les dades mitjanes del 2008 es detallen en el quadre AI-111, en què les unitats de mesura són μg/m³.

Altres dades de qualitat de l'aire fan referència al benzè i el CO2, del qual únicament tenim dades de les estacions de Bellver i Foners. Aquestes dades es detallen en el quadre AI-112.

14.2.5.2 L'educació ambiental

En l'àmbit de l'educació ambiental, les accions fetes es poden classificar en tres grups: projectes, subvencions i convenis de col·laboració.

Projectes:

- Al projecte d'inversió de comunicació, formació i educació ambiental 2000-2008 es destinaren 460.000 euros, dels quals se n'executaren 324.162. Entre altres actuacions referents a aquest apartat, es pot destacar el Programa d'Activitats Ambientals en col·laboració amb els Amics de la Terra, la participació en el Dia Mundial del Medi Ambient i l'organització d'Ecològica: Fira del Medi Ambient.

- Quant al projecte d'inversió per al desenvolupament del Programa de Centres Ecoambientals 2005-2011, es pressupostaren 81.000 euros, dels quals se n'executaren 81.215. La partida es destina al Programa de Centres Ecoambientals que la Conselleria de Medi Ambient i la Conselleria d'Educació i Cultura impulsen, d'acord amb els continguts de l'Estratègia balear d'educació ambiental. Aquest programa té per objecte impulsar l'educació ambiental als centres educatius de les Illes Balears: centres d'educació infantil, primària, secundària; centres públics d'educació de persones adultes; centres d'educació especial; etc. El Programa de Centres Ecoambientals es va posar en funcionament per primera vegada el curs 2004-2005 amb la participació de 65 centres educatius de totes les illes. El curs 2007/2008 s'han adherit al Programa 188 centres educatius de les Illes Balears, dels quals 137 són de Mallorca, 23 de Menorca, 26 d'Eivissa i 2 de Formentera. En el curs 2008/2009 s'han apuntat un total de 218 centres de totes les illes (161 de Mallorca, 24 de Menorca, 31 d'Eivissa i 2 de Formentera), dels quals 180 són centres educatius públics, 36 són centres educatius concertats i 2 són centres educatius privats.

- Per al Projecte d'Inversió d'Educació Ambiental i Societat 2008-2012 es pressupostaren 14.000 euros, dels qual se n'executaren 7.428. En aquest cas la partida es va destinar a contractar una tècnica de grau mitjà.

Subvencions:

- Subvencions per a activitats d'educació ambiental a favor de persones i entitats sense ànim de lucre. En l'exercici del

2008 es varen presentar 36 sol·licituds, de les quals deu varen ser desestimades. A més 2 entitats varen desistir de la sol·licitud, de manera que finalment hi va haver 24 entitats beneficiàries d'aquests ajuts, la qual cosa suposa l'execució de 70.653 euros dels 80.000 pressupostats.

- Subvencions per a activitats d'educació ambiental per a l'ambientalització de centres educatius de les Illes Balears en el curs 2007-2008.

  - Subvencions per als centres educatius privats: S'han beneficiat d'aquestes subvencions un total de 33 centres educatius de les Illes, dels quals 31 són centres concertats i 2 són centres privats. S'han executat 26.372 euros dels 30.000 pressupostats.

  - Subvencions per als centres educatius públics: S'han beneficiat d'aquestes subvencions 188 centres educatius públics, dels quals 137 són de Mallorca, 23 de Menorca, 26 d'Eivissa i 2 de Formentera. S'ha executat el total dels 160.000 euros pressupostats.

- Convenis de col·laboració per al foment de l'educació ambiental:

  - Conveni de col·laboració amb l'Ajuntament de Palma i el Centre de Protecció Animal de Son Reus.

  - Conveni de col·laboració entre la Conselleria de Medi Ambient i la Universitat de les Illes Balears (UIB) per aplicar el sistema informatitzat de gestió de biblioteques de la UIB al Centre de Recursos en Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient.

  - Conveni de col·laboració entre la conselleria de Medi Ambient, l'Agència Balear de l'Aigua i de la Qualitat Ambiental, l'Ajuntament de Palma i l'Empresa Municipal d'Obres i Projectes Urbans de Palma per ubicar una aula de la mar a Can Salas, Sa Petrolera.

  - Conveni de col·laboració entre la Universitat Nacional d'Educació a Distància de les Illes Balears (UNED-Illes Balears) i la Conselleria de Medi Ambient per poder impulsar la investigació en matèria d'educació ambiental dins la llicenciatura de Ciències Ambientals de la UNED-Illes Balears.

14.2.5.3. L'Agenda 21 Local

En la Cimera de la Terra feta a Rio de Janeiro el 1992, representants de 179 estats varen debatre sobre la problemàtica ambiental global i varen establir el desenvolupament sostenible com un dels principals reptes que han d'afrontar els governs i les societats d'arreu del planeta.

Un dels quatre documents bàsics declarats fou l'Agenda 21, un programa d'acció d'àmbit internacional que hauria de permetre assolir el desenvolupament sostenible en el triple vessant econòmic, social i ambiental.

En aquest àmbit, l'Agenda Local 21 és un sistema de gestió global a curt, mitjà i llarg

termini en el qual, mitjançant un pla d'acció, s'estableixen uns objectius ambientals, econòmics i socials, mesurables i avaluables periòdicament, per tal d'aconseguir, amb la participació activa d'un fòrum ciutadà, la sostenibilitat del municipi i una millor qualitat de vida dels ciutadans.

Recordem que les etapes d'implantació d'una Agenda Local 21 són les següents:

- Adhesió de la corporació local a la Carta d'Aalborg o, actualment, als Compromisos d'Aalborg.
- Elaboració d'un diagnòstic ambiental, demogràfic, social, cultural, jurídic i econòmic.
- Constitució d'un fòrum ciutadà.
- Elaboració d'un pla d'acció per part del fòrum ciutadà, d'acord amb el diagnòstic i en col·laboració amb l'ajuntament, per avançar cap a la sostenibilitat del municipi.
- Seguiment, revisió i correcció de l'Agenda Local 21 i establiment de nous objectius.

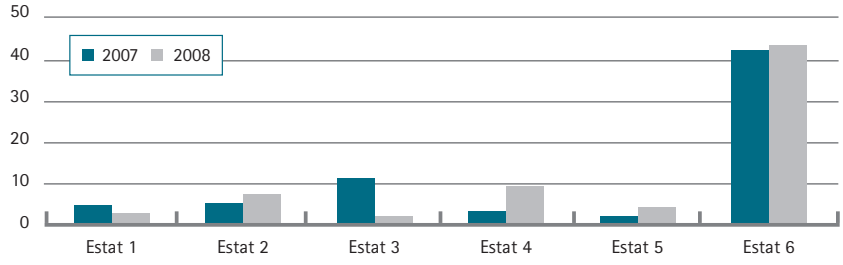
L'estat de l'agenda a les Illes Balears és, el 12 de desembre de 2008, el que consta en el quadre AI-113, en què figuren el nombre de municipis i el seu estat. El significat de cada estat és el següent:

- Estat 1: Han signat l'adhesió a la Carta d'Aalborg.
- Estat 2: Han començat el diagnòstic.
- Estat 3: Tenen el Diagnòstic acabat, aprovat pel fòrum, pendent d'informe o amb informe del CEI).
- Estat 4: Han iniciat la redacció del pla d'acció.
- Estat 5: Han acabat la redacció del pla d'acció (acabat, aprovat per l'ajuntament, pendent de validar o validat pel CEI).
- Estat 6: Tenen el pla d'acció ratificat per la CBMA i registrat.

La comparativa d'aquesta situació respecte a la que hi havia a final de 2007 es mostra en el gràfic I-39, en què s'observa l'avanç fet des d'aleshores.

Gràfic I-39

L'AL21 als municipis de les Illes Balears (2007-2008)

Font: Direcció General de Qualitat Ambiental i Litoral. Conselleria de Medi Ambient.

15

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

Pel que fa a la despesa R+D/PIB, la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha passat d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D/PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla.

La distribució de la despesa per sectors d'execució a les Illes Balears difereix molt comparada amb la d'Espanya i Europa. En l'àmbit nacional, l'entorn privat representa un 56,4% de tota la despesa, i en l'àmbit europeu, un 64,7%. En canvi, pel que fa a les Illes Balears, aquest valor està molt per sota, ja que la participació privada no arriba ni a un terç de la despesa. La participació de la iniciativa privada a les Illes Balears és encara molt baixa. La Universitat i els centres de recerca públics representaren el 76,% de la despesa en R+D l'any 2007, però cal destacar que el sector privat va augmentar la seva despesa respecte a l'any 2006 en un 55,22%, un fet important si tenim en compte que l'any 2006 aquest valor va disminuir un 7% respecte al 2005. Pel que fa als recursos humans i segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2007 a les Illes Balears hi havia 1.557 (EDP) persones ocupades en activitats d'R+D, de les quals 1.094,7 són investigadors, d'aquests, 637,1 són a la Universitat i 172,8 a les empreses. La despesa mitjana per investigador l'any 2007 a les Illes Balears ha estat de 79,3 milers d'euros, un valor bastant inferior a la mitjana estatal, 108,8 milers d'euros, encara que ha augmentat respecte a l'any 2006 (71,9 milers d'euros).

La despesa en innovació durant l'any 2007 ha continuat disminuint (85.556 milers d'euros); el 52,67% d'aquesta depesa correspon a empreses de menys de 250 empleats. El percentatge de la despesa en innovació respecte al PIB ha representat l'any 2007 el 0,33%. Pel que fa a la mitjana nacional, la despesa d'innovació ha augmentat cada any fins a arribar als 18.094.616 milers d'euros, que representen l'1,72% del PIB.

En relació a les polítiques de millora de la societat del coneixement i de la informació, cal destacar l'aprobació del nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2009-2012.

15.1. INTRODUCCIÓ

En l'actualitat, es produeix un gran canvi en l'economia mundial, el qual per a l'economia balear suposa reptes que cal afrontar, així com també oportunitats que hauria de saber aprofitar. En l'arrel d'aquests canvis hi ha el valor del coneixement. Avui dia, la diferenciació dels sistemes productius de qualsevol comunitat o regió s'aconsegueix cercant la competitivitat en l'ús intel·ligent del coneixement.

Les Illes Balears han estat eficaces a l'hora d'assolir alts nivells de benestar, però els símptomes actuals d'alentiment demostren que ja no aconsegueix diferenciar la seva oferta. S'ha de treballar en aquest sentit i s'ha de trobar el coneixement adequat per fer competitiu el Sistema de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears. Aquesta és la raó del nou Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació dissenyat per al període 2009-2012.

Les polítiques de foment de la ciència i la innovació s'han d'idear tenint en compte les característiques del nostre sistema d'innovació, un sistema que s'ha d'integrar de forma harmònica en els sistemes d'innovació espanyol i també en l'europeu.

En l'àmbit nacional, el principal instrument de la política científica i tecnològica és el Pla Nacional d'I+D+i (2008-2011), que ha suposat una ruptura respecte als plans anteriors, ja que deixa de banda el model basat en àrees temàtiques i dóna lloc a un nou model basat en la definició d'instruments que donin resposta als objectius estratègics i operatius de l'Estratègia nacional de ciència i tecnologia. Aquesta estratègia és un marc de referència a mitjà i llarg termini per planificar i finançar les activitats d'R+D+I i ha estat elaborat pels actors del sistema d'innovació espanyol: Administració de l'Estat, administracions autonòmiques, executors de l'R+D+I, agents socials, etc.

En l'àmbit europeu, a principi de l'any 2008 el Parlament Europeu va donar llum verd a la creació de l'Institut d'Innovació i Tecnologia (EIT), amb el qual es pretén resoldre bona part dels problemes que causa la baixa inversió que hi ha a Europa en el sector de la investigació. L'EIT, juntament amb el VII Programa Marc d'Investigació i Desenvolupament Tecno-lògic (2007-2013) i el Programa per a la Innovació i la Competitivitat (2007-2013), pretén contribuir al desenvolupament econòmic de la Unió Europea augmentant la competitivitat de les seves empreses mitjançant el coneixement.

En l'àmbit internacional, es considera que la cooperació científica i tecnològica millora les economies externes perquè afavoreix l'especialització i la complementarietat, i esdevé un instrument poderós per incrementar la innovació a les regions on les infraestructures de suport a la innovació estan menys desenvolupades que la mitjana de la Unió Europea. En aquest context general, les polítiques públiques han evolucionat des de les orientades quasi exclusivament al finançament de projectes d'R+D individuals cap a polítiques orientades a crear entorns competitius.

15.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears

Aquest apartat té com a objectiu descriure l'estat actual del sistema d'innovació de les Illes Balears i la seva evolució fent servir la informació estadística disponible sobre els seus principals indicadors i variables.

Com ja és habitual, els principals indicadors per poder quantificar l'esforç en activitats d'R+D són la despesa interior bruta en R+D, que comprèn les despeses corrents i de capital corresponents a les activitats de recerca i desenvolupament executades al llarg de l'any, i el personal dedicat a activitats d'R+D, que inclou el conjunt de persones que han treballat al llarg de l'any en equivalència a dedicació plena (EDP).

L'Institut Nacional d'Estadística (INE) va publicar, el 2 de desembre de 2008, l'estadística sobre activitats en R+D, que recull les dades referents a l'any 2007 de tot l'Estat espanyol. Pel que fa a la ràtio de la despesa en R+D sobre el PIB, la mitjana nacional va ser de l'1,27%. Per sobre d'aquest valor hi ha les comunitats de Madrid, amb un 1,93%; Navarra i el País Basc, amb un 1,88%, i Catalunya, amb un 1,48%.

Les Illes Balears varen passar d'una despesa d'un 0,29% l'any 2006 a un 0,33% l'any 2007. Encara que això ha suposat un gran creixement, continua essent la comunitat que té el percentatge en R+D sobre el PIB més baix de tot l'Estat, llevat de Ceuta i Melilla. (Vegeu el quadre I-105.)

L'any 2007 el valor de la despesa en R+D a les Illes Balears va ser de 86.799 milers d'euros, la qual cosa representa un creixement del 22,84% respecte a l'any 2006, valor més elevat que la taxa de creixement a l'Estat espanyol, que va ser d'un 13,06%.

La participació de la iniciativa privada a les Illes Balears és encara molt baixa. L'any 2007 la Universitat i els centres de recerca públics varen efectuar una despesa en R+D del 76,0%, però cal destacar que el sector privat va augmentar la seva despesa respecte a l'any 2006 en un 55,22%, un fet important si tenim en compte que l'any 2006 aquest valor va disminuir un 7% respecte al 2005. (Vegeu el gràfic AI-101.)

La distribució de la despesa per sectors d'execució a les Illes Balears difereix molt comparada amb la d'Espanya i Europa. En l'àmbit nacional, l'entorn privat representa un 56,4% de tota la despesa, i en l'àmbit europeu, un 64,7%, valors que tendeixen a aconseguir un dels objectius de l'Estratègia de Lisboa, amb què es pretén per al 2010 que la despesa efectuada per l'entorn empresarial sigui dos terços de la despesa total. En canvi, pel que fa a les Illes Balears, aquest valor està molt per sota, ja que la participació privada no arriba ni a un terç de la despesa. (Vegeu el gràfic AI-102.)

Quadre I–105. Principals magnituds d'ativitats en R+D i innovació l'any 2007

	Illes Balears	Espanya
Despesa total en R+D (milers d'euros)	86.799	13.342.371
Despesa total en R+D (% del PIB)	0,33	1,27
Despesa total en R+D (% sobre total estatal)	0,65	100
Personal d'R+D (en EDP*)	1.557,20	201.108,20
Personal d'R+D (% sobre total estatal)	0,77	100
Personal d'R+D/1.000 de població activa	2,85	9,06
Investigadors (en EDP*)	1.094,70	122.624,10
Investigadors (% sobre total estatal)	0,89	100
Investigadors/1.000 de població activa	2	5,53
Despesa en R+D per investigador (euros/investigador en EDP)	79.290,22	108.807,09
Despesa total en innovació (milers d'euros)	85.556	18.094.616
Despesa total en innovació (% del PIB)	0,33	1,72
Despesa total en innovació (% sobre total estatal)	0,47	100

*EDP: Equivalent a dedicació plena.

Font: INE (2009) i elaboració pròpia.

Pel que fa als recursos humans i segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística, l'any 2007 a les Illes Balears hi havia 1.557 (EDP) persones ocupades en activitats d'R+D, de les quals 1.094,7 són investigadors, d'aquests, 637,1 són a la Universitat i 172,8 a les empreses. L'anàlisi de la sèrie històrica mostra un avanç important en aquests darrers anys. Respecte a l'any 2006, l'augment en personal dedicat a activitats en R+D ha estat d'un 14,9%. (Vegeu el gràfic AI-103.)

Amb referència a l'anàlisi de l'escenari financer, el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (2005-2008) va preveure que l'any 2007 hi hauria 134 investigadors en el sector empresarial, valor que ja es va superar l'any 2005.

L'any 2007 tant a Espanya com a les Illes Balears el sector que té més investigadors és el de l'ensenyament superior, un 47,96% i un 58,20% respectivament; en canvi, la Unió Europea té el 50,71% dels seus investigadors en el sector empresarial i només un 35,22% a les universitats. (Vegeu el gràfic AI-104.)

La despesa mitjana del 2007 per investigador a les Illes Balears ha estat de 79,3 milers d'euros, un valor bastant inferior a la mitjana estatal (108,8 milers d'euros), encara que augmentat respecte al 2006 (71,9 milers d'euros). Si s'analitza per sectors d'execució (empreses, administració i universitats), se segueix una pauta similar a les Illes Balears que en el conjunt d'Espanya, amb més recursos per investigador en l'empresa, seguit pel sector de l'Administració i finalment l'universitari. A més, s'aprecia que a les Illes Balears, mentre l'investigador als centres de l'Administració disposa de menys recursos que la mitjana nacional del seu sector, l'investigador universitari executa gairebé un 25% més de despesa que la mitjana espanyola. (Vegeu el gràfic AI-105.)

El percentatge de la despesa de l'any 2003 en innovació sobre el PIB a les Illes Balears representava el 0,18%, i es va arribar a un 0,81% l'any 2005; però l'any 2006 a les Illes Balears es va observar un descens en la despesa en innovació, que va passar de 182.804 milers d'euros l'any 2005 a 140.819 milers d'euros l'any 2006, el descens es detecta en les empreses de menys de 250 empleats, que han reduït molt la despesa. La despesa durant l'any 2007 ha continuat disminuint (85.556 milers d'euros). El 52,67% d'aquesta depesa correspon a empreses de menys de 250 empleats. La despesa en innovació ha representat l'any 2007 el 0,33% del PIB. Pel que fa a la mitjana nacional, la despesa d'innovació ha augmentat cada any i s'ha situat en 18.094.616 milers d'euros, que representen l'1,72% del PIB. (Vegeu el quadre I-106.)

En termes generals, les empreses industrials de les Illes Balears pertanyen a sectors de caràcter tradicional i de contingut tecnològic baix i mitjà, sense que aquest fet exclogui la possibilitat que certes empreses apliquin en alguns dels seus processos tecnologies modernes i noves. Aquesta característica del teixit productiu balear és fonamental per comprendre l'activitat innovadora de la regió, i les raons de les diferències detectades especialment en l'indicador amb valor més baix, que era el de l'R+D del sector privat. (Vegeu el quadre I-107.)

Quadre I–106. Despesa en activitats innovadores (en milers d'euros)

	Any	Empreses amb menys de 250 empleats	Empreses amb 250 i més empleats	Total	Despesa innovació/ PIB
Illes Balears	2003	19.049	16.873	35.922	0,18%
	2004	42.970	37.759	80.729	0,38%
	2005	140.962	41.842	182.804	0,81%
	2006	97.216	43.603	140.819	0,58%
	2007	45.063	40.493	85.556	0,33%
Total nacional	2003	5.180.224	6.018.281	11.198.505	1,43%
	2004	5.569.910	6.920.903	12.490.813	1,49%
	2005	5.502.355	8.133.595	13.635.950	1,50%
	2006	6.603.555	9.929.861	16.533.416	1,69%
	2007	8.079.286	10.015.330	18.094.616	1,72%

Font: Institut Nacional d'Estadística (2009).

Quadre I–107. Empreses innovadores. Període 2005–2007

	Empreses amb activitats innovadores el 2007	Empreses amb innovacions en curs o sense èxit	Empreses innovadores: total	Empreses innovadores de producte	Empreses innovadores de procés	Empreses innovadores de producte i de procés
TOTAL	**30.819**	**51.746**	**46.877**	**25.353**	**33.193**	**11.668**
Andalusia	3.192	6.492	5.754	3.301	3.865	1.411
Aragó	1.005	1.642	1.457	750	1.088	381
Astúries	529	887	821	489	537	206
Illes Balears	330	816	755	379	559	183
Illes Canàries	899	1.862	1.585	966	958	339
Cantàbria	266	615	586	301	399	114
Castella i Lleó	1.182	2.101	1.898	1.064	1.286	452
Castella-la Manxa	1.150	2.002	1.793	937	1.217	361
Catalunya	7.248	11.190	10.470	5.648	7.947	3.125
Com. Valenciana	3.183	5.390	4.971	2.463	3.718	1.211
Extremadura	412	682	625	280	455	110
Galícia	1.745	2.786	2.502	1.225	1.787	510
Madrid	5.163	8.366	7.473	4.172	5.042	1.740
Múrcia	898	1.747	1.575	908	1.010	343
Navarra	594	1.046	942	514	681	253

Continua

Quadre I-107. Empreses innovadores. Període 2005-2007

	Empreses amb activitats innovadores el 2007	Empreses amb innovacions en curs o sense èxit	Empreses innovadores: total	Empreses innovadores de producte	Empreses innovadores de procés	Empreses innovadores de producte i de procés
País Basc	2.703	3.600	3.198	1.702	2.304	808
La Rioja	275	439	391	216	278	103
Ceuta	22	42	41	22	28	9
Melilla	23	42	39	15	33	9

Font: Institut Nacional d'Estadística (2009).

Un fet que no s'ha de perdre de vista és que l'esforç en R+D que una empresa necessita per mantenir la seva competitivitat depèn en gran manera del sector en el qual fabrica els seus productes o presta els seus serveis i, en conseqüència, un esforç en R+D d'una empresa que sigui considerablement superior a l'esforç mitjà del seu sector als països avançats, o als països on desenvolupa la seva competència, probablement tingui sentit només en casos puntuals, si l'empresa està desenvolupant algun producte o servei radicalment innovador, però el manteniment continuat d'aquest esforç segurament serà poc rendible.

Segons les dades de l'INE, quan s'analitzen de forma sectorial les xifres d'R+D empresarial de països amb economies avançades, es fa evident que són només uns quants de sectors productius els que contribueixen de forma significativa a la despesa total. Així, productes farmacèutics (que només contribueix al 0,6% del VAB total), equip electrònic (0,9%) i vehicles de motor (1,5%) contribueixen respectivament amb el 10,5%, 12,8% i 14,0% a l'esforç empresarial total en R+D dels països més avançats. Si el pes de cada un d'aquests sectors en el VAB total caigués, per exemple, a la desena part de les xifres indicades, l'esforç general en R+D en aquests països cauria més d'un 30%.

Respecte a l'estratègia d'innovació, la majoria de les empreses innoven adquirint maquinària i equips, entorn del 70% a tots els sectors, xifra bastant superior a la mitjana espanyola (que el mateix any era el 59%). Això es reflecteix en la despesa dedicada a aquest tipus d'activitats (més del 55% en conjunt) davant el 32% de mitjana a Espanya, i també en el resultat de l'esforç, especialment en agricultura i indústria, en què les innovacions dels processos suposen gairebé el 90%.

La despesa en activitats d'R+D, interna i subcontractada, se situa entorn del 15%, quan en el conjunt d'Espanya supera el 50%. Són escasses les empreses que subcontracten activitats d'R+D (un 10% en agricultura i indústria i un 19,2% en construcció i serveis), però encara representa menys el percentatge en termes de despesa (3,6 i 2,7%), quan en el conjunt d'Espanya més del 35% de les empreses subcontracten R+D i això els suposa una despesa del 15% del total.

És destacable, en agricultura i indústria, que la despesa derivada de la introducció d'innovacions en el mercat suposa un percentatge inusualment alt (20,6% i 14,8% respectivament) quan la mitjana espanyola és d'un 5,6%. L'adquisició

Quadre I-108. Principals indicadors d'R+D en els sectors d'alta tecnologia

	Despesa interna (milers d'euros)		Personal en R+D (EDP)	
	Total	%	Total	%
TOTAL	**4.683.885,00**	**100**	**53.816,80**	**100**
Andalusia	172.463,00	3,7	2.464,60	4,6
Aragó	84.754,00	1,8	1.455,20	2,7
Astúries	35.059,00	0,7	604,8	1,1
Illes Balears	5.808,00	0,1	108,4	0,2
Illes Canàries	23.590,00	0,5	341,4	0,6
Cantàbria	13.475,00	0,3	234,7	0,4
Castella i Lleó	185.486,00	4	1.889,30	3,5
Castella-la Manxa	21.835,00	0,5	350,7	0,7
Catalunya	1.136.735,00	24,3	13.768,50	25,6
Com. Valenciana	203.417,00	4,3	3.563,90	6,6
Extremadura	3.058,00	0,1	63,6	0,1
Galícia	221.173,00	4,7	1.815,70	3,4
Madrid	1.684.712,00	36	16.029,60	29,8
Múrcia	25.862,00	0,6	457,5	0,9
Navarra	112.000,00	2,4	1.506,70	2,8
País Basc	738.689,00	15,8	8.943,80	16,6
La Rioja	15.770,00	0,3	218,3	0,4

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

d'altres coneixements externs (marques, etc.) suposa un 12% als sectors de construcció i serveis. En termes generals, la intensitat d'innovació (despesa en innovació dividida per la facturació total) és menor a les Illes Balears que en el conjunt de l'Estat (un 0,34% davant un 0,88%). En aquest sentit, les empreses innovadores en els sectors agrícola i industrial mostren una intensitat superior a la que s'observa en els sectors de la construcció i de serveis.

Pel que fa als sectors d'alta tecnologia (sectors que pel seu grau de complexitat requereixen un esforç en investigació i una base sòlida tecnològica), l'any 2007 varen ocupar un total d'1.496.100 persones, que varen suposar el 7,3% del total d'ocupats de l'economia espanyola. A les Illes Balears aquest percentatge va representar un 4,2%, amb un total de 21.400 persones ocupades. Pel que fa a la despesa que aquests sectors destinen a R+D, aquesta va ser de 5.808 milers d'euros i representà el 0,1% del total nacional, valor molt inferior si es compara amb la que destina Madrid (36%) o Catalunya (24,3%). (Vegeu el quadre AI-108.)

Els outputs de l'R+D pública són les publicacions científiques, de l'anàlisi de les quals es pot deduir l'eficiència dels seus investigadors i també identificar les àrees de més activitat. Si es compara el pes relatiu de cada àrea científica amb el total i amb la mitjana a les publicacions nacionals, s'aprecia la importància de les publicacions en l'àrea de física, el pes de la qual en el conjunt de les publicacions balears és un 160% del que té en el conjunt nacional, seguit de les multidisciplinàries (140%) i agricultura, biologia i medi ambient (130%). Al contrari, humanitats, matemàtiques o química tenen menys pes a les publicacions de les Illes que el que tenen en el conjunt nacional. (Vegeu el gràfic AI-106.)

15.3. Els resultats de la política d'R+D+I

Les actuacions en matèria d'R+D+I que es varen fer a les Illes Balears durant l'any 2008 es troben emmarcades dins els cinc programes que formen el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears (2005-2008).

a) Programa de Potenciació de Recursos Humans

L'any 2001 es va posar en marxa una de les actuacions més importants dels diferents plans d'R+D al llarg dels anys: la convocatòria anual de beques predoctorals per a la formació de personal investigador. L'any 2008 es varen concedir un total de 16 noves beques. A més, s'ha inclòs a la convocatòria un complement de 150 euros mensuals per infant per als becaris amb fills menors de cinc anys. Igualment, durant l'any 2008 es varen concedir 14 borses de viatge amb una despesa total de 40.849,99 euros.

El Programa d'Incentivació de la Incorporació i Intensificació de l'Activitat Investigadora (Programa I3) del Ministeri d'Educació i Ciència ha permès des de l'any 2005 que s'hi incorporassin investigadors amb una trajectòria investigadora destacada. Concretament, l'any 2008 es varen incorporar tres doctors a la Universitat de les Illes Balears.

El 30 d'agost de 2008 es va publicar una convocatòria de 22 ajuts per contractar personal tècnic de suport a la recerca amb un import global de 953.520,00 euros amb caràcter pluriennal.

b) Programa de Reforçament de la Base Científica

Aquest programa té com a objectius crear o millorar infraestructures cientificotècniques i reforçar l'estructuració del sistema d'R+D públic per incrementar-ne la competitivitat i l'eficàcia. L'aportació anual per part del Govern de les Illes Balears és d'uns 450.759 euros. D'altra banda, l'11 de desembre de 2007 es va firmar un nou protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears per fer diverses actuacions, amb una aportació per part de la Direcció General de Recerca de 100.000 euros l'any 2008 (551.000 euros en total al llarg de les anualitats). També s'han fet aportacions significatives a l'Institut Universitari d'Inves-

tigació en Ciències de la Salut (IUNICS), l'aportació anual al qual per a l'any 2008 ha estat de 100.000 euros per a les despeses de manteniment.

A més, durant l'any 2008 es varen iniciar les obres de conversió d'unes bateries de la fortalesa de la Mola (Menorca) en una estació d'investigació, amb un cost total de 418.736,7 euros.

Com a nova actuació, el Govern de les Illes Balears, l'any 2008, va posar en marxa totes les mesures necessàries per construir un complex balear de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació, el qual estarà situat al Parc BIT. Aquest complex serà un centre de caràcter multidisciplinari i organitzat en diverses àrees cientificotècniques.

Pel que fa a l'estructuració del sistema públic d'R+D, es va resoldre la convocatòria d'ajudes a grups competitius, amb una ajuda econòmica, distribuïda en tres anys (2007, 2008 i 2009) a un total de 40 grups d'investigació. L'aportació total anual va ser de 352.000 euros. Els ajuts al personal investigador jove són d'un total de 34, amb una aportació per a l'any 2008 de 467.250 euros. Quant als ajuts per dur a terme accions especials de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació, l'any 2008 se'n varen concedir 71, amb una total despesa de 457.250 euros. Finalment, en relació amb la línia d'ajuts destinats a cofinançar l'organització de reunions, congressos, seminaris, simposis i jornades de caràcter científic i tecnològic a les Illes Balears, durant l'any 2008, se n'han concedit 32, amb una despesa total de 76.997,5 euros.

c) Programa de Foment de l'Articulació del Sistema d'Innovació de les Illes Balears

D'altra banda, a la convocatòria d'accions especials, comentada anteriorment, s'hi va afegir una línia d'ajuts destinats a incentivar les empreses perquè patentin els seus resultats d'investigació. El 2008 es varen concedir dos ajuts amb un pressupost de 20.950 euros.

d) Programa de Suport a la Innovació i a la Creació d'Empreses Innovadores

Durant l'any 2008 s'ha continuat donant suport als sectors tradicionals i als centres tecnològics per tal d'actualitzar el diagnòstic d'innovació en els sectors tradicionals ja realitzat en el marc d'INNOBAL XXI. Pel que fa al suport a la innovació, es varen aprovar un total 6 projectes amb aplicabilitat en el sector turístic.

Una de les actuacions més importants en aquest programa és el manteniment i la millora de la incubadora d'empreses del Parc BIT i la creació d'una xarxa d'incubadores a les Illes Balears. S'ha creat la incubadora d'empreses d'Eivissa i la de Menorca. També s'ha creat la marca de la Incubadora de Base Tecnològica del Parc, Incubit, i amb el seu propi web: www.incubit.es.

Les activitats entorn del Centre d'Investigació, Desenvolupament i Innovació en Turisme (CIDTUR) s'han centrat el 2008 en l'ampliació del patronat i l'aprovació definitiva dels seus estatuts.

La Fundació Universitat Empresa dels Illes Balears i el Parc BIT varen signar un conveni per establir la col·laboració durant l'any 2008. Les principals accions varen ser crear un sistema de vigilància tecnològica per al sector turisme; fer 25 diagnòstics tecnològics per al sector hoteler; actualitzar l'inventari tecnològic del sector hoteler; posar en marxa 14 projectes d'R+D+I empresarial presentats a convocatòries públiques; crear una empresa a partir dels resultats d'investigació de la UIB, i formalitzar 22 contractes d'investigació Universitat - Empresa i 5 propostes de contractació de doctors i tecnòlegs.

Un altre projecte que cal destacar és el de potenciació de les destinacions turístiques mitjançant les TIC o destinacions Intel·ligents, amb la realització de les accions pilot següents durant el 2008: el portal Palma City Break (plataforma dirigida a impulsar el foment del turisme de cap de setmana); el portal de promoció de les arts gràfiques de les Illes Balears, Tur Art (www.turart.net), que ofereix informació actualitzada i enllaços sobre museus, centres culturals, galeries d'art, esdeveniments, itineraris, exposicions i notícies de l'àmbit de l'art a Palma; la plataforma d'empaquetament dinàmic, que es va desenvolupar amb l'objectiu que fos un complement a l'explotació del portal Palma CityBreak; el desenvolupament d'un sistema de reserves en línia per a les empreses de lloguer de vehicles sense conductor a www.rentacarmenorca.es; potenciació de tecnologies web 2.0 i espais col·laboratius d'usuaris en el sector turístic, i sindicació de continguts B2B i G2B per desenvolupar un sistema de connectors o serveis que permetin sindicar continguts des de portals d'empreses privades o empreses públiques a fi que la informació pugui ser reutilitzada en altres portals.

També cal fer ressaltar el projecte Health Destination, que consisteix en una plataforma que permet accedir a la informació bàsica, clínica i administrativa dels turistes europeus que, per una raó o l'altra, es converteixen en pacients durant la seva estada a les Illes Balears. Com a resultat final, s'ha creat el partenariat de la plataforma Historial de Salut del Turista; s'ha definit, analitzat i desenvolupat el model tecnològic d'Historial de Salut del Turista, i se n'ha desenvolupat el lloc web. Aquest projecte permetrà oferir un valor afegit a la destinació i la creació de nous productes turístics orientats a la desestacionalització.

Igualment, és important destacar el manteniment del conveni amb l'Administració central per mantenir la plataforma del Sistema d'Observació Costanera de les Illes Balears (SOCIB).

L'any 2008 es va iniciar el projecte TOUREG Research Driven Cluster for Tourist Sector. Competitiveness and Knowledge, aprovat per la Direcció General d'Investigació de la Comissió Europea, que té com a objectiu establir les bases per desenvolupar un sector turístic competitiu a partir de la generació i l'aplicació de coneixement en l'establiment d'un *research-driven cluster* internacional en-torn del sector turístic.

Per aglutinar tota la cadena de valor del sector turístic, de gran magnitud a les Illes Balears, es va decidir articular un metaclúster o clúster de clústers que aglutinàs

altres clústers sectorials. Aquest clúster d'innovació tecnològica en turisme es constituirà en una eina que permetrà agrupar tots els recursos, tant públics com privats, per situar el sector turístic balear entre els capdavanters del món, especialment des d'un punt de vista tecnològic, innovador i sostenible.

A partir de la iniciativa de crear un clúster d'innovació tecnològica en turisme, s'han gestat altres iniciatives com: el Clúster d'Innovació Tecnològica del Mar; el Polo o Clúster Nàutic (en projecte); el Clúster Aeronàutic (en projecte); el Clúster per a la Gestió Integral de l'Activitat Musical, com a dinamitzadora d'una destinació turística (se n'està elaborant el pla estratègic); el Clúster TIC Turisme; el Clúster Audiovisual, com a eina de la imatge turística de la regió, i el Clúster Biotecnològic (en procés de constitució), amb tres àrees ben definides: agroalimentària, biofarmacèutica i mediambiental.

e) Programa de Difusió de la Cultura Científica

Des de l'any 2001, el Govern ofereix, de forma habitual, a la societat de les Illes Balears una sèrie d'activitats per apropar-la a la ciència i la tecnologia. De les activitat de l'any 2008 podem destacar les següents: Setmana de la Ciència, Fira de la Ciència de les Illes Balears, l'exposició «Cap al museu de la Ciència», Balearsfa-ciencia.org al portal www.balearsfaciencia.org, la jornada «Els sistemes de radiofreqüència aplicades a la seguretat dels infants en espais turístics», les II Jornades sobre l'Euroregió, i la cinquena edició del seminari INTO sobre «Turisme, compromís davant del canvi climàtic. Oportunitats i reptes».

f) La societat de la informació

En el camí d'avançar cap a la societat de la informació i el coneixement, el 2008 ha estat un any de consolidació i creixement en molts d'àmbits. Hem vist els esforços de l'Administració per impulsar la societat de la informació, i la Llei 11/2007, per a l'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics, representa un punt d'inflexió en aquest camí. Els avenços que es fan en matèria d'interoperabilitat dels sistemes d'informació i de tramitació telemàtica i la tasca que es du a terme per crear infraestructures digitals que fomentin la participació, són la mostra d'aquesta transformació i d'aquest impuls necessari per part de l'Administració pública, i suposaran, segur, un abans i un després en la societat de la informació.

D'altra banda, i amb l'objectiu de conèixer l'estat de les TIC en l'àmbit territorial i prioritzar les accions per cobrir les necessitats bàsiques dels ciutadans, va sorgir la Comissió Balear de TIC i d'Innovació, integrada per representants del Govern de les Illes Balears i dels consells insulars amb l'objectiu d'implantar la societat de la informació a les Illes.

L'Administració també ha fet una tasca molt important en l'ampliació de la cobertura de la TDT davant la imminent apagada analògica. Els indicadors ens mostren que el 2007, a les Illes Balears, la penetració de la TDT a les llars illenques era del 15,1%, segons dades de l'INE, i el 2008 ha passat a representar gairebé el doble, 29,2%.

També s'ha de fer palès l'impuls que ha suposat i suposa el Plan Avanza, que ha

aconseguit que l'àmbit de les telecomunicacions i de la societat de la informació esdevingui, com a sector estratègic, en motor i impuls del desenvolupament d'altres sectors. Prova d'això és el desenvolupament dels programes Ciudadanía Digital i Pyme Digital, emmarcats en l'àmbit del Plan Avanza, cofinançat pel Govern de les Illes Balears i el Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç i que es gestiona des de la Fundació iBit.

En la missió de promoure la investigació, el desenvolupament, la implantació i el bon ús de les TIC en l'àmbit de la salut a la nostra comunitat, cal destacar la creació del CCI (Centre de Competències de la Integració) implantat a les Illes Balears per l'Ib-Salut i la Fundació iBit.

En matèria d'educació, s'ha de fer ressaltar el Plan Enseña Balears 2008, que s'emmarca dins el conveni de l'empresa estatal Red.es amb les diferents comunitats autònomes com una de les actuacions per promoure la societat digital. Aquest conveni preveu activitats formatives en TIC adreçades al professorat.

La creació del clúster turístic TURISTEC. Tourism Technology és un altre punt que cal tenir en compte en parlar de tecnologia, de turisme, d'innovació i de competència del sector. TURISTEC és una agrupació empresarial innovadora (AEI) especialitzada en productes i serveis de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) aplicats al sector turístic. Està format per més de 50 empreses i entitats de les Illes Balears dedicades a la producció i la implantació de solucions tecnològiques en el sector turístic.

Una de les actuacions més importants a l'hora de parlar de l'accés a les TIC de la ciutadania balear ha estat definir el model de la Xarxa de Telecentres de les Illes Balears (Xarxa Bit), que s'implantarà entre els anys 2009 i 2012.

Durant aquest any, s'ha signat l'Acord del Consell de Govern de març de 2008, pel qual s'encarrega a la Direcció General de Tecnologia i Comunicacions l'alliberament de programari produït amb fons públics amb l'objectiu que pugui ser utilitzat per la resta d'administracions, institucions i empreses, amb l'estalvi consegüent de recursos. De fet, segons l'Informe de resultats del 2007 que publica l'OAE (Observatorio de Administración Electró-nica), de les 19 comunitats autònomes (incloses les dues ciutats autònomes) les Illes Balears representen una de les 10 que apliquen polítiques de suport al programari lliure.

15.4. La política en ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears en el període 2009-2012

Durant el període 2009-2012, el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació és i serà l'eina i el referent essencial dissenyat pel Govern de les Illes Balears per a la planificació de la ciència i la innovació a les Illes Balears.

Aquest pla pretén construir i articular un sistema de ciència i innovació que es caracteritzi per ser àgil i competitiu, així

com generador de nou coneixement. En definitiva, es tracta de la plataforma que contribuirà a construir una societat del coneixement generadora de riquesa, competitivitat, sostenibilitat i benestar.

En matèria científica, la política balear tracta d'assumir que l'excel·lència apareix on hi ha talent i, en aquest sentit, és important detectar els grups que puguin assolir l'excel·lència i, en haver-los detectat, donar-los suport.

En qüestió d'innovació, l'objectiu és potenciar la capacitat innovadora fent que les empreses assimilin coneixement científic i tecnològic. El sector prioritari obvi és el turisme, però n'hi pot haver d'altres, com, per exemple, ecoagricultura, salut, nàutica d'oci, etc.

Les fites estratègiques identificades pel Govern de les Illes Balears afecten i consideren àmbits, polítiques i mecanismes d'actuació diversos. Entre d'altres, incideixen sobre les empreses, els centres de promoció del coneixement i la innovació, les entitats de formació i recerca, els centres tecnològics, les noves empreses i els ciutadans. (Vegeu el gràfic AI-107.)

El Pla CTI pretén assolir quatre objectius complementaris, estretament dependents entre si:

- Guanyar competitivitat en àmbits socioeconòmics localment i internacionalment estratègics.
- Millorar la productivitat de la recerca d'excel·lència i competitiva per generar coneixement que pugui revertir en innovacions demanades per la societat.
- Incrementar els agents del Sistema de Ciència i Innovació de les Illes Balears, i també la capacitació, el compromís i la confiança. Transferir coneixement al sector productiu.
- Obtenir visibilitat local i global dels esforços i els resultats assolits en matèria de ciència i innovació per poder prestigiar la comunitat balear i difondre la cultura científica i innovadora.

El Pla CTI s'articularà en cinc eixos programàtics: gestió del talent, investigació, innovació, transferència del coneixement i capital social i governança. Cada eix inclou programes i mesures d'actuació. Els objectius de cada eix es detallen a continuació:

- Eix gestió del talent: Incrementar el nombre de persones dedicades a la recerca i incorporar personal investigador d'excel·lència. Atreure empresaris i tècnics amb talent.
- Eix recerca: Enfortir els recursos científics i tecnològics, les institucions, els grups, les infraestructures i els equipaments.
- Eix innovació: Introduir la innovació com una tasca més integrada a la resta d'activitats de l'empresa.
- Eix transferència de coneixement: Augmentar l'eficàcia en la transferència del coneixement millorant la interrelació entre els agents i potenciar la interfície de transferència de tecnologia al teixit productiu.
- Eix capital social i governança: Revisar l'arquitectura institucional del

Sistema de Ciència i Innovació i la Llei de la ciència de les Illes Balears, i també prestigiar el Sistema de Ciència i Innovació. (Vegeu el gràfic AI-108.)

Les línies d'actuació es desenvolupen mitjançant instruments financers competitius (beques, subvencions), i d'altres són conseqüència d'acords amb altres entitats (contractes programa i contractes de servei, entre d'altres). (Vegeu el quadre AI-114.)

El Pla es finançarà a càrrec dels pressuposts generals del Govern de les Illes Balears, amb fons comunitaris i estatals, i amb les aportacions d'altres entitats públiques o privades que hi participin o tinguin interès per impulsar els distints projectes d'investigació científica i tècnica.

Pel que fa al pressupost general del Govern de les Illes Balears, es preveu una inversió superior a 326 milions d'euros durant els quatre anys de vigència del Pla CTI. (Vegeu el gràfic AI-109.)